

16 Et scelestis manibus fumens sancta va-
sa, quæ ab aliis regibus & civitatibus erant
posita ad ornatum loci, & gloriam, contre-
stabat indigne, & contaminabat.

17 Ita alienatus mente Antiochus, non
considerabat quod propter peccata habi-
tantium civitatem, modicum Deus fuerat
iratus: propter quod & accidit circa locum
despectio:

18 Alioquin nisi contigisset eos multis
peccatis esse involutos, † sicut Heliodo-
rus, qui missus est Seleuco rege ad expo-
liandum ærarium, etiam hic statim adve-
niens flagellatus, & repulsus utique fuisset
ab audacia.

19 Verum non propter locum, gentem;
sed propter gentem, locum Deus elegit.

20 Ideoque & ipse locus particeps fa-
ctus est populi malorum: postea autem fiet
socius honorum; & qui derelictus in ira
Dei omnipotentis est, iterum in magni
Domini reconciliatione cum summa gloria
exaltabitur.

21 Igitur Antiochus mille & octingentis
ablatis de templo talentis, velociter Antio-
chiam regressus est, existimans se præ su-
perbia terram ad navigandum, pelagus ve-
ro ad iter agendum deducturum propter
mentis elationem.

22 Reliquit autem & præpositos ad affli-
gendam gentem: Ierosolymis quidem Phi-
lippum genere Phrygem, moribus crudelio-
rem eo ipso, à quo constitutus est:

23 In Garizim autem Andronicum & Me-
nelaum, qui gravius quam ceteri immine-
bant civibus.

24 Cumque appositus esset contra Ju-
dæos, misit odiosum principem Apollonium
cum exercitu viginti, & duobus millibus,
præcipiens ei omnes perfectæ ætatis interfi-
cere mulieres ac iuvenes vendere.

25 Qui cum venisset Ierosolymam, pacem
simulans, quievit usque ad diem sanctum
sabbati: & tunc feriatis Iudæis, arma cape-
re suis præcepit.

26 Omnesque qui ad spectaculum proces-
serant, trucidavit: & civitatem cum ar-
matis discurrens, ingentem multitudinem
peremit.

27 Iudas autem Machabæus, qui decimus
fuerat, secesserat in desertum locum
ibique inter feras vitam in montibus cum
suis agebat: & fœni cibo vescentes, de-
morabantur, ne participes essent coinqui-
nationis.

C A P V T V I.

Per ducem à rege missum Iudæi à lege Dei ar-
centur: templumque sacrissime profanatur, & Ju-
dæi etiam per varias regiones dispersi ad idolorum
coguntur sacrificia: describitur duarum mulierum
supplicium eo quod filios suos circumcidissent; sab-
batumque celebrantes concremantur: ostenditur ta-
men hac afflictio non esse Dei desertis, sed suæ
corripientis: epegius Eleazaræ senis martirium
volens porcinis veli carnibus, nec id simulare.

Sed non post multum temporis, mi-
ser rex senem quendam Antiochenum,
qui compelleret Iudæos, ut se transferrent
à patris & Dei legibus:

Contaminare etiam quod in Ierosoly-

mis erat templum, & cognominare Iovis O-
lympii: & in Garizim, prout erant hi, qui
locum inhabitabant, Iovis hospitalis.

3 Pessima autem & universis gravis erat
malorum incurio.

4 Nam templum luxuria & comestationi-
bus gentium erat plenum, & scortantium
cum meretricibus, sacratisque ædibus mu-
lieres se ulro ingerebant, introferentes ea,
quæ non licebat.

5 Aliare etiam plenum erat illicitis, quæ
legibus prohibebantur.

6 Neque autem sabbata custodiebantur,
neque dies solennes patrii servabantur,
nec simpliciter Iudæum se esse quisquam
confitebatur.

7 Ducebantur autem cum amara necessita-
te in die natalis regis ad sacrificia: &, cum
Liberi sacra celebrarentur, cogebantur he-
dera coronati Libero circuire.

8 Decretum autem exiit in proximas gen-
tilium civitates, suggerentibus Ptolemæis,
ut pari modo & ipsi adversus Iudæos age-
rent, ut sacrificarent:

9 Eos autem, qui nollent transire ad in-
stituta gentium, interficerent: erat ergo vi-
dere miseriam.

10 Duæ enim mulieres delatæ sunt natos
suos circumcidisse: quas infantibus ad
ubera suspensis, cum publicè per civita-
tem circumduxissent, per muros præcipita-
verunt.

11 Alij verò, ad proximas coeuntes spe-
luncas, & latenter sabbati diem celebra-
ntes, cum indicati essent Philippo, flammis
succensi sunt, eo quod verebantur, propter
religionem & observantiam, manu sibimet
auxilium ferre.

12 Obsecro autem eos, qui hunc librum
lecturi sunt, ne abhorrescant propter ad-
versos casus, sed reputent, ea quæ accide-
runt, non ad interitum, sed ad correptionem
esse generis nostri.

13 Etenim multo tempore non finire pec-
catoribus ex sententia agere, sed statim
ultiones adhibere, magni beneficii est in-
dicium.

14 Non enim sicut in aliis nationibus,
Dominus patienter expectat, ut eas, cum
iudicii dies advenerit, in plenitudine pec-
catorum puniat.

15 Ita & in nobis statuit, ut peccatis no-
stris in finem devolutis, ita demum in nos
vindicta.

16 Propter quod numquam quidem à no-
bis misericordiam suam amover: corri-
piens verò in adversis, populum suum non
derelinquit.

17 Sed hæc nobis ad commotionem le-
gentium dicta sint paucis. Iam autem ve-
niendum est ad narrationem.

18 Igitur Eleazarus unus de primoribus
scribarum, vir ætate proventus, & vultu de-
corus, aperto ore hians compellebatur car-
nem porcinam manducare.

19 At ille gloriosissimam mortem magis
quam odibilem vitam complectens, volun-
tariè præibat ad supplicium.

20 Latuens autem, quemadmodum oportet
accedere, patienter sustinens, destitit
navis

navit non admittere illicita propter vitæ amorem.

21 Hi autem qui astabant, iniqua miseratione commoti, propter antiquam viri amicitiam, tollentes eum secreto rogabant afferrī carnes, quibus vesci ei licebat, ut simularetur manducasse, sicut rex imperaverat, de sacrificii carnibus:

22 Ut hoc facto à morte liberaretur: & propter veterem viri amicitiam, hanc in eo faciebant humanitatem.

23 At ille cogitare cœpit ætatis ac senectutis suæ eminentiam dignam, & ingenitæ nobilitatis canitiem, atque à puero optimæ conversationis actus: & secundum sanctæ & à Deo conductæ legis constituta, respondit citò: dicens, præmitti se velle in infernum.

24 Non enim ætati nostræ dignum est, inquit, fingere, ut multi adolescentiam arbitantes Eleazarum nonaginta annorum transisse ad vitam alienigenarum:

25 Et ipsi propter meam simulationem, & propter modicum corruptibilis vitæ tempus decipiantur: & per hoc maculam, atque execrationem meæ senectuti conquiram.

26 Nam, etsi in præsentī tempore supplicii hominum eripiar, sed manum Omnipotentis nec vivus, nec defectus effugiam:

27 Quamobrem fortiter vita excedendo, senectute quidem dignus apparebo:

28 Adolescentibus autem exemplum forte relinquam, si prompto animo, ac fortiter pro gravissimis ac sanctissimis legibus honesta morte perfungar. His dictis confestim ad supplicium trahebatur.

29 Hi autem, qui eum ducebant, & paulò antè fuerant mitiores, in iram conversi sunt propter sermones ab eo dictos, quos illi per arrogantiam prolatos arbitrabantur.

30 Sed, cum plagis perimeretur, ingemuit, & dixit: Domine, qui habes sanctam scientiam, manifestè tu scis, quia, cum à morte possem liberari, duos corporis sustineo dolores: secundum animam vero propter timorem tuum libenter hæc patior.

31 Et iste quidem hoc modo vita decessit, non solum juvenibus, sed & universæ genti memoriam mortis suæ ad exemplum virtutis & fortitudinis derelinquens.

C A P V T V I I.

Septem fratrum matrisque eorum ingentia fortissimeque tolerata supplicia, quod porcinis nollens vesci carnibus: & quam constanter regi ob suam crudelitatem ostenderint paratam esse damnationem, & mater suos filios sit exhortata.

1 Contigit autem & septem fratres una cum matre sua apprehensos, compelli à rege edere contra fas carnes porcinas, flagris & taureis cruciatos.

2 Unus autem ex illis: qui erat primus, sic ait: Quid queris, & quid vis discere à nobis? parati sumus mori, magis quam patriæ Dei leges prævaricari.

3 Iratus itaque rex iussit sartagine & ollas æneas succendi: quibus statim succensis,

4 iussit, ei qui prior fuerat locutus, amputari linguam: & cute capitis abstracta, summas quoque manus & pedes ei præscindi,

cæteris ejus fratribus & matre inspicientibus.

5 Et, cum jam per omnia inutilis factus esset, iussit ignem ad moveri, & adhuc spirantem torrerī in sartagine: in qua cum diu cruciaretur, cæteri una cum matre invicem se hortabantur mori fortiter.

6 Dicentes: Dominus Deus aspiciet veritatem, & consolabitur in nobis, † quemadmodum in protestatione cantici declaravit Moyses: Et in servis suis consolabitur.

7 Mortuo itaque illo primo, hoc modo, sequentem deducebant ad illudendum: & cute capitis ejus cum capillis abstracta, interrogabant, si manducaret prius, quam toto corpore per membra singula puniretur.

8 At ille, respondens patria voce, dixit: Non faciam. Propter quod & iste, sequenti loco, primi tormenta suscepit:

9 Et in ultimo spiritu constitutus, sic ait: Tu quidem scelestissime in præsentī vita nos perdis: sed Rex mundi defunctos nos pro suis legibus in æternæ vitæ resurrectione suscitabit.

10 Post hunc, tertius illuditur, & lingua postulatus citò protulit, & manus constanter extendit:

11 Et cum fiducia ait: E cælo ista possideo, sed propter Dei leges nunc hæc ipsa despicio, quoniam ab ipso me ea recepturum spero:

12 Ita ut rex, & qui cum ipso erant, mirarentur adolescentis animum, quod tanquam nihilum duceret cruciatus.

13 Et hoc ita defuncto: quatuor vexabant similiter torquentes.

14 Et, cum jam esset ad mortem, sic ait: Potius est ab hominibus mortis datos sperni expectare à Deo, iterum ab ipso resuscitandos: tibi enim resurrectio ad vitam non erit.

15 Et cum admovissent quintum, vexabant eum. At ille respiciens in eum, dixit:

16 Potestatem inter homines habens, cum sis corruptibilis, facis quod vis: noli autem putare genus nostrum à Deo esse derelictum.

17 Tu autem patienter sustine, & videbis magnam potestatem ipsius, qualiter te & semen tuum torquebit.

18 Post hunc ducebant sextum, & is, mori incipiens, sic ait: Noli frustra errare: nos enim propter nosmet ipsos hæc patimur, peccantes in Deum nostrum, & digna admiratione facta sunt in nobis:

19 Tu autem ne existimes tibi impune futurum, quod contra Deum pugnare tentaveris.

20 Supra modum autem mare mirabilis, & bonorum memoria digna, quæ pereuntes septem filios sub unius diei tempore conspiciens, bono animo ferebat, propter spem quam in Deum habebat:

21 Singulos illorum hortabatur voce patria fortiter, repleta sapientia: &, femineæ cogitationi masculinum animum inferens.

22 Dixit ad eos: Nescio qualiter in utero meo apparuistis: neque enim ego spiritum & animam donavi vobis & vitam, & singulorum membra non ego ipsa compegi:

23 Sed enim mundi Creator, qui formavit hominis

† Deus.
32.300

f

hominis nativitatem, quinque omnium invenit originem, & spiritum vobis iterum cum misericordia reddet & vitam, sicut nunc vosmetipsos despiciatis propter leges ejus.

24 Antiochus autem, contemni se arbitratus, simul & exprobrantis voce despecta, cum adhuc adolescentior superesset, non solum verbis hortabatur, sed & cum juramento affirmabat, se divitem beatum facturum, & translatum à patriis legibus amicum habiturum, & res necessarias ei præbiturum.

25 Sed ad hæc cum adolescens nequaquam inclinaretur, vocavit rex matrem, & suadebat ei ut adolescenti fieret in salutem.

26 Cum autem multis eam verbis esset hortatus, promisit suasuram se filio suo.

27 Itaque inclinata ad illum, irridens crudelem tyrannum, ait patria voce: Fili mi, misere mei, quæ te in utero novem mensibus portavi, & lac triennio dedi & alui, & in ætatem istam perduxi.

28 Peto, nate, ut aspicias ad cælum & terram, & ad omnia quæ in eis sunt, & intelligas, quia ex nihilo fecit illa Deus, & hominum genus:

29 Ita fiet, ut non timeas carnificem istum sed dignus fratribus tuis effectus particeps, suscipe mortem, tu in illa miseratione cum fratribus tuis te recipiam.

30 Cum hæc illa adhuc diceret, ait adolescens: Quem sustinetis? non obedio præcepto regis, sed præcepto legis, quæ data est nobis per Moysen.

31 Tu verò, qui inventor omnis malitiæ factus es in Hebræos, non effugies manum Dei.

32 Nos enim pro peccatis nostris hæc patimur.

33 E si nobis propter increpationem & correptionem Dominus Deus noster modicum iratus est: sed iterum reconciliabitur servis suis.

34 Tu autem, ô scelestè, & omnium hominum flagitiosissime, noli frustra extolli vanis spebus in servos ejus inflammatus.

35 Nondum enim omnipotentis Dei, & omnia insipientis judicium effugisti.

36 Nam fratres mei, modico nunc dolore sustentato, sub testamento æternæ vitæ effecti sunt: tu vero iudicio Dei justas superbix tuæ pœnas exsolves.

37 Ego autem, sicut & fratres mei, animam & corpus meum trado pro patriis legibus: invocans Deum maius genti nostræ propitium fieri, teque cum tormentis & verberibus confiteri quod ipse est Deus solus.

38 In me verò & in fratribus meis desinet omnipotentis ira, quæ super omne genus nostrum justè superducta est.

39 Tunc rex accensus ira, in hunc super omnes crudelius desævit, indigne ferens se derisum.

40 Et hic itaque mundus obiit, per omnia in Domino confidens.

41 Novissime autem post filios & mater consumpta est.

42 Igur de sacrificiis, & de aliis crudelitatibus satis dictum.

Judas Machabæus, invocato Dei auxilio post aliquos victorias, Nicanorem qui certam sibi de Iudæis pollicebatur virositatem, suos primum ad constantiam adhortatur, profligavit, interfecit de ejus exercitu una cum Timotheo & Batthide plusquam 290000 ita ut Nicanor solus effugiens predicaret Iudæos Deum habere protectorem.

1 Judas verò Machabæus, & qui cum illo erant, introibant latenter in castella: & convocantes cognatos, & amicos, & eos, qui permanserunt in Iudaismo, assumentes, eduxerunt ad se sex millia virorum.

2 Et invocabant Dominum, ut respiceret in populum, qui ab omnibus calcabatur: & misereretur templo, quod contaminabatur ab impiis:

3 Misereretur etiam exterminio civitatis, quæ esset illico complananda, & vocem sanguinis ad se clamantis audiret:

4 Memoraretur quoque iniquissimas mortes parvulorum innocentum, & blasphemias nomini suo illatas, & indignaretur super his.

5 At Machabæus, congregata multitudo, intolerabilis gentibus efficiebatur: ira enim Domini in misericordiam conversa est.

6 Et superveniens castellis & civitatibus improvisus, succendebat eas: & opportuna loca occupans, non paucas hostium strages dabat:

7 Maxime autem noctibus ad hujuscemodi excursus ferebatur, & fama virtutis ejus ubique diffundebatur.

8 Videns autem Philippus paulatim virum ad profectum venire, ac frequentius res ei cedere prosperè, ad Ptolemæum ducem Cælesyriæ, & Phœnicis scripsit, ut auxilium ferret regis negotiis.

9 At ille velociter misit Nicanorem Patrocli de primoribus amicum, datis ei de permixtis gentibus, armatis non minus viginti millibus, ut universum Iudæorum genus dederet, adjuncto ei & Gorgia viro militari, & in bellicis rebus experientissimo.

10 Constituit autem Nicanor, ut regi tributum, quod Romanis erat dandum, duo millia talentorum, de captivitate Iudæorum suppleret:

11 Statimque ad maritimas civitates misit, convocans ad coemptionem Iudæicorum mancipiorum, promittens se nonaginta mancipia talento distracturum, non respiciens ad vindictam, quæcum ab Omnipotentè esset consecutura.

12 Judas autem ubi comperit, indicavit his qui secum erant Iudæis, Nicanoris adventum.

13 Ex quibus quidam formidantes, & non credentes Dei justitiæ, in fugam vertebantur:

14 Alii verò si quid ei supererat vendebant simulque Dominum deprecabantur, ut eriperet eos ab impio Nicanore, qui eos, priusquam cominus veniret, vendiderat:

15 Et si non propter eos, propter testamentum tamen quod erat ad patres eorum, & propter invocationem sancti & magnifici nominis ejus super ipsos.

16 Convocatis autem Machabæus septem millibus, qui cum ipso erant, rogabat ne hostibus reconciliarentur, nequemetent iniquæ

que venientium adversum se hostium multitudinem, sed fortiter contenderent;

17 Ante oculos habentes contumeliam, quæ loco sancto ab his iniuste esset illata, nemque & ludibrio habitæ civitatis injuriam, adhuc etiam veterum instituta convulsa.

18 Nam illi quidem armis confidunt, ait, simul & audacia: nos autem in omnipotente Domino, qui potest & venientes adversum nos, & universum mundum uno nuu delere, confidimus.

† 4. Regum 19 35. Tob. 1. 21. Eccli. 48. 14. 1 Mac. 7. 41. Isai. 37. 36. 19 Admonuit autem eos, & de auxiliis Dei, quæ facta sunt erga parentes: † & quod sub Sennacherib centum octogintaquinque millia perierunt:

20 Et de prælio, quod eis adversus Galatas fuit in Babylonia, ut omnes, ubi ad rem ventum est, Macedonibus sociis hæsitantibus, ipsi sex millia soli peremerunt centum viginti millia, propter auxilium illis datum de cælo, & beneficia pro his plurima consecuti sunt.

21 His verbis constantes effecti sunt, & pro legibus & patria mori parati.

22 Constituit itaque fratres suos duces utrique ordini Simonem, & Iosephum, & Jonathan, subjectis unicuique millenis & quingentenis.

23 Ad hoc etiam ab Esdra lecto illis sancto libro, & dato signo adjutorii Dei, in prima ac e ipse dux commisit cum Nicanore.

24 Et facto sibi adjutore Omnipotente, interfecerunt super novem millia hominum: majorem autem partem exercitus Nicanoris vulneribus debilem factam fugere compulerunt.

25 Pecuniis vero eorum, qui ad emptiorem ipsorum venerant, sublatis, ipsos usquequaque persecuti sunt,

26 Sed reversi sunt hora conclusi: nam erat ante sabbatum: quam ob causam non perseveraverunt insequentes.

27 Arma autem ipsorum & spolia congregantes, sabbatum agebant: benedicentes Dominum, qui liberavit eos in isto die, misericordię initium stillans in eos.

28 Post sabbatum vero, debilibus, & orphanis, & viduis diviserunt spolia: & residua ipsi cum suis habuere.

29 His itaque gestis, & communiter ab omnibus facta obsecratione, misericordem Dominum postulabant, ut in finem servis suis reconciliarentur.

30 Et ex his, qui cum Timotheo & Bacchide erant contra se contendentes, super viginti millia interfecerunt, & munitiones excelsas obruverunt: & plures prædas diviserunt, æquam portionem debilibus, pupillis & viduis, sed & senioribus facientes.

31 Et cum arma eorum diligenter collegissent, omnia composuerunt in locis opportunis, residua vero spolia Ierosolymam attulerunt:

32 Et Philarchen, qui cum Timotheo erat, interfecerunt, virum scelestum, qui in multis Iudeos afflixerat.

33 Et cum epinicia agerent Ierosolymis, cum, qui sacras januas incenderat, id est, Galathæenethum in quoddam domitilium

refugisset, incenderunt, digna ei mercede pro impietatibus suis reddita.

34 Facinorosissimus autem Nicanor, qui mille negotiantes ad Iudeorum venditionem adduxerat,

35 Humiliatus auxilio Domini, ab his quos nullos existimaverat, deposita veste gloriæ, per mediterranea fugiens, solus venit Antiochiam, summam infelicitatem de interitu sui exercitus consecutus.

36 Et qui promiserat Romanis se tributum restituere de captivitate Ierosolymorum, prædicabat nunc protectorem Deum habere Iudeos, & ob ipsum invulnerabilis esse, eo quod sequerentur leges ab ipso constitutas.

C A P V T I X.

Antiochus à Persepoli fugatus, dum Iudeos ad internecionem perdere meditaretur, maximis viscerum doloribus a Deo percussus, cum fletore intolerabili scruventibus à corpore vermibus, post suorum criminum agnitionem, & sero promissam emendationem, merita morte occubuit, scriptis ad Iudeos litteris ut filio suo subditi persisterent.

1 Eodem tempore Antiochus inhoneste erevertebatur de Perside.

2 Intraverat enim in eam, quæ dicitur Persopolis, & tentavit expoliare templum, & civitatem opprimere: sed multitudine ad arma concurrente, in fugam versi sunt: & ita contigit ut Antiochus post fugam turpiter rediret.

3 Et cum venisset circa Ecbatanam, recognovit quæ erga Nicanorem & Timotheum gesta sunt.

4 Elatus autem in ira, arbitrabatur, se injuriam illorum qui se fugaverant, posse in Iudeos terroquere: ideoque iussit agitari currum suum, sine intermissione agens iter, cælesti cum iudicio perurgente, eo quod ita superbe locutus est se venturum, Ierosolymam, & congeriem sepulchri Iudeorum eam facturum.

5 † Sed qui universa conspicit Dñs Deus Israel percussit eum insanabili & invisibili plaga. Ut enim finivit hunc ipsum sermonem, apprehendit eum dolor dirus viscerum, & amara interiorum tormenta: † 4. P. 2. 16. 2p

6 Et quidem satis iuste, quippe qui multis & novis cruciatibus aliorum torserat viscera, licet ille nullo modo à sua malitia cessaret.

7 Super hoc autem superbia repletus, ignem spirans animo in Iudeos, & præcipiens accelerari negotium, contigit illum imperientem de curru cadere, & gravi corporis collisione membra vexari.

8 Isque qui sibi videbatur etiam fluctibus maris imperare, supra humanum modum superbia repletus, & montium altitudines in statera appendere, nunc humiliatus ad terram in gestatorio portabatur, manifestam Dei virtutem in semetipso contestans:

9 Ita ut de corpore impii vermes scaturirent, ac viventis in doloribus carnes ejus effluerent, odore etiam illius & fetore exercitus gravarentur.

10 Et qui paulo ante sidera cæli contingere se arbitrabatur, eam nunc opus erat propter intolerantiam fletoris portare.

11 Hinc igitur coepit ex gravi superbia deductus ad agnitionem sui venire, divina admonitus plaga, per momenta singula doloribus suis augmenta capientibus:

12 Et cum nec ipse jam foetorem suum ferre posset, ita ait: Iustum est subditum esse Deo, & mortalem non paria Deo sentire.

13 Orabat autem hic scelestus Dominum, a quo non esset misericordiam consecuturus.

14 Et civitatem, ad quam festinans veniebat ut eam ad solum deduceret, ac sepulchrum congestorum faceret, nunc optat liberam reddere:

15 Et Iudæos, quos nec sepultura quidem se dignos habiturum, sed avibus ac feris dispiendos traditurum, & cum parvulis exterminaturum dixerat, æquales nunc Atheniensibus facturum pollicetur:

16 Templum etiam sanctum, quod prius expoliaverat, optimis donis ornaturum, & sancta vasa multiplicaturum, & pertinentes ad sacrificia sumptus de redditibus suis præstaturum:

17 Super hæc, & Iudæum se futurum, & omnem locum terræ perambulaturum, & prædicaturum Dei potestatem.

18 Sed non cessantibus doloribus, supervenerat enim in eum iustum Dei iudicium) desperans scripsit ad Iudæos in modum deprecationis epistolam hæc continentem:

19 O P T I M I S civibus Iudæis plurimam salutem, & benevalere, & esse felices, rex & princeps Antiochus.

20 Si bene valetis, & filii vestri, & ex sententia vobis cuncta sunt, maximas agimus gratias.

21 Et ego in infirmitate constitutus, vestri autem memor benigne, reversus de Persidis locis, & infirmitate gravi apprehensus, necessarium duxi pro communi utilitate curam habere:

22 Non desperans memetipsum, sed spem multam habens effugiendi infirmitatem.

23 Respiciens autem quod & pater meus, quibus temporibus in locis superioribus ducebat exercitum, ostendit qui post se susciperet principatum:

24 Ut si quid contrarium accideret, aut difficile nuntiaretur, scientes hi qui in regionibus erant, cui esset rerum summa derelicta, non turbarentur.

25 Ad hæc considerans de proximo potentes quosque & vicinos temporibus insidiantes, & eventum expectantes, designavi filium meum Antiochum regem, quem sæpe recurrens in superiora regna multis vestrum commendabam: & scripsi ad eum quæ subiecta sunt.

26 Oro itaque vos & peto: memores beneficiorum publice & privatim, ut unusquisque conservet fidem & ad me & ad filium meum.

27 Confido enim: eum modeste, & humane acturum, & sequentem propositum meum, & communem vobis fore.

28 Igitur homicida & blasphemus pessime percussus, & ut ipse alios tractaverat, peregre in montibus miserabili obitu vita functus est.

29 Transferebat autem corpus Philippus

collactaneus ejus, qui metuens filium Antiochi, ad Ptolemæum Philometorem in Ægyptum abiit.

C A P V T X.

Iudas Machabæus, purgatis templo ac civitate, octo diebus solemnitatem celebrat, & quotannis celebrandam ordinat; Eupator Antiocho patri in regno succedens, Ptolemæo veniens eximio, Gorgiam ducem locorum constituit, Iudæos sapiens pugnam ostentem: Iudæi & hunc & Timotheum variasque hostium munitiones devincunt, occisis plurimis milibus, quinque etiam equitibus de caelo apparentibus, qui Iudæis in auxilium venerant.

1 Machabæus autem, & qui cum eo Merant, Domino se protegente, templum quidem, & civitatem recepit:

2 Aras autem, quas alienigenæ per plateas extruxerant, itemque delubra demolitus est.

3 Et purgato templo, aliud altare fecerunt: & de ignitis lapidibus igne concepto sacrificia obtulerunt post biennium, & incensum, & lucernas, & panes propositionis posuerunt.

4 Quibus gestis, rogabant Dominum prostrati in terram, ne amplius talibus malis inciderent: sed & si quando peccassent, ut ab ipso mitius corriperebantur, & non barbaris ac blasphemis hominibus traderentur.

5 Qua die autem templum ab alienigenis pollutum fuerat, contigit eadem die purificationem fieri, vigesima quinta mensis, qui fuit Casleu.

6 Et cum lætitia diebus octo egerunt in modum tabernaculorum, recordantes quod ante modicum temporis, diem solemne tabernaculorum in montibus & in speluncis more bestiarum egerant.

7 Propter quod thyrsos, & ramos virides, & palmas præferebant ei, qui prosperavit mundari locum suum.

8 Et decreverunt communi præcepto, & decreto, universæ genti Iudæorum, omnibus annis agere dies istos.

9 Et Antiochi quidem, qui appellatus est Nobilis, vitæ excessus ita se habuit.

10 Nunc autem de Eupatore Antiochi impii filio, quæ gesta sunt narrabimus, breviantes mala, quæ in bellis gesta sunt.

11 Hic enim suscepto regno, constituit super negotia regni Lyfiam quendam, Phœnicis & Syriæ militiæ principem.

12 Nam Ptolemæus, qui dicebatur Macer, iusti tenax erga Iudæos esse constituit, & præcipue propter iniquitatem quæ facta erat in eos, & pacifice agere cum eis.

13 Sed ob hoc accusatus ab amicis apud Eupatorem, cum frequenter proditor audiret: eo quod Cyprum creditam sibi à Philometore deseruisset, & ad Antiochum Nobilem translatus etiam ab eo recessisset, veneno vitam finivit.

14 Georgias autem, cum esset dux locorum, assumptis advenis frequenter Iudæos debellabat.

15 Iudæi vero, qui tenebant opportunas munitiones, fugatos ab Ierosolymis suscipiebant, & bellare tentabant.

16 Hi vero qui erant cum Machabæo, per orationes Dominum rogantes ut esset sibi adiutor,

adjutor, impetum fecerunt in munitiones Iduæorum.

17 Multaque vi insistentes, loca obtinuerunt, occurrentes interemerunt, & omnes simul non minus viginti millibus trucidaverunt.

18 Quidam autem, cum confugissent in duas turres valde munitas, omnem apparatus ad repugnandum habentes,

19 Machabæus ad eorum expugnationem, relicto Simone, & Iosepho, itemque Zacharo, eisque qui cum ipsis erant satis multis, ipse ad eas, quæ amplius perurgebant, pugnas conversus est.

20 Hi vero qui cum Simone erant, cupiditate ducti, à quibusdam qui in turribus erant, suasi sunt pecunia: & septuaginta millibus didrachmis acceptis, dimiserunt quosdam effugere.

21 Cum autem Machabæo nuntiatum esset quod factum est, principibus populi congregatis, accusavit, quod pecunia fratres vendidissent, adversariis eorum dimissis.

22 Hos igitur proditores factos interfecit, & confestim duas turres occupavit.

23 Armis autem ac manibus omnia prospere agendo, in duabus munitionibus plus quam viginti millia peremit.

24 At Timotheus, qui prius à Iudæis fuerat superatus, convocato exercitu peregrinæ multitudinis: & congregato equitatu Asiatico, advenit quasi armis Iudæam capturus.

25 Machabæus autem, & qui cum ipso erant appropinquante illo, deprecabantur Dominum, caput terra aspergentes, lumbosque ciliciis præincti.

26 Ad altaris crepidinem provoluti, ut sibi propitius, inimicis autem eorum effectus inimicus, & adversarius adversaretur, sicut lex dicit,

27 Et ita post orationem, sumptis armis, longius de civitate procedentes, & proximi hostibus effecti, resederunt.

28 Primo autem solis ortu utrique commiserunt: isti quidem victoriæ & prosperitatis sponsores cum virtute Dominum habentes: illi autem ducem belli animum habebant.

29 Sed, cum vehemens pugna esset, apparuerunt adversariis de cælo viri quinque in equis, frænis aureis decori, ducatum Iudæis præstantes:

30 Ex quibus duo Machabæum medium habentes, armis suis circumseptum incolumen conservabant: in adversarios autem tela & fulmina jaciebant, ex quo & cæcitate confusi, & repleti perturbatione cadebant.

31 Interfecti sunt autem viginti millia quingenti, & equites sexcenti.

32 Timotheus vero confugit in Gazaram præsidium munitum, cui præerat Chæreas.

33 Machabæus autem, & qui cum eo erant, lætantes obsederunt præsidium diebus quatuor,

34 At hi qui intus erant, loci firmitate confisi, supra modum maledicebant, & sermones nefandos jactabant.

35 Sed cum dies quinta illucesceret, viginti iuvenes ex his qui cum Machabæo

erant, accensi animis propter blasphemiam, viriliter accesserunt ad murum, & feroci animo incendentes ascendebant:

36 Sed & alii similiter ascendentes, turres portasque succendere aggressi sunt, atque ipsos maledicos viros concremare.

37 Per continuum autem biduum præsidio vastato, Timotheum occultantem se, in quodam repertum loco peremerunt: & fratrem illius Chæream & Appollophanem occiderunt.

38 Quibus gestis, in hymnis & confessionibus benedicebant Dominum, qui magnam fecit in Israel, & victoriam dedit illis.

CAPUT XI.

Iudas Machabæus ferociis Lysia maximum præstravit exercitum, fretus auxilio missi calibus equitis: quod animadvertens Lysias pacem inter Iudæos & regem componit: referuntur epistole Lysia, Antiochi, ac Romanorum ad Iudæos, & Antiochi ad Lysiam pro Iudæis.

1 Sed parvo post tempore, Lysias procurator regis, & propinquus, ac negotiorum præpositus, graviter ferens de his quæ acciderant,

2 Congregatis octoginta millibus, & equitatu universo, veniebat adversus Iudæos existimans se civitatem quidem captam gentibus habitaculum facturum,

3 Templum vero in pecuniæ quæstum, sicut cætera delubra gentium, habiturum, & per singulos annos vanae sacerdotium:

4 Nusquam recogitans Dei potestatem, sed mente effrenatus, in multitudine peditum, & in millibus equitum, & in octoginta elephantis confidebat.

5 Ingressus autem Iudæam, & appropians Bethsuræ, quæ erant in angusto loco, ab Ierosolyma intervallo quinque stadiorum, illud præsidium expugnabat.

6 Ut autem Machabæus, & qui cum eo erant, cognoverunt expugnari præsidia, cum fletu & lacrymis rogabant Dominum, & omnis turba simul, ut bonum angelum mitteret ad salutem Israel.

7 Et ipse primus Machabæus, sumptis armis cæteros adhortatus est simul secum periculum subire, & ferre auxilium fratribus suis.

8 Cumque pariter prompto animo procederent Ierosolymis, apparuit præcedens eos eques in veste candida, armis aureis hastam vibrans.

9 Tunc omnes simul benedixerunt misericordem Dominum, & convaluerunt animis: non solum homines, sed & bestias ferocissimas, & muros ferreos parati penetrare.

10 Ibant igitur prompti, de cælo habentes adiutorem, & miserantem super eos Dominum.

11 Leonum autem more impetu irruentes in hostes, prostraverunt ex eis undecim millia peditum: & equitum mille sexcentos.

12 Universos autem in fugam verterunt, plures autem ex eis vulnerati nudi evaserunt. Sed & ipse Lysias turpiter fugiens evasit.

13 Et quia non insensatus erat, secum ipse repuians, fastam erga se diminuit.

nem, & intelligens invictos esse Hebræos, omnipotentis Dei auxilio innitentes, misit ad eos:

14 Promisitque se consensurum omnibus quæ iussa sunt, & regem compulsurum amicum fieri.

15 Annuit autem Machabæus precibus Lysia, in omnibus utilitati consulens: & quæcumque Machabæus scripsit Lysia de Iudæis, ea rex concessit.

16 Nam erant scriptæ Iudæis epistolæ à Lysia quidem hunc modum continentes: Lysias populo Iudæorum salutem.

17 Ioannes & Abesalom, qui missi fuerant à vobis tradentes scripta, postulabant ut ea, quæ per illos significabantur implerem.

18 Quæcumque igitur regi potuerunt perferri exposui: & quæ res permittebat, concessit.

19 Si igitur in negotiis fidem conservaveritis, & deinceps bonorum vobis causa esse tentabo.

20 De cæteris autem per singula verborum mandavi, & istis, & his qui à me missi sunt, colloqui vobis um.

21 Bene valete. Anno centesimo quadragésimo octavo, mensis Dioscori die vigesima & quarta.

22 Regis autem epistola ista continebat: **R E X** Antiochus Lysia fratri salutem.

23 Patre nostro inter deos translati, nos volentes eos, qui sunt in regno nostro, sine tumultu agere, & rebus suis adhibere diligentiam.

24 Audivimus Iudæos non consensisse patri meo ut transferrentur ad ritum Græcorum, sed tenere velle suum institutum, ac propterea postulare à nobis concedi sibi legitimam suam.

25 Volentes igitur hanc quoque gentem quietam esse, statuentes iudicavimus, templum restitui illis, ut agerent secundum suorum maiorum consuetudinem.

26 Bene igitur feceris, si miseris ad eos: & dexteram dederis: ut cognita nostra voluntate, bono animo sint, & utilitatibus propriis deserviant.

27 Ad Iudæos vero regis epistola talis erat: Rex Antiochus senatui Iudæorum, & cæteris Iudæis salutem.

28 Si valeatis, sic estis ut volumus: sed & ipsi bene valemus.

29 Adiit nos Menelaus, dicens velle vos descendere ad vestros, qui sunt apud nos.

30 His igitur, qui commeant usque ad diem trigésimum mensis Xanthici, damus dexteram securitatis.

31 Ut Iudæi utantur cibis & legibus suis, sicut & prius: & nemo eorum ullo modo molestiam patiatur de his quæ per ignorantiam gesta sunt.

32 Misimus autem & Menelaum, qui vos alloquatur.

33 Valete. Anno centesimo quadragésimo octavo, Xanthici mensis quintadecima die.

34 Miserunt autem etiam Romani epistolam, ita se habentem: Quintus Memmius & Titus Manilius, legati Romanorum, populo Iudæorum salutem.

35 De his, quæ Lysias cognatus regis

concessit vobis, & nos concessimus.

36 De quibus autem ad regem iudicavit referendum, confestim aliquem mittite, diligentius inter vos conferentes, ut decernamus, sicut congruit vobis: nos enim Antiochiam accedimus.

37 Ideoque festinate rescribere, ut nos quoque sciamus cujus estis voluntatis.

38 Bene valete. Anno centesimo quadragésimo octavo, quintadecima die mensis Xanthici.

C A P V T X I I.

Iudas ac duces ipsius divina fieri auxilio pugnans feliciter adversus Ioppitas, Iamnitæ Arabes, Cassbin & Ephron civitates, item adversus Timotheum habentem ingentem exercitum, adversus praesidium Carnion, & Gorgiam: occisis autem quibusdam Iudæis, qui de donariis idolorum sustulerant, Iudas curat pro ipsorum peccatis offerre sacrificium.

I His factis pactionibus, Lysias pergebat ad regem, Iudæi autem agriculturæ operam dabant.

2 Sed hi qui resederant, Timotheus, & Appollonius Gennæi filius, sed & Hieronymus, & Demophon super hos, & Nicenor Cypriarches non sinebant eos in silentio agere, & quiete.

3 Ioppitæ vero tale quoddam flagitium perpetrarunt: rogaverunt Iudæos, cum quibus habitabant, ascendere scaphas, quas paraverant, cum uxoribus & filiis, quasi nullis inimiciis inter eos subjacentibus.

4 Secundum commune itaque decretum civitatis, & ipsis acquiescentibus, pacisque causa nihil suspectum habentibus: cum in altum processissent, submerferunt non minus ducentos.

5 Quam crudelitatem Iudas in suæ gentis homines factam ut cognovit, præcepit viris, qui erant cum ipso: & invocato iure iudice Deo,

6 Venit adversus interfectores fratrum, & portum quidem noctu succendit, scaphas exussit, eos autem qui ab igne refugerant, gladio peremit.

7 Et cum hæc ita egisset, discessit quasi iterum reversurus, & universos Ioppitas eradicaturus:

8 Sed cum cognovisset & eos, qui erant Iamniæ, velle pari modo facere habitantibus secum Iudæis,

9 Iamnitæ quoque nocte supervenit, & portum cum navibus succendit: ita ut lumen ignis appareret Ierosolymis à stadiis ducentis quadraginta.

10 Inde cum jam abiissent novem stadiis, & iter facerent ad Timotheum, commiserunt cum eo Arabes, quinque millia viri, & equites quingenti.

11 Cumque pugna valida fieret, & auxilio Dei prospere celsisset, residui Arabes victi petebant à Iuda dextram sibi dari, promittentes se pascua daturos, & in cæteris profuturos.

12 Iudas autem arbitratus vere in multis eos utiles, promisit pacem: dextrisque acceptis, discessere ad tabernacula sua.

13 Aggressus est autem & civitatem quandam firmam, pontibus murisque circumseptam, & quæ à urbis habitabatur Gentium

tum promiscuarum, cui nomen Calphin.

14 Hi vero qui intus erant, confidentes in stabilitate murorum, & apparatu allimolarum, remissius agebant, maledictis lacessentes Iudam, & blasphemantes, ac loquentes quæ fas non est.

† 16. 5. 20. 15 Machabæus autem, invocato magno mundi Principe, qui sine arietibus & machinis † temporibus Iesu præcipit Iericho, irrumpit ferociter muris.

16 Et capta civitate per Domini voluntatem, innumerabiles cædes fecit, ita ut adjacentis stagnum stadiorum duorum latitudinis, sanguine interfectorum fluere videretur.

17 Inde discesserunt stadia septingenta quinquaginta, & venerunt in Characa ad eos, qui dicuntur Tubianæ, Iudæos:

18 Et Timotheum quidem in illis locis non comprehenderunt, nulloque negotio perfecto regressus est, relicto in quodam loco firmissimo præsidio.

19 Dositheus autem & Sosipater, qui erant duces cum Machabæo, peremerunt à Timotheo relictos in præsidio, decem millia viros.

20 At Machabæus, ordinatis circum se sex millibus, & constitutis per cohortes, adversus Timotheum processit, habentem secum centum viginti millia peditum, equitumque duo millia quingentos.

21 Cognito autem Iudæ adventu, Timotheus præmisit mulieres, & filios, & reliquum apparatus, in præsidium, quod Carnion dicitur: erat enim inexpugnabile, & accessu difficile propter locorum angustias.

22 Cumque cohors Iudæ prima apparuisset, timor hostibus incussus est, ex præsentia Dei, qui universa conspicit, & in fugam versi sunt alius ab alio, ita ut magis à suis deicerentur, & gladium suorum ictibus debilitarentur.

23 Iudas autem vehementer instabat puniens profanos, prostravit ex eis triginta millia virorum.

24 Ipse vero Timotheus incidit in partes Dosithei & Sosipatris: & multis præiis postulabat ut vivus dimitteretur, eo quod multorum ex Iudæis parentes haberet, ac fratres, quos morte ejus decipi eveniret.

25 Et cum fidem dedisset restitutum se eos secundum constitutum, illæsum eum dimiserunt propter fratrum salutem.

26 Iudas autem egressus est ad Carnion, interfectis viginti quinque millibus.

27 Post horum fugam, & necem, movit exercitum ad Ephron civitatem munitam, in qua multitudo diversarum gentium habitabat: & robusti juvenes pro muris consistentes fortiter repugnabant: in hac autem machinæ multæ, & telorum erat apparatus.

28 Sed cum omnipotentem invocassent, qui potestate sua vires hostium confringit, ceperunt civitatem: & ex eis qui intuserant, viginti quinque millia prostraverunt.

29 Inde ad civitatem Sytharam abierunt, quæ ab Ierofolytis sexcentis stadiis aberat.

30 Contestantibus autem his, qui apud Sythopolim erant, Iudæis, quod benigne ab eis haberentur, etiam temporibus infelicitatis quod modeste secum egerint:

31 Gratias agentes eis, & exhortati etiam de cætero erga genus suum benignos esse, venerunt Ierofolyman die solemnæ septimanarum instante.

32 Et post Pentecosten abierunt contra Gorgiam præpositum Idumææ.

33 Exivit autem cum peditibus tribus millibus, & equitibus quadringentis,

34 Quibus congressis, contigit paucos ruere Iudæorum.

35 Dositheus vero quidam de Bacenoris eques, vir fortis Gorgiam tenebat: & cum vellet illum capere vivum, eques quidam de Thracibus irrumpit in eum, humerumque ejus amputavit: atque ita Gorgias effugit in Maresa.

36 At illis, qui cum Esdrin erant, diutius pugnantibus & fatigatis, invocavit Iudas Dominum adiutorem & ducem belli fieri:

37 Incipiens voce patria, & cum hymnis clamorem extollens, fugam Gorgiæ militibus incussit.

38 Iudas autem collecto exercitu venit in civitatem Odollam: & cum septima dies superveniret, secundum consuetudinem purificati, in eodem loco sabbatum egerunt.

39 Et sequenti die venit cum suis Iudas, ut corpora prostratorum tolleret, & cum parentibus poneret in sepulchris paternis.

40 Invenerunt autem sub tunicis interfectorum de donariis idolorum, quæ apud Iamnam fuerunt, † à quibus lex prohibet Iudæos: omnibus ergo manifestum factum est, ob hanc causam eos corruisse.

41 Omnes itaque benedixerunt justum iudicium Domini qui occulta fecerat manifesta.

42 Atque ita ad preces conversi, rogaverunt, ut id quod factum erat delictum oblivioni traderetur. At vero fortissimus Iudas hortabatur populum conservare se sine peccato, sub oculis videntes quæ facta sunt pro peccatis eorum qui prostrati sunt.

43 Et facta collatione, duodecim millia drachmas argenti misit Ierofolyman offerri pro peccatis mortuorum sacrificium, bene & religiose de resurrectione cogitans.

44 (Nisi enim eos, qui ceciderant resurrecturos speraret: superfluum videretur & vanum orare pro mortuis.)

45 Et quia considerabat quod hi, qui cum pie are dormitionem acceperant, optimam haberent repositam gratiam.

46 Sancta ergo & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, ut à peccatis solvantur.

CAPVT XIII.

Menelaus Iudæus transfuga iussu Antiochi extremo afficitur supplicio: Antiochus vero maximum ducens in Iudæos exercitum semel ac iterum victus & repulsus, multisque millibus ex suis occisus, & Philippo rebellante, supplicem pacem cum Iudæis firmat juramento, oblato in templo sacrificio, Iudæque in principem Ptolemaidis constituit.

1 Anno centesimo quadragésimo nono, cognovit Iudas Antiochum Eupatorem venire cum multitudine adversus Iudæam.

2 Et cum eo Lysiam procuratorem & præpositum negotiorum, secum habentem pedum centum decem millia, & equitum quinque millia, & elephantos viginti duos, currus cum falcibus trecentos.

3 Commisit autem se illis, & Menelaus: & cum multa fallacia deprecabatur Antiochum, non pro patriæ salute, sed sperans se constitui in principatum.

4 Sed Rex regum suscitavit animos Antiochi in peccatorem: & suggerente Lysia hunc esse causam omnium malorum, iussit (ut eis est consuetudo) apprehensum in eodem loco necari.

5 Erat autem in eodem loco turris quinquaginta cubitorum, aggestum undique habens cineris: hæc prospectum habebat in præceptis.

6 Inde in cinerem dejecti iussit sacrilegum, omnibus eum propellentibus ad interitum.

7 Et tali lege prævaricatorem legis contigit mori, nec terræ dari Menelaum.

8 Et quidem satis iuste: nam quia multa erga aram Dei delicta commisit, cuius ignis & cinis erat sanctus, ipse in cineris morte damnatus est.

9 Sed rex mente effrenatus veniebat, nequiores se patre suo Iudæis ostensurus.

10 Quibus Iudas cognitis, præcepit populo ut die ac nocte Dominum invocarent, quo, sicut semper, & nunc adjuvaret eos:

11 Quippe qui lege, & patria, sanctoque templo privari vererentur: ad populum, qui nuper paululum respirasset, ne fieret blasphemis rursus nationibus subdi.

12 Omnibus itaque simul id facientibus, & perentibus à Domino misericordiam, cum fletu & jejuniis, per triduum continuum prostratis, hortatus est eos Iudas ut se præpararent.

13 Ipse vero cum senioribus cogitavit, priusquam rex admovent exercitum ad Iudæam, & obtineret civitatem exire, & Domini iudicio committere exitum rei.

14 Dans itaque potestatem omnium Deo mundi creatori, & exhortatus suos ut fortiter dimicarent, & usque ad mortem pro legibus, templo, civitate, patria, & civibus starent, circa Modin exercitum constituit.

15 Et dato signo suis Dei victoriæ, juvenibus fortissimis electis, nocte aggressus aulam regiam, in castris interfecit viros quatuor millia, & maximum elephantorum cum his qui superpositi fuerant:

16 Summoque metu ac perturbatione hostium castra replentes, rebus prospere gestis, abierunt.

17 Hoc autem factum est die illucescente, adjuvante eum domini protectione.

18 Sed rex accepto gustu audaciæ Iudæorum, arte difficultatem locorum tentabat:

19 Et Bethsuræ, quæ erat Iudæorum præsidium munitum, castra admovebat: sed fugabatur, impingebat, minorabatur.

20 His autem, qui intus erant, Iudas necessaria mittebat.

21 Enuntiavit autem mysteria hostibus Rhodocus quidam de Iudaico exercitu, qui requisitus comprehensus est, & conclusus.

22 Iterum rex sermonem habuit ad eos qui erant in Bethsuris: dextram dedit: accepit: abiit.

23 Commisit cum Iuda superatus est. Ut autem cognovit rebellasse Philippum Antiochiæ, qui relictus erat super negotia, mente consternatus, Iudæos deprecans, subditisque eis, jurat de omnibus quibus iustum visum est: & reconciliatus obtulit sacrificium, honoravit templum, & munera posuit.

24 Machabeum amplexatus est, & fecit eum à Ptolemaide usque ad Gerrenos ducem & principem.

25 Ut autem venit Ptolemaidam, graviter ferebant Ptolemenses amicitia conventionem, indignantes ne forte foedus irumperent.

26 Tunc ascendit Lysias tribunal, & exposuit rationem, & populum sedavit, regressusque est Antiochiam: & hoc modo regis profectio & reditus processit.

CAPUT XIV.

Suggestente Alcimo, qui summo destitutus erat sacerdotio, Nicanor in Iudæos missus à rege Demetrio, auditis Iudæ præclaris facinoribus, amicitiam cum eo contrahit: quam postmodum vege cogente solvens, dum Iudæam nequit comprehendere, templi vinatur eversionem, & senem Raziam Iudæam magnanimum apprehendere conatur: qui dum ab hostibus jam se capiendum videret, elegit potius constantissimo animo sibi mortem inferre quam indigna pati ab hostibus, in quos propriis manibus sua intestina projecit.

1 Sed post triennii tempus, cognovit Iudas & qui cum eo erant Demetrium Seleuci, cum multitudine valida, & navibus, per portum Tripolis ascendisse ad loca opportuna.

2 Et tenuisse regiones adversus Antiochum, & ducem ejus Lysiam.

3 Alcimus autem quidam, qui summus sacerdos fuerat, sed voluntarie coinquinatus est temporibus commissionis, considerans nullo modo sibi esse salutem, neque accessum ad altare.

4 Venit ad regem Demetrium, centesimo quinquagesimo anno, offerens ei coram auream, & palmam, super hæc & thallos, qui templi esse videbantur. Et ipsa quidem die filuit.

5 Tempus autem opportunum dementiæ suæ nactus, convocatus à Demetrio ad consilium, & interrogatus quibus rebus & consiliis Iudæi niterentur.

6 Respondit: Ipsi qui dicuntur Assidæi Iudæorum, quibus præest Iudas Machabæus, bella nutriunt, & seditiones movent, nec patiuntur regnum esse quietum.

7 Nam & ego defraudatus patrum gloria (dico autem summo sacerdotio) huc veni:

8 Primo quidem utilitatibus regis fidem servans, secundo autem etiam civibus consulens: nam illorum pravitate universum genus nostrum non minime vexatur.

9 Sed oro his singulis, o rex cognitis, & regioni, & generi, secundum humanitatem tuam pervulgatam omnibus, prospice.

10 Nam, quamdiu superest Iudas, impossibile est, pacem esse negotiis.

11 Talibus autem ab hoc dictis, & ceteris amici,

amici, hostiliter se habentes adversus Iudam, inflammaverunt Demetrium.

12 Qui statim Nicanorem præpositum elephantorum ducem misit in Iudæam:

13 Datis mandatis, ut ipsum quidem Iudam caperet; eos verò, qui cum illo erant, dispergere; & constitueret Alcimum maximum templi summum sacerdotem.

14 Tunc gentes, quæ de Iudæa fugerant, Iudam, gregatim se Nicanori miscebant; miseras & clades Iudæorum, prosperitates rerum suarum existimantes.

15 Audito itaque Iudæi Nicanoris adventu, & conventu nationum, conspersi terra rogabant eum, qui populum suum constitueret, ut in æternum custodiret, quique suam portionem signis evidentibus protegit,

16 Imperante autem duce statim inde moverunt, conveneruntque ad castellum Dessau,

17 Simon verò frater Iudæ commiserat cum Nicanore: sed conterritus est repentino adventu adversariorum.

18 Nicanor tamen, audiens virtutem committum Iudæ, & animi magnitudinem, quam pro patriæ certaminibus habebant, sanguine iudicium facere metuebat.

19 Quam ob rem præmisit Posidonium, & Theodotium, & Matthiam, ut darent dextras atque acciperent.

20 Et cum diu de his consilium ageretur, & ipse dux ad multitudinem retulisset, omnium una fuit sententia amicitias annuere.

21 Itaque diem constituerunt, qua secreto inter se agerent: & singulis sellæ prolatae sunt, & posita.

22 Præcepit autem Iudas armatos esse locis opportunis, ne forte ab hostibus repente mali aliquid oriretur: & congruum colloquium fecerunt.

23 Morabatur autem Nicanor Ierosolymis, nihilque inique agebat, gregesque turbarum: quæ congregatae fuerant, dimisit.

24 Habebat autem Iudam semper charum ex animo, & erat viro inclinatus.

25 Rogavitque eum ducere uxorem, filiosque procreare. Nuptias fecit: quiete egit, communiterque vivebant.

26 Alcimus autem, videns charitatem illorum adinvicem, & conventiones, venit ad Demetrium, & dicebat: Nicanorem rebus alienis assentire, Iudamque regni insidiatorem successorem sibi destinasse.

27 Itaque rex exasperatus, & pessimis huius criminationibus irritatus scripsit Nicanori, dicens, graviter quidem se ferre de amicitiae conventionem, jubere tamen Machabæum citius vinculum mittere Antiochiam.

28 Quibus cognitis, Nicanor consternabatur, & graviter ferebat, si ea, quæ conveniant, irrita faceret, nihil læsus à viro:

29 Sed, quia regi resistere non poterat, opportunitatem observabat qua præceptum perficeret.

30 Machabæus, videns locum austerius agere Nicanorem, & consuetum occursum ferro ius exhibentem, intelligens non ex bono esse austeritatem istam, paucis suorum congregatis, occultavit se à Nicanore.

31 Quod cum ille cognovit, fortiter se à viro præventum, venit ad maximum & sanctif-

icium templum: & sacerdotibus solitas hostias offerentibus iussit sibi tradi virum.

32 Quibus cum iuramento dicentibus nescire se ubi esset qui quærebatur, extendens manum ad templum,

33 Iuravit, dicens: Nisi Iudam mihi vinculum tradideritis, istud Dei sanum in plinitiem deducam, & altare effodiam, & templum hoc Libero patri consecrabo.

34 Et his dictis abiit. Sacerdotes autem protendentes manus in cælum, invocabant eum, qui semper propugnator esset gentis ipsorum, hæc dicentes;

35 Tu Domine universorum, qui nullius indiges, voluisti templum habitationis tuæ fieri in nobis.

36 Et nunc sancte sanctorum omnium Domine, conserva in æternum impollutam domum istam, quæ nuper mundata est.

37 Razias autem quidam de senioribus ab Ierosolymis delatus est Nicanori, vir amator civitatis, & bene audiens: qui pro affectu pater Iudæorum appellabatur.

38 Hic multis tēpo ribus continentiae propositum tenuit in Iudaismo, corpusque & animam tradere contentus pro perseverantia.

39 Volens autem Nicanor manifestare odium, quod habebat in Iudæos, misit milites quingentos, ut eum comprehenderent.

40 Putabat enim, si illum decepisset, se cladem Iudæis maximam illaturum.

41 Turbis autem irruere in domum ejus, & januam disrumpere atque ignem admove- re cupientibus, cum jam comprehenderetur, gladio se perit;

42 Eligens nobiliter mori potius, quam subditus fieri peccatoribus, & contra natales suos indignis injuriis agi.

43 Sed, cum per festinationem non certo ictu plagam dedisset, & turbæ intra ostia irrumperent, recurrens audacter ad murum, præcipitavit semetipsum viriliter in turbas:

44 Quibus velociter locum dantibus casui ejus, venit per mediam cervicem:

45 Et cum adhuc spiraret, accensus animo, surrexit: & cum sanguis ejus magno fluxu deflueret, & gravissimis vulneribus esset saucius, cursu turbam pertransiit.

46 Et stans supra quandam petram præruptam, & jam exsanguis effectus, complexus intestina sua, utrisque manibus projecit super turbas, invocans dominatorem vitæ ac spiritus, ut hæc illi iterum redderet: atque ita vita defunctus est.

C A P V T X V.

Iudas suos contra Nicanorem Dei potentiam contemnentem roborat: tum exhortatione tum nocturnæ apparitionis manifestatione de viso Ieremia pro populo Israel orante; qui in Deum spem habentes ingentem prosternunt exercitum; amputata capite manu Nicanoris, quæ Ierosolymis in memoriam divine protectionis suspensa sunt, lingua ejus blasphemæ avibus particulatim tradita, eoque die in annuam sollemnitatem instituto.

1 Nicanor autem, ut comperit Iudam esse in locis Samaritæ, cogitavit cum omni impetu die sabbati cōmittere bellum.

2 Iudæis verò, qui illum per necessitatem sequebantur, dicentibus: Ne ita ferociter & barbare feceris, sed honorem tribue diei

sanctificationis, & honora eum, qui universa contempsit.

3 Ille iudex interrogavit, si est potens in cælis, qui imperavit agi diebus illa omnia.

4 Et respondentibus illis, Iste Dominus vivus ipse in cælo potens, qui iussit agi septimanam diem.

5 At ille ait: Et ego potens sum super terram, qui impero suam arma, & negotia regis impleri. Tamen non obtinuit ut consilium perficeret.

6 Et Nicanor quidem cum summa superbia erectus, cogitaverat commune trophæum statuere de Iuda.

7 Machabeus autem semper confidebat in omni spe auxilium sibi à Deo affuturum.

8 Et hortabatur suos ne formidarent adventum nationum, sed in mente haberent adiutoria sibi facta de cælo, & nunc sperarent ab Omnipotente sibi affaturam Victoriâ.

9 Et allocutus eos de lege & prophetis, admonens etiam certamina quæ fecerant prius promptiores constituit eos:

10 Et ita annis eorum erectis, simul ostendebat Gentium fallaciam, & jurationum prævaricationem.

11 Singulos autem illorum armavit, non clypeis & hastæ munitione, sed sermonibus optimis, & exhortationibus, exposito digno selesomnio, per quod universos lætificavit.

12 Erat autem huiusmodi virus: Otiâ, qui fuerat summus sacerdos, virum bonum & benignum, verecundum visu, modestum moribus, & eloquio decorum, & qui à puero in virtutibus exercitatus sit, maris protendentem orare pro omni populo Iudæorum.

13 Post hæc apparuisse & alium virum ætate & gloria mirabilem, & magni decoris habitudine circa illum:

14 Respondentem verò Otiâ dixisse: Hic est fratrum amator, & populi Israël hic est, qui multum orat pro populo, & universa sancta civitate, Ieremias propheta Dei.

15 Extendisse autem Ieremiam dextram, & dedisse Iudæ gladium aureum, dicentem:

16 Accipe sanctum gladium munus à Deo, in quo deicies adversarios populi mei Israël.

17 Exhortari itaque Iudæ sermonibus bonis valde, de quibus extolli posset imperus, & animi juvenum confortari: statuerunt clamare & confingere fortiter, ut virtus de negotiis judicaret; eo quod civitas sancta & templum periclitarentur.

18 Erat enim pro uxoribus, & filiis, itemque pro fratribus, & cognatis, minor sollicitudo; maximus verò & primus pro sanctitate timor erat templi.

19 Sed & eos qui in civitate erant, non minima sollicitudo habebat pro his qui congressi erant.

20 Et, cum jam omnes sperarent iudicium futurum, hostesque adessent atque exercitus esset ordinatus: bestię equitęque opportuno in loco compositi.

21 Considerans Machabeus adventum

multitudinis, & apparatus varium armorum, & ferocitatem bellum, exteque manus in cælum, prodigia facientium, & minimum invocavit, qui non tremularet, neque morum potens iam sed prout ipsi placet, daret gressus victoriam.

22 Dixit autem invocans hoc modo: Tu Domine, qui iussisti Angelum tuum interficere a rege Iudæ, & inter cisti de castris Senachærib centum octogintaquatuor milia:

23 Et tunc dominator cælorum misit Angelum tuum bonum ante nos, in monte & tremore magis ut videns brachium tuum.

24 Ut metuant qui cum blasphemis veniunt adversus sanctam populi tui. Et tunc quidem ita peroravit.

25 Nicanor autem, & qui cum ipso erant, cum tubis & cantibus admovebant.

26 Iudas verò, & qui cum eo erant, invocato Deo, per orationes congregati sunt:

27 Manu quidem pugnantes, sed Dominum cordibus orantes, prostraverunt non minus trigintaquaque milia, præsentia Dei magnifice delectati.

28 Cumque cessassent, & cum gaudio redirent, cognoverunt Nicanorem ruisse cum armis suis.

29 Facto itaque clamore, & perturbatione excitata, patria voce omnipotentem Dominum benedicebant.

30 Præcepit autem Iudas, qui per omnia corpore & animo morti pro civibus paratus erat, caput Nicanoris, & manum cum humero abscissam, Ierosolymam perferri.

31 Quo cum pervenisset, convocatis contribulibus, & sacerdotibus ad altare, accersit & eos qui in arce erant.

32 Et ostenso capite Nicanoris, & manu nefaria, quam extendens contra domum sanctam omnipotentis Dei, magnifice gloriatus est:

33 Linguam etiam impij Nicanoris præcisam iussit particulatim avibus dari, & in annum autem dementis contra templum suspendi.

34 Omnes igitur cæli benedixerunt Dominum, dicentes: Benedictus, qui locum suum incontaminatum servavit.

35 Suspendit autem Nicanoris caput in summa arce, ut evidens esset & manifestum signum auxilij Dei.

36 Itaque omnes communi consilio decreverunt nullo modo diem istum aliquo celebrare præterire;

37 Habere autem celebritatem tertiadecima die mensis Adar, quod dicitur voce Syriaca, pridie Mardochei diei.

38 Igitur his erga Nicanorem gestis, & ex illis temporibus ab Hebræis civitate possessa, ego quoque in his faciam fieri sermonis.

39 Et si quidem bene, & ut historia competat, hoc & ipse velim fieri a nemine minus digne, concedendum est mihi.

40 Sicut enim vinum semper bibere, aut semper aquam contrarium est. At enim autem uri, delectabile: ita legentibus, si semper exactus sit sermo, non erit gratus. Nec ergo erit consummatus.

S A N C T V M I E S V C H R I S T I E V A N G E L I V M S E C V N D V M M A T T H A E V M.

C A P V T P R I M V M.

A quibus maioribus Christus secundum carnem descendit: Angelus instructus 10 & h de Maria sponsa sua conceptione, partuque futuro.

L I B E R generationis Iesu Christi filii David, filii Abraham.
Abraham genuit Isaac, & Isaac genuit Jacob.
Jacob autem genuit Iudam, & fratres ejus.
Iudas autem genuit Phares, & Zaram de Thamar.
Phares autem genuit Esron.
Esron autem genuit Aram.
Aram autem genuit Aminadab.
Aminadab autem genuit Naasson.
Naasson autem genuit Salmon.
Salmon autem genuit Booz de Rahab.
Booz autem genuit Obed ex Ruth.
Obed autem genuit Jesse.
Jesse autem genuit David regem.
David autem rex genuit Salomonem ex ea quae fuit Viix.
Salomon autem genuit Roboam.
Roboam autem genuit Abiam.
Abias autem genuit Asa.
Asa autem genuit Iosaphat.
Iosaphat autem genuit Ioram.
Ioram autem genuit Oziam.
Ozias autem genuit Ioatham.
Ioatham autem genuit Achaz.
Achaz autem genuit Ezechiam.
Ezechias autem genuit Manassen.
Manasses autem genuit Amos.
Amos autem genuit Iosias.
Iosias autem genuit Iechoniam, & fratres ejus in transmigratione Babylonis.
Et post transmigrationem Babylonis: Iechonias genuit Salathiel.
Salathiel autem genuit Zorobabel.
Zorobabel autem genuit Abiud.
Abiud autem genuit Eliacin.
Eliacin autem genuit Azor.
Azor autem genuit Sadoc.
Sadoc autem genuit Achim.
Achim autem genuit Eliud.
Eliud autem genuit Eleazar.
Eleazar autem genuit Machan.
Machan autem genuit Iacob.
Iacob autem genuit Joseph virum Mariae, de qua natus est Iesus, qui vocatur Christus.
Omnes haec generationes ab Abra-

ham usque ad David, generationes quatuordecim: & a David usque ad transmigrationem Babylonis, generationes quatuordecim: & a transmigratione Babylonis usque ad Christum, generationes quatuordecim.

18 Christi autem generatio sic erat: Cum esset desponsata mater ejus Maria Ioseph, antequam convenirent, inventa est in utero habens de spiritu sancto.

19 Ioseph autem vir ejus, cum esset iustus, & nolleret eam traducere, voluit occulte divitare eam.

20 Haec autem eo cogitante, ecce Angelus Domini apparuit in somnis ei: dicens: Ioseph fili David, noli timere accipere Mariam conjugem tuam: quod enim in ea natum est, de spiritu sancto est.

21 Pariet autem filium: & vocabis nomen ejus Iesum, ipse enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum.

22 Hoc autem totum factum est, ut adimpleretur quod dictum est a Domino per Prophetam dicens: Item:

23 Ecce virgo in utero habebit, & pariet filium: & vocabunt nomen eius Emmanuel: quod est interpretatum, Noli timere Deus.

24 Exsurgens autem Ioseph a somno, fecit sicut praecipit ei Angelus Domini, & accepit conjugem suam.

25 Et non cognoscebat eam donec peperit filium suum primogenitum: & vocavit nomen ejus Iesum.

C A P V T I I.

Quomodo Magi cum muneribus ad Christum natum pervenerint: de Herodis in infantes saevitia, & Christi in Aegyptum exilio, & si quisque rediit in terram Israel.

C V M ergo natus esset Iesus in Bethlehem Iuda in diebus Herodis regis, ecce Magi ab oriente venerunt Ierusalem.

2 Dicentes: Vbi est qui natus est rex Iudaeorum? Vidimus enim stellam ejus in oriente, & venimus adorare eum.

3 Audiens autem Herodes rex turbatus est: & omnis Ierusalem cum illo.

4 Et congregans omnes principes sacerdotum, & scribas populi, circumferebatur ab eis ubi Christus nasceretur.

5 At illi dixerunt ei: In Bethlehem Iudae: Sicut enim scriptum est per Prophetam.

6. 6. Et in Bethlechem terra Iuda, ne quam minima es in principibus Iuda: ex te enim exiit dux, qui regat populum meum Israel.

7. 4. Tunc Herodes clam vocatis Magis diligenter didicit ab eis tempus stellæ, quæ apparuit eis:

8. Et mittens illos in Bethlechem, dixit: Ire & interrogate diligenter de pueris: & cum inveneritis, renuntiare mihi, ut & ego veniens adorem eum.

9. Qui cum audissent regem, abierunt: & ecce stella, quam viderant in Oriente, antecedebat eos, usque dum veniens staret super ea, ubi erat puer.

10. Videntes autem stellam gavisi sunt gaudio magno valde.

11. Et intrantes domum, invenerunt puerum cum Maria matre eius, & proidentes adoraverunt eum: & apertis thesauris suis obtulerunt ei munera, aurum, thus, & myrrham.

12. Et responso accepto in somnis ne redirent ad Herodem, per aliam viam reversi sunt in regionem suam.

13. Qui cum recessissent, ecce Angelus Domini apparuit in somnis Ioseph, dicens: Surge, & accipe puerum, & matrem eius, & fuge in Ægyptum, & esto ibi usque dum dicam tibi: Futurum est enim ut Herodes querat puerum ad perdendum eum.

14. Qui confurgens, accepit puerum & matrem eius nocte, & secessit in Ægyptum:

15. Et erat ibi usque ad obitum Herodis: ut adimpleretur quod dictum est à Domino per Prophetam dicentem: d. Ex Ægypto vocavi filium meum.

16. Tunc Herodes videns quoniam illusum esse à Magis, iratus est valde, & mittens occidit omnes pueros, qui erant in Bethlechem, & in omnibus finibus eius, à bimatis & infra, secundum tempus quod exquisierat à Magis.

17. Tunc adimpletum est quod dictum est per Ieremiam prophetam dicentem:

18. Vox in Rama audita est, ploratus & ululatus multus: Rachel plorans filios suos, & noluit consolari, quia non sunt.

19. Defunctus autem Herode, ecce Angelus Dñi apparuit in somnis Ioseph in Ægypto, dicens: Surge, & accipe puerum, & matrem eius, & vade in terram Israël, defuncti sunt enim, qui querebant animam pueri.

20. Qui confurgens, accepit puerum, & matrem eius, & venit in terram Israël.

21. Audiens autem quod Archelaus regnaret in Iudæa pro Herode patre suo, timuit illi ire: & admonitus in somnis secessit in partes Galilææ.

22. Et veniens habitavit in civitate, quæ vocatur Nazareth: ut adimpleretur quod dictum est per Prophetas. Quoniam Nazareus vocabatur.

C A P V T I I I.

Ioannes Baptista (cuius vitam auctoritas describitur) penitentiam iuxta Isaiam vaticinatum in deserto predicat: & populus ad ipsum confluit, ut ostendat Pharisæis una cum Sadducæis, docentibus, quod faciant fructus penitentiae, & quantum differat a Christo Baptismo differat super Christum au-

tem à Ioanne baptizatum descendit Spiritus sanctus, & vox Patris ex celis audita est.

1. In diebus autem illis venit Ioannes Baptista predicans in deserto Iudææ:

2. Et dicens: a. Pœnitentiam agite: appropinquavit enim regnum cælorum.

3. Hic est enim, qui d. ctus est per Isaiam prophetam dicentem: b. Vox clamantis in deserto: Parate viam Domini: rectas facite semitas eius.

4. Ipse autem Ioannes habebat vestimentum de pilis camelorum, & zonam pelliceam circa lumbos suos: et a autem eius erat locustæ, & mel silvestre.

5. Tunc exhibat ad eum Ierosolyma, & omnis Iudæa, & omnis regio circa Iordane,

6. Et baptizabantur ab eo in Iordane, confitentes peccata sua.

7. Videns autem multos Pharisæorum, & Sadducæorum, venientes ad baptismum suum, dixit eis: Progenies viperarum, quis demonstravit vobis fugere à ventura ira?

8. Fa. ite ergo fructum dignum pœnitentiæ.

9. Et ne velitis dicere intra vos: d. Patrem habemus Abraham; dico enim vobis quoniam potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abraham.

10. Iam enim securis ad radicem arborum posita est. Omnis ergo arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur & in ignem mittetur.

11. Ego quidem baptizo vos in aqua in pœnitentiam: qui autem post me venturus est, fortior me est, cujus non sum dignus calceamenta portare: ipse vos baptizabit in Spiritu sancto, & igni.

12. Cujus ventilabrum in manu sua: & permundabit aream suam: & congregabit triticum suum in horreum, paleas autem comburet igni inextinguibili.

13. f. Tunc venit Iesus à Galilæa in Iordanem ad Ioannem, ut baptizaretur ab eo.

14. Ioannes autem prohibebat eum, dicens: Ego à te debeo baptizari, & tu venis ad me?

15. Respondens autem Iesus, dixit ei: Sine modo: sic enim decet nos implere omnem iustitiam. Tunc dimisit eum.

16. Baptizatus autem Iesus, confestim ascendit de aqua; & ecce aperti sunt ei cæli: & vidit Spiritum Dei descendentem sicut columbam, & venientem super se.

17. g. Et ecce vox de cælis dicens: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacuit.

C A P V T I V.

Christus in deserto post jejunium quadraginta dierum vincit diaboli tentationes: & capto Ioanne secedens in Capharnaum, penitentiam predicat: piscatores Petrum & Andream, Iacobum & Iohannem Zebedei ad se vocat: annuntians quoque Galilææ evangelium, variis curis & signis, multis ipsum comitantibus.

1. Tunc Iesus ductus est in desertum à Spiritu, ut tentaretur à diabolo.

2. Et cum jejunasset quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, postea ei ait:

3. Et accedens tentator dixit ei: Si filius Dei es, di. ut lapides isti panes fiant.

4. Qui respondens dixit: Scriptum est: d. Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo, quod procedit de ore Dei.

5. Tunc assumpsit eum diabolus in san-

et in civitatem, & statuit eum super pinaculum templi.

6 Et dixit ei: Si filius Dei es, mitte te deorum super pinaculum istud: & quia Angeli tui mandabo de te, & in manibus tollent te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum.

7 At illi Iesus: Rursus scriptum est: & non tentabis Dominum Deum tuum.

8 Iterum assumpsit eum diabolus in montem excelsum valde: & ostendit ei omnia regna mundi, & gloriavitur ei.

9 Et dixit ei: Hec omnia tibi dabo, si cades a loraveris me.

10 Tunc dixit ei Iesus: Vade Satana: Scriptum est enim: & Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli servies.

11 Tunc reliquit eum diabolus: & ecce Angeli accesserunt, & ministrabant ei.

12 Cum autem audisset Iesus quod Ioannes traditus esset, secessit in Galilæam:

13 Et relicta civitate Nazareth, venit, & habitavit in Capharnaum maritima, in finibus Zabulon & Nephthalim:

14 V. adimpleretur quod dictum est per Isaiam prophetam.

15 g Terra Zabulon, & terra Nephthalim, via maris trans Iordanem, Galilæa gentium,

16 Populus qui sedebat in tenebris, vidit lucem magnam: & sedentibus in regione umbræ mortis, lux orta est eis.

17 h Exinde coepit Iesus prædicare, & dicere: Poenitentiam agite: appropinquavit enim regnum cælorum.

18 Ambulans autem Iesus juxta mare Galilææ, vidit duos fratres, Simonem, qui vocatur Petrus, & Andream fratrem ejus mittentes rete in mare, (erant enim piscatores.)

19 Et ait illis: Venite post me, & faciam vos fieri piscatores hominum.

20 At illi continuo relictis retibus secuti sunt eum.

21 Et procedens inde, vidit alios duos fratres, Iaobum Zebedæi, & Ioannem fratrem ejus, in navi cum Zebedæo patre eorum, reficientes retia sua: & vocavit eos.

22 Illi autem statim relictis retibus & patre, secuti sunt eum.

23 Et circuibat Iesus totam Galilæam, docens in synagogis eorum, & prædicans evangelium regni, & sanans omnem languorem, & omnem infirmitatem in populo.

24 Et abiit opinio ejus in totam Syriam, & obulerunt ei omnes male habentes, variis languoribus, & tormentis comprehensos, & qui demonia habebant, & lunaticos, & paralyticos, & curavit eos.

25 k Et secutæ sunt eum turbæ multæ de Galilæa, & Decapoli, & de Ierosolymis, & de Iudæa, & de trans Iordanem.

CAPITULUM V

Quod tradit beatitudines: Apostolos solum terra & lucem mundi dicit: nec venit ut salvet leem aut prophetas, sed adimpleat, dicens de non transgrediendo: sed ut et reconciliemur, de non concupiscendo muliere, de membro secundum rationem abstinendo, de uxore extra casum adulterii non dimittenda: non juramentum, nec maledictum, immo omnes diligendos, & de male meritis bene merendum.

1 Videns autem Iesus turbas, abiit in montem, & cum sedisset, ac-

cesserunt ad eum discipuli eius,

2 Et aperit os suum docuit eos, dicens:

3 a Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum.

4 b Beati mites: quoniam ipsi possidebunt terram.

5 Beati, qui lugent: quoniam ipsi consolabuntur.

6 c Beati, qui esuriunt & sitiunt iustitiam: quoniam ipsi saturabuntur.

7 Beati misericordes: quoniam ipsi misericordiam consequentur.

8 d Beati mundo corde: quoniam ipsi deum videbunt.

9 Beati pacifici: quoniam filii Dei vocabuntur.

10 e Beati, qui persecutionem patiuntur propter iustitiam: quoniam ipsorum est regnum cælorum.

11 Beati estis cum maledixerint vobis, & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum adversum vos mentientes, propter me:

12 Gaudete, & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cælis: sic enim persecuti sunt prophetas, qui fuerunt ante vos.

13 Vos estis sal terræ. f Quod si sal evanuerit, in quo salietur? ad nihilum valet ultra, nisi ut mittatur foras, & conculcetur ab hominibus.

14 Vos estis lux mundi. Non potest civitas abscondi supra montem posita.

15 g Neque accendunt lucernam, & ponunt eam sub modio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus qui in domo sunt.

16 h Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum, qui in cælis est.

17 Nolite putare quoniam veni solvere legem, aut prophetas: non veni solvere, sed adimplere.

18 i Amen quippe dico vobis, donec transeat cælum & terra, jota unum, aut unus apex non præerit a lege, donec omnia fiat.

19 k Qui ergo solverit unum de mandatis istis minime, & docuerit sic homines, nomen patris mei non habebit in regno cælorum: qui autem fecerit & docuerit, hic magnus vocabitur in regno cælorum.

20 Dico enim vobis, quia nisi abundaverit iustitia vestra plus quam Phariseorum, non intrabitis in regnum cælorum.

21 Audistis quia dictum est antiquis: m Non occides: qui autem occiderit, reus erit iudicio.

22 Ego autem dico vobis: quia omnis, qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio. Qui autem dixerit fratri suo, iudæ: reus erit concilio. Qui autem dixerit, fatue: reus erit gehennæ ignis.

23 Si ergo offers munus tuum ad altare, & ibi reco-datus fueris quia frater tuus habet aliquid adversum te:

24 Relinque ibi munus tuum ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo, & tunc veniens offers munus tuum.

25 † Esto confitens adversario tuo cum discesseris a via, cum eo: ne forte te trahat in iudicium, & iudex tradat te in manus tuas, & in carcerem mittaris.

26 Amen

Luc. 6. 20.
b Psal. 36. 11.

Isaia 61. 4.

d Psal. 23. 4.

e 1. Pe. 2. 20.

14. 14.

f Marc. 9. 49.

Luc. 14. 34.

g Marc. 4. 21.

Luc. 8. 16.

11. 33.

h 1. Pe. 2. 12.

i. Luc. 16. 17.

k Luc. 2. 10.

l Luc. 11. 39.

m Exod. 20. 13.

5. 17.

† Luc. 12. 58.

26 Amen dico tibi, non exies inde, donec reddas novissimum quadrantem.

27 Audistis quia dictum est antiquis: Non merchaberis.

28 Ego autem dico vobis: quia omnis qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam merchatus est eam in corde suo.

29 Quod si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum, & projice abs te: expedit enim tibi ut pereat unum membrorum tuorum, quam totum corpus tuum mittatur in gehennam.

30 Et si dextra manus tua scandalizat te, abscide eam, & projice abs te: expedit enim tibi ut pereat unum membrorum tuorum, quam totum corpus tuum eat in gehennam.

31 Dictum est autem: Qui dimiserit uxorem suam, det ei libellum repudii.

32 Ego autem dico vobis: Quia omnis, qui dimiserit uxorem suam, ex epra fornicationis causa, facit eam meretricem: & qui dimissam duxerit, adulterat.

33 Iterum audistis quia dictum est antiquis: Non perjurabis: reddes autem Domino juramentum a tua.

34 Ego autem dico vobis, non jurare omni, neque per cælum, quia thronus Dei est:

35 Neque per terram, quia scabellum est pedum ejus, neque per Ierosolymam, quia civitas est magni regis:

36 Neque per caput tuum juraveris, quia non potes unum capillum album facere aut nigrum.

37 Sit autem sermo vester, est, est: non, non: quod autem his abundantius est, a malo est.

38 Audistis quia dictum est: Oculum pro oculo, & dentem pro dente.

39 Ego autem dico vobis, non resistere malo: sed si quis te percusserit in dexteram maxillam tuam, præbe illi & alteram.

40 Et ei, qui vult tecum iudicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & palliū.

41 Et quicumque te angariaverit mille passus, vade cum illo & alia duo.

42 Qui petit à te, da ei: & volenti mutuari à te, ne avertaris.

43 Audistis quia dictum est: Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum.

44 Ego autem dico vobis: Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos: & orate pro persequentibus, & calumnantibus vos:

45 Vt si filii patris vestri, qui in cælis est: qui solem suum oriri facit super bonos & malos: & pluit super iustos & iniustos.

46 Si enim diligitis eos qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? nonne & publicani hoc faciunt?

47 Et si salutaveritis fratres vestros tantum, quid amplius facitis? nonne & Ethnici hoc faciunt?

48 Ite ergo vos perfecti, sicut & pater vester cælestis perfectus est.

C A P V T V I.

Deest Christus quo modo faciente sint elemosinae & ceteris, ut adit per defunctos formam orandi, ut esset aliter condonandi: item quo modo sit per

neum. per dñm in te & se in cælis deest. & ceteris, ut adit per defunctos formam orandi, ut esset aliter condonandi: item quo modo sit per

1 **A**men dico vobis: quia omnis qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam merchatus est eam in corde suo.

2 Et si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum, & projice abs te: expedit enim tibi ut pereat unum membrorum tuorum, quam totum corpus tuum mittatur in gehennam.

3 Te autem faciente elemosynam, nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua.

4 Ut sit elemosyna tua in abscondito, & pater tuus qui videt in abscondito, reddet tibi.

5 Et cum oratis, non eritis, sicut hypocritæ, qui amant in synagogis & in angulis platearum stantes orare, ut videantur ab hominibus: amen dico vobis, receperunt mercedem suam.

6 Tu autem cum oraveris, intra in cubiculum tuum, & clauso ostio, ora patrem tuum in abscondito: & pater tuus qui videt in abscondito, reddet tibi.

7 Orantes autem, nolite multum loqui, sicut ethnici: putant enim quod in multiloquio suo exaudiantur.

8 Nolite ergo assimilari eis: scit enim pater vester, quid opus sit vobis, antequam petatis eum.

9 Sic ergo vos orabitis: Pater noster, qui es in cælis: sanctificetur nomen tuum.

10 Adveniat regnum tuum. Fiat voluntas tua, sicut in cælo & in terra.

11 Panem nostrum super substantialem da nobis hodie.

12 Et dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.

13 Et ne nos inducas in tentationem. Sed libera nos a malo. Amen.

14 Si enim dimiseritis hominibus peccata eorum: dimittet & vobis pater vester cælestis delicta vestra.

15 Si autem non dimiseritis hominibus: nec pater vester dimittet vobis peccata vestra.

16 Cum autem jejunatis, nolite fieri sicut hypocritæ tristes: exterminant enim facies suas, ut appareant hominibus jejunantes. Amen dico vobis, quia receperunt mercedem suam.

17 Tu autem cum jejunas, unge caput tuum, & faciem tuam lava.

18 Ne videaris hominibus jejunans, sed patri tuo, qui est in abscondito: & pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi.

19 Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra: ubi ærugo, & tinea demolitur: & ubi fures effodiunt, & furantur.

20 Thesaurizate autem vobis thesauros in cælo: ubi neque ærugo, neque tinea demolitur: & ubi fures non effodiunt, nec furantur.

21 Vbi enim est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum.

22 Lucerna corporis tui est oculus tuus. Si oculus tuus fuerit simplex: totum corpus tuum in lucem erit.

23 Si autem oculus tuus fuerit nequam: totum corpus tuum in tenebras erit.

angelus perit, & p[er] v[er]bo Gerasen[is] precantur ut
a p[er]u[er]s[is] liberetur.

1 Cum autem descendisset de monte,
et esset cum turba multa:

2 Et ecce unus profusus veniens, a tora[n]t[ur] eu[m],
dicens: Domine, si vis, potes me mundare.

3 Et extendens Iesus manum, tetigit eum,
dicens: Volo. Mundare. Et confessum n[on] un-
data est lepra eius.

4 Et ait illi Iesus: Vide, ne mini dixeris: sed
vade, & ostende te sacerdoti, & offer munus,
quod praecepit Moyses in testimo[nio] n[on] illis.

5 Cum autem transisset Capharnaum,
accessit ad eum Centurio, rogans eum.

6 Et dicens: Domine, puer meus jacet in
domo paralyticus, & male torquetur.

7 Et ait illi Iesus: Ego veniam, & cura-
bo eum.

8 Et respondens Centurio: ait: Domine
non sum dignus ut intres sub tectum meum:
sed tan[quam] u[n]ic[us] verbo, & sanabitur puer meus.

9 Nam & ego homo sum sub potestate
constitutus, habens sub m[hi] milites, & dico
huic: vade, & vadit; & alii, Veni, & ve-
nit, & servo meo, Fac hoc, & facit.

10 Audiens autem Iesus miratus est, & se-
quentibus se dixit: Amen dico vobis, non
inveni tantam fidem in Israel.

11 Dico autem vobis, quod multi d[omi]ni ab
Oriente, & Occidente venient, & recum-
bent cum Abraham, & Isaac, & Iacob in
regno caelorum:

12 Fili autem regni ejicientur in tenebras
exteriores: ubi erit fletus, & stridor dentium.

13 Et dixit Iesus Centurioni: Vade, &
sicut credidisti, fiat tibi. Et sanatus est puer
in illa hora.

14 Et cum venisset Iesus in domum Petri,
vidit locu[m] ejus jacentem, & febricitantem:

15 Et tetigit manum ejus, & dimisit eam
febris, & surrexit, & ministrabat eis.

16 Vespere autem facto, obtulerunt ei
multos demonia habentes, & ejiciebat spiri-
tus verbo: & omnes male habentes curavit.

17 Ut adimpleretur quod dictum est per
Isaiam prophetam, dicentem: Ipse infir-
mitates nostras accepit: & agitationes
nostras portavit.

18 Videns autem Iesus turbas multas cir-
cum se, iussit ire trans fretum.

19 Et accedens unus scriba, ait illi: Ma-
gister, sequar te, quocumque j[er]is.

20 Et dixit ei Iesus: Vulpes foveas ha-
bent, & volucres caeli nidos: filius autem
hominis non habet ubi caput reclinet.

21 Aliis autem de discipulis ejus ait illi:
Domine, permitte me primum ire, & se-
pulture patrem meum.

22 Iesus autem ait illi: Sequere me, &
dimittam mortuos sepelire mortuos suos.

23 Et ascendente eo in naviculam, se-
cuti sunt eum discipuli ejus:

24 Et ecce motus magnus factus est in
mare, & navicula operietur fluctibus,
ipse vero dormiebat.

25 Et accedens ad eum discipuli ejus,
& cum suscitarent, dixerunt: Domine
salvare nos.

26 Et dixit illis Iesus: Quid timidi estis, non
dixi: Salvetis? Tunc surgens, imperavit ven-

tis & mari, & facta est tranquillitas magna.

27 Porro homines narrati sunt, dicentes:
Qualis est hic, qui venti & mare obediu[n]t ei?

28 Et cum venisset trans fretum in re-
gionem Gerasenorum, occurrerunt ei duo
habentes daemonia, de motu n[on] exim-
tes, laevi animis, ita ut nemo posset trans-
ire per viam illam.

29 Et ecce clamaverunt, di-
centes: Quid nobis, & tibi, Iesu fili David? Venisti hic
ante tempus torquere nos?

30 Et erat autem non longe ab illis grex
multorum porcorum pascens.

31 Dæmones autem rogabant eum, di-
centes: Si ejicis nos huc, mitte nos in
gregem porcorum.

32 Et ait illis: Ite. At illi exeuntes abierunt
in porcos, & ecce impetu abiiit totus grex
per praeceptum in mare: & mortui s[un]t in aquis.

33 Pastores autem fugerunt: & venientes
in civitatem, nuntiaverunt omnia, & de eis,
qui daemonia habuerant.

34 Et ecce tota civitas exiit obviam Iesu:
& viso eo rogabant, ut transiret a finibus
eorum.

C A P V T IX.

*Paralyticum curat Scribis murmurantibus quod
dixisset remissa illi peccata: vocat Mattheum publi-
canum, & respondet Phariseis murmurantibus,
quod cum publicanis ederet quodque discipuli
non jejunarent: mulierem a sanguinis profluvio li-
berat filiam principis mortuam suscitavit: & in duo-
bus eccis restituit, daemoniacum mutum sanat. &
ubique predicans omnes sanas infirmitates, di-
cens multam esse messem paucos vero operarios.*

1 ET ascendens in naviculam, trans-
iit, & venit in civitatem suam.

2 Et ecce offerebant ei paralyticum ja-
centem in lecto. Et videns Iesus fidem illo-
rum, dixit paralytico: Confide fili, remit-
tuntur tibi peccata tua.

3 Et ecce quidam de Scribis dixerunt
intus se: Hic blasphematur.

4 Et cum vidisset Iesus cogitationes eo-
rum, dixit: Ut quid cogitatis mala in cor-
dibus vestris?

5 Quid est facilius, dicere Dimittuntur ti-
bi peccata tua; an dicere: Surge, & ambula?

6 Ut autem sciat, quia filius hominis
habet potestatem in terra dimittendi pecca-
ta: tunc ait paralytico: Surge, tolle lec-
tum tuum, & vade in domum tuam.

7 Et surrexit, & abiit in domum suam.

8 Videntes autem turbæ timeverunt, &
glorificaverunt Deum, qui dedit potestatem
talem hominibus.

9 Et cum transiret inde Iesus, vidit
hominem sedentem in telonio, Mattheum
nomine. Et ait illi: Sequere me. Et factus
est secutus eum.

10 Et factum est discumbente eo in domo,
ecce multi publicani & peccatores venien-
tes discubebant cum Iesu, & discipulis ejus.

11 Et videntes Pharisei dicebant disci-
pulis ejus: Quare cum publicanis & pecca-
toribus, manduca & agister vestet?

12 At Iesus audiens, ait: Non est opus
valentibus medicari, sed male habentibus.

13 Tu autem d[omi]ne, quid est? Mitte
cordiam volo, & non facit hominem: Non

curat

enim veni vocare iustos, & sed peccatores.
 14 Tunc accesserunt ad eum discipuli
 17 Ioannis, dicentes: Quare nos, & Phari-
 18 samus frequentes: discipuli autem tui
 non ieiunant?
 15 Et ait illis Iesus: Numquid possunt si-
 33 mponi ligari, quando cum illis est spon-
 sus? Venient autem dies, cum auferetur ab
 eis sponsus, & tunc ieiunabunt.
 16 Nemo autem immittit commissuram
 panni rudis in vestimentum vetus: tollit
 enim plenitudinem ejus à vestimento, &
 peior scissura fit.
 17 Neque mittunt vinum novum in
 utres veteres: alioquin rumpuntur utres,
 & vinum effunditur, & utres percunt. Sed
 vinum novum in utres novos mittunt, &
 a ubo conservantur.
 18 Hæc illo loquente ad eos, ecce prin-
 22 ceps unus accessit, & adorabat eum, dicens:
 Domine, filia mea modo defuncta est, sed ve-
 43 ni, impone manum tuam super eam, & vivet.
 19 Et surgens Iesus, sequebatur eum, &
 discipuli ejus.
 20 Et ecce mulier, quæ sanguinis flu-
 3. 14. xum patiebatur duodecim annis, accessit
 2. 12. retro, & tetigit finitiam vestimenti ejus.
 43. 21 Dicebat enim intra se: Si tetigero
 tantum vestimentum ejus, salva ero.
 22 At Iesus conversus, & videns eam, di-
 xit: Confide filia, fides tua te salvam fecit.
 Et salva facta est mulier ex illa hora.
 23 Et cum venisset Iesus in domum prin-
 cipis, & vidisset tibicines & turbam tumultu-
 43. 24 antem, dicebat:
 24 Recedite: non est enim mortua puel-
 la, sed dormit. Et deridebant eum.
 25 Et cum ejecta esset turba, intravit: &
 tenuit manum ejus. Et surrexit puella.
 26 Et exiit fama hæc in universam ter-
 ram illam.
 27 Et transeunte inde Iesu: secuti sunt
 eum deo cæci, clamantes, & dicentes:
 Misere nostri, fili David.
 28 Cum autem venisset domum, acces-
 serunt ad eum cæci. Et dicit eis Iesus:
 Creditis quia hoc possum facere vobis?
 Dicunt ei: Viique, Domine.
 29 Tunc tetigit oculos eorum, dicens:
 Secundum fidem vestram fiat vobis.
 30 Et aperti sunt oculi eorum: & com-
 37 minatus est illis Iesus, dicens: Videte ne
 quis sciat.
 31 Illi autem exeuntes, diffamaverunt
 12. 21. eum in tota terra illa.
 32 Egressis autem illis, ecce obtrulerunt
 44. 33 ei hominem murum, demonium habentem.
 33 Et ejecto demonio, locutus est u-
 34 tus, & miratae sunt turbæ, dicentes: Num-
 quam apparuit sic in Israel.
 34 Pharisæi autem dicebant, in principe
 35 dæmoniorum ejicit demones.
 35 Et circumibat Iesus omnes civitates, &
 6. 6. castella, docens in synagogis eorum, & præ-
 dicans evangelium regni, & curans omnem
 languorem, & omnem infirmitatem.
 36 Videns autem turbas, misertus est
 10. 2. eis: quia erant vexati, & jacentes sicut
 aves non habentes pastorem.
 37 Tunc dicit discipulis suis: & Misit

quidem multa, operarii autem pauci.
 38 Rogate ergo Dominum messis, ut
 mittat operarios in messem suam.

CAPITULUM X.

*Legatio ac instructio duodecim Apostolorum (quo-
 rum hic nomina recensentur) ad evangelizandum
 Judæis ac demones, infirmosque curandos, qui
 adversus mala hic imminentiæ præmonentur. Et
 roborantur: Christus, non venit ut mittat pacem:
 sed gladium: ipseque coram hominibus consistenda
 est, neque quidquam ejus amori præponendum:
 honorans autem alios propter Christum, honorat
 Christum & ita mercedem recipiet.*

1. **E**T convocatis duodecim discipulis
 Iesus, dedit illis potestatem spiri-
 tuum immundorum, ut eicerent eos, &
 curarent omnem languorem, & omnem
 infirmitatem.

2 Duodecim autem Apostolorum nomi-
 na sunt hæc: Primus, Simon, qui dicitur
 Petrus, & Andreas frater ejus.

3 Iacobus Zebedæi, & Ioannes frater
 ejus, Philippus, & Bartholomæus, Tho-
 mas, & Mathæus publicanus, Iacobus
 Alphæi, & Thaddæus.

4 Simon Chananzæus, & Iudas Iscario-
 tes, qui & tradidit eum.

5 Hos duodecim misit Iesus, præcipientes
 eis, dicens: In viam gentium ne abieritis,
 & in civitates Samaritanorum ne intra-
 veritis:

6 Sed potius ite ad oves, quæ perierunt
 domus Israel.

7 Euntes autem prædicate, dicentes: Quia
 appropinquavit regnum cælorum.

8 Infimos curate, mortuos suscite,
 leprosos mundate, demones ejicite: gratis
 accepistis, gratis date.

9 Nolite possidere aurum, neque ar-
 gentum, neque pecuniam in zonis vestris.

10 Non peram in via, neque duas uni-
 cas, neque calceamenta, neque virgam:
 dignus enim est operarius cibo suo.

11 In quacunque autem civitatem aut
 castellum intraveritis, interrogate, quis in
 ea dignus sit: & ibi manete donec exeatis.

12 Intrantes autem in domum, salutate
 eam, dicentes: Pax huic domui.

13 Et si quidem fuerit domus illa digna,
 veniet pax vestra super eam: si autem non
 fuerit digna, pax vestra revertetur ad vos.

14 Et quicumque non receperit vos, ne-
 que audierit sermones vestros: exeuntes
 foras de domo, vel civitate, excutite pul-
 verem de pedibus vestris.

15 Amen dico vobis: Tolerabilius erit
 terræ Sodomorum, & Gorthozorum in
 die judicii, quam illi civitati.

16 Ecce ego mitto vos sicut oves in
 medio luporum. Estote ergo prudentes si-
 cut serpentes, & simplices sicut columbæ.

17 Cavete autem ab hominibus. Tradent
 enim vos in conciliis, & in synagogis
 suis flagellabunt vos:

18 Et ad præfides & ad reges ducemini
 propter me, in testinoniam illis, & gen-
 tibus.

19 Cum autem tradent vos nolite cogi-
 tare quomodo aut quid loquamini: dabitur enim
 vobis in illa hora, quid loquamini.

10 Non

20 Non enim vos estis, qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis.

21 Tradet autem frater fratrem in mortem, & pater filium, & interficiet filium patris eius, & morte eos afficient.

22 Et eritis odio omnibus propter nomen meum: qui autem perseveraverint usque in finem, hic salvus erit.

23 Cum autem persequerentur vos in civitate ista, fugite in aliam. Amen dico vobis, non consuminabitis civitates Israel donec veniat Filius hominis.

24 Non est discipulus super magistrum, nec servus super domum suam.

25 Sicut discipulo, ut sit sicut magister eius, & servo, sicut Dominus eius. Si patrem familias Beelzebub vocaverunt: quanto magis domesticos eius.

26 Ne ergo timeatis eos, f. Nihil enim est opertum, quod non revelabitur; & occultum, quod non scietur.

27 Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine: & quod in aure auditis, prædicate super tecta.

28 Et nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere: sed potius timeate eum, qui potest & animam & corpus perdere in gehennam.

29 Nonne duo passeres assidue veniunt: & unus ex illis non cadet super terram sine patre vestro?

30 Vestri autem capilli capitis omnes numerati sunt.

31 Nolite ergo timere: multis passeribus meliores estis vos.

32 Omnis ergo qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego cum Patre meo, qui in cælis est.

33 Qui autem negaverit me coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo, qui in cælis est.

34 Nolite arbitrari quia pacem veni mittere in terram: non veni pacem mittere, sed gladium.

35 Veni enim separare & hominem ad verum patrem suum: & filiam ad verum matrem suam, & nurum ad verum socrum suam.

36 Et inimici hominis, domestici eius.

37 Qui amat patrem aut matrem plus quam me, non est me dignus: & qui amat filium aut filiam super me, non est me dignus.

38 Et qui non accipit crucem suam, & sequitur me, non est me dignus.

39 Qui invenit animam suam perdet illam: & qui non perdidit animam suam propter me, inveniet eam.

40 Qui recipit vos, me recipit: & qui me recipit, recipit eum qui me misit.

41 Qui recipit prophetam in nomine prophete, mercedem prophete accipiet: & qui recipit iustum in nomine iusti, mercedem iusti accipiet.

42 Et qui quicunque potum dederit uni ex minimis istius calice aquæ frigidae tantum in nomine discipuli: amen dico vobis, non perdet mercedem suam.

C A P I T U L U M XI

Incipit de carnis vocatione ad Iesum

Incipit de carnis vocatione ad Iesum, ipse enim dicitur: Amen dico vobis, quicunque potum dederit uni ex minimis istius calice aquæ frigidae tantum in nomine discipuli: amen dico vobis, non perdet mercedem suam.

1 Factum est, cum eo cumisset Petrus, præcipiens duodecim discipulis suis, transiit inde ut doceret & prædicaret in civitatibus eorum.

2 Ioannes autem cum addisset in vineis operari Chisti, natus duos de discipulis suis.

3 Ait illi: Tu es, qui venturus es, aut alium expectamus?

4 Et respondens Iesus ait illis: Eritis testimonium Ioanni quæ audistis, & vidistis.

5 Cæci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, pauperes evangelizantur.

6 Beatus est, qui non fuerit scandalizatus in me.

7 Illis autem abeuntibus, cepit Iesus dicere ad turbas de Ioanne: quid existis in desertum videre? arundinem vento agitatam?

8 Sed quid existis, videre? hominem mollibus vestitum? Ecce qui mollibus vestiuntur, in domibus regum sunt.

9 Sed quid existis videre? prophetam? Etiam dico vobis, & plus quam prophetam.

10 Hic est enim de quo scriptum est: Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te.

11 Amen dico vobis, non surrexit inter natos mulierum maior Ioanne Baptista: qui autem minor est in regno cælorum, maior est illo.

12 A diebus autem Ioannis Baptiste usque nunc regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud.

13 Omnes enim prophete & lex, usque ad Ioannem, prophetaverunt:

14 Et si vultis recipere, ipse est Elias, qui venturus est.

15 Qui habet aures audiendi, audiat.

16 Cui autem similem æstimabo generationem istam? Similis est perieris sedentibus in foro, qui clamantes coxqualibus,

17 Dicunt: Cecinimus vobis, & non saltastis, lamentavimus, & non plaxistis.

18 Venit enim Ioannes neque manducans neque bibens, & dicunt: Demonium habet.

19 Venit filius hominis manducans & bibens, & dicunt: Ecce homo vorax, & potator vini, publicanorum & peccatorum amicus. Et iustitia erat sapientia & filius iustis.

20 Tunc cepit exprobrare civitati istis, in quibus factæ sunt plures virtutes eius, quia non repemur poenitentiam.

21 Vae tibi Chorazin, vae tibi Bethsaida: quia si in Tyro, & Sidone factæ essent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio & cinere poenitentiam emissetis.

22 Veni amen dico vobis: Tiro & Sidone remittuntur ei in die iudicii, quam vobis.

23 Vae tibi Capharnaum, tam quæ uque in cælum exaltaberis? usque in infernum descendes.

& ex verbis tuis condemnaberis.

38 Tunc responderunt ei quidam de scribis & Pharisæis, dicentes: Magister, volumus à te signum videre.

39 Qui respondens ait illis: m Generatio mala & adultera signum quærit: & signum non dabitur ei nisi signum Ionnæ Prophetæ.

40 Sicut enim fuit Ionas in ventre ceti tribus diebus, & tribus noctibus, sic erit filius hominis in corde terræ tribus diebus, & tribus noctibus.

41 & Vni Ninivitarum surgent in iudicio cum generatione ista, & condemnabunt eam: quia per contritionem egerunt in prædicatione Ionnæ. Et ecce plus quam Ionas hic.

42 Regina Austri surget in iudicio cum generatione ista, & condemnabit eam: quia venit à turbis terræ audire sapientiam Salomonis, & ecce plus quam Salomon hic.

43 Cum autem immundus spiritus exierit ab homine, ambulat per loca arida, querens requiem, & non invenit.

44 Tunc dicit: Revertar in domum meam, unde exivi. Et veniens invenit eam vacantem, scopis mundatam & ornatam.

45 Tunc vadit, & assumit septem alios spiritus nequiores se, & intrantes habitant ibi: & sunt novissima hominis illius pejora prioribus. Sic erit & generationi huic pessime.

46 At huc eo loquente ad turbas, ecce multi ex eis & fratres stabant foris, querentes loqui ei.

47 Dixit autem ei quidam: Ecce mater tua, & fratres tui foris stant querentes te.

48 At ipse respondens dicenti sibi, ait: Quæ est mater mea, & qui sunt fratres mei?

49 Et extendens manum in discipulos suos, dixit: Ecce mater mea, & fratres mei.

50 Quicumque enim fecerit voluntatem Patris mei, qui in cælis est: ipse meus frater, & soror, & mater est.

CAPVT XIII.

Sedens in navicula proponit turbis parabolas seminantis ac zizania, quas etiam discipulis interpretatur: item parabolas de grano sinapis, de semine in farina occultato, de thesauro in margarita invento: de reti in mare missis, quoniam parabolas etiam declarat: docens in patria, ait prophetam non esse sine honore, nisi in propria patria.

1 In illo die exiens Iesus de domo, sedebat secus mare.

2 Et congregatæ sunt ad eum turbe multe, ita ut in naviculam ascendens sederet, & omnis turba stabat in litore:

3 Et locutus est eis multa in parabolis, dicens: Ecce exiit qui seminat, seminare.

4 Et dum seminat, quædam ceciderunt secus viam, & venerunt volucres cæli, & comederunt ea.

5 Alia autem ceciderunt in petrosa, ubi non habebant terram multam: & continuo exorta sunt, quia non habebant alitudinem terræ.

6 Sole autem orto aruaverunt: & quia non habebant radicem, aruerunt.

7 Alia autem ceciderunt in spinas: & crevit in spinas, & suffocaverunt ea.

8 Alia autem ceciderunt in terram bo-

nam: & dabant fructum, aliud centesimum, aliud sexagesimum, aliud trigesimum.

9 Qui habes aures audiendi, audiat.

10 Et accedentes discipuli dixerunt ei: Quare in parabolis loqueris eis?

11 Qui respondens, ait illis: Quia vobis datum est nosse mysteria regni cælorum: illis autem non est datum.

12 Qui enim habet dabitur ei, & ab eo dabit: qui autem non habet, & quod habet auferetur ab eo.

13 Ideo in parabolis loquor eis: quia videntes non vident, & audientes non audiunt, neque intelligunt.

14 Et adimpletur in eis prophetia Isaiæ dicentis: e Auditum audiens, & non intelligitis: & videntes videbitis, & non videbitis.

15 Incastratum est enim cor populi huius, & auribus graviter audierunt, & oculos suos clauferunt: ne quando videant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, & convertantur & sanentur.

16 Vestri autem beati oculi quia vident, & aures vestræ, quia audiunt.

17 Amen quippe dico vobis, quia multi prophetæ & iusti cupierunt videre quæ videtis, & non viderunt: & audire quæ auditis: & non audierunt.

18 Vos ergo audite parabolas seminantis.

19 Omnis qui audit verbum regni, & non intelligit, venit malus, & rapit quod seminatum est in corde eius: hic est qui secus viam seminatus est.

20 Qui autem super petrosa seminatus est, hic est, qui verbum audit, & continuo cum gaudio accipit illud:

21 Non habet autem in se radicem, sed est temporalis, facta autem tribulatione & persecutione propter verbum continuo scandalizatur.

22 Qui autem seminatus est in spinis, hic est, qui verbum audit, & sollicitudo sæculi istius, & fallacia divitiarum suffocat verbum, & sine fructu efficitur.

23 Qui vero in terram bonam seminatus est, hic est, qui audit verbum, & intelligit, & fructum affert, & facit aliud quidem centesimum, aliud autem sexagesimum, aliud vero trigesimum.

24 Aliam parabolam proposuit illis, dicens: Simile factum est regnum cælorum homini, qui seminavit bonum semen in agro suo.

25 Cum autem dormirent homines, venit inimicus ejus, & superseminavit zizania in medio tritici, & abiit.

26 Cum autem crevisset herba: & fructum fecisset, tunc apparuerunt & zizania.

27 Accedentes autem servi patrisfamilias dixerunt ei: Domine, nonne bonum semen seminasti in agro tuo? Vnde ergo habet zizania?

28 Et ait illis: Inimicus homo hoc fecit. Servi autem dixerunt ei: Vis, domine, & colligimus ea?

29 Ait: Non: ne forte colligentes zizania, eradicemus etiam cum eis & triticum.

30 Sine utraque crescere utque ad messem, & in tempore metis dicam vobis: Colligite primum zizania, & alligate eas.

fratrem eius, & ducit illos in montem excelsum secretum.

2 Transfiguratus est ante eos. Et resplenduit facies eius sicut sol: vestimenta autem eius facta sunt alba sicut nix.

3 Et ecce apparuerunt illis Moyses & Eliaz cum eo loquentes.

4 Respondens autem Petrus, dixit ad Iesum: Domine bonum est nos hic esse: si vis, faciamus hic tria tabernacula, tibi unum, Moysi unum, & Elia unum.

5 Adhuc eo loquente, ecce nubes lucida obumbravit eos. 6 Et ecce vox de nube, dicens: Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui: ipsum audite.

7 Et audientes discipuli ceciderunt in faciem suam, & timuerunt valde.

8 Et accessit Iesus, & tetigit eos: dixitque eis: Surgite, & nolite timere.

9 Levantes autem oculos suos, neminem viderunt, nisi solum Iesum.

10 Et descendens illis de monte, præcepit eis Iesus, dicens: Nemini dixeritis visionem, donec Filius hominis à mortuis resurgat.

11 Et interrogaverunt eum discipuli, dicentes: Quid ergo Scribæ dicunt quod Eliam oporteat primum venire.

12 At ille respondens, ait eis: Elias quidem venturus est, & restituet omnia.

13 Dico autem vobis, quia Elias jam venit, & non cognoverunt eum: sed fecerunt in eo quæcumque voluerunt. Sic & Filius hominis passurus est ab eis.

14 Tunc intellexerunt discipuli, quia de Ioanne Baptista dixisset eis.

15 Et cum venisset ad turbam, accessit ad eum homo genibus provolutus ante eum, dicens: Domine, miserere filio meo, quia ionaticus est, & male patitur: nam sæpe cadit in ignem, & crebro in aquam.

16 Et obtuli eum discipulis tuis, & non poterunt curare eum.

17 Respondens autem Iesus, ait: O generatio incredula, & perversa, quousque ero vobiscum? usquequo patiar vos? Afferte hic illum ad me.

18 Et increpavit illum Iesus, & exiit ab eo daemonium, & curatus est puer ex illa hora.

19 Tunc accesserunt discipuli ad Iesum secreto, & dixerunt: Quare nos non posuimus eicere illum?

20 Dixit illis Iesus: Propter incredulitatem vestram. Amen quippe dico vobis, si habueritis fidem, si ut granum sinapis, dicetis monti huic, Transi hinc illuc, & transibit: & nihil impossibile erit vobis.

21 Hoc autem genus non eicitur nisi per orationem, & jejunium.

22 Conversa autem eis in Galilæa, dixit illis Iesus: Filius hominis tradendus est in manus hominum.

23 Et occident eum, & tertia die resurget. Et contristati sunt vehementer.

24 Et cum venissent Capharnaum, accesserunt qui didrachma accipiebant, ad Petrum, & dixerunt ei: Magister, vester non solvit didrachma?

25 Ait: etiam. Et cum intrasset in domum,

prævenit eum Iesus, dicens: Quid tibi videtur Simon? Reges terræ à quibus accipiunt tributum vel censum? à filiis suis, an ab alienis?

26 Ille dixit: Ab alienis. Dixit illi Iesus: Ergo libertus sis tu?

27 Vt autem non scandalizemus eos, vade ad mare, & mitte hamam: & eris piscem, qui primus ascenderit, tolle, & per torem eius, invenes statum: illum calcans, da eis pro me, & te.

C A P V T X V I I I

Proposita parvulo docet quoniam maior sit in regno celorum, & quoniam sit a peccatis mundato cavendum: quoniam si a peccatis non audierit corripere, & ecclesiam non audierit, pro christo haberi, potestate ligandi atque solvendi ad discipulos tradita: docet etiam quam sit opus Deum efficiendum scilicet sibi consentientium, & quoniam si a trinitate peccaverit sit ignoscendum, accommodata ad hoc parabola de rege tunc cum servis suis incedente.

1 In illa hora accesserunt discipuli ad Iesum dicentes: Quis, putas, major est in regno celorum?

2 Et advocans Iesus parvulum, statuit eum in medio eorum,

3 Et dixit: Amen dico vobis, nisi conversi fueritis, & efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in regnum celorum.

4 Quicumque ergo humiliaverit se sicut parvulus iste, hic est major in regno celorum.

5 Et qui suscepit unum parvulum talem in nomine meo, me suscipit.

6 Qui autem scandalizaverit unum de pusillis istis, qui in me credunt, expedit ei ut suspendatur mola asinaria in collo eius, & demergatur in profundum maris.

7 Vt mundo à scandalis. Necessesse est enim ut veniant scandala: veruntamen vix homini illi, per quem scandalum venit.

8 Si autem manus tua, vel pes tuus scandalizat te, abscide eum, & projice abs te: bonum tibi est ad vitam ingredi debilem, vel claudum, quam duas manus vel duos pedes habentem mitti in ignem æternum.

9 Et si oculus tuus scandalizat te, erue eum, & projice abs te: bonum tibi est cum uno oculo in vitam intrare, quam duos oculos habentem mitti in gehennam ignis.

10 Videte ne condemnatis unum ex his pusillis: dico enim vobis: quia angeli eorum in celis semper vident faciem Patris mei, qui in celis est.

11 Venit enim Filius hominis salvare quod perierat.

12 Quid vobis videtur: si fuerint alii centum oves, & erraverit una ex eis: non ne relinquit nonagintanovem in montibus, & vadit quærere eam quæ erravit?

13 Et si contigerit ut inveniat eam: Amen dico vobis, quia gaudet super eam magis, quam super nonagintanovem, quæ non erraverunt.

14 Sic non est voluntas Patris mei, qui in celis est, ut pereat unus de pusillis istis.

15 Si autem peccaverit in te frater tuus,

vade, & corripit eum inter te & ipsum
solum; si te audierit, lucratus eris fratrem
tuum.

Deut. 16 Si autem te non audierit: adhibe tecum
19. 15. a. 15. alios unum, vel duos, g ut in ore duorum
2. 17. vel trium testium stet omne verbum.

13. 1. 17 Quod si non audierit eos: dic Ecce
Hebr. 18; si autem Ecclesiam non audierit, sit
10. 28. tibi sicut & ethnici & publicani.

10. 28. 18 Amen dico vobis, quæcumque alliga-
10. 28. 17. veritis super terram, erunt ligata & in cæ-
10. 28. 18. lo: & quæcumque solveritis super terram,
10. 28. 19. erunt soluta & in cælo

1. 17. 19 Iterum dico vobis, quia si duo ex vo-
5. 9. 18. bis consenserint super terram, de omni re
1. 17. 19. quaecumque petierint, fiet illis à Patre
20. 23. 20. meo, qui in cælis est.

20 Vbi enim sunt duo vel tres congre-
gati in nomine meo: ibi sum in medio
eorum.

k Luc. 21 Tunc accedens Petrus ad eum, dixit: k
17. 4. 21 Domine quoties peccabit in me frater meus
& dimittam ei? usque septies?

22 Dicit illi Iesus: Non dico tibi usque
septies; sed usque septuagies septies.

23 Ideo a similitudinem est regnum cælorum
homini regi, qui voluit rationem ponere
cum servis suis.

24 Et cum cœpisset rationem ponere,
oblatus est ei unus, qui debebat ei decem
millia talenta.

25 Cum autem non haberet unde redde-
ret, iussit eum dominus ejus vevundari, &
uxorem ejus, & filios, & omnia quæ habe-
bat, & reddi.

26 Procidens autem servus ille, orabat
eum, dicens: Patientiam habe in me, &
omnia reddam tibi.

27 Misertus autem dominus servi illius,
dimisit eum, & debitum dimisit ei.

28 Egressus autem servus ille, invenit unum
de conservis suis, qui debebat ei centum de-
narios: & tenens suffocabas eum, dicens:
Redde quod debes.

29 Et procidens conservus ejus, rogabat
eum, dicens: Patientiam habe in me, &
omnia reddam tibi.

30 Ille autem noluit: sed abiit, & mi-
sit eum in carcerem, donec redderet de-
bitum.

31 Videntes autem conservi ejus quæ fie-
bant, contristati sunt valde: & venerunt,
& narraverunt domino suo omnia quæ fa-
cta fuerant.

32 Tunc vocavit illum dominus suus: &
ait illi: serve nequam, omne debitum di-
misi tibi quoniam rogasti me:

33 Nonne ergo oportuit & te misereri
conservi tui, sicut & ego tui misertus sum?

34 Respondit dominus ejus tradidit eum
tormentoribus, quoadusque redderet universum
debitum.

35 Sic & Pater meus cælestis faciet vobis,
si non remiseritis unusquisque fratri suo de
cordibus vestris

C A P V T XIX.

*Ad similitudinem docet ex sua institutione esse in-
dissolubile: nec uxorem extra causam fornicatio-
nis posse dimitti: inter varios eunuchos laudat
illos qui se castrant propter regnum cælorum:*

*parvulos manus imponit: adolescens qui omnia
se servasse præcepta dicebat, audito Christo con-
silio de omnibus vendendis abire iussit: difficile
ergo afferis divitem intrare regnum cælorum, &
quid illis promissis qui omnibus relictis i, sum
sequuntur.*

1 ET factum est, cum consummasset
Iesus sermones illos, migravit à
Galilæa, & venit in fines Iudææ trans
Jordanem,

2 Et secutæ sunt eum turbe multe, &
curavit eos ibi.

3 b Et accesserunt ad eum Pharisei ten-
tantes eum, & dicentes: Si licet homi-
ni dimittere uxorem suam, quacumque ex
causa?

4 Qui respondens, ait eis: Non legistis,
quia & qui fecit hominem ab initio, mascu-
lum & feminam fecit eos? & dixit:

5 d Propter hoc dimittet homo patrem &
matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt
duo in carne una.

6 Itaque jam non sunt duo, sed una caro.
Quod ergo Deus conjunxit, homo non
separet.

7 Dicunt illi: e Quid ergo Moyses manda-
vit dare libellum repudiij, & dimittere:

8 Ait illis: Quoniam Moyses ad duritiam
cordis vestri permisit vobis dimittere ux-
ores vestras: ab initio autem non fuit sic.

9 f Dico autem vobis, quia quicumque di-
miserit uxorem suam, nisi ob fornicationem
& aliam duxerit, mœchatur: & qui dimis-
sam duxerit, mœchatur.

10 Dicunt ei discipuli ejus: Si ita est
causa hominis cum uxore, non expedit
nubere.

11 Qui dixit illis: Non omnes capiunt
verbum istud, sed quibus datum est.

12 Sunt enim eunuchi, qui de matris utero
sic nati sunt: & sunt eunuchi, qui facti
sunt ab hominibus: & sunt eunuchi qui se-
ipsum castraverunt propter regnum cælo-
rum. Qui potest capere, capiat.

13 g Tunc oblatis sunt ei parvuli, ut ma-
nus eis imponeret, & oraret. Discipuli au-
tem increpabant eos:

14 Iesus verò ait eis: h Sinite parvulos,
& nolite eos prohibere ad me venire: ta-
lium est enim regnum cælorum.

15 Et cum imposuisset eis manus, abiit
inde.

16 i Et ecce unus accedens, ait illi: Ma-
gister bone, quid boni faciam ut habeam
vitam æternam?

17 Qui dixit ei: Quid me interrogas de
bono? Unus est bonus, Deus. Si autem vis
ad vitam ingredi, serva mandata.

18 Dicit illi: Quæ? Iesus autem dixit: k
Non homicidium facies: Non adultera-
bis: Non facies furum: Non falsum testi-
monium dices:

19 Honora patrem tuum, & matrem
tuam: &, Diliges proximum tuum sicut
teipsum.

20 Dicit illi adolescens: Omnia hæc cu-
stodivi à juventute mea, quid adhuc mihi
deest?

21 Ait illi Iesus: Si vis perfectus esse
vade, vende quæ habes, & da pauperibus,

2. Sedebis thesaurum in celo: & veni, te mere me.

2. Cum audisset autem adolescens verbum, abiit tristis: erat enim habens multas possessiones.

23. Illi autem dixit discipulus suus: & non dico vobis: quia dixerat illi de iuramento regni celorum.

24. Et iterum dico vobis: Facilius est camelum per foramen acus transire quam divitem in regnum celorum.

25. Audistis autem haec, & superbiae vestrae velle, dicentes: Quis ergo poterit salvus esse?

26. Atque respondens Iesus, dixit illis: Apud homines hoc impossibile est: apud Deum autem omnia possibilia sunt.

27. Tunc respondens Petrus, dixit ei: Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te: quid ergo erit nobis?

28. Illi autem dixit illis: Amen dico vobis, quod si vos qui secuti estis me, in regeneratione, cum sederit Filius hominis in sede maiestatis suae, sedebitis & vos super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel.

29. Et omnis qui reliquerit domum, vel fratres aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros, propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam aeternam possidebit.

30. Multi autem erunt primi novissimi, & novissimi primi.

C A P V T X X

Parabolam praeparavit de operariis in vineam conductis, quorum unusquisque idem datur denarius cum primis: Iesus discipulis passionem ac resurrectionem suam praedicat; & occasione ambitionis filiorum Zebedae docet discipulos, quod non possint esse contempniti domini, sed officio ministerii delectari, se maiores, egredientes vero ultimo duntaxat loco aut.

1. Simile est regnum celorum homini patriarcham has, qui exiit primo mane convocare operarios in vineam suam.

2. Conventione autem facta cum operariis ex denario diurno, misit eos in vineam suam.

3. Et egressus circa horam tertiam, vidit alios stantes in foro otiosos:

4. Et dixit illis: Et vos in vineam meam, & quod iustum fuerit dabo vobis.

5. Illi autem abierunt. Iterum autem exiit circa sextam & nonam horam: & fecit similiter.

6. Circa undecimam vero exiit, & invenit alios stantes, & dicit illis: Quid hic statis tota die otiosi?

7. Dicunt ei: Quia nemo nos conduxit. Respondit illis: Et vos in vineam meam.

8. Cum vero sero autem factum esset, dicit dominus vineae procuratori suo: Voca operarios, & redde illis mercedem, incipiens a novissimis usque ad primos.

9. Cum vero esset ergo qui circa undecimam horam venerant, acceperunt singulos denarios.

10. Venientes autem & primi, arbitrati sunt quod plus acciperent, & accipere non valentes, & ipsi habuerunt denarios.

11. Et cum venisset, curantur ab eis, perierunt denarii.

12. Dicit illis: Illi non stant in vinea mea: & paret illis non est: & illi qui portaverunt pondus mei, & stant.

13. At illi respondens dominus, dixit: Amen dico vobis, quod qui prius est, erit ultimus, & ultimus primus.

14. Tolle oculus tuus, & vide: vultus autem & hunc novissimum dare sunt & tibi.

15. Aut non fecerunt quod volo facere? aut oculus tuus nequam est, quia quod vultus sum?

16. Sic erunt novissimi primi, & primi novissimi: multi enim sunt vocati, pauci vero electi.

17. Et ascendens Iesus Ierosolymam, & accessit duodecim milia passus Iericho, & illis:

18. Et ascendimus Ierosolymam, & Iesus tradetur principibus sacerdotum, & scribis, & condemnabunt eum morte, & crucifigendum, & tertia die resurget.

19. Et tradent eum gentibus ad illudendum, & crucifigendum, & tertia die resurget.

20. Tunc accessit ad eum mater filiorum Zebedae cum filiis suis, adorans & petens aliquid ab eo.

21. Qui dixit ei: Quid vis? Ait illi: Dic ut sedeant hi duo filii mei, unus ad dexteram tuam & unus ad sinistram, in regno tuo.

22. Respondens autem Iesus, dixit: Nescitis quid petatis. Potest bibere calicem, quem ego bibiturus sum? Dicit ei: Possumus.

23. Ait illis: Calicem non quidem meum habetis: sedere autem ad dexteram meam vel sinistram, non est meum dare vobis, sed quibus paratum est a Patre meo.

24. Et audientes decem, indignati sunt de duobus fratribus.

25. Iesus autem vocavit eos ad se, & ait: Satis quia principes gentium dominantur eorum: & qui maiores sunt, potestatem exercent in eos.

26. Non ita erit inter vos: sed quicumque voluerit inter vos maior fieri, sit vester minister.

27. Et qui voluerit inter vos primus esse, erit vester servus.

28. Sicut filius hominis non venit, ut se servum sed ministrare, & dare animam suam, & redempcionem pro multis.

29. Et egredientibus illis ab Iericho, secuta est eum turba multa:

30. Et ecce duo caeci sedentes secus viam, audierunt quia Iesus transiret, & clamaverunt, dicentes: Domine miserere nostri, fili David.

31. Turba autem increpabat eos ut tacerent. At illi magis clamabant, dicebant: Domine miserere nostri, fili David.

32. Et stetit Iesus, & vocavit eos, & ait: Quid vultis ut faciam vobis?

33. Dixerunt illi: Domine, ut aperiantur oculi nostri.

34. Atque accedens coram eis, & tangens oculos eorum, ait: Et conversi valde sunt, & secuti sunt eum.

7 Infr.
20. 16.
2 Marti
20. 3 L.
Juce
23. 30.

2. Dicens eis: Ite in castellum, quod contra vos est, & iter inveniens ad anathemam, & pullum cum ea, solvite, & adducite mihi;

3 Et si quis vobis aliquid dixerit, dicite quia Dominus hoc opus habet : & confestim dimittet eos.

4 Hoc autem tunc factum est, ut adimpleretur quod dictum est per Prophetam dicentem :

dicentem :
 56 Dicite filie Sion : Ecce rex tuus venit
 62. II. tibi manuans, sedens super asinam, &
 Zach. pullum filium subjugalis.

25. 6 Euntes autem discipuli fecerunt si ut
26. praecepit illis Iesus.

12.25. 7 Et adduxerunt aſinam, & pullum: & im-
poſuerunt ſuper eos veſtimenta ſua: & cum
deſuper ſedere fecerunt.

8 Purima autem turba straverunt vesti-
menta tua in via : alii autem cadebant ra-
mos de arboribus , & ferebant in via ;

9 Turbæ autem, quæ præcedebant, & quæ sequebantur, clamabant, dicentes :
 c. Psal. 117. Hosanna filio David : benedictus, qui
 26. venit in nomine Domini : Hosanna in altissimis.

10 Et cum intrasset Ierosolymam, com-
11 mota est univ[er]sa civitas, dicens: Quis
12 est hic?

19. 38. et Populi autem dicebant : Hic est Iesus
propheta à Nazareth Galilee.

2. 19. ejiciebat omnes vendentes & ententes in templo; & mensas numulatorum, & cathedras vendentium columbas everit;

13 Tu dicte eis: Scriptum est: e Domus
nea domus orationis vocabitur: vos au-
tem fecistis illam spelunca latronum.

7. 11. 14 Et accesserunt ad eum cæci, & claudi
in temp'o : & sanavit eos.

re. Videntes autem principes sacerdotum,
& Scribae, mirabilia quae fecit, & pueros cla-
mantes in templo, & dicentes: Hofanna fi-
lio David, indignati sunt,

15 Et dixerunt ei : Audis quid isti dicunt?
Iesus autem dixit eis : Utique, nunquam le-
gestis : f Quia ex ore infantium & lactan-
tium : perfecti laudem?

17. Localités : illis, abijt foras extra civi-
tatem et Bethaniam : ubique manifest.

18. Made autem reversionis in Civitatem,
clausit.

Mar. 19. 18 videns fici arboreum unum fecus
Et. 17. videri, videri ad eam: A nely / muerit in ea

niter dia tantum, & an illi. Nonquid ex
re tractis valeatur in tempore. I. arg-
facta. Et cori. no si ulna.

20 *h* Le volentes d'acipuli, or iati sunt, di. *h* Stat.
centes: Quomodo con mto ann? 11.22.

21. Respondens autem Iesus, dixit : Amen dico vobis, si habueritis fidem, & non diffidaveritis, non solum de ficibus facietis, sed & si monti huic dixeritis, Tolle, & iactare in mare, fiet.

22 *i* Et omnia quæ unguis petieritis in *i* *Supra* 2
oratione credentes, accipite. 7. 7.

22 Et cum venisset in templum, accesserunt ad eum doctores, principes sacerdotum, & seniores populi dicentes: k In qua potestate hoc facis? E quis tibi dedit hanc potestatem?

24 Respondens I. Ius dixit eis: Interro-
gabo vos & ego nuntiabo vobis: qui mihi
dixerit mihi, & ego vobis dicam in qua
potestate hæc facio.

25. Baptismus Ioannis unde erat ? è cælo, an ex hominibus ? At illi cogitabant inter se, dicentes :

26 Si dixerimus, è cælo, dicet nobis: Quare ergo non credidistis illi? Si autem dixerimus, ex hominibus, timeamus tur-
bam: Omnes enim habebant Joannem, si-
cut prophetam.

27 Et respondentes Iesu, dixerunt; Nescimus: Aut illis & ipse: Nec ego dico vobis in qua potestate hæc facio.

28 Quid autem vobis videatur? Homo quidam habebat duos filios, & accedens ad primum, dixit: Fili, vade hodie, operare in vinea mea.

29 Ille autem respondens, ait : Nolo. Postea autem, poenitentiam motus, abiit.

30 Accedens autem ad alterum, dixit si-
militer. At ille respondens, ait: Eo, domi-
ne, & non ivit.

31 Quis ex duobus fecit voluntatem patris? Tunc et; Primus. Dicit illi & Iesus: Amen dico vobis, quia per vos & meretrices praecedent vos in regnum Dei.

32 Venit enim ad vos Ioannes in via iu-
dituræ, & non credidistis ei: publicani au-
tem, & meretrices crediderunt ei: vos au-
tem videntes nec poenitentiam habetis
postea, nec edereis ei.

33. Aliam parabolam audite : *m.* Homo
 erat pauper, & qui plantabat vineam, &
 sepeam circumdedit ei, & fodit in ea ter-
 tular, & edificavit turrim, & locavit eam
 agricolis, & peregrin. profectus est.

24 Cum autem tempus fructuum appropinquasset, misit servos suos ad agricolas, ut reciperent fructus eorum.

35. In aprico x, appi her sis serviscius,
aliu necederunt, aliu occide unt, aliu
vero lap daverunt.

26 Item confit a los f rons plates pido-
ribus, & se coronan a los f rons

37. Novitne autem infirmitates si
habetis, dicens: Vereturum est
nobis.

38. Agricola autem videtur filium, si-
xentem intra le. 2. 11. et hanc. 1. 1. 1.
occidit sed 3, & nihil minus hereditatem
eius.

Joan. 39 Et apprehensum cum eiecerunt extra vineam, & occiderunt.

11. 53. 40 Cum ergo venerit dominus vineam, quid faciet agricolis illis?

41. 41 Arent illi: Malos male perdet, & vineam suam locabit aliis agricolis, qui reddant ei fructum temporibus suis.

Psal. 117. 22. 42 Dicit illis Iesus: Nunquam legistis in Scripturis: Lapidem quem repronaverunt edificantes, hic factus est in caput anguli? A Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris?

4. 11. 43 Id-o dico vobis, quia auferetur a vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus ejus.

1. 1. 7. 44 Et qui ceciderit super lapidem istum, confringetur: super quem vero ceciderit, conteret eum.

45 Et cum audissent principes sacerdotum & Pharisei parabolas ejus, cognoverunt quod de ipsis diceret.

46 Et quærentes eum tenere, timuerunt turbas: quoniam sicut prophetam eum habebant.

C A P V T XXII.

Parabola de rege qui fecit nuptias filio suo, in quibus discuntens absque veste nuptiali in tenebras ejicitur exteriores: tentatur Iesus à Phariseis super censu dando Cæsari, & à Sadduceis super resurrectione, quorum redarguit inscitiam, mortuorum evincens resurrectionem: rursumque a legis doctore tentatur super magno legis mandato: vicissim quoque interrogat Phariseos cujus filius sit Christus.

1. 4. **E**T respondens Iesus, dixit iterum in parabolis eis, dicens:

2. 2. 2 Simile factum est regnum cælorum homini regi, qui fecit nuptias filio suo.

3 Et misit servos suos vocare invitatos ad nuptias, & volebant venire.

4 Iterum misit alios servos, dicens: Dicite invitatis: Ecce prandium meum paravi, tauri mei & alibia occisa sunt, & omnia parata: venite ad nuptias.

5 Illi autem neglexerunt: & abierunt, alius in villam suam, alius verò ad negotiationem suam:

6 Reliqui verò tenuerunt servos ejus, & contumelias affectos occiderunt.

7 Rex autem cum audisset, iratus est: & missis exercitibus suis, perdidit homicidas illos, & civitatem illorum succendit.

8 Tunc ait servis suis: Nuptiæ quidem paratæ sunt, sed qui invitati erant, non fuerunt digni.

9 It-e ergo ad exitus viarum, & quoscunque inveneritis, vocate ad nuptias.

10 Et egressi servi ejus in vias, congregaverunt omnes quos invenerunt, malos & bonos: & impleti sunt nuptiæ discumbentium.

11 Intravit autem rex ut videret discumbentes, & vidit ibi hominem non vestitum veste nuptiali.

12 Et ait illi, Amice, quomodo huc intrasti non habens vestem nuptialem? At ille obmutuit.

1. 3. 12. 13 Tunc dixit rex ministris: b Ligatis manibus & pedibus ejus, mittite eum in

4. 13. tenebras exteriores: ibi erit fletus, & stridor dentium.

14 Multi enim sunt vocati, pauci vero electi.

15 Tunc abeuntes Pharisei, consilium iniierunt ut caperent eum in sermone.

16 Emittunt ei discipulos suos cum Herodiamis dicentes: Magister, semus quia verax es, & viam Dei in veritate doces, & non est tibi cura de aliquo, non enim respicis personam hominum:

17 Dic ergo nobis quid tibi videtur, licet censum dare Cæsari, an non?

18 Cognita autem Iesus nequitia eorum, ait: Quid me tentatis hypocritæ?

19 Ostendite mihi numisma census. At illi obule uni ei denarium.

20 Erat illis Iesus: Cujus est imago hæc, & superscriptio?

21 Dicunt ei: Cæsaris. Tunc ait illis: reddite ergo quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt Dei, Deo.

22 Et audientes mirati sunt, & relicto eo abierunt.

23 In illo die accesserunt ad eum Sadducei, qui dicunt non esse resurrectionem: & interrogaverunt eum.

24 Dicentes: Magister, Moyses dixit: Si quis mortuus fuerit non habens filium, ut ducat frater ejus uxorem illius, & suscitet semen fratri suo.

25 Erant autem apud nos septem fratres: & primus, uxore ducta defunctus est: & non habens semen, reliquit uxorem suam fratri suo.

26 Similiter secundus, & tertius, usque ad septimum.

27 Novissime autem omnium & mulier defuncta est.

28 In resurrectione ergo cujus erit de septem uxor? omnes enim habuerunt eam.

29 Respondens autem Iesus, ait, illis: Erratis nescientes Scripturas, neque virtutem Dei.

30 In resurrectione enim, neque nubent, neque nubentur: sed erunt sicut Angeli Dei in cælo.

31 De resurrectione autem mortuorum non legistis quod dictum est à Deo dicente vobis:

32 Ego sum Deus Abraham & Deus Isaac, & Deus Jacob? Non est Deus mortuorum, sed viventium.

33 Et audientes turbæ, mirabantur in doctrina ejus.

34 Pharisei autem audientes quod silentium imposuisset Sadduceis, conveniunt in unum:

35 Et interrogavit eum unus ex eis legis doctor, tentans eum:

36 Magister, quod est mandatum magnum in Lege?

37 Ait illi Iesus: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua.

38 Hoc est maximum, & primum mandatum.

39 Secundum autem simile est huic: Diliges proximum tuum, sicut teipsum.

40 In his duobus mandatis universa lex pendet, & propheta.

41 Congregatis autem Phariseis, interrogavit eos Iesus,

42 Dicens:

42 Dicens: Quid vobis videtur de Chri-
sto? aut filius est? Dicunt ei: David.

43 Ait illis: Quomodo ergo David in spi-
ritu vocat eum Dominum, dicens:

44 k Dixit Dominus Domino meo: se-
de a dextris meis, donec ponam inimicos
tuos sub pedibus tuorum?

45 Si ergo David vocat eum Dominum,
quomodo filius eius est?

46 Et nemo poterat ei respondere ver-
bum neque ausus fuit quisquam ex illa die
eum amplius interrogare.

CAPVT XXIII.

Scribæ & Pharisei super cathedram Moysi se-
dentibus præcepit Iesus obedire, i, forum autem
opera non imitari, retegens ipsorum hypocrisim &
ambitionem, discipulos verò contrariam docens hu-
mitatem: deinde multiplex vix illis ob hypocrisim
ac reliquas suas iniquitates interminatur, predi-
cans eos patrum suorum mensuram in iustorum
persecutionibus impleturos, ac Ierusalem dese-
rendam.

1 Tunc Iesus locutus est ad turbas, &
ad discipulos suos,

2 Dicens: Super cathedram Moysi sede-
runt Scribæ, & Pharisei.

3 Omnia ergo quæcumque dixerint vo-
bis, servate & facite: secundum opera verò
eorum nolite facere: dicunt enim, & non
faciunt.

4 b Alligant enim onera gravia, & im-
portabilia, & imponunt in humeros ho-
minum: digito autem suo nolunt ea mo-
vere.

5 Omnia verò opera sua faciunt ut vi-
deantur ab hominibus: edificant enim phy-
lacteria sua, & magnificant fimbrias.

6 Amant autem primos recubitus in coe-
nis, & primas cathedras in synagogis,

7 Et salutationes in foro, & vocari ab
hominibus Rabbi.

8 d Vos autem nolite vocari Rabbi: unus
est enim Magister vester, omnes autem vos
fratres estis.

9 e Et patrem nolite vocare vobis super
terram: unus est enim pater vester, qui
in cælis est.

10 Nec vocemini magistri: quia Magi-
ster vester unus est, Christus.

11 Qui major est vestrum, erit minister
vester.

12 f Qui autem se exaltaverit, humiliabi-
tur: & qui se humiliaverit, exaltabitur.

13 Vx autem vobis Scribæ & Pharisei
hypocritæ: quia clauditis regnum cælorum
ante homines, vos enim non intratis, nec
introeuntes finitis intrare.

14 Vx vobis Scribæ & Pharisei hypocri-
tæ: quia comeditis domos viduarum, ora-
tiones longas orantes: propter hoc amplius
accipietis iudicium.

15 Vx vobis Scribæ & Pharisei hypocri-
tæ: quia cum iuris mare & aridam, ut fa-
ciatis unum proselytum: & cum fuerit fa-
ctus, facitis eum filium gehennæ duplo
quam vos.

16 Vx vobis duces cæci, qui dicitis:
Quicumque iuraverit per templum, nihil
est: qui autem iuraverit in auro templi,
debet.

17 Suli & cæci: Quid enim majus est,
aurum, an templum, quod sanctificat au-
rum?

18 Et quicumque iuraverit in altari, ni-
hil est: quicumque autem iuraverit in do-
no, quod est super illud, debet.

19 Cæci: quid enim majus est, donum an
altare, quod sanctificat donum?

20 Qui ergo iurat in altari, iurat in eo,
& in omnibus quæ super illud sunt.

21 Et quicumque iuraverit in templo, ju-
rat in illo, & in eo qui habitat in ipso:

22 Et qui iurat in cælo, iurat in throno
Dei, & in eo qui sedet super eum.

23 b Vx vobis Scribæ & Pharisei hypo-
critæ: qui decimatis mentham, & anethum,
& cuminum, & reliquistis quæ graviora
sunt legis, iudicii, & misericordiæ, &
fidem: hæc oportuit facere, & illa non
omittere.

24 Duces cæci, excolantes culicem, ca-
melum autem glutientes.

25 Vx vobis Scribæ & Pharisei hypocri-
tæ, quia mundatis quod de foris est calicis
& paropsidis: intus autem pleni estis rapi-
na, & inmunditia.

26 Pharisee cæce, munda prius quod in-
tus est calicis & paropsidis, ut fiat id, quod
de foris est, mundum.

27 Vx vobis Scribæ & Pharisei hypocri-
tæ: quia similes estis sepulchris dealbatis,
quæ a foris parent hominibus speciosa, in-
tus verò plena sunt ossibus mortuorum, &
omni spurcitia.

28 Sic & vos a foris quidem paretis homi-
nibus iusti: intus autem pleni estis hypo-
crisi, & iniquitate.

29 Vx vobis Scribæ & Pharisei hypocri-
tæ, qui ædificatis sepulchra prophetarum,
& ornatis monumenta iustorum.

30 Et dicitis: Si fuissetis in diebus pa-
trum nostrorum, non essemus socii eorum
in sanguine prophetarum.

31 Itaque testimonio estis vobismetipsis,
quia filii estis eorum, qui prophetas occi-
derunt.

32 Et vos implete mensuram patrum ve-
strorum.

33 i Serpentes genimina viperarum, quo-
modo fugietis à iudicio gehennæ?

34 Ideo ecce ego mitto ad vos prophe-
tas, & sapientes, & scribas, & ex illis oc-
cidetis, & crucifigetis, & ex eis flagellabi-
tis in synagogis vestris, & persequimini de-
civare in civitatem:

35 Ut veniat super vos omnis sanguis ju-
stus, qui effusus est super terram, & a san-
guine Abel iusti usque ad sanguinem Za-
chariæ, filii Barachæ, quem occidistis in-
ter templum & altare.

36 Amen dico vobis, venient hæc omnia
super generationem istam.

37 Ierusalem, Ierusalem, quæ occidis
prophetas, & lapidas eos qui ad te missi
sunt, quoties volui congregare filios tuos,
quemadmodum gallina congregat pullos
suos sub alas, & noluisse?

38 Ecce relinquent vobis domus vestra
deserta.

39 Dico enim vobis, non me videbitis
amodo,

b Luca
11.42.

i Supra
3.7.

k Gen.
4.8.
Hebr.
11.4.
12. Pa.
24.12.
Luca
13.34.

44 Tunc respondebunt ei & ipsi, dicentes: Domine, quando te vidimus esurientem, aut sitientem, aut holperem, aut nudum, aut infirmum, aut in carcere, & non ministravimus tibi?

45 Tunc respondet illis, dicens: Amen dico vobis: Quamdiu non fecistis uni de minoribus his, nec mihi fecistis.

2. *Joan.* 46 Et ibunt hi in supplicium æternum, 5. 29. iusti autem in vitam æternam.

Dan. **C A P V T XXVI.**

12. 2. *Consulant principes sacerdotum de occidendo Iesu: qui unguento pretioso à muliere perfunditur, miramuribus discipulis: venditur à Iuda; de cuius prodicione discipulis in cæna loquitur, in qua panem in corpus suum, & vinum in sanguinem consecrat: tradit discipulis: prædicit omnes scandalizandos, & inique Petri negationem: & post in nam orationem capitur à Iudæis: quorum unus Iesus abscondit osculum: discipulis fugientibus, eum Circha à falsis testibus accusatur, mortisque reus iudicatur, conspuatur ac caditur, & ter à Petro negatur.*

1 Et factum est: cum consummasset Iesus sermones hos omnes, dixit discipulis suis:

2 *Scitis quia post biduum Pascha fiet, & filius hominis tradetur ut crucifigatur.*

3 Tunc congregati sunt principes sacerdotum, & seniores populi, in artem principis Iacobi, qui dicebatur Caiphas.

4 Et consilium fecerant ut Iesum dolo tenerent, & occiderent,

5 Dicebant autem: Non in die festo, ne forte tumultus fieret in populo.

6 Cum autem Iesus esset in Bethania in domo Simonis leprosi,

7 Accessit ad eum mulier habens alabastrum unguenti pretiosi, & effudit super caput ipsius reumbentis.

8 Videntes autem discipuli, indignati sunt dicentes: Ut quid perditio hæc?

9 Potuit enim istud varumdari multo, & dari pauperibus.

10 Sciens autem Iesus, ait illis: Quid molesti estis huic mulieri? opus enim bonum operata est in me.

11 Nam semper pauperes habetis vobiscum: me autem non semper habetis.

12 Mittens enim hæc unguentum hoc in corpus meum, ad sepeliendum me fecit.

13 Amen dico vobis, ubicumque prædicatum fuerit hoc Evangelium in toto mundo, dicetur & quod hæc fecit in memoriam ejus.

14 Tunc abiit unus de duodecim, qui dicebatur Iudas Iscariotes, ad principes sacerdotum:

15 Et ait illis: Quid vultis mihi dare, & ego vobis eum tradam? At illi constituerunt ei triginta argenteos.

16 Et exinde quærebat opportunitatem ut eum traderet.

17 Prima autem die azymorum accesserunt discipuli ad Iesum, dicentes: Vbi vis patemur tibi comedere Pascha?

18 At Iesus dixit: Ite in civitatem ad quemdam, & dicit ei: Magister dicit: Tempus meum prope est, apud te facio Pascha cum discipulis meis.

19 Et fecerunt discipuli sicut constituit illis Iesus, & paraverunt Pascha.

20 Vespere autem facto, discantibatur cum duodecim discipulis suis.

21 Et edentibus illis, dixit: Amen dico vobis, quia unus vestrum me traditurus est.

22 Et contestati valde, ceperunt singuli dicere: Numquid ego sum Domine?

23 At ipse respondens, ait: Qui intingit mecum manum in patopside, hic me tradet.

24 Filius quidem hominis vadit, sicut scriptum est de illo. Væ autem homini illi, per quem Filius hominis tradetur: bonum erat ei, si natus non fuisset homo ille.

25 Respondens autem Iudas, qui tradidit eum, dixit: Numquid ego sum Rabbi? At illi: Tu dixisti.

26 Cœnantibus autem eis, accepit Iesus panem, & benedixit, ac fregit, deducit discipulis suis, & ait: Accipite, & comedite: hoc est corpus meum.

27 Et accipiens calicem gratias egit: & dedit illis, dicens: bibite ex hoc omnes.

28 Hic est enim sanguis mei novi testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum.

29 Dico autem vobis: non bibam amodo de hoc genimine vitis, usque in diem illum, cum illud bibam vobiscum novum in regno Patris mei.

30 Et hymno dicto, exierunt in Montem olivæ.

31 Tunc dicit illis Iesus: Omnes vos scandalum patiemini in me, in ista nocte. Scriptum est enim: Percutiam pastorem, & dispergentur oves gregis.

32 Postquam autem surrexero, præcedam vos in Galilæam.

33 Respondens autem Petrus, ait illi: Etsi omnes scandalizati fuerint in te, ego nunquam scandalizabor.

34 Ait illi Iesus: Amen dico tibi, quia in hac nocte antequam gallus cantet, ter me negabis.

35 Ait illi Petrus: Etiam si oportuerit me mori tecum, non te negabo. Similiter & omnes discipuli dixerunt.

36 Tunc venit Iesus cum illis in villam, quæ dicitur Gethsemani, & dixit discipulis suis: Sed te hic, donec vadam illuc, & orem.

37 Et assumpto Petro, & duobus filiis Zebedæi, cepit contristari & moestus esse.

38 Tunc ait illis: Tristis est anima mea usque ad mortem: sustinete hic, & vigilate mecum.

39 Et progressus pusillum, procidit in faciem suam, orans, & dicens: Pater mi, si possibile est, transeat à me calix iste, verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu.

40 Et venit ad discipulos suos, & invenit eos dormientes, & dicit Petro: Sic non potuisti una hora vigilare mecum?

41 Vigilate, & orate ut non intetis in tentationem. Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma.

42 Iterum secundo abiit, & oravit, dicens: Pater mi, si non potest hic calix transire nisi bibam illum, fiat voluntas tua.

43 Et venit iterum, & invenit eos dormientes: erat enim oculis eorum gravatus.

44 Tunc illis, iterum abijt, & oravit
per eos, eundem sermonem dicens.

45 Tunc venit ad discipulos suos, & dicit
illis: Dormite jam, & requiescite: ecce
appropinquavit hora, & Filius hominis
trahitur in manus peccatorum.

46 Surgite, cauius : ecce appropinquavit
cui n. e. tradet.

47 k Adhuc eo loquente, ecce Iudas unus
de duodecim venit, & cum eo turba mul-
ta, cum gladius & fustibus, missi à princi-
pes sacerdotum, & senioribus populi.

12. 3. *figuū*, d. cens: *Quemcumque osculatus fuero, ipse est, tenete eum.*

49 Et confestim accedens ad Iesum, dixit : Ave Rabbi. Et osculatus est eum.

50 Dixitque illi Iesus : Amice, ad quid venisti ? Tunc accesserunt, & manus iniecerunt in Iesum, & tenuerunt eum.

51 Et ecce unus ex his qui erant cum Iesu, extendens manum, exemit gladium suum, & percutiens servum principis sacerdotum amputavit auriculam eius.

52 Tunc ait illi Iesus: Convertere gladium
Gen. tuum in locum suum: Omnes enim, qui
9. 6. acceperint gladium, gladio peribunt.

4. or. 53 An putas, quia non possum rogare pa-
13. 10. trem meum, & exhibebit mihi modo plus-
quam duodecim legiones anglorum?

54 *m* Quomodo ergo implebuntur Scri-
m *Isaia* pturae, quia sic oportet fieri?

53 10. 55 In illa hora dixit Iesus turbis : Tamquam ad latronem existis cum gladiis & fustibus comprehendere me : quotidie apud vos sedebam docens in templo , & non me tenuistis.

56 Hoc autem totum factum est, » ut ad-
 Thren. impleretur Scriptura & prophetarum. Tunc
 4 20. discipuli omnes, » relicto eo, fugerunt.

37 At illi tenentes Iesum, duxerunt ad
Caipham principem sacerdotum, ubi Scri-
bae & seniores convenerant.

22.54. 58 Petrus autem sequebatur eum à lon-
 20.11. ge, usque in atrium principis sacerdotum.
 18.24. Et ingressus intro, sedebat cum ministris, ut
 videret finem.

59 Principes autem sacerdotum, & omne concilium, querebant fallum testimonium contra Iesum, ut eum morti traderent: —

Go Li non invenerunt, cum multi falsi
testes accessissent. Novissime autem vene-
runt duo falsi testes,

p. 148. 61. Et dixerunt: Hic dixit: *p.* Possum destruere templum Dei, & post triduum reedificare illud.

62 I. surgens princeps sacerdotum, ait illi; Nihil respondes ad ea, quæ illi adversum te testifi-
catur?

6; Iesus autem tacebat. Et princeps sacer-
dotum ait illi: Adjuro te per Deum vivum,
ut dicas nobis si tu es Christus filius Dei.

64 Dicit illi Iesus: Tu dixisti, verumta-
men di o vobis, quando videbitis filium
hominis sedentem a dextris virgatus Dei
& venientem in nubibus caeli.

4. 10. Et Tunc princeps facidomus Iudae
An 4. Et non a sua ed cens. Blasphemavit equid
15. a huc regnus testibus ecce tunc auditis
blasphemiam:

66 Quid vobis videntur? At illi respon-
dentes dixerunt: Reus est mortis.

67. Tunc exierunt in faciem ejus, & 1/2 alii
colaphis eum ceciderunt, alii autem pal- 30. 6.
mas in faciem ejus dederunt, Marc.

68 Dicentes: Propheta nobis Christus, 14.65.
quis est qui te percussit?

69 / Petrus vero sedebat foris in atrio: *f. Luca*
 & accessit ad eum una ancilla, dicens: *22. 55.*
 Et tu cum Iesu Galilæo eras.

70 At ille negavit coram omnibus, di-
cens: Nescio quid dicis.

21 Exeunte autem illo janiam, vidit eum alia ancilla, & ait his qui erant ibi :
Et hic erat cum Iesū Nazareno.

71 Et iterum negavit cum juramento;
Quia non novi hominem.

73 E post pusillum accesserunt qui sta-
bant, & dixerunt Petro : Vere & tu ex illis
es ; nam & loquela tua manifestum te facit.

74 Tunc cepit decessari & jurare quia non novisset hominem Et continuo gallus cantavit.

75 Et recordatus est Petrus verbi Iesu, quod dixerat: Prius quam gallus canet, ter me negabis. Et egressus foras, flevisit amare.

C A P V T XXVII.

Indas, relictis argenteis, laqueis se suspendit :
Iesus coram Pilato accusatus, non respondet :
uxor autem Pilati dicit ipsum iustum : praeli-
gitur carmen Barabbas : Pilatus totis manibus
Iesum flagellatum tradit crucifigendum : qui a
militibus multi, licet illusus, ducitur ad cru-
cifigendum ; & felleo vino potatus, inter latio-
res crucifigitur, divisis ipsius vestimentis : & a
variis multa clamatur in ipsam blasphemiam :
subiunguntur tenebrae ; & clamans Iesus Eli, acci-
toque potatus, cum clamore expirat, ac signa va-
ria fiunt : corpus Iesu a Ioseph sepultum, custo-
ditur a militibus.

1 **M**ANE autem facto, consilium ini-
Merunt omnes principes sacerdotum
& seniores populi adversus Iesum, ut eum
morti traderent.

2 a Et vincit adduxerunt eum, & tradiderunt Pontio Pilato præfidi.

3 Tunc videns Iudas, qui eum tradidit,
quod damnatus esset; poenitentia ductus,
retulit triginta argenteos principibus sa-
cerdotum, & senioribus,

4 Dicens: Peccavi, tradens sanguinem
iustum. At illi dixerunt: Quid ad nos? tu
videris.

5 Et projectis argenteis in templo, re-
celit. 6 & abiens laqueo se suspendit.

6 Principes autem sacerdotum, acceptis
argenteis, dixerunt: Non licet eos mittere
in carbonem, quia pretium sanguinis est.

7 Consilio autem isto, cunctis ex illis
2° un. simul, in sepulturam peregrinorum.

8c Propter hoc vocatus est ager ille,
Haceldatha, hoc est, ager sanguinis, utque
in hodiernum diem.

¶ Tunc in plenum est quod dicitur. me est per
terram prophetam, dicentem. d. Et acce-
perunt illi omnia argenteos pro unum appe-
tar, non apprehaverunt d. illi s. illa l.

to be 1 thermocline in spring, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 390, 391, 392, 393, 394, 395, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 489, 490, 491, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 503, 504, 505, 506, 507, 508, 509, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521, 522, 523, 524, 525, 526, 527, 528, 529, 530, 531, 532, 533, 534, 535, 536, 537, 538, 539, 540, 541, 542, 543, 544, 545, 546, 547, 548, 549, 550, 551, 552, 553, 554, 555, 556, 557, 558, 559, 560, 561, 562, 563, 564, 565, 566, 567, 568, 569, 570, 571, 572, 573, 574, 575, 576, 577, 578, 579, 580, 581, 582, 583, 584, 585, 586, 587, 588, 589, 590, 591, 592, 593, 594, 595, 596, 597, 598, 599, 600, 601, 602, 603, 604, 605, 606, 607, 608, 609, 610, 611, 612, 613, 614, 615, 616, 617, 618, 619, 620, 621, 622, 623, 624, 625, 626, 627, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 635, 636, 637, 638, 639, 640, 641, 642, 643, 644, 645, 646, 647, 648, 649, 650, 651, 652, 653, 654, 655, 656, 657, 658, 659, 660, 661, 662, 663, 664, 665, 666, 667, 668, 669, 670, 671, 672, 673, 674, 675, 676, 677, 678, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 685, 686, 687, 688, 689, 690, 691, 692, 693, 694, 695, 696, 697, 698, 699, 700, 701, 702, 703, 704, 705, 706, 707, 708, 709, 710, 711, 712, 713, 714, 715, 716, 717, 718, 719, 720, 721, 722, 723, 724, 725, 726, 727, 728, 729, 730, 731, 732, 733, 734, 735, 736, 737, 738, 739, 740, 741, 742, 743, 744, 745, 746, 747, 748, 749, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 758, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 769, 770, 771, 772, 773, 774, 775, 776, 777, 778, 779, 780, 781, 782, 783, 784, 785, 786, 787, 788, 789, 790, 791, 792, 793, 794, 795, 796, 797, 798, 799, 800, 801, 802, 803, 804, 805, 806, 807, 808, 809, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816, 817, 818, 819, 820, 821, 822, 823, 824, 825, 826, 827, 828, 829, 830, 831, 832, 833, 834, 835, 836, 837, 838, 839,

2. Jesus

62 Altera autem die, quæ est post Pascha cæsa, convenerunt principes sacerdotum & Pharisæi ad Pilatum,

63 Dicentes: Domine recordati sumus, quia seductor ille dixit adhuc vivens: Post tres dies resurgam.

64 Iube ergo custodiri sepulchrum usque in diem tertium: ne forte veniant discipuli ejus, & furentur eum, & dicant plebi: Surrexit a mortuis; & erit novissimus error pejore priore.

65 An illis Pilatus: Habetis custodiam, ite, custodite sicut scitis.

66 Illi autem abeuntes, munierunt sepulchrum, signantes lapidem, cum custodibus.

CAPVT XXVIII.

Facto terra motu exterritisque custodibus, Angelus mulieribus narrat Christi resurrectionem, quæ assis apparens jubet [sicut & Angelus iusserat] ut discipulis nuntiarent, quod Dominum in Galilæa visuri sint: & milites sepulchri custodes, pecunia corrupti, dicunt corpus Christi furto sublatum: discipuli videntes in Galilæa Dominum, jubentur ite ad docendas & baptizandas omnes gentes.

Marc. 16 3. Ioann. 20. 11. **1** *V*espere autem Sabbati, quæ lucet in prima Sabbati, venit Maria Magdalene, & altera Maria, videre sepulchrum

2 Et ecce terræ motus factus est magnus. Angelus enim Domini descendit de caelo: & accedens revolvit lapidem, & sedebat super eum:

3 Erat autem aspectus ejus sicut fulgur: vestimentum ejus sicut nix.

4 Præ timore autem ejus exterriti sunt custodes, & facti sunt velut mortui.

5 Respondens autem Angelus dixit mulieribus: Nolite timere vos; scio enim, quod Iesum, qui crucifixus est, queritis.

6 Non est hic: surrexit enim, sicut dixit. Venite, & videte locum, ubi positus erat Dominus.

7 Et cito euntes dicite discipulis ejus quia surrexit: & ecce Præcedit vos in Galilæam: ibi eum videbitis, ecce prædixi vobis.

8 Et exierunt cito de monumento cum timore & gaudio magno, currentes nuntiare discipulis ejus.

9 Et ecce Iesus occurrit illis, dicens: Ave. Ille autem accesserunt, & tenuerunt pedes ejus, & adoraverunt eum.

10 Tunc ait illis Iesus: Nolite timere, ite, nuntiate fratribus meis ut eant in Galilæam, ibi me videbunt.

11 Quæ cum abiissent, ecce quidam de custodibus venerunt in civitatem, & nuntiaverunt principibus sacerdotum omnia quæ facta fuerant.

12 Et congregati cum senioribus, consilio accepto, pecuniam copiosam dederunt illis.

13 Dicentes: Dicite quia discipuli ejus nocte venerunt, & furati sunt eum, nolite timere illius.

14 Et si hoc auditum fuerit a præside, nos tuadebimus ei, & securos vos faciemus.

15 Illi, accepta pecunia, fecerunt sicut erant edocti. Et divulgatum est verbum Iudæ apud Iudæos, usque in hodiernum diem.

16 Undecim autem discipuli abierunt in Galilæam, in montem, ubi constituerat illis Iesus:

17 Et videntes eum adoraverunt: quidam autem dubitaverunt.

18 Et accedens Iesus locutus est eis, dicens: Data est mihi omnis potestas in celo, & in terra:

19 *b* Euntes ergo docete omnes gentes, *b* *Matt. 28. 19.* baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti:

20 Docentes eos servare omnia quæcumque mandavi vobis. Et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, usque ad consummationem sæculi.

SANCTVM

IESV CHRISTI

EVANGELIVM

SECUNDVM

MARCV M.

CAPVT PRIMVM.

Ioannes in austeritate vite prædicat, et baptizat aqua; Christus vero Spiritu sancto: qui a Ioanne baptizatus, cum bestis agens in deserto post jejunium quadraginta dierum a satana tentatur, & Ioanne tradito prædicare incipit in Galilæa, vocati, quæ Simone & Andrea, Iacobo & Ioanne Zebedæi, accedit Capharnaum, & reliqua Galilæa loca, ibique prædicant curas socium Simonis, & leprosum quem mittit ad sacerdotes, plurimosque demoniacos ac male habentes, cum magna omnium admiratione.

1 *I*nitium Evangelii Iesu Christi, filii Dei. *Mat. 1. 1.*

2 Sicut scriptum est in Isaia propheta: *b* Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam: qui præparabit viam tuam ante te. *Isa. 40. 3.*

3 Vox clamantis in deserto: Parate viam Domini, rectas facite semitas ejus. *Mat. 3. 3.*

4 Fuit Ioannes in deserto baptizans, & prædicans baptismum penitentiae in remissionem peccatorum. *Luc. 3. 4.*

5 Et egrediebatur ad eum omnis Iudææ regio, & Ierosolymitæ universi, & baptizabantur ab illo in Iordanis flumine, confitentes peccata sua. *Mat. 3. 5.*

6 Erat Ioannes vestitus pilis cameli, & zona pellicea circa lumbos ejus, & iocundas & mel silvestre edebat. Et prædicabat, dicens: *Luc. 3. 16.*

7 Venit fortior me post me: cuius non sum dignus procumbens solvere corrigiam calceamentorum ejus. *Mat. 3. 11.*

8 Ego baptizavi vos aqua, ille vero baptizabit vos Spiritu sancto. *Mat. 3. 12.*

9 Et factum est: in diebus illis venit Iesus a Nazareth Galilææ: & baptizatus est a Ioanne in Iordane. *Mat. 3. 13.*

10 Et statim ascendens de aqua, vidit celos apertos, & Spiritum tanquam columbam descendentem, & vocem in ipso. *Mat. 3. 16.*

11 Et vox facta est de caelis : tu es filius meus dilectus, in te complacuit :

12 Et statim Spiritus expulit eum in desertum.

13 Et erat in deserto quadraginta diebus, & quadraginta noctibus : & tentabatur a satana; eratque cum bestis, & angeli ministrabant illi.

14 Postquam autem traditus est Ioannes, venit Iesus in Galilaeam, praedicans Evangelium regni Dei.

15 Et dicens : quoniam impletum est tempus, & appropinquavit regnum Dei : poenitemini, & credite Evangelio.

16 Et praeteriens secus mare Galilaeae, vidit Simonem, & Andream fratrem eius mittentes retia in mare, (erant enim piscatores)

17 Et dixit ei Iesus : Venite post me, & faciam vos fieri piscatores hominum.

18 Et protinus relictis retibus, secuti sunt eum.

19 Et progressus inde pusillum, vidit Iacobum Zebedaei, & Ioannem fratrem eius, & ipsos componentes rema in navi :

20 Et statim vocavit illos. Et relicto patre Iano Zebedaeo in navi cum mercenariis, secuti sunt eum.

21 Et ingrediuntur Capharnaum : & statim sabbatis ingressus in synagogam, docebat eos.

22 Et stupebant super doctrina eius : erat enim docens eos, quasi potestatem habens, & non sicut Scribae.

23 Et erat in synagoga eorum homo in spiritu immundo : & exclamavit,

24 Dicens : Quid nobis, & tibi Iesu Nazarene : venisti perdere nos? scio qui sis, Sanctus Dei.

25 Et comminatus est ei Iesus, dicens : Obmutesce, & exi de homine.

26 Et discerpens eum spiritus immundus, & exclamans voce magna exiit ab eo.

27 Et mirati sunt omnes, ita ut conquirerent inter se dicentes : Quidnam est hoc? quoniam doctrina haec nova? quia in potestate etiam spiritibus immundis imperat, & obediunt ei.

28 Et processit rumor ejus statim in omnem regionem Galilaeae.

29 Et protinus egredientes de synagoga, venerunt in domum Simonis & Andree, cum Iacobo & Ioanne.

30 Decumbebat autem socius Simonis febricitans, & statim dicit ei de illa.

31 Et accedens elevavit eam, apprehensa manu ejus, & continuo dimisit eam febris, & ministrabat eis.

32 Vespere autem facto cum occidisset sol, afferebant ad eum omnes male habentes, & demonia habentes :

33 Et erat omnis civitas congregata ad januam.

34 Et curavit multos, qui vexabantur variis languoribus, & demonia multa ejiciebat, & non sinebatur loqui, quoniam volebant eum.

35 Et diluculo valde surgens, egressus abiit in desertum locum, ibi quae orabat,

36 Et persecutus est eum Simon, & qui cum illo erant.

37 Et cum invenissent eum, dixerunt ei : Quia omnes quaerunt te.

38 Et ait illis : Laminus in proximos vicus, & civitates, ut & ibi praedicem : ad hoc enim veni.

39 Et erat praedicans in synagogis eorum, & in omni Galilaea, & daromonia ejiciens.

40 Et venit ad eum leprosus deprecans, eum : & genu flexo dixit ei : Si vis, potes me mundare.

41 Iesus autem misertus ejus, extendit manum suam, & tangens eum, ait illi : Volo : Mundare.

42 Et cum dixisset, Patim discessit ab eo lepra, & mundatus est.

43 Et comminatus est ei, Ne quicquam egerit illud.

44 Et dixit ei : Vide nemini dixisti : sed vade, ostende te principi sacerdotum, & offer pro emundatione tua, quae praecipit Moyses in testimonium illud.

45 At ille egressus cepit praedicare, & diffamare nomen suum, ita ut jam non posset manifeste introire in civitatem, sed foris in desertis locis esset, & conveniebant ad eum undique.

C A P V T II.

*Interferentibus Scribis quod peraltius per te-
dum in galatia demissis dicitur etiam per te-
bens ipsum ferre gravatum, tam in caput le-
vin, quem ad se sequendum vocaverat, de con-
bens cum pluribus publicanis, rationem dicit mar-
marantibus Pharisaeis, quare cor se caritibus
convenietur : & cur i, si di ei, non sequantur,
quos etiam spiritus subvato vellentes ex mat.*

1 Et iterum intravit Capharnaum post dies.

2 Et auditum est quod in domo esset, & convenerunt multi, ita ut non caperetur neque ad januam, & loquebatur eis de lum.

3 Et venerunt ad eum ferentes paralyticum, qui a quatuor portabatur.

4 Et cum non possent offerre eum illi pro turba, nudaverunt lectum ubi erat : & patefacientes submiserunt grabatum, in quo paralyticus jacebat.

5 Cum autem vidisset Iesus fidem illorum, ait paralytico : Fili, dimittuntur tibi peccata tua.

6 Erant autem illic quidam de Scribis sedentes, & cogitantes in cordibus suis,

7 Quid hic sic loquitur? blasphemat. Quis potest dimittere peccata, nisi solus Deus?

8 Quo statim cognito Iesus spiritu suo, quia sic cogitarent intra se, dicit illis : Quid ista cogitatis in cordibus vestris?

9 Quid est facilius, dicere paralytico : Dimittuntur tibi peccata : an dicere : Surge, tolle grabatum tuum, & ambula :

10 Ut autem sciat quia Filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata (ait paralytico),

11 Tibi dico : Surge, tolle grabatum tuum, & vade in domum tuam.

12 Et statim surrexit ille : & sub lato grabato, abiit coram omnibus, ita ut mirarentur omnes, & haberet fidem Deum dicentes : Quia nunquam hic vidimus.

13 Et egressus est iustus ad mare : & con-

que turba veniebat ad eum, & docebat eos.

14. Et cum praeteriret, vidit Levi Alphaei sedentem ad Telonium, & ait illi: Sequere me. Et surgens secutus est eum.

15. Et factum est, cum accuberet in domo illius, multi publicani & peccatores simul discumbabant cum Iesu, & discipulis eius: erant enim multi, & sequebantur eum.

16. Et Scribae & Pharisei videntes quia manducaret cum publicanis & peccatoribus, dicebant discipulis eius: Quare cum publicanis & peccatoribus manducat & bibit Magister vester?

17. Ille autem Iesus ait illis: Non necesse habet iam medico, sed qui male habent: non enim veni vocare justos, sed peccatores.

18. Et erant discipuli Ioannis & Pharisei jejunantes: & veniunt, & dicunt illi: Quare discipuli Ioannis & Phariseorum jejunt, tui autem discipuli non jejunt?

19. Et ait illis Iesus: Numquid possunt filii nuptiarum quamdiu sponsus cum illis est, jejunare? Quanto tempore habent secum sponsum, non possunt jejunare:

20. Venient autem dies cum auferetur ab eis sponsus: & tunc jejunabunt in illis diebus.

21. Nemo assumentum panni rudis assuit vestimento veteri: alioquin aufert supplementum novum a veteri, & major scissura fit.

22. Et nemo mittit vinum novum in utres veteres: alioquin dirumpet vinum utres, & vinum effundetur, & utres peribunt: sed vinum novum in utres novos mitti debet.

23. Et factum est iterum cum Dominus sabbatis ambularet per sata, & discipuli eius coeperunt progredi, & vellere spicas.

24. Pharisei autem dicebant ei: Ecce, quid faciunt sabbatis quod non licet?

25. Et ait illis: Numquam legistis quid fecerit David, quando necessitatem habuit: & esurit ipse & qui cum eo erant?

26. Quomodo introivit in Domum Dei sub Abiathar principe sacerdotum, & panes propositionis manducavit, quos non licebat manducare nisi sacerdotibus, & dedit eis qui cum eo erant?

27. Et dicebat eis: Sabbatum propter hominem factum est, & non homo propter sabbatum.

28. Itaque Dominus est filius hominis, etiam sabbati.

C A P V T I I I.

Postquam manum aridam curaverat, Phariseorum cedens machinationi secedit, subsecutusque ad ipsum confluentibus: quarum infimos curat duodecim a se electos (qui hic recensentur) mittit ad praedicandum, data ipsis potestate super infirmos ut eadem demonia: Scribae blasphemantes in sum in Beelzebub ejicere demonia, convincit falsitatis: de eius blasphemiam in Spiritum sanctum irremissibilem, & qui sunt mali & saxes

1. Et introivit iterum in synagogam: & erat ibi homo habens manum aridam.

2. Et observabant eum, si sabbatis curaret ut accularent illum.

3. Et ait homo illi habenti manum aridam: Surge in medium.

4. Et dicit eis: Licet sabbatis bene facere, an male? animam salvam facere, an perdere? At illi tacebant.

5. Et circumspiciens eos cum ira, contristatus super caecitate cordis eorum, dicit homini: Extende manum tuam. Et extendit, & restituta est manus illi.

6. Exeuntes autem Pharisei, statim cum Herodianis consilium faciebant adversus eum, quomodo eum perderent.

7. Iesus autem cum discipulis suis secessit ad mare: & multa turba a Galilaea & Iudaea secuta est eum.

8. Et ab Ierolymis, & ab Idumaea, & trans Jordanem: & qui circa Tyrum & Sidonem, multitudo magna, audientes quae faciebat, venerunt ad eum.

9. Et dixit discipulis suis ut navicula sibi deserviret propter turbam, ne comprimerent eum.

10. Multos enim sanabat, ita ut irruerent in eum ut illum tangerent quotquot habebant plagas.

11. Et spiritus immundi, cum illum videbant, procidebant ei: & clamabant dicentes:

12. Tu es Filius Dei. Et vehementer comminabatur eis ne manifestarent illum.

13. Et ascendens in montem vocavit ad se quos voluit ipse: & venerunt ad eum.

14. Et fecit ut essent duodecim cum illo: & ut mitteret eos praedicare.

15. Et dedit illis potestatem curandi infirmitates, & ejiciendi demonia.

16. Et in posuit Simoni nomen Petrus:

17. Et Iacobum Zebedei, & Ioannem fratrem Iacobi, & imposuit eis nomina Boanerges, quod est, Filii tonitruum:

18. Et Andream, & Philippum, & Bartholomaeum, & Mattheum, & Thomam, & Iacobum Alphaei, & Thaddeum, & Simonem Chananaeum.

19. Et Iudam Icariotem, qui & tradidit illum.

20. Et veniunt ad domum: & convenit iterum turba, ita ut non possent neque panem manducare.

21. Et cum audissent sui, exierunt tenere eum: dicebant enim: Quoniam in futurum versus est.

22. Et scribae, qui ab Ierolymis descenderant, dicebant: Quoniam Beelzebub habet, & quia in principe demoniorum ejicit demonia.

23. Et convocatis eis, in parabolis dicebat illis: Quomodo potest satanas satanam ejicere?

24. Et si regnum in se dividatur, non potest regnum illud stare.

25. Et si domus super semetipsam disper-tiatur, non potest domus illa stare.

26. Et si satanas contulerit in semetipsum, disper-tus est, & non poterit stare, sed finem habet.

27. Nemo potest vasa fortis ingressus domum diripere: nisi prius totam

alliget, & tunc domum ejus diripiet.

28 Amen dico vobis, quoniam omnia committentur filius hominum peccata, & blasphemia quibus blasphemaverunt:

29 Quia qui blasphemaverit in spiritum sanctum, non habebit remissionem in aeternum, sed reus erit aeterni delicti.

30 Quoniam dicebant: Spiritum immundum habet.

31 Et veniunt mater ejus & fratres: & stantes intuerunt ad eum vocantes eum.

32 Et sedebat circa eum turba: & dicunt ei: Ecce mater tua & fratres tui foris quaerunt te.

33 Et respondens eis, ait: Quae est mater mea: & fratres mei?

34 Et circumspiciens eos, qui in circuitu ejus sedebant, ait: Ecce mater mea, & fratres mei.

35 Qui enim fecerit voluntatem Dei, hic frater meus, & soror mea, & mater est.

C A P V T I V.

Parabolam proponit seminantis, quam discipulis declarat: lucernam dicit super candelabrum ponendam; addens parabolas de semine in terram jacto, quod excrevit dormiente eo qui seminavit, & de grano sinapi: discipulis autem seorsim omnia interpretatur: in nave a summo excitatus, tempestatem maris sedat.

1 Et iterum coepit docere ad mare: & congregata est ad eum turba multa, pa ut navim ascendens sederet in mari, & omnis turba circa mare super terram erat:

2 Et docebat eos in parabolis multa, & dicebat illis in doctrina sua.

3 Audite: ecce exiit seminans ad seminandum.

4 Et dum seminat, aliud cecidit circa viam, & venerunt volucres caeli, & comederunt illud.

5 Aliud vero cecidit super petrosa, ubi non habuit terram multam: & statim exortum est, quoniam non habebat altitudinem terrae:

6 Et quando exortus est sol, exaruit: & eo quod non habebat radicem exaruit.

7 Et aliud cecidit in spinas, & ascenderunt spinæ, & suffocaverunt illud, & fructum non dedit.

8 Et aliud cecidit in terram bonam: & dabat fructum ascendentem, & crescentem, & afferebat unum triginta, unum sexaginta, & unum centum.

9 Et dicebat: Qui habet aures audiendi, audiat.

10 Et cum esset singularis, interrogaverunt eum hi qui cum eo erant duodecim, parabolam.

11 Et dicebat eis: Vobis datum est nosse mysterium regni Dei: illis autem, qui foras sunt, in parabolis omnia fiunt:

12 Ut videntes videant, & non videant: & audientes audiant, & non intelligant: nequando convertantur, & dimittantur eis peccata.

13 Et ait illis: Nescitis parabolam hanc? & quomodo omnes parabolas cognoscetis?

14 Qui seminat, verbum seminat.

15 Hi autem sunt, qui circa viam, ubi

seminatur verbum, & cum audierint, contestum venit satanas, & auferit verbum: quod seminatum est in cordibus eorum.

16 Et hi sunt similiter, qui super petrosa seminantur: qui cum audierint verbum, statim cum gaudio accipiunt illud:

17 Et non habent radicem in se, sed temporales sunt: deinde orta tribulatione & persecutione propter verbum, contestum scandalizantur.

18 Et alii sunt qui in spinis seminantur: hi sunt, qui verbum audiunt.

19 Et circumplexi saeculi, & deceptio divitiarum & circa reliqua concupiscentiarum introeunt suffocant verbum, & sine fructu efficitur.

20 Et hi sunt, qui super terram bonam seminati sunt, qui audiunt verbum, & suscipiunt & fructificant, unum triginta, unum sexaginta, & unum centum.

21 Et dicebat illis: Numquid venit lucerna ut sub modio ponatur, aut sub lecto? nonne ut super candelabrum ponatur?

22 Non est enim aliquid absconditum, quod non manifestetur: nec factum est occultum, sed ut in palam veniat.

23 Si quis habet aures audiendi, audiat.

24 Et dicebat illis: Videte quid audiamus. In qua mensura mensi fueritis, remetetur vobis, & adjicietur vobis.

25 Qui enim habet, dabitur illi: & qui non habet, etiam quod habet auferetur ab eo.

26 Et dicebat: Sic est regnum Dei, quemadmodum si homo jaciatur sementem in terram,

27 Et dormiat, & exurgat nocte & die, & semen germinet, & increseat dum nescit ille.

28 Vltro enim terra fructificat, primum herbam deinde spicam, deinde plenum frumentum in spica.

29 Et cum produxerit fructus, statim mittit falcem, quoniam adest messis.

30 Et dicebat: Cui assimilabimus regnum Dei? aut cui parabolae comparabimus illud?

31 Sicut granum sinapis, quod cum seminatum fuerit in terra, minus est omnibus seminibus, quæ sunt in terra.

32 Et cum seminatum fuerit, ascendit, & fit majus omnibus oleribus, & facit ramos magnos, ita ut possint sub umbra ejus aves caeli habitare.

33 Et talibus multis parabolis loquebatur eis verbum, prout poterant audire.

34 Sine parabola autem non loquebatur eis: seorsum autem discipulis suis dicebat omnia.

35 Et ait illis in illa die, cum sero esset factum: Trauseamus contra.

36 Et dimittentes iustam, assurgent eum ita ut erat in nave: & aliz naves erant cum illo.

37 Et facta est procella magna venti, & fluctus micabat in navim, ita ut impletur navis.

38 Et erat ipse in puppi super cervical dormiens: & excitant eum: & dicunt illi: Magister, non ad te pertinet: quia perimus?

30 Et exurgens comminatus est ventum, & cessavit mare: Tace, obtemperet. Et cessavit ventus: & facta est tranquillitas magna.

40 Et ait illis: Quid timidi estis? nec dum habetis fidem? Et tunc uerunt timore magno, & dicebant ad alterutrum: Quis, putas, esset, quia & ventus & mare obediunt ei?

C A P V T V.

In regione Gerasenorum demoniacum curat feverisum a legione demonum; qui ibi permittit ut in se eos ingrediantur, nec sinit ut ipsum sequatur is qui liberatus erat: curata muliere a profluvio sanguinis, venit ad domum Iesu: ejusque filiam resuscitat.

2. 141.
1. 18.
Luc. 8.
16.

1. **E**T venerunt trans fretum maris in regionem Gerasenorum.

2. Et exeunti ei de navi, statim occurrit de monumentis homo in spiritu immundo,

3. Qui domicilium habebat in monumentis, & neque catenis jam quisquam poterat eum ligare:

4. Quoniam saepe compedibus & catenis vinctus, dirupisset catenas, & compedes comminisset, & nemo poterat eum domare.

5. Et semper die ac nocte in monumentis & in montibus erat, clamans, & concidens se lapidibus.

6. Videns autem Iesum à longe, cucurrit, & adoravit eum.

7. Et clamans voce magna dixit: Quid mihi, & tibi, Iesu fili Dei altissimi? adjuro te per Deum, ne me torqueas.

8. Dicebat enim illi: Exi spiritus immunde ab homine.

9. Et interrogabat eum: Quod tibi nomen est? Et dicit ei: Legio mihi nomen est, quia multi sumus.

10. Et deprecabatur eum multum, ne se expelleret extra regionem.

11. Erat autem ibi circa montem grex porcorum magnus pascens.

12. Et deprecabantur eum spiritus, dicentes: mitte nos in porcos ut in eos introeamus.

13. Et concessit eis statim Iesus. Et exeuntes spiritus immundi introierunt in porcos, & magno impetu grex precipitatus est in mare ad duo milia, & suffocati sunt in mari.

14. Qui autem pascebant eos fugerunt, & nuntiaverunt in civitatem, & in agros. Et egressi sunt videre quid esset factum:

15. Et veniunt ad Iesum, & vident illum, qui à daemonio vexabatur, sedentem, vestitum & sanæ mentis, & timuerunt.

16. Et narraverunt illis, qui viderant, qualiter factum esset ei qui demonium habuerat, & de porcis.

17. Errogare coeperunt eum ut discederet de finibus eorum.

18. Cumque ascenderet navim, coepit illum deprecari, qui à daemonio vexatus fuerat, ut esset cum illo.

19. Et non adiit eum, sed ait illi: Vade in domum tuam ad tuos, & annuncia illis quanta tibi Dominus fecerit, & natus sit tibi.

20. Et abiit, & coepit predicare in Decapoli, quanta tibi fecisset Iesus: & omnes mirabantur.

21. Et cum transenisset Iesus in navi rarisum trans fretum, convenit turba multa ad eum, & erat circa mare.

22. **E**t venit quidam de archisynagogis nomine Iairus: & videns eum, procidit ad pedes ejus.

23. Et deprecabatur eum multum, dicens: Quoniam filia mea in extremis est, Veni, impone manum super eam, ut salva sit, & vivat.

24. Et abiit cum illo, & sequebatur eum turba multa, & compingebat eum.

25. Et mulier, quæ erat in profluvio sanguinis annis duodecim,

26. Et fuerat multa perpeffa à compluribus medicis: & erogaverat omnia sua, nec quidquam profecerat, sed magis deterius habebat:

27. Cum audisset de Iesu, venit in turba retro, & tetigit vestimentum ejus:

28. Dicebat enim: Quia si vel vestimentum ejus tetigero, salva ero.

29. Et confestim siccatum est fons sanguinis ejus: & sensit corpore quia sanata esset à plaga.

30. Et statim Iesus in semetipso cognoscens virtutem, quæ exierat de illo, conversus ad turbam, dicebat: Quis tetigit vestimenta mea?

31. Et dicebant ei discipuli sui: Vides turbam compingentem te, & dicis: Quis me tetigit?

32. Et circumspiciebat videre eam, quæ hoc fecerat.

33. Mulier vero timens & tremens, sciens quod factum esset in se, venit & procidit ante eum, & dixit ei omnem veritatem.

34. Ille autem dixit ei: Filia, fides tua te salvam fecit: vade in pace, & esto sana à plaga tua.

35. Adhuc eo loquente, veniunt ab archisynagogo, dicentes: Quia filia tua mortua est: quid ultra vexas Magistrum?

36. Iesus autem audito verbo, quod dicebatur, ait archisynagogo: Noli timere: tantummodo crede.

37. Et non admisit quemquam se sequi, nisi Petrum, & Jacobum, & Joannem fratrem Jacobi.

38. Et veniunt in domum archisynagogi, & vidit tumultum, & flentes, & ejulantes multum.

39. Et ingressus, ait illis: Quid turbamini, & ploratis, puella non est mortua, sed dormit.

40. Et irridebant eum. Ipse vero, ejectis omnibus, admisit patrem & matrem puellæ, & qui secum erant, & ingreditur ubi puella erat jacens.

41. Et tenens manum puellæ: ait illi: Talitha cumi, quod est interpretatum: Puella (tibi dico) surge.

42. Et confestim surrexit puella, & ambulabat: erat autem a mortui duodecim: & obrupuerunt timore magno.

43. Et præcepit illis vehementer ut nemo sciret: & dedit dari illi mare lucare.

C A P V T VI.

Quid dicitur de Iesu in Decapoli, & de muliere, quæ habebat fluxum sanguinis.

43 Et facti erant reliquias, fragmen-
torum duodecim cophinos plenos, & de
pictus.

44 Erant autem qui manducaverunt quin-
que millia virorum.

45 Et statim coegit discipulos suos as-
cendere navim, ut praeederent eum trans
fretum ad Bethsaida, dum ipse dimitteret
populum.

46 Et cum dimisisset eos, abiit in montem
orare.

47 Et cum sero esset, erat navis in medio
maris, & ipse solus in terra.

48 Et videns eos laborantes in remi-
gando, (erat enim ventus contrarius eis)
& circa quartam vigiliam noctis venit ad
eos ambulans supra mare: & volebat prae-
terire eos.

49 At illi ut viderunt eum ambulantiem
supra mare, putaverunt phantasma esse, &
exclamaverunt.

50 Omnes enim viderunt eum, & con-
turbati sunt. Et statim locutus est cum eis,
& dixit eis: Confidite, ego sum, nolite
timere.

51 Et ascendit ad illos in navim, &
cessavit ventus. Et plus magis intra se stu-
pebant.

52 Non enim intellexerunt de panibus;
erat enim cor eorum obtusatum.

53 Et cum transfretassent, venerunt in
terram Genesareth, & applicuerunt.

54 Cumque egressi essent de navis, con-
tinuo cognoverunt eum:

55 Et percurrentes universam regionem
illam, coeperunt in grabatis eos, qui se
male habebant, circumferre, ubi audiebant
eum esse.

56 Et quocumque introibat, in vicos, vel
in villas, aut civitates, in plateis ponebant
infirmos, & deprecabantur eum, ut vel
surbriam vestimenti ejus tangerent: &
quotquot tangebant eum, salvi fiebant.

C A P U T VII.

Pharisaei vero dixit, Christi arguentes discipu-
los, quod non lotis ederent manibus, cum ipsi Dei
mandata ob suas traditiones transgredierentur, de-
clarent quoniam possint hominem contaminare,
semper quia de corde exeunt; Syrophœnissam
ad pervertendum illius supplicationem à dæmo-
ne ceperat: & sic hominem ac mutum sanavit.

1 Et conveniunt ad eum Pharisei, &
quidam de Scribis, venientes ab Ier-
osolymis.

2 Et cum visissent quosdam ex discipu-
lis ejus, communibus manibus, id est non
lotis, manducare panes, & imperaverunt.

3 Pharisei autem, & omnes Iudei, nisi cre-
bro lavaverint manus non manducant, teren-
tes & alia nonnulla servantes.

4 Et ait illis: Quoniam non com-
dunt, & alia nonnulla, quae tradita sunt
illis servare, baptismata calicem, & ur-
ceorum, & arborum, & lectorum:

5 Nonne est in eam Iherosolymis, & Scri-
bae: Quare derelinquitur non ambulanti iux-
ta traditionem, sed ambulanti, sed communibus
manibus manducant panem?

6 A illi respondens, ait eis: Bene pro-
phetæ ait Iherosolymis de vobis hypocritis, licet

scriptum est: Populus hic labiis me ho-
norat, cor autem eorum longè est à me.

7 In vanum autem me colunt, docentes
doctrinas & praecepta hominum.

8 Relinquentes enim mandatum Dei, te-
netis traditionem hominum, baptismata
urceorum, & calicem, & alia similia his
facitis multa.

9 Et dicebat illis: Bene irritum facitis
praeceptum Dei, ut traditionem vestram
servetis.

10 Moyses enim dixit: & Honora pa-
trem tuum, & matrem tuam. Et: Qui
maledixerit patri, vel matri, morte mor-
tuetur.

11 Vos autem dicitis: Si dixerit homo pa-
tri, aut matri, Corban (quod est donum)
quodcumque ex me, tibi profuerit:

12 Et ultra non dimittitis eum quidquam
facere patri suo, aut matri,

13 Rescindentes verbum Dei, per tradi-
tionem vestram, quam tradidistis: & si-
milia hujuscemodi multa facitis.

14 Et advocans iterum turbam, dicebat
illis: Audite me omnes, & intelligite.

15 Nihil est extra hominem introiens in
eum, quod possit eum contaminare, sed
quae de homine procedunt, illa sunt quae
communicant hominem.

16 Si quis habet aures audiendi audiat.

17 Et cum introisset in domum à tur-
ba, interrogabant eum discipuli ejus pa-
rabolam.

18 Et ait illis: Sic & vos imprudentes
estis? Non intelligitis, quia omne extrin-
secus introiens in hominem, non potest
eum communicare:

19 Quia non intrat in cor ejus, sed in
ventrem vadit, & in secessum exit, purgans
omnes escas.

20 Dicebat autem, quoniam quae de ho-
mine exeunt, illa communicant hominem.

21 Ab intus enim de corde hominum
mala cogitationes procedunt, adulteria, for-
nicationes, homicidia,

22 Furta, avaritia, nequitia, dolus, im-
pudicitia, oculus malus, blasphemia, su-
perbia, stultitia.

23 Omnia hæc mala ab intus procedunt,
& communicant hominem.

24 Et inde surgens abiit in fines Tyri
& Sidonis: & ingressus domum, neminem
voluit scire, & non potuit latere.

25 Mulier enim statim ut audivit de eo,
cujus filia habebat spiritum immundum in-
travit, & procidit ad pedes ejus.

26 Erat enim mulier Gentilis, Syrophœ-
nissa genere. Et rogabat eum ut dæmo-
nium eiceret de filia eius.

27 Quid ait illi. Sine prius saturari fi-
lios: non est equum bonum nutrire panem
filiorum, & nutrire canibus.

28 A illa respondit, & dixit illi: Vtique
Domine, nam & canelli comedunt sub men-
sa de micis puerorum.

29 Et ait illi: Propter hunc sermonem
vade, exiit dæmonium à filia tua.

30 Et cum abiisset domum suam, inve-
nit puellam jacentem supra lectum, &
dæmonium exisse:

31 Et iterum exiens de finibus Tyri, venit per Sidonem ad mare Galilee inter medios fines Decapoleos.

32 Et adducunt ei surdum & mutum, & deprecabatur eum, ut imponat illi manum.

33 Et apprehendens eum de turba secum, misit digitos suos in aures ejus: & expuens, tenuit linguam ejus:

34 Et suspirans in cælum, ingemuit, & ait illi: Ephpheta, quod est adaperire.

35 Et statim apertæ sunt aures ejus, & solutum est vinculum linguæ ejus, & loquebatur recte.

36 Et præcepit illis ne cui dicerent. Quanto autem eis præcipiebat, tanto magis plus prædicabant:

37 Et eo amplius admirabantur, dicentes: Bene omnia fecit: & surdos fecit audire, & mutos loqui.

C A P V T V I I I.

Septem panibus paucisque pisciculis satias quatuor hominum millia: discipulos à fermento Phariseorum cavere jubet: cæcum sensum curat: interrogatis Apostolis quem Iesum esse dicerent, Petrus confitetur ipsum esse Christum: & paulò post satanas ab eo dicitur, quod increpaverit illum dum suam prædicaret passionem: de tollenda cruce, & quod anima nihil debet esse charius.

1 IN diebus illis iterum cum turba multa esset, nec haberent quod manducarent, convocatis discipulis, ait illis:

2 Misereor super turbam: quia ecce jam triduo sustinent me, nec habent quod manducant:

3 Et si dimiserò eos jejunos in domum suam, deficient in via: quidam enim ex eis de longe venerunt.

4 Et responderunt ei discipuli sui: Vade illos quis poterit hic saturare panibus in solitudine?

5 Et interrogavit eos: Quot panes habetis? Qui dixerunt: Septem.

6 Et præcepit turbæ discumbere super terram. Et accipiens septem panes, gratias agens fregit, & dabat discipulis suis ut apponerent, & apposuerunt turbæ.

7 Et habebant pisciculos paucos: & ipsos benedixit, & iussit apponi.

8 Et mand. caverunt, & saturati sunt, & sustulerunt quod superaverat de fragmentis, septem sportas.

9 Erant autem qui manducaverant, quasi quatuor millia: & dimisit eos.

10 Et statim ascendens navim cum discipulis suis, venit in partes Dalmanutha.

11 Et exierunt Pharisei, & ceperunt conquire e cum eo, querentes ab illo signum de cælo tentantes eum.

12 Præcedens spiritus, ait: Quid generationis ista signum querit? Amen dico vobis, si salutaris generationi isti signum.

13 Et dimittens eos, ascendit iterum navem, & abiit trans fretum.

14 Et oblitus sunt panes sumere: & nisi unum panem non habebant secum in navem.

15 Et præcipiebat eis: dicens: Vide e, & cave e a fermento Phariseorum, & fermento Sadduceorum.

16 Et cogitabant ad alterutrum, dicentes: Quia panes non habetis.

17 Quo cognito, ait illis Iesus: Quid cogitatis, quia panes non habetis? nondum cognoscitis nec intelligitis? adhuc creaturam habetis cor vestrum?

18 Oculos habentes non videtis? & aures habentes non auditis? Nec recordamini.

19 Quando quinque panes fregi in quinque millia: quot copiosos fragmentorum plenos sustulistis? Dicunt ei: Duodecim.

20 Quando & septem panes in quatuor millia: quot sportas fragmentorum tulistis? Et dicunt ei: Septem.

21 Et dicebat eis: Quomodo nondum intelligitis?

22 Et veniunt Bethsaidam, & adducunt ei cæcum, & rogabant eum ut illum tangere.

23 Et apprehensa manu cæci, eduxit eum extra vicum: & expuens in oculos ejus impositis manibus suis, interrogavit eum si quid videret.

24 Et aspiciens ait: Video homines velut arbores ambulantes.

25 Deinde iterum imposuit manus super oculos ejus: & cepit videre, & restitutus est, ita ut clare videret omnia.

26 Et misit illum in domum suam, dicens: Vade in domum tuam: & si in vicum introieris, nemini dixeris.

27 Et egressus est Iesus, & discipuli ejus, in castella Cæsareæ Philippi: & in via interrogabat discipulos suos, dicens eis: Quem me dicunt esse homines?

28 Qui responderunt illi, dicentes: Ioannem Baptistam, alii Eliam, alii verò quasi unum de prophetis.

29 Tunc dicit illis: Vos verò quem me esse dicitis? Respondens Petrus ait ei: Tu es Christus.

30 Et comminatus est eis, ne cui dicerent de illo.

31 Et cepit docere eos, quoniam oportet filium hominis pati multa, & reprobari à senioribus, & à summis sacerdotibus, & Scribis, & occidi: & post tres dies resurgere.

32 Et palam verbum loquebatur. Et apprehendens eum Petrus, cepit increpare eum.

33 Qui conversus, & videns discipulos suos, comminatus est Petro, dicens: Vade retro me satana, quoniam non sapi's quæ Dei sunt, sed quæ sunt hominum.

34 Et convocata turba cum discipulis suis, dixit eis: Si quis vult me sequi, denegat semetipsum: & tollat crucem suam, & sequatur me.

35 Qui enim voluerit animam suam salvam facere, perdat eam: qui autem perdet animam suam propter me & Evangelium, salvam faciet eam.

36 Quid enim proderit homini, si lucretur mundum totum, & detrimentum animæ suæ faciat?

37 Aut quid dabit homo commutationis pro anima sua?

38 Qui enim me confusus fuerit, &

d. Supra 6. 41.

Luc. 6. 11.

6. 11.

6. 11.

6. 11.

6. 11.

6. 11.

6. 11.

6. 11.

6. 11.

6. 11.

6. 11.

6. 11.

6. 11.

6. 11.

6. 11.

6. 11.

6. 11.

6. 11.

6. 11.

6. 11.

6. 11.

6. 11.

6. 11.

6. 11.

6. 11.

6. 11.

6. 11.

6. 11.

6. 11.

6. 11.

6. 11.

10. 17. verba mea, in generatione illa adultera
 2. 9. & peccatrice: & filius hominis confunde-
 16. 6. tur eum, cum venerit in gloria patris sui
 12. 9. cum Angelis sanctis
 i. 40. 40. Et dicebat illis: Amen dico vobis,
 16. 18. quia sunt quidam de hoc stantibus, qui non
 1. 1. gustabunt mortem: donec videant regnum
 6. 27. Dei veniens in virtute.

C A P V T I X.

*Transfiguratio Iesu junguntur Moyses & Elias:
 dicit illis, dum venerit omnia restitutum, imò
 iam venisse, nec fuisse suspectam: iudum ac mu-
 tum spiritum eicit, qui sola oratione & jejuni-
 o eicitur: suam passionem pradicat: disputantes
 discipulos docet quis eorum sit maior: de ejiciente
 demonium qui non sequebatur Iesum: de amputan-
 do manus, pedis, vel oculi scandalo.*

1. 1. **E**T post dies sex assuit Iesus Pe-
 17. 1. trum, & Iacobum, & Ioannem: &
 1. 28. ducit illos in montem excelsum secretum
 9. 28. solos, & transfiguratus est coram ipsis.

2. Et vestimenta eius facta sunt splenden-
 tia, & candida nimis velut nix, qualia fullo
 non potest super terram candida facere.

3. Et apparuit illis Elias cum Moyse: &
 erant loquentes cum Iesu.

4. Et respondens Petrus, ait Iesu Rabbi, bo-
 num est nos hic esse: & faciamus tria ta-
 bernacula, tibi unum, & Moyse unum, &
 Elize unum.

5. Non enim sciebat quid diceret: erant
 enim timore exterriti.

6. Et facta est nubes obumbrans eos: &
 venit vox de nube dicens: Hic est filius
 meus charissimus: audite illum.

7. Et statim circumspicientes, neminem
 amplius viderunt, nisi Iesum tantum
 secum.

1. 1. **E**T descendit illis de monte,
 17. 9. praecepit illis ne cuquam quae vidissent,
 narrarent: nisi cum filius hominis à mor-
 tuis resurrexerit.

9. Et verbum continuerunt apud se, con-
 quirentes quid esset: Cum à mortuis re-
 surrexerit.

1. 1. **E**T interrogabant eum, dicentes:
 4. 5. Quid ergo dicunt Pharisei & Scribae, quia
 Eliam oportet venire primum?

11. Qui respondens, ait illis: Elias, cum
 venerit primo, restituet omnia: & quo
 modo descriptum est in Filium hominis, ut
 multa patiatur & contemnatur.

12. Sed dico vobis quia & Elias venit (&
 1. 1. fecerunt illi quaecumque voluerunt): sicut
 17. 12. scriptum est de eo.

13. Et veniens ad discipulos suos, vidit
 turbam magnam circa eos, & Scribas con-
 quirentes eum illis.

14. Et confestim omnis populus videns
 Iesum, stupefactus est, & expaverunt: &
 accurrentes salutabant eum.

15. Et interrogavit eos: Quid invet vos
 conquiritis?

1. 1. **E**T respondens unus de turba, dixit:
 9. 38. Magister, attuli filium meum ad te habentem
 spiritum immum:

17. Qui ubique eum apprehenderit,
 alludit illum, & spargit, & stridet dentibus,
 & arescit: & dixi discipulis tuis ut eicerent
 illum, & non poterunt.

18. Qui respondens eis, dixit: O generatio
 incredula, quamdum apud vos ero? quam-
 diu vos patiar? attulit illum a me.

19. Et attulerunt eum. Et cum vidisset eum,
 statim spiritus conturbavit illum: & elusus
 in terram, volutabatur spumans.

20. Et interrogavit patrem ejus: Quantum
 temporis est ex quo ei hoc accidit? At ille
 ait: ab infantia:

21. Et frequenter eum in ignem, & in
 aquas misit, ut eum perderet. Sed si quid
 potes, adjuva nos, miseris nostri.

22. Iesus autem ait illi: Si potes credere,
 omnia possibilia sunt credenti.

23. Et continuo exclamans pater pueri,
 cum lacrymis aiebat: Credo Domine: ad-
 juva incredulitatem meam.

24. Et cum videret Iesus concurrentem
 turbam, comminatus est spiritui immun-
 do, dicens illi: Surde & mute spiritus, ego
 praecipio tibi, exi ab eo: & amplius ne in-
 troeas in eum.

25. Et exclamans, & multum discerpens
 eum, exiit ab eo, & factus est sicut mortuus,
 ita ut multi dicerent: Quia mortuus est.

26. Iesus autem tenens manum ejus, ele-
 vavit eum: & surrexit.

27. Et cum introisset in domum, discipuli
 ejus secreto interrogabant eum: Quare
 nos non posuimus eicere eum?

28. Et dixit illis: Hoc genus in nullo po-
 test exire, nisi in oratione, & jejuniis.

29. **E**t inde profecti praetergredie-
 bantur Galilaeam: nec volebat quemquam
 scire.

30. **D**ocebat autem discipulos suos, & di-
 cebat illis: Quoniam filius hominis trade-
 tur in manus hominum, & occident eum,
 & occisus tertia die resurget.

31. At illi ignorabant verbum: & time-
 bant interrogare eum.

32. Et venerunt Capharnaum. Qui cum
 domi essent, interrogabat eos: Quid in
 via tractabatis?

33. At illi tacebant, siquidem in via inter se
 disputaverant, i quis eorum major esset.

34. Et residens vocavit duodecim, & ait il-
 lis: Si quis vult primus esse, erit omnium
 novissimus, & omnium minister.

35. Et accipiens puerum, statuit eum in
 medio eorum: quem cum complexus esset:
 ait illis:

36. Quisquis unum ex huiusmodi pueris
 receperit in nomine meo, me recipit, &
 qui cumque me suscepit, non me suscipit,
 sed eum, qui misit me.

37. **R**espondit illi Ioannes, dicens: Ma-
 gister: vidimus quendam in nomine tuo
 ejicientem demonia, qui non sequitur nos,
 & prohibuimus eum.

38. Iesus autem ait: Nolite prohibere
 eum. Nemo est enim qui faciat virum
 in nomine meo, & possit ei male loqui
 de me.

39. Qui enim non est adversum vos, pro
 vobis est.

40. **Q**uicunque enim potum dederit vobis
 calicem aquae in nomine meo, quia Christi
 estis: Amen dico vobis, non perdet mer-
 cedem suam.

g. Mat.
17. 21.

h. Luca
9. 41.

i. Mat.
18. 1.
Luca
9. 46.

k. Luca
9. 49.

l. 1. Cor.
12. 4.

m. Mat.
10. 42.

18. 6. *Mat.* 41. Et quisquis scandalizaverit unum ex
his pusillis credentibus in me, bonum est
illi, et magis si circumdaretur mola asinaria
17. 2. collo ejus, & in mare mitteretur.

18. 2. *Mat.* 42. Et si scandalizaverit te manus tua,
5. 30. abscinde illam: bonum est tibi debilem
et 18. introire in vitam, quam duas manus ha-
8. bentes introire in gehennam, in ignem inex-
tinguibilem:

17. 2. 43. Vbi vermis eorum non moritur, &
ignis non exstinguitur.

44. Et si pes tuus te scandalizat, amputa
illum: bonum est tibi claudum introire in
vitam æternam, quam duos pedes habentem
mitti in gehennam ignis inextinguibili-
bilis:

45. Vbi vermis eorum non moritur, &
ignis non exstinguitur.

46. Quod si oculus tuus scandalizat te,
ejice eum: bonum est tibi luscum introire
in regnum Dei, quam duos oculos habentem
mitti in gehennam ignis:

47. Vbi vermis eorum non moritur, &
ignis non exstinguitur.

48. Omnis enim igne salietur, & omnis
victima sale salietur.

49. Bonum est sal: quod si sal insalsum
fuerit: in quo illud condietis? Habete in
vobis sal, & pacem habete inter vos.

C A P V T X.

*Nulla modo dimittendam uxorem astruit aliam
ducendo; parvulos complexus benedixit eis: dicit
qui præcepta à juventute observavit, non amplecti
Christi consilium de omnibus divendendis: quid
referent pramii qui omnia relinquunt: rursus
suum prædicis passionem: occasione ambitionis
filiorum Zebedæi docet discipulos quod non est
sine dominii, sed officio ministerii debeant esse
maiores: Bartimæum cæcum sanat.*

19. 1. **E**t inde exurgens venit in fines
Judææ ultra Jordanem: & con-
veniunt iterum turbæ ad eum: & sicut con-
sueverat, iterum docebat illos.

2. Et accedentes Pharisei interrogabant
eum: Si licet viro uxorem dimittere: ten-
tantes eum.

3. At ille respondens, dixit eis: Quid vo-
bis præcepit Moyses?

4. Qui dixerunt: Moyses permisit li-
bellum repudii scribere, & dimittere.

5. Quibus respondens Iesus, ait: ad duri-
tiam cordis vestri scripsit vobis præceptum
illud.

6. Ab initio autem creaturæ, & masculam
& feminam fecit eos Deus.

7. Propter hoc relinquet homo patrem
suum & matrem, & adheret uxori
sue, & erunt duo in carne una.

8. Itaque jam non sunt duo, sed una caro.

9. Quod ergo Deus conjunxit, homo non
separet.

10. Et in domo iterum discipuli ejus de-
cesserunt, & interrogaverunt eum.

11. Itaque ait illis: Quicunque dimiserit uxorem
suam, & aliam duxerit, adulterium
committit super eam.

12. Et si uxor dimiserit virum suum, &
alium nupserit, moechatur.

13. Et offerebant illi parvulos ut tange-

ret illos. Discipuli autem conminabantur
eum, ne faceret.

14. Quos cum videret Iesus, in agro sta-
lit, & ait illis: Sinite parvulos venire ad
me, & ne prohibeatis eos: talium enim
est regnum Dei.

15. Amen dico vobis: Qui quis non re-
ceperit regnum Dei velut parvulus, non
intrabit in illud.

16. Et complexus est eos, & imponentes ma-
nus super illos, benedicebat eos.

17. Et cum egressus esset in viam, pro-
currens quidam genu flexo ante eum, rogabat
eum: Magister bone, quid faciam ut vi-
tam æternam percipiam?

18. Iesus autem dixit ei: Quid me dicis
bonum? Nemo bonus, nisi unus Deus.

19. Præcepta nosti: Ne adulteres, Ne
occidas, Ne fureris, Ne falsum testimo-
nium dixeris, Ne fraudem feceris, Honora
patrem tuum & matrem.

20. At ille respondens, ait illi: Magister,
hec omnia observavi à juventute mea.

21. Iesus autem intuitus eum dixit ei,
& dixit ei: Unum tibi deest: vade, qua-
cumque habes vende, & da pauperibus
& habebis thesaurum in celo: & veni, se-
quere me.

22. Qui convulsus in verbo, abiit moe-
rens: erat enim habens multas possessiones.

23. Et circumspiciens Iesus, ait discipulis
suis: Quam difficile qui pecunias habent,
in regnum Dei introibunt!

24. Discipuli autem obstupescabant in
verbis ejus. At Iesus rursus respondens ait
illis: Filiioli, quam difficile est, confidentes
in pecuniis, in regnum Dei introire!

25. Facilius est, camelum per foramen
acus transire, quam divitem intrare in re-
gnum Dei.

26. Qui magis admirabantur, dicentes ad
semetipsos: Et quis potest salvus fieri?

27. Et inveniens illos Iesus, ait: Apud homi-
nes impossibile est, sed non apud Deum:
omnia enim possibilia sunt apud Deum.

28. Et cœpit ei Petrus dicere: Ecce nos
dimisimus omnia, & secuti sumus te.

29. Respondens Iesus, ait: Amen dico vo-
bis: Nemo est, qui reliquerit domum, aut
fratres, aut sorores, aut patrem, aut ma-
trem, aut filios, aut agros, propter me, &
propter Evangelium.

30. Qui non accipiat centies tantum,
nunc in tempore hoc, domos, & fratres, &
sorores, & matres, & filios, & agros, cum
persecutionibus, & in sæculo futuro vitam
æternam.

31. Multi autem erunt primi novissimi, &
novissimi primi.

32. Erant autem in via ascendentes Iero-
solimam: & præcedebat illos Iesus, & stu-
pebant: & sequentes timebant. Et illis
mensuræ vicem duodecim, cœpit illis dicere
quæ essent ei eventura.

33. Quia ecce ascendimus Ierosolimam,
& edificabitur templum, & super templum
& ecclesiam, & edificabitur templum, &
scribas, & sacerdotum, & occident eum,
& edificabit eum novum, & habitabit cum
gentibus.

34. Et illudent ei, & confitentur ei, &
occident eum.

accellabant eum, & interficiunt eum: & ter a deo reterpet.

35. 1. Et accedant ad eum Iacobus & Ioannes filii Zebedei, dicentes: Magister, volumus, ut quodcumque petierimus, facias nobis.

36. At illi dixit eis: Quid vultis ut faciam vobis?

37. Et dixerunt: Da nobis ut unus ad dexteram tuam, & alius a sinistra tuam, sedent ut in gloria tua.

38. Iesus autem ait eis: Nescitis quid petitis: potestis bibere calicem, quem ego bibo; aut baptismo, quo ego baptizor, baptizari?

39. At illi dixerunt ei: Possumus. Iesus autem ait eis: Calicem quidem, quem ego bibo bibetis, & baptismo, quo ego baptizor, baptizabimini.

40. Sedere autem ad dexteram meam, vel ad sinistram, non est meum dare vobis, sed quibus paratum est.

41. Et auferentes decem, coeperunt indignari de Iacobo, & Ioanne.

42. Iesus autem vocans eos, ait illis: Scitis quia hi, qui videntur principari gentibus, dominantur eis: & principes eorum potestatem habent ipsorum.

43. Non ita est autem in vobis, sed qui cumque voluerit fieri major, erit vester minister:

44. Et quicumque voluerit in vobis princeps esse, erit omnium servus.

45. Nam & filius hominis non venit ut ministraretur ei, sed ut ministraret, & daret animam suam redemptionem pro multis.

46. Et veniunt Iericho, & proficiente eo de Iericho, & discipulis eius, & plurima multitudo, filius Timæi Bartimæus cæcus, sedebat iuxta viam mendicans.

47. Qui cum audisset quia Iesus Nazarenus est, coepit clamare, & dicere: Iesu fili David, miserere mei.

48. Et comminabantur ei multi ut taceret. At ille multo magis clamabat: Fili David, miserere mei.

49. Et stans Iesus præcepit illum vocari. Et vocante cæcum dicentes ei: Animæ quior esto: surge, vocat te.

50. Qui projecto vestimento suo exiliens, venit ad eum.

51. Et respondens Iesus dixit illi: Quid tibi vis faciam? Cæcus autem dixit ei: Rabbi, ut videam.

52. Iesus autem ait illi: Vade, fides tua te salvum fecit: Et confestim vidit, & sequebatur eum in via.

C A P V T X I.

Super pullum asina cum honore Ierusalem ingreditur: sicut maledicendo creverunt: ementes ac vendentes de templo ejecit: estuaciam fidei in Deum ostendit, dicent fratres remittende qua in nos commisit: Scribae non dicunt qua potestis hac facere, eo quod nos illi responderent ad propositum de Iacobo baptismo questionem.

1. Et cum appropinquarent Ierusalem, & Bethaniam ad montem olivarum, mittit duos ex discipulis suis,

2. Et ait illis: Prelo castellum, quod contra vos est, & statim introentes illuc, in-

venietis pullum ligatum, & per quem nemo adhuc hominum sedat: solvite illum, & adducite.

3. Et si quis vobis dixerit, Quid facitis? dicite, quia Domino necessarius est: & continuo illum dimittet illic.

4. Et abeantes invenerunt pullum ligatum ante januam foris in bivio: & solvant eum.

5. Et quidam de illis stantibus dicebant illis: quid facitis solventes pullum?

6. Qui dixerunt eis sicut præceperat illis Iesus, & dimiserunt eis.

7. Et duxerunt pullum ad Iesum: & imponent illi vestimenta sua, & sedit super eum.

8. Multi autem vestimenta sua straverunt in via: alii autem frondes exdebant de arboribus & stenebant in via.

9. Et qui præibant, & qui sequebantur, clamabant dicentes: Hosanna:

10. Benedictus qui venit in nomine domini: Benedictum quod venit regnum patris nostri David: Hosanna in excelsis.

11. Et introivit Ierusalem in templum: & circumspexit omnibus, cum iam vespere esset hora, exiit in Bethaniam cum duodecim.

12. Et alia die cum exirent à Bethania, esuriit.

13. Cumque vidisset à longè ficum habentem folia, venit si quid forte inveniret in ea: & cum venisset ad eam, nihil invenit præter folia: non enim erat tempus ficorum.

14. Et respondens dixit ei: Iam non amplius in æternum ex te fructum quisquam manducet. Et audiebant discipuli ejus.

15. Et veniunt Ierusalem. Et cum introisset in templum, coepit ejicere vendentes & ementes in templo: & mensas numulariorum, & cathedras vendentium columbas evertit.

16. Et non sinebat ut quisquam transferret vas per templum:

17. Et docebat, dicens ei: Nonne scitum est: Quia domus mea, domus orationis vocabatur omnibus gentibus? Vos autem fecistis eam speluncam latronum.

18. Quo audito, principes sacerdotum & Scribæ quærebant quomodo eum perderent: timebant enim eum, quoniam omnis turba admirabatur super doctrina eius.

19. Et cum vespere facta esset, egrediebatur de civitate.

20. Et cum mane transirent, vidit aridam factam à radicibus.

21. Et recordatus Petrus, dixit ei: Rabbi, ecce ficus, cui maledixisti, aruit.

22. Et respondens Iesus ait illis: Habete fidem Dei.

23. Amen dico vobis, quia quicumque dixerit huic monti: Tollere, & move in mare, & non hesitaverit in corde suo, sed crediderit, quia quodcumque dixerit, fiat ei.

24. Et præterea dico vobis, omnia quaecumque eritis ligati super terram, erunt ligata etiam super caelos, & erunt vobis.

25. Et cum staret ad orandum, dimisit illos.

6. Ioan. 12.14.

Matth. 21.9.

Luc. 19.38.

Psalm. 117.26.

Matth. 21.10.

Matth. 21.19.

1. Psal. 56.7.

Jerem. 7.11.

Matth. 7.7.

Matth. 21.22.

Luc. 11.20.

Matth. 18.35.

si quid habetis adversus aliquem : ut & pater vester qui in cælis est, dimittat vobis peccata vestra.

26 Quod si vos non dimiseritis : nec Pater vester, qui in cælis est, dimittet vobis peccata vestra.

27 *i. Luca 20.20.* Et veniunt rursus Ierosolymam. Et cum ambularent in templo, accedunt ad eum summi sacerdotes, & Scribæ, & seniores :

28 Et dicunt ei : in qua potestate hæc facis ? & quis dedit tibi hanc potestatem ut ista facias ?

29 Iesus autem respondens, ait illis : Interrogabo vos & ego unum verbum, & respondete mihi : & dicam vobis in qua potestate hæc faciam.

30 Baptismus Ioannis, de cælo erat, an ex hominibus ? Respondete mihi.

31 At illi cogitabant secum, dicentes : Si dixerimus, de cælo, dicet, Quare ergo non credidistis ei ?

32 Si dixerimus, Ex hominibus, timeamus populum ; omnes enim habebant Ioannem quia verè propheta esset.

33 Et respondentes dicunt Iesu : Nescimus. Et respondens Iesus ait illis : Neque ego dico vobis in qua potestate hæc faciam.

C A P V T X I I.

Parabolam narrat de vinea agricolis elscata, qui servos ac filium Patrisfamilias occiderunt : ventura à Pharisæis de censu Cæsari solvendo : & à Sadducæis de resurrectione : interrogatur a Scriba de primo mandato : ipse verò rogat quomodo Scriba dicant Christum filium esse David, docens ab ipsis cavendum : viduam laudat ob duo minuta in gazis hylæcium missa.

a. Mat. 21.33. Luca 20.9. Isa. 5.1. **1** *Jerem. 2.21.* **E**T coepit illis in parabolis loqui, Vineam pastinavit homo, & circumdedit sepem, & fodit lacum, & ædificavit turrin, & locavit eam agricolis, & peregrinè profectus est.

2 Et misit ad agricolas in tempore servitii, ut ab agricolis acciperet de fructu vineæ.

3 Qui apprehensum eum ceciderunt, & dimiserunt vacuum.

4 Et iterum misit ad illos alium servum : & illum in capite vulneraverunt, & contumeliose affecerunt,

5 Et iterum alium misit, & illum occiderunt : & plures alios : quosdam cadentes : alios vero occidentes.

6 Adhuc ergo unum habens filium charissimum : & illum misit ad eos novissimum, dicens : Quia reverebuntur filium meum.

b. Psal. 117. **7** Coloni autem dixerunt ad invicem : *Isaia 28.16.* *Mat. 4.11.* *Rom. 9.13.* *1. Pet. 2.7.* *2. Tim. 2.14.* **2** *2. Tim. 2.14.* **I**ste est heres : venite, occidamus eum : & nostra erit hæreditas.

8 Et apprehendentes eum, occiderunt : & eiecerunt extra vineam.

Isaia 28.16. **9** Quid ergo faciet Dominus vineæ ? Veniet & perdet colonos : & dabit vineam aliis.

Mat. 4.11. **10** Nec scripturam hæc legistis : *Rom. 9.13.* *1. Pet. 2.7.* *2. Tim. 2.14.* **L**apis quem non reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli :

11 A Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris ?

12 Et quærebant eum tenere : & non poterunt.

13 Cognoverunt enim quoniam ad eos parabolam hæc di-

xerit. Et relicto eo abierunt.

13. c. Limitum ad eum quosdam ex Pharisæis, & Herodianis, ut eum caperent in verbo.

14. Qui venientes dicunt ei : Magister, scimus quia verax es, & non curas quemquam : nec enim vides in faciem hominum, sed in veritate viam Dei doces : licet dari tibi um Cæsari an non dabimus ?

15. Qui sciens veritatem illorum, ait illis : Quid me tentatis ? afferre mihi denarium ut videam

16. At illi attulerunt ei. Et ait illis : Cujus est imago hæc, & inscriptio ? Dicunt ei : Cæsaris :

17. Respondens autem Iesus dixit illis : d. Reddite igitur quæ sunt Cæsaris, Cæsari : & quæ sunt Dei, Deo. Et mirabantur super eo.

18. Et venerunt ad eum Sadducæi, qui dicunt resurrectionem non esse : & interro-

19. Magister, Moyses nobis scripsit : f. ut si cuius frater mortuus fuerit, & dimiserit uxorem, & filios non reliquerit, accipiat frater ejus uxorem ipsius, & resuscitet semen fratri suo.

20 Septem ergo fratres erant : & primus accepit uxorem, & mortuus est non relicto semine.

21 Et secundus accepit eam, & mortuus est : & nec iste reliquit semen. Et tertius similiter.

22 Et acceperunt eam similiter septem, & non reliquerunt semen. Novissima omnium defuncta est & mulier.

23 In resurrectione ergo cum resurrexerint, cujus de his erit uxor ? septem enim habuerunt eam uxorem.

24 Et respondens Iesus, ait illis : Nonne ideo erratis, non scientes Scripturas, neque virtutem Dei ?

25 Cum enim à mortuis resurrexerint, neque nubent, neque nubentur, sed sunt sicut Angeli in cælis.

26 De mortuis autem quod resurgant, non legistis in libro Moyse, super rubum quomodo dixerit illi Deus, inquit : *g. Exod. 3. 6.* *Mat. 21.32.* **E**go sum Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob ?

27 Non est Deus mortuorum, sed vivorum. Vos ergo multum erratis.

28 *b. Mat. 22.35.* Et accessit unus de Scribis, qui audierat illos conquirentes, & videns quoniam bene illis responderit, interrogavit eum quod esset primum omnium mandatum,

29 Iesus autem respondit ei : Quia primum omnium mandatum est : *i. Deut. 6. 4.* **A**udi Israël, Dominus Deus tuus, Deus unus est :

30 Et diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua, & ex tota virtute tua. Hoc est primum mandatum.

31 *k. Secundum autem simile est illi. Diliges proximum tuum tanquam te ipsum. Ma-*

32. Et ait illi Scriba : Bene Magister, in veritate dixisti, quia unus est Deus, & non est alius præter eum.

33 Et ut diligatur ex toto corde, & ex toto intellectu, & ex tota anima, & ex tota

fortitudine : & diligere proximum tanquam te ipsum , majus est omnibus holocaustis , & sacrificiis .

34 Iesus autem videns quod sapienter respondisset , dixit illi , Non es longe à regno Dei . Et nemo jam audivat eum interrogare .

35 Et respondens Iesus , dicebat , docens in templo : Quomodo dicunt Scribæ Christum filium esse David ?

36 Ipse enim David dicit in Spiritu sancto : Dixit Dominus Domino meo , sede à dextris meis , donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum .

37 Ipse ergo David dicit eum Dominum , & unde est filius ejus ? Et multa turba eum libenter audivit .

38 Et dicebat eis in doctrina sua : m Cavete à Scribis , qui volunt in stolis ambulare , & salvari in foro .

39 Et in primis cathedris sedere in synagogis , & primos discubitus in cœnis :

40 Qui devorant domos viduarum sub obtentu proluxæ orationis : hi accipient prolixius iudicium .

41 n Et sedens Iesus contra gazophylacium , aspiciebat quomodo turba jactaretur in gazophylacium , & multi divites jactabant multa .

42 Cum venisset autem vidua una pauper , misit duo minuta , quod est quadrans ,

43 Et convocans discipulos suos , ait illis : Amen dico vobis , quoniam vidua hæc pauper plus omnibus misit , qui miserunt in gazophylacium .

44 Omnes enim ex eo , quod abundabat illis , miserunt : hæc vero de penuria sua omnia quæ habuit misit totum victum suum .

C A P V T XIII.

Templum dicitur everendum , prædicisque bella & varias afflictiones ac persecutiones , abominatoremque desolationis : de pseudochristis , & pseudoprophetis : post signa in corporibus celestibus veniet cum gloria filius hominis , & hujus signum dabit sibi : quia autem nemo tempus novit , jubet omnes vigilare .

45 **E**T cum egrederetur de templo , ait illi unus ex discipulis suis : Magister aspice quales lapides , & quales structuræ .

46 2 Et respondens Iesus , ait illi , Vides has omnes magnas ædificationes : Non relinquetur lapis super lapidem , qui non destruat .

3 Et cum sederet in monte olivarum contra templum , interrogabant eum separati Petrus , & Iacobus , & Ioannes & Andreas .

4 Dic nobis , quando ista fient ? Et quod signum erit , quando hæc omnia incipient consummari ?

5 Et respondens Iesus cepit dicere illis : 6 Videte ne quis vos seducat .

6 Multi enim venient in nomine meo dicentes , quia ego sum : & multos seducunt .

7 Cum audieritis autem bella , & opiniones bellorum , ne timueritis : oportet enim hæc fieri : sed nondum finis .

8 Ecce erit enim gens contra gentem , & regnum super regnum , & erunt terre hominis per loca , & limes . Innum dolorem hæc .

9 Videte autem volo etiam . Tradent enim vos in conciliis , & in synagogis vapulabitis , & ante præfides & reges stabitis propter me , in testimonium illis .

10 Et in omnes gentes primum oportet prædicari Evangelium .

11 Et cum duxerint vos tradentes , nolite præcogitare quid loquamini : sed quod datum vobis fuerit in illa hora , id loquimini : non enim vos estis loquentes , sed Spiritus sanctus .

12 Tradet autem frater fratrem in mortem , & pater filium : & consurgent filii in parentes & morte afficient nos .

13 Et eritis odio omnibus propter nomen meum . Qui autem sustinuerit in finem , hic salvus erit .

14 Cum autem videritis abominationem desolationis , stantem ubi non debet : qui legit , intelligat : tunc qui in Iudæa sunt , fugiant in montes .

15 Et qui super tectum , ne descendat in domum , nec introeat ut tollat quid de domo sua .

16 Et qui in agro erit , non revertatur retro tollere vestimentum suum .

17 Vx autem prægnantibus & nutriendis in illis diebus .

18 Orate vero ut hieme non fiant .

19 Erunt enim dies illi tribulationes tales , quales non fuerunt ab initio creaturæ , quam concepit Deus , usque nunc , neque fient .

20 Et nisi breviasset Dominus dies , non fuisset salva omnis caro : sed propter electos , quos elegit , breviasit dies .

21 Et nunc si quis vobis dixerit : Ecce hic est Christus : ecce illic , ne credideritis .

22 Exurgat enim pseudochristi , & pseudopropheta , & dabunt signa & portenta ad seducendos , si fieri potest , etiam electos .

23 Vos ergo videte : ecce prædixi vobis omnia .

24 Sed in illis diebus , post tribulationem illam , sol contenebrabitur , & luna non dabit splendorem suum :

25 Et stellæ cæli erunt decedentes , & virtutes , quæ in cælis sunt , movebuntur .

26 Et nunc videbunt filium hominis venientem in nubibus cum virtute multa , & gloria .

27 Et tunc mittet angelos suos , & congregabit electos suos à quatuor ventis , à summum terræ , usque ad terminum cæli .

28 A figu autem discite parabolam . Cum jam ramus ejus tener fuerit , & nata fuerint folia , cognoscitis quia in proximo sit æstas :

29 Sic & vos cum videritis hæc fieri , scitote quod in proximo sit in vestris .

30 Amen dico vobis , quoniam non transibit generatio hæc , donec omnia ista fiant .

31 Cælum & terra transibunt , verba autem mea non transibunt .

32 De die autem illo vel hora nemo scit , neque angeli in cælo , neque Filius , nisi Pater .

33 Videte , vigilate , & orate : nescitis enim quando tempus sit .

34 Sicut homo , qui peregre profectus reliquit domum suam , & dedit servis suis potestatem , & janitori præcepit ut vigilet .

5 Vigilare

35 Vigilare ergo, (nescitis enim quando dominus domus veniat: sive in media nocte, an galli cantu, an mane.)

36 Ne cum venerit repente, inveniat vos dormientes.

37 Quod autem vobis dico, omnibus dico: Vigilare.

C A P V T X I V.

Consultant principes sacerdotum de occidendo Iesu: qui unguento pretioso a muliere perfunditur exultantibus discipulis; venditur a Iuda; de cuius prodicione discipulis loquitur in cena, in qua panem in corpus suum & vinum in sanguinem consecrata tradit discipulis: pradicat omnes scandalizantes: & vinum Petri negationem: post trinam orationem capitur a Iudaeis: quorum unus Petrus movet auriculam: & discipulis fugientibus, etiam caipha a falsis testibus accusatur, morsusque datus iuratis, conficitur ac creditur, & iter a Petro regitur.

1 **E**rat autem Pascha & Azyma post Ebridum: & quærebant summi sacerdotes, & Scribæ, quomodo cum dolo tenerent, & occiderent.

2 Dicebant autem: Non in die festo, ne forte tumultus fieret in populo.

3 **E**t cum esset Bethaniz in domo Simonis leprosi, & recumberet: venit mulier habens alabastrum unguenti nardi spicati pretiosi, & fracto alabastro, effudit super caput eius.

4 Etiam autem quidam indigne ferentes intra semetipsos, & dicentes: Ut quid perditio ista unguenti facta est?

5 Poterat enim unguentum istud vnum dari plus quam trecentis denariis, & dari pauperibus. Et fremebant in eam.

6 Iesus autem dixit: Sinite eam, quid illi molesti estis? Bonum opus operata est in me.

7 Semper enim pauperes habetis vobiscum: & cum volueritis, potest illis benedicere: me autem non semper habetis.

8 Quod habuit hæc, fecit: prævenit ungere corpus meum in sepulturam.

9 Amen dico vobis: Vbi cumque prædicatum fuerit Evangelium istud in universo mundo, & quod fecit hæc, narrabitur in memoriam eius.

10 **E**t Iudas Iscariotes unus de duodecim, abiit ad summos sacerdotes, ut proderet eum illis.

11 Qui audientes gavisi sunt: & promiserunt ei pecuniam se daturus. Et quærebant quomodo illum opportune traderet.

12 **E**t primo die Azymorum quando Pascha immolabant, dicunt ei discipuli: Quo vis eamus, & paremas tibi ut manducet Pascha?

13 **E**t misit duos ex discipulis suis, & dicit eis: Ite in civitatem: & occurret vobis homo lagenam aquæ bajulans, sequimini eum:

14 Et quocumque introierit, dicite domino domus, quia magister dicit: Vbi est refectio mea, ubi Pascha cum discipulis meis manducem?

15 **E**t ipse vobis demonstrabit cœnaculum grande, stratum: & illuc parate nobis.

16 **E**t abierunt discipuli eius, & venerunt in civitatem: & invenerunt sicut di-

xerat illis, & paraverunt Pascha.

17 **E**t Vespere facto, venit cum duodecim.

18 **E**t discumbentibus eis, & manducantibus, ait IESVS: Amen dico vobis, quia unus ex vobis tradet me, qui manducat mecum,

19 **A**ccipiunt igitur confitari, & dicere ei singulatum: Numquid ego?

20 **Q**ui ait illis: Unus ex duodecim, qui intingit mecum manum in catino.

21 **E**t Filius quidem hominis vadit, sicut scriptum est de eo: vixit autem homini illi, per quem Filius hominis tradetur. bonum erat ei, si non esset natus homo ille.

22 **E**t manducantibus illis, accepit Iesus panem: & benedicens tregis, & dedit eis, & ait: Sumite, hoc est corpus meum.

23 **E**t accepto calice, gratias agens dedit eis: & biberunt ex illo omnes.

24 **E**t ait illis: Hic est sanguis mei novi testamenti, qui pro multis effunderetur.

25 Amen dico vobis, quia jam non bibam de hoc genere vitis, usque in diem illum, cum illud bibam novum in regno Dei.

26 **E**t hymno dicto exierunt in Montem olivarum.

27 **E**t ait eis Iesus: **O** vos scandalizabimini in me in nocte ista: quia scriptum est: Percutiam pastorem & dispergentur oves.

28 Sed postquam surrexero, præcedam vos in Galilæam.

29 Petrus autem ait illi: Et si omnes scandalizati fuerint in te, sed non ego.

30 **E**t ait illi Iesus: Amen dico tibi, quia tu hodie in nocte hac, priusquam galus vocem bis dederit, ter me es negaturus.

31 **A**t ille amplius loquebatur: Et si oportuerit me simul conuocari tibi, non te negabo. Similiter autem & omnes dicebant.

32 **E**t veniunt in prædium, cui nomen Getsemani. Et ait discipulis suis: Sedete hic donec oriem.

33 **E**t assumpsit Petrum, & Iacobum, & Ioannem secum: & cepit pavere, & cadere.

34 **E**t ait illis: Tristis est anima mea, usque ad mortem: sustinete hic, & vigilate.

35 **E**t cum processisset paululum, procidit super terram: & orabat, ut si fieri posset, transiret ab eo hora:

36 **E**t dixit: Abba pater, omnia tibi possible sunt, transfer calicem hunc à me, sed non quod ego volo, sed quod tu.

37 **E**t venit, & invenit eos dormientes. **E**t ait Petro: Simon dormis? non potuisti una hora vigilare?

38 Vigilare, & orare ut non intretis in tentationem. Spiritus quidem promptus est, caro vero infirma.

39 **E**t iterum abiens oravit, eundem sermonem dicens.

40 **E**t reversus, de nouo invenit eos dormientes, (erant enim oculi eorum gravati) & ignorabant quid responderent ei.

41 **E**t venit tertio, & ait illis: Dormite jam & requiescite. Sufficit vobis hora: ecce Filius hominis tradetur in manus peccatorum.

42 **S**urgite, cauti: ecce quem me tradet, propè est.

Mat.
26. 13.
Luc.
22. 14.
Joan.
13. 21.

Psal.
40. 13.
Act.
1. 16.
Mat.
26. 26.
1 Cor.
11. 24.

Mat.
26. 32.
2 Cor.
13. 7.

Mat.
26. 36.
Luc.
22. 40.

Iesum flagellis cæsum, ut crucifigeretur.

16. Milites autem duxerunt eum in atrium

prætorii: & convocant totam cohortem.

17. Et induunt eum purpura, & imponunt ei placentes spineam coronam.

18. Et creperunt salutare eum: Ave rex Iudeorum.

19. Et percutiebant caput eius arundine: & conturbabant eum, & ponentes genua, adorabant eum.

20. Et postquam illuserunt ei, exuerunt illum purpura, & induerunt eum vestimentis suis: & educunt illum ut crucifigerent eum.

21. Et angariaverunt prætereuntem quempiam, Simonem Cyrenæum, venientem de villa, patrem Alexandri & Rufi, ut tolleret crucem eius.

22. Et perducunt illum in Golgotha locum quod est interpretatum Calvarie locus.

23. Et dabant ei bibere myrrhatum vinum: & non accepit.

24. Et crucifigentes eum, diviserunt vestimenta eius, mittentes sortem super eis, quis quid tolleretur.

25. Erat autem hora tertia: & crucifixerunt eum.

26. Et erat titulus causæ eius inscriptus: REX IUDÆORVM.

27. Et cum eo crucifigunt duos latrones: unum à dextris, & alium à sinistris eius.

28. Et impleta est scriptura, quæ dicit: Et cum iniquis reputatus est.

29. Et prætereuntes blasphemabant eum, moventes capita sua, & dicentes: I Vah qui destruis templum Dei, & in tribus diebus reedificas:

30. Salvum fac te ipsum descendens de cruce.

31. Similiter & summi sacerdotes illudentes, ad alterutrum cum Scribis dicebant: Alios salvos fecit, seipsum non potest salvum facere.

32. Christus rex Israel descendat nunc de cruce, ut videamus, & credamus. Et qui cum eo crucifixi erant, convitiabantur ei.

33. Et facta hora sexta tenebræ factæ sunt per totam terram usque in horam nonam.

34. Et hora nona exclamavit Iesus voce magna, dicens: Eloi, Eloi, lamina sabacthani? quod est interpretatum: Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me?

35. Et quidam de circumstantibus audientes, dicebant: Ecce Eliam vocat.

36. Currens autem unus, & in plenis spongiam aceto, circumponensque calamo, potum dabat ei, dicens: Sinite, videamus si veniat Elias ad deponendum eum.

37. Iesus autem emissâ voce magna expiravit.

38. Et velum templi scissum est in duo, à summo usque deorsum.

39. Videns autem Centurio, qui ex adverso stabat, quia sic clamans expirasset, ait: Verè hic homo Filius Dei erat.

40. Erant autem & mulieres de longè aspicientes: inter quas erat Maria Magdalene, & Maria Iacobi minoris & Ioseph marce, & Salome:

41. Et cum esset in Galilæa, sequebantur eum, & ministrabant ei, & alie mulieres, quæ

simul cum eo ascenderant Ierosolimam;

42. Et cum jam sero esset factum (quid erat parasceve, quod est ante sabbatum

43. Venit Ioseph ab Arimathæa nobilis decurio, qui & ipse erat expectans regnum Dei, & audacter introivit ad Pilatum, & petiit corpus Iesu.

44. Pilatus autem mirabatur si jam obisset. Et accessit centurione, interrogavit eum si iam mortuus esset.

45. Et cum cognovisset à centurione, donavit corpus Ioseph.

46. Ioseph autem mercatus sindonem, & deponens eum involvit sindone, & posuit eum in monumento, quod erat excisum de petra, & advolvît lapidem ad ostium monumenti.

47. Maria autem Magdalene, & Maria Ioseph, aspiciebant ubi poneretur.

C A P V T XVI.

Mulieribus ad Christi monumentum obstupescens. Angelus resurrectionem ipsius annuntiat: qui primum Maria Magdalene apparet, deinde duobus discipulis in alia effigie: demum undecim recumbentibus apparet, exprobrata incredulitate, mittit eos ut in universo mundo prædicent ac baptizent, subjunctis signis quæ sequantur credentes, ac ita in cælum ascendit.

1. Et cum transisset sabbatum, Maria Magdalene, & Maria Iacobi, & Salome emerunt aromata ut venientes ungerent Iesum.

2. Et valde mane una sabbatorum, veniunt ad monumentum, orto jam sole.

3. Et dicebant ad invicem: Quis revolvat nobis lapidem ab ostio monumenti?

4. Et respicientes viderunt revolutum lapidem. Erat quippe magnus valde.

5. Et introeuntes in monumentum viderunt juvenem sedentem in dextris, cooperatum stola candida, & obstupuerunt.

6. Qui dicit illis: Nolite expavescere: Iesum quaeritis Nazarenum, crucifixum: surrexit, non est hic; ecce locus ubi posuerunt eum.

7. Sed ite, dicite discipulis eius, & Petro, quia præcedit vos in Galilæam: ibi eum videbitis, & sicut dixit vobis.

8. At illæ exeuntes, fugerunt de monumento: invaserat enim eas tremor & pavor: & nemini quidquam dixerunt: timebant enim.

9. Surgens autem mane, à prima sabbati, apparuit primo Mariæ Magdalene, de qua egerat septem dæmonia.

10. Illa vadens nuntiavit his, qui cum eo fuerant, lugentibus & fletibus.

11. Et illi audientes quia viveret, & visus esset ab ea, non crediderunt.

12. Post hæc autem duobus ex his ambulantibus ostensus est in alia effigie, euntibus in villam:

13. Et illi euntes nuntiaverunt cæteris: nec illis crediderunt.

14. Novissime recumbentibus illis undecim apparuit: & exprobravit incredulitatem eorum & duritiam cordis, quia his, qui viderant eum resurrectum, non crediderunt.

15. Et dixit eis: Euntes in mundum universum prædicare Evangelium omni creature.

16. Qui

16 Qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit: qui vero non crediderit, condemnabitur.

17 Signa autem eos, qui crediderint, hæc sequentur: In nomine meo dæmonia ejiciant: linguis loquentur novis:

18 Serpentes tollent: & si mortiferum quid biberint, non eis nocebit: super ægros manus imponent, & bene habebunt.

19 Et Dominus quidem Iesus postquam locutus est eis, assumptus est in cælum, & sedet à dextris Dei.

20 Illi autem profecti prædicaverunt ubique, Domino cooperante, & sermonem confirmante, sequentibus signis.

S A N C T V M

I E S V C H R I S T I

E V A N G E L I V M

S E C V N D V M

L V C A M.

C A P V T I.

Zacharia sacerdoti annuntiat Gabriel Joannis conceptum ex Elizabeth sterili; qui Angelo non credens mutus efficitur: idemque Gabriel Mariæ annuntiat conceptum Iesus filii Dei de Spiritu sancto: ad Mariæ salutationem Ioannes exultat in utero, & Elizabeth prophetat, ipsaque Maria canticum gratiarum actionis Domino decantans: in nati Joannis circumfusione, Zacharias pater, recepta loquela, canticum gratiarum actionis edit.

QUONIAM quidem multi conati sunt ordinare narrationem, quæ in nobis complectuntur rerum:

1 Sicut tradiderunt nobis, qui ab initio ipsi viderunt, & ministri fuerunt sermonis:

2 V sum est mihi, affectu omnia à principio diligenter, ex ordine tibi scribere, optime Theophile,

3 Ut cognoscas eorum verborum, de quibus erudus es, veritatem.

4 Fuit in diebus Herodis, regis Iudæ, sacerdos quidam nomine Zacharias, de vice Abia; & uxor illius de filiabus Aaron, & nomen ejus Elizabeth.

5 Erant autem iusti ambo ante Deum, incedentes in omnibus mandatis & justificationibus Domini sine querela.

6 Et non era illis filius, eo quod esset Elizabeth sterilis, & ambo processissent in diebus suis.

7 Factum est autem, cum sacerdotio fungeretur in ordine vicis suæ ante Deum,

8 Secundum consuetudinem sacerdotis, sorte exit ut incensum poneret, ingressus in templum Domini:

9 Et ibi omnis multitudo populi erat orans foris hora incensi.

10 Apparuit autem illi Angelus Domini, stans à dextris altaris incensi.

11 Et Zacharias turbatus est videns.

& timor intravit super eum.

12 At autem ad illum Angelus: ne timeas Zacharia, quoniam exaudita est deprecatio tua: & uxor tua Elizabeth pariet tibi filium, & vocabis nomen ejus Joannem:

13 Et erit gaudium tibi, & exultatio, & multi in nativitate ejus gaudebunt:

14 Erat enim magnus coram Domino: & vinum & siceram non bibet, & Spiritu sancto replebitur adhuc ex utero matris suæ:

15 Et multos filiorum Israel convertet ad Dominum Deum ipsorum.

16 Et ipse præcedet ante illum in spiritu & virtute Elizæ: ut convertat corda patrum in filios, & incredulos ad prudentiam justorum, parate Domino plebem perfectam.

17 Et dixit Zacharia ad Angelum: Vnde hoc faciam: ego enim sum senex, & uxor mea processit in diebus suis.

18 Et respondens Angelus dixit ei: Ego sum Gabriel, qui sto ante Deum: & missus sum loqui ad te, & hæc tibi evangelizare.

19 Et ecce eris tacens, & non poteris loqui, usque in diem quo hæc fiant, pro eo quod non credidisti verbis meis, quæ implebuntur in tempore suo.

20 Et erat plebs expectans Zachariam: & mirabantur quod tardaret ipse in templo.

21 Egressus autem non poterat loqui ad illos, & cognoverunt quod visionem vidisset in templo. Et ipse erat inveniens illis, & permansit mutus.

22 Et factum est, ut impleri sunt dies officii ejus, abiit in domum suam:

23 Post hos autem dies concepit Elizabeth uxor ejus, & occultabat se mensibus quinque, dicens:

24 Quia sic fecit mihi Dominus in diebus, quibus respexit auferre opprobrium meum inter homines.

25 In mente autem sexto, missus est Angelus Gabriel à Deo in civitatem Galilææ cui nomen Nazareth,

26 Ad virginem desponsatam viro, cui nomen erat Ioseph, de domo David, & nomen virginis Maria.

27 Et ingressus Angelus ad eam dixit: Ave gratia plena. Dominus tecum: Benedicta tu in mulieribus.

28 Quæ cum audisset, turbata est in sermone ejus, & cogitabat qualis esset ista salutatio.

29 Erat autem Angelus ei: N timeas Maria, invento enim in gratiam apud Deum:

30 Ecce conceptus in utero, & paries filium, & vocabis nomen ejus Iesum.

31 Hic erit magnus, & Filius Altissimi, vocabitur, & dabit illi Dominus Deus sedem David patris ejus: & regnabit in domo Jacob in æternum,

32 Et regnum ejus non erit finis.

33 Dixit autem Maria ad Angelum: Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco?

34 Et respondens Angelus dixit ei: Spiritus sanctus superveniet in te, & vis

tus Altissimi obumbrabit tibi. Ideoque & quod nateetur ex te Sanctum, vocabitur Filius Dei.

36 Et ecce Elisabeth cognata tua, & ipsa concepit filium in senectute tua: & hoc mensis sextus est illi, quæ vocetur sterilis.

37 Quia non erit impossibile apud Deum omne verbum.

38 Dixit autem Maria: Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum, & discessit ab illa Angelus.

39 Exurgens autem Maria in diebus illis abiit in montana cum festinatione, in civitatem Iudæ:

40 Et intravit in domum Zachariæ, & salutavit Elisabeth.

41 Et factum est, ut audivit salutationem Mariæ Elisabeth, exultavit infans in utero ejus, & repleta est Spiritu sancto Elisabeth:

42 Et exclamavit voce magna, & dixit: Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui.

43 Et unde hoc mihi ut veniat mater Domini mei ad me?

44 Ecce enim ut facta est vox salutationis tuæ in auribus meis, exultavit in gaudio infans in utero meo.

45 Et beata, quæ credidisti, quoniam perficientur ea, quæ dicta sunt tibi à Domino.

46 Et ait Maria: Magnificat anima mea Dominum:

47 Et exultavit spiritus meus in Deo saluari meo.

48 Quia respexit humilitatem ancillæ suæ ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes.

49 Quia fecit mihi magna qui potens est, & sanctum nomen ejus.

50 Et misericordia ejus à progenie in progenies timentibus eum.

51 Fecit potentiam in gremio suo: dispersit superbos mente cordis sui.

52 Deposuit potentes de sede, & exaltavit humiles.

53 Et esurientes implevit bonis: & divites dimisit inanes.

54 Suscepit Israel puerum suum, recordatus misericordiæ suæ.

55 Sicut locutus est ad patres nostros, Abraham, & semini ejus in sæcula.

56 Mansit autem Maria cum illa quasi mensibus tribus: & reversa est in domum suam.

57 Elisabeth autem impletum est tempus pariendi, & peperit filium.

58 Et audierunt vicini & cognati ejus, quia magnificavit Dominus misericordiam suam cum illa, & congratulabantur ei.

59 Et factum est in die octavo, venerunt circumcidere puerum, & vocabant eum nomine patris sui Zachariam.

60 Et respondens mater ejus, dixit: Nequaquam, sed vocabitur Ioannes.

61 Et dixerunt ad illam: Quia nemo est in generatione tua, qui vocet hoc nomen.

62 Innebant autem patri ejus, quem vellet vocari eum.

63 Et postulans pugillarem se ipse, & dicens Ioannes est nomen ejus. Et mirati sunt universi.

64 Apertum est autem illico os ejus, & lingua ejus, & loquebatur benedicens Deum.

65 Et factus est timor super omnes vicinos eorum: & super omnia montana Iudæ divulgabantur omnia verba hæc:

66 Et posuerunt omnes qui audierant in corde suo, dicentes, Quis putas, puer iste erit? Etenim manus Domini erat cum illo.

67 Et Zacharias pater ejus repletus est Spiritu sancto: & prophetavit dicens:

68 Benedictus Dominus Deus Israel: quia visitavit, & fecit redemptionem plebi suæ.

69 Et erexit cornu salutis nobis, in domo David pueri sui.

70 Sicut locutus est per os sanctorum, quia à sæculo sunt, prophetarum ejus:

71 Salutem ex inimicis nostris, & de manu omnium qui oderunt nos:

72 Ad faciendam misericordiam cum patribus nostris, & memorari testamenti sui sancti.

73 Iusjurandum, quod juravit ad Abraham patrem nostrum, daturum se nobis,

74 Ut sine timore, de manu inimicorum nostrorum liberati, serviamus illi.

75 In sanctitate & iustitia coram ipso, omnibus diebus nostris.

76 Et tu puer, propheta Altissimi vocaberis: præbis enim ante faciem Domini parare vias ejus:

77 Ad dandam scientiam salutis plebi ejus, in remissionem peccatorum eorum:

78 Per viscera misericordiæ Dei nostri, in quibus visitavit nos, oriens ex alto:

79 Illuminare his, qui in tenebris, & in umbra mortis sedent: ad dirigendos pedes nostros in viam pacis.

80 Puer autem crescebat, & confortabatur spiritu: & erat in desertis usque in diem ostensionis suæ ad Israel.

C A P V T II.

Ex Augusti decreto Ioseph cum Maria ascendit in Bethlehemi, ubi illa peperit Salvatorem eorum, nativitate ab Angelo audita, pastores festini veniunt illum visuri: puer circumcissus vocatur Iesus: quem post dies purificationis in Ierusalem delatum ut Domino sisteretur, Simeon senex benedixit, ac de matris in passione doloribus prophetas, Annaque prophetissa vetula Domino confitetur: Iesus duodecim annorum plenus sapientia & gratia, perditur à parentibus, in medio doctorum invenitur, discenditque Nazareth frater illis subditus.

1 Factum est autem in diebus illis, exiit Edictum à Cesare Augusto, ut describeretur universus orbis.

2 Hæc descriptio prima facta est à præfide Syriæ Cyrino:

3 Et ibant omnes, ut profiterentur singuli in suam civitatem.

4 Ascendit autem & Ioseph à Galilæa de civitate Nazareth, in Iudæam in civitatem David, quæ vocatur Bethlehemi, eo quod esset de domo & familia David,

5 Ut profiteretur cum Maria desponsata filii uxore prægoante.

6 Factum est autem, cum essent ibi, impleti sunt dies ut pareret.

g Isaia
51. 9.
Psal.
32. 10.
b Psal.
33. 11.
1. Reg.
2. 5.
Isaia
41. 8.
Psal.
231.
11.
Genes.
17. 9.
Gen. 22.
16.

k Supr.
23.

1 Psal.
73. 12.
Gen. 31.

17.
in Iere.

23. 6.
Gen. 30.

10.

n Gen.
22. 16.

Iere.

31. 33.
Heb. 6.

13. 17.

Mal.
4. 5.

Sup. 17.

p Zac.
3. 9.

Mal. 4.
2.

Mich.
5. 2.

Mat.
2. 6.

7 Et peperit filium suum primogenitum , & pannis eum involvit , & reclinavit eum in praesepe : quia non erat eis locus in divitorio.

8 Et pastores erant in regione eadem vigilantes , & custodientes vigilias noctis super gregem suum.

9 Et ecce Angelus Domini stetit juxta illos , & claritas Dei circumfulsit illos , & timerunt timore magno.

10 Et dixit illis Angelus : Nolite timere : ecce enim evangelizo vobis gaudium magnum , quod erit omni populo :

11 Quia natus est vobis hodie Salvator , qui est Christus Dominus , in civitate David.

12 Et hoc vobis signum : invenietis infantem pannis involutum , & positum in praesepe.

13 Et subito facta est cum Angelo multitudo militum caelestium , laudantium Deum , & dicentium :

14 Gloria in altissimis Deo , & in terra pax hominibus bonae voluntatis.

15 Et factum est , ut discesserunt ab eis Angeli in caelum : pastores loquebantur ad invicem : Transeamus usque Bethlehem , & videamus hoc verbum , quod factum est , quod Dominus ostendit nobis.

16 Et venerunt festinantes : & invenerunt Mariam , & Ioseph , & infantem positum in praesepe.

17 Videntes autem cognoverunt de verbo , quod dictum erat illis de puero hoc.

18 Et omnes , qui audierunt mirati sunt : & de his , quae dicta erant a pastoribus ad ipsos.

19 Maria autem conservabat omnia verba haec , conferens in corde suo.

20 Et reversi sunt pastores glorificantes & laudantes Deum , in omnibus quae audierant & viderant , sicut dictum est ad illos.

21 Et postquam consummati sunt dies octo ut circumcideretur puer : vocatum est nomen eius Iesus , quod vocatum est ab Angelo prius , quam in utero conciperetur.

22 Et postquam impleti sunt dies purificationis ejus secundum legem Moyse , tulerunt illum in Ierusalem , ut sisterent eum Domino.

23 Sicut scriptum est in lege Domini : Quia omne masculinum adaperiens vulvam , sanctum Domino vocabitur.

24 Et ut darent hostiam secundum quod dictum est in lege Domini , parvulum , aut duos pullos columbarum.

25 Et ecce homo erat in Ierusalem , cui nomen Simeon , & homo iste iustus & pius , expectans consolationem Israel , & Spiritus sanctus erat in eo.

26 Et responsum acceperat a Spiritu sancto , non visurum se mortem , nisi prius videret Christum Dominum.

27 Et venit in spiritu in templum . Et cum inducere eum puerum Iesum parentes ejus , ut facerent secundum consuetudinem legis pro eo :

28 Et ipse accepit eum in ulnas suas , & benedixit Deum , & dixit :

29 Nunc dimittis servum tuum Domine ,

secundum verbum tuum in pace.

30 Quia viderunt oculi mei salutare tuum ,

31 Quod parasti ante faciem omnium populorum :

32 Lumen ad revelationem gentium , & gloriam plebis tuae Israel.

33 Et erat pater ejus & mater mirantes super his , quae dicebantur de illo.

34 Et benedixit illis Simeon : & dixit ad Mariam matrem ejus : & ecce positi sunt hic in ruinam , & in resurrectionem multorum in Israel : & in signum , cui contra-

dicetur :

35 Et tuam ipsius animam pertransibit gladius , ut revelentur ex multis cordibus cogitationes.

36 Et erat Anna prophetissa , filia Phanuel , de tribu Aser : haec processerat in diebus multis , & vixerat cum viro suo annis septem à virginitate sua.

37 Et haec vidua usque ad annos octoginta quatuor : quae non discedebat de templo , jejuniis & obsecrationibus serviens nocte ac die.

38 Et haec ipsa hora superveniens , confitebatur Domino : & loquebatur de illo omnibus , qui expectabant redemptionem Israel.

39 Et ut perse erant omnia secundum legem Domini , reversi sunt in Galilaeam in civitatem suam Nazareth.

40 Puer autem crescebat , & confortabatur , plenus sapientia : & gratia Dei erat in illo.

41 Et ibant parentes ejus per omnes annos in Ierusalem , & in die solemni Paschae.

42 Et cum factus esset annorum duodecim , ascendit illis Ierosolymam secundum consuetudinem diei festi ,

43 Consummatisque diebus , cum redirent , reperiit puer Iesus in Ierusalem , & non cognoverunt parentes ejus.

44 Existimantes autem illum esse in comitatu , venerunt iter diei , & requirebant eum inter cognatos , & notos.

45 Et non invenientes , regressi sunt in Ierusalem , requirentes eum.

46 Et factum est , post triduum invenerunt illum in templo sedentem in medio doctorum , audientem illos , & interrogantem eos.

47 Stupebant autem omnes , qui eum audiebant , super prudentia & responsis ejus.

48 Et videntes admirati sunt : Et dixit mater ejus ad illum : Fili , quid fecisti nobis sic ? ecce pater tuus & ego dolentes quaegebamus te.

49 Et ait ad illos : Quid est quod me quae- rebatis : nesciebatis quia in his , quae patris mei sunt , oportet me esse ?

50 Et ipsi non intellexerunt verbum , quod locus est ad eos.

51 Et descendit cum eis : & venit Nazareth : & erat subditus illis . Et mater ejus conservabat omnia verba haec in corde suo.

52 Et Iesus proficiebat sapientia , & aetate & gratia apud Deum & homines.

C A P V T III.

Ioannes mittitur à Domino impletum suum praedicatione Iuxta vaticinium : & in omni publicana

AAA 2

8. 14.

Rom.

9. 33

1. Petri

2. 7.

h. Exod.

23. 15

Ex. 34.

18.

Deut.

16. 13

ac militibus dedit consilium, dicens quid singulis facere oporteat, testaturque Christi exaltationem & baptismum eius: super quem ad ipsum baptismum descendit columba, & vox patris audita: testatur quoque ejus generosiam a Josephusque ad Adam ascendere.

A NNO autem quod introdecimo imperii Tiberii Caesaris, procurante Pontio Pilato Iudæam, tetrarcha autem em Galilææ Herode, Philippo autem em fratre ejus tetrarcha Iuræ, & Trachonitidis regionis, & Lylania Abilinz tetrarcha.

Sub principibus sacerdotum Anna & Caipha: factum est verbum Domini super Iohannem, Zachariæ filium, in deserto.

Et venit in omnem regionem Iordanis, predicans baptismum poenitentiae in remissionem peccatorum.

Sicut scriptum est in Libro sermonum Isaie prophetæ: & Vox clamantis in deserto: Parate viam Domini: rectas facite semitas ejus.

Omnis vallis implebitur: & omnis mons, & Collis humiliabitur: & erunt prava in directa, & aspera in vias planas:

Et videbit omnis caro salutare Dei.

Dicebat ergo ad turbas quæ exhibant ut baptizarentur ab ipso: & Genivina viperarum, quis ostendit vobis fugere à ventura ira?

Facite ergo fructus dignos poenitentiae, & ne cœperitis dicere: Patrem habemus Abraham. Dico enim vobis, quia potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abraham.

Iam enim securis ad radicem arborum posita est. Omnis ergo arbor non faciens fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.

Et interrogabant eum turbæ dicentes: Quid ergo faciemus?

Respondens autem dicebat illis: Qui habet duas tunicas, det non habenti, & qui habet escas, similiter faciat.

Venerunt autem & publicani ut baptizarentur, & dixerunt ad illum: Magister, quid faciemus?

A ille dixit ad eos: Nihil amplius, quod constitutum est vobis, faciatis.

Interrogabant autem eum & milites, dicentes: Quid faciemus & nos? & ait illis: Neminem concutatis, neque calumniam faciatis: & contenti estote stipendiis vestris.

Existimante autem populo, & cogitantibus omnibus in cordibus suis de Iohanne, ne forte ipse esset Christus:

Respondit Iohannes, dicens omnibus: Ego quidem aqua baptizo vos: veniet autem fortior me, cujus non sum dignus solvere corripiam calceamentorum ejus: & ipse vos baptizabit in Spiritu sancto & igni:

Cujus ventilabrum in manu ejus, & purgabit aream suam, & congregabit triticum in horreum suum, paleas autem comburet igni inextinguibili.

Multæ quidem & alia exhortans evangelizabat populo.

Herodes autem tetrarcha cum corripere ab illo de Herodiade uxore fratris sui, & de omnibus malis quæ fecit Herodes,

Adjecit & hoc super omnia, &

inclusit Iohannem in carcere.

Factum est autem cum baptizarentur omnis populus, & Iesu baptizato, & orante, apertum est celum:

Et descendit Spiritus sanctus corporali specie sicut columba in ipsam: & vox de celo facta est: Tu es filius meus dilectus, & complacui tibi.

Et ipse Iesus erat incipiens quasi annorum triginta, & purabatur, filius Ioseph qui fuit Eli, qui fuit Mathat,

qui fuit Levi, qui fuit Melchi, qui fuit Iacon, qui fuit Ioseph,

qui fuit Mathathæ, qui fuit Amos, qui fuit Nahû, qui fuit Hesi, qui fuit Nagge,

qui fuit Mahath, qui fuit Mathathæ, qui fuit Semei, qui fuit Ioseph, qui fuit Iuda.

qui fuit Ioanna, qui fuit Resa, qui fuit Zorobabel, qui fuit Salathiel, qui fuit Neri,

qui fuit Melchi, qui fuit Addi, qui fuit cotan, qui fuit Elmadan, qui fuit Her,

qui fuit Iesu, qui fuit Eliezer, qui fuit Iorim, qui fuit Mathat, qui fuit Levi,

qui fuit Simeon, qui fuit Iuda, qui fuit Ioseph, qui fuit Iona, qui fuit Eliakim,

qui fuit Melea, qui fuit Menna, qui fuit Mahatha, qui fuit Nathan, qui fuit David,

qui fuit Iesse, qui fuit Obed, qui fuit Booz, qui fuit Salmon, qui fuit Naasson,

qui fuit Aminadab, qui fuit Aram qui fuit Efron, qui fuit Phares, qui fuit Iudæ,

qui fuit Iacob, qui fuit Isaac, qui fuit Abraham, qui fuit Thare, qui fuit Nachor,

qui fuit Sarug, qui fuit Ragau qui fuit Phaleg, qui fuit Heber, qui fuit Sale,

qui fuit Cainan, qui fuit Arphaxad, qui fuit Sem, qui fuit Noë, qui fuit Lamech,

qui fuit Mathusale, qui fuit Henoch, qui fuit Jared, qui fuit Malakel, qui fuit Cainan,

qui fuit Henos, qui fuit Seth, qui fuit Adam, qui fuit Dei.

C A P V T I V.

Iesus post jejunium quadraginta dierum ac devictas satanae tentationes, in synagoga Nazareth lectam de se Isaia prophetiam; dicitque prophetam non esse acceptum in patria propria, quæ propter voluntatem ejus de monte præcipitare: eiecit in Capharnaum demonem, sanavitque socrum Simonis, & cures alios à variis languoribus, ac demonia eiecit.

Iesus autem plenus Spiritu sancto regressus est à Iordane: & agebatur à Spiritu in desertum,

Diebus quadraginta, & tentabatur à diabolo. Et nihil manducavit in diebus illis: & consummatis illis esuriit.

Dixi autem illi diabolus: Si filius Dei es, dæ lapidi huic ut panis fiat.

Et respondit ad illum Iesus: Scriptum est: Quia non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo Dei.

Et duxit illum diabolus in montem excelsum, & ostendit illi omnia regna ortus terræ in momento temporis.

Et ait illi: Tibi dabo potestatem hæc universam, & gloriam illorum: quia tibi tradita sunt: & cui volo do illa.

7 Tu ergo si adoraveris coram me erunt
tua omnia.

8 Et respondens Iesus, dixit illi: & si
sciamus quod Dominum Deum tuum adoramus,
& illi soli servimus.

9 Et dixit illi in Ierusalem, & sta-
uit eius super pinnam templi, & dixit illi: Si
filius Dei es, mitte te hinc deorsum.

10 & scriptum est enim quod Angelis suis
nuntiavit de te, ut conservent te:

11 & quia in manibus tollent te, ne forte
effundas ad lapidem pedem tuum.

12 Et respondens Iesus, ait illi: Dictum est:
Non tentabis Dominum Deum tuum.

13 Et consummata omni tentatione dia-
bolus recessit ab illo, usque ad tempus.

14 & regressus est Iesus in virtute Spiritus
in Galilæam, & fama exiit per univer-
sam regionem de illo.

15 Et ipse docebat in synagogis eorum,
& magificabatur ab omnibus.

16 & venit Nazareth, ubi erat nutri-
tus, & intravit secundum consuetudinem
suam die sabbati in synagogam, & surge-
re, ut legere.

17 Et traditus est illi Liber Isaie prophete.
18 Et ut revolvit librum, invenit locum
ubi scriptum erat:

19 Spiritus Domini super me: propter
quod unxit me, evangelizare pauperibus
misit me, sanare contritos corde:

20 Prædicare captivis remissionem, &
oculis visum, dimittere contractos in remis-
sionem, prædicare annum Domini acce-
ptum & diem retributionis.

21 Et cum plicasset librum, reddidit mi-
nistro, & sedit. Et omnium in synagoga
oculi erant intendentes in eum.

22 Cœpit autem dicere ad illos: Quia
hodie impleta est hæc scriptura in auribus
vestris.

23 Et omnes testimonium illi dabant &
mirabantur in verbis gratæ, quæ proce-
debant de ore ipsius, & dicebant: Nonne
hic est filius Ioseph?

24 Et ait illis: Vtique diceris mihi hanc
similitudinem Medice cura te ipsum: quan-
ta audivimus facta in Capharnaüm, fac &
hic in patria tua.

25 In veritate dico vobis, & multæ viduæ
erant in diebus Eliæ in Israël, quando clau-
sum est cælum annis tribus, & mensibus
sex; cum facta esset fames magna in omni
terra:

26 Et ad nullam illarum missus est Elias,
nisi in Sarepta Sidoniz, ad mulierem vi-
duam.

27 & multi leprosi erant in Israël sub
Elisæ propheta: & nemo eorum munda-
tus est nisi Naaman Syrus.

28 Et repleti sunt omnes in synagoga ira,
hæc audientes.

29 Et corruerunt, & eiecerunt illum ex
tra civitatem, & duxerunt illum usque ad su-
percilium montis, super quem civitas illo-
rum erat ædificata, ut precipitarent eum.

30 Ipse autem transiens per medium illo-
rum, ibat.

31 Et descendit in Capharnaüm civita-
tem Galilææ, ibique docuit illos salubriter.

32 Et stupescit in doctrina eius, quia in
potestate erat sermo ipius.

33 & in synagoga erat homo habens
demonium immundum, & exclamavit vo-
ce magna.

34 Dicens: Sine, quid nobis, & tibi Iesu
Nazarene? venisti perdere nos? scio te quis
sis, Sanctus Dei.

35 & increpavit illum Iesus, dicens:
Obstupesce, & exi ab eo. Et cum projecisset
illum de cœnium in medium, exiit ab illo,
nihilque illi nocuit.

36 & factus est pavor in omnibus, & col-
loquuntur ad invicem, dicentes: Quod
est hoc verbum, quia in potestate & vir-
tute imperat immundis spiritibus, & exeunt?

37 Et divulgabatur fama de illo in om-
ni locum regionis.

38 Surgens autem Iesus de synagoga, in-
troivit in domum Simonis: & socrus autem
Simonis tenebatur magnis febris: & ro-
gaverunt illum pro ea.

39 Et stans super illam, imperavit febrim
& discessit illam. Et continuo surgens mini-
strabat illis.

40 Cùm autem solus cecidisset, omnes qui
habebant infirmos varis & febrilibus, du-
cebant illos ad eum. At ille singulis manus
imponens, curabat eos.

41 & ibant autem ad eum demonia à multis,
clamantia & dicentia: Quia tu es filius Dei:
& increpans non sinebat ea loqui, quia scie-
bant ipsum esse Christum.

42 Facta autem die egressus ibat in deser-
tum locum, & turbæ requirebant eum, &
vererunt usque ad ipsum: & detinebant il-
lum ne discederet ab eis.

43 Quibus ille ait: Quia & aliis civita-
tibus oportet me evangelizare regnum Dei:
quia ideo missus sum.

44 Et erat prædicans in synagogis Ga-
lilææ.

C A P V T V.

Ubi de navicula Petri docuisset, ille laxato ipso
jussu reti conclusit copiosam piscium multitudinem:
curatum leprosum misit ad sacerdotes: paralyticum,
rem sistens primum peccatis, jubet ut lectum suum tol-
lat: discumbens cum Levi, quem ex telonio vocave-
rat, causam dat murmurantibus Phariseis, quare
cum peccatoribus conversetur, & cum ipsius disci-
puli non jejuni.

1 Et cum esset autem, cum turbæ irruer-
ent in eum, ut audiret verbum Dei,
ipse stabat secus stagnum Genesareth.

2 & vidit duas naves stantes secus sta-
gnum: piscatores autem descenderant &
lavabant retia.

3 Ascendens autem in unam navim, quæ
erat Simonis, rogavit eum à terra reducere
pusillum. Et sedens docebat de navicula
turbas.

4 Ut cessavit autem loqui, dixit ad Simo-
nem: Duc in altum, & laxate vela vestra
in apturam.

5 Et respondens Simon, dixit illi: Præce-
ptor totam noctem a laborantes, nihil ce-
pimus: in verbo autem tuo laxabo vela.

6 Et cum hoc fecissent, concluserunt

piscium multitudinem copiosam, rumpe-
batur autem rete eorum.

7 Et annuerunt locis, qui erant in alia
navi, ut venirent, & adjuvarent eos. Et
venerunt, & impleverunt ambas naviculas,
ita ut p^{er}ne mergerentur.

8 Quod cum videret Si non Petrus, proci-
dit ad genua Iesu, dicens: Exi a me, quia
homo peccator sum, Domine.

9 Supor enim circumdederat eum, & om-
nes qui cum illo erant, in captura piscium,
quam ceperant:

10 Similiter autem Iacobum & Ioannem,
filios Zebedei, qui erant socii Simonis. Et
ait ad Simonem Iesus: Noli timere: ex hoc
jam homines eris capiens.

11 Et subductis ad terram navibus, relictis
omnibus secuti sunt eum.

Matt. 12 *b* Et factum est, cum esset in una civi-
tatum, & ecce vir plenus lepra, & videns
Iesum & procidens in faciem, rogavit eum,
Marc. dicens: Domine, si vis potes me mundare.
149.

13 Et extendens manum, tetigit eum di-
cens: Volo: Mundare. Et confectum lepra
discessit ab illo.

14 Et ipse praecepit illi ut nemini diceret:
Levit. sed, Vade, ostende te sacerdoti, & offer
44.4. pro emundatione tua, & sicut praecepit
Moyses, in testimonium illis.

15 Perambulabat autem magis sermo de
illo: & conveniebant turbae multae ut audi-
rent, & curarentur ab infirmitatibus suis.

16 Ipse autem secedebat in desertum, &
orabat.

17 Et factum est in una dierum, & ipse
sedebat docens. Et erant Pharisei sedentes,
& legis doctores, qui venerant ex omni
castello Galilae, & Iudae, & Ierusa-
lem: & virtus Domini erat ad sanandum
eos.

Matt. 18 *d* Et ecce viri portantes in lecto homi-
nem qui erat paralyticus: & querebant eum
inferre, & ponere ante eum.
2. 2.
Marc. 2. 3.

19 Et non inventientes qua parte illum in-
ferrent prae turba, ascenderunt supra te-
ctum: & per tegulas summisserunt eum cum
lecto in medium ante Iesum.

20 Quorum fidem ut vidit, dixit, Homo
remittuntur tibi peccata tua.

21 Et coeperunt cogitare Scribae & Phari-
saei, dicentes: Quis est hic, qui loquitur
blasphemias? Quis potest dimittere pecca-
ta, nisi solus Deus?

22 Ut cognovit autem Iesus cogita-
tiones eorum, respondens dixit ad illos:
Quid cogitatis in cordibus vestris?

23 Quid est facilius dicere: Dimittuntur
tibi peccata, an dicere: Surge, & ambula?

24 Ut autem sciatis quia Filius hominis
habet potestatem in terra dimittendi pecca-
ta: (ait paralytico) Tibi dico, surge, tolle
lectum tuum, & vade in domum tuam.

25 Et confectum confurgens coram illis,
tulit lectum, in quo jacebat: & abiit in do-
mum suam magnificans Deum.

26 Et supor apprehendit omnes, & ma-
gnificabant Deum. Et repleti sunt timore, di-
centes: Quia vidimus mirabilia hodie.

Matt. 27 *e* Post haec exiit, & vidit pu-
blicanum nomine Levi, sedentem ad re-

lacionem, & ait illi: Sequere me.

28 Et relictis omnibus, surgens secutus
est eum.

29 Et fecit ei convivium magnum Levi
in domo sua: & erat turba multa publica-
norum, & aliorum, qui cum illis erant dis-
cumbentes.

30 *f* Et murmurabant Pharisei & Scribae
eorum, dicentes ad discipulos eius: Quare
cum publicanis & peccatoribus manducatis
& bibitis?

31 Et respondens Iesus, dixit ad illos:
Non egent qui sani sunt medico, sed qui
male habent.

32 Non veni vocare justos, sed peccato-
res ad poenitentiam.

33 At illi dixerunt ad eum: Quare disci-
puli Ioannis jejunant frequenter, & obse-
crationes faciunt, similiter & Phariseorum;
tui autem edunt & bibunt?

34 Quibus ipse ait: Numquid potestis fi-
lios sponsi, dum cum illis est sponsus, fa-
cere jejunare?

35 Venient autem dies: cum ablatus fue-
rit ab illis sponsus, tunc jejunabunt in il-
lis diebus.

36 Dicebat autem & similitudinem ad il-
los: Quia nemo commissuram a novo ve-
stimen o immittit in vestimentum vetus:
alioquin & novum rumpit, & veteri non
convenit commissura a novo.

37 Et nemo mittit vinum novum in
utres veteres: alioquin rumpet vinum no-
vum utres, & ipsum effundetur, & utres
peribunt.

38 Sed vinum novum in utres novos mit-
tendum est, & utraque conservantur.

39 Et nemo bibens vetus, statim vult
novum, dicit enim: Vetus melius est.

C A P V T VI.

*Discipulos spicas sabbato vellentes excusat, alia-
que sabbato manum curas aridam: elector duode-
cim nominat Apostolos, & cum illis ac multitudine
copiosa stans in loco campestris docet beatitudines
aliaque consilia ac praecepta evangelica: de fructu
in oculo fratris, & arbore bona ac mala ex fructu
dignoscende: audiens Christi verba cui comparatur
fructus operis completi, & cui si non compleat.*

1 *F* Actum est autem in sabbato secun-
do, primo, cum transiret per sara,
vellent discipuli eius spicas, & mandu-
cabant confricantes manibus.

2 Quidam autem Phariseorum dicebant
illis: Quid facitis quod non licet in sab-
batis?

3 Et respondens Iesus ad eos, dixit: Nec
hoc legis quod fecit David, cum esurisset
ipse, & qui cum illo erant:

4 Quomodo intravit in domum Dei,
& panes propositionis sumpsit, & mandu-
cavit, & dedit his qui cum ipso erant:

5 Quos non licet manducare nisi tantum sa-
cerdotibus?

6 Et dicebat illis: Quia Dominus est Fi-
lius hominis, etiam sabbati.

7 Factum est autem & in alio sabbato,
ut intraret in synagogam, & doceret.
Et erat ibi homo, & nomen eius de cetera
erat arida.

8 Observabant autem Scribae & Pharisei:

Marc.
2. 19.

Marc.
2. 16.

Matt.
12. 1.
Marc.
2. 23.

Matt.
23. 23.

Levit.
24. 9.

Matt.
23. 23.

Matt.
23. 23.

Matt.
23. 23.

Non sabbato curaret : ut invenirent unde accessarent eum.

8 Ipse vero sciebat cogitationes eorum : & ait hominibus : qui habebat manum maridam : Surge . & sta in medio . Et surgens stetit.

9 Ait autem ad illos Iesus : Eterrogo vos , si licet sabbatis benefacere , an male ; an manifestam salvam facere , an perdere ?

10 Et circumspiciens omnibus dixit hominibus : Extende manum tuam . Et extendit : & restituta est manus ejus.

11 Ipsi autem repleti sunt insipientia . & colloquebantur ad invicem , quidnam facerent Iesu.

12 Factum est autem in illis diebus , exiit in montem orare , & erat pernoctans in oratione Dei.

13 Et cum dies factus esset , vocavit discipulos suos : & elegit duodecim ex ipsis (quos & Apostolos nominavit .)

14 Simonem , quem cognominavit Petrum & Andream fratrem ejus , Iacobum , & Ioan- nem , Philippum , & Bartholomæum ,

15 Matthæum , & Thomam , Iacobum Alphæi , & Simonem , qui vocatur Zelotes ,

16 Et Iudam Iacobi , & Iudam Iscariotem , qui fuit proditor .

17 Et descendens cum illis , stetit in loco campestri , & turba discipulorum ejus , & multitudo copiosa plebis ab omni Iudæa , & Ierusalem , & maritima , & Tyri , & Sydonis ,

18 Qui venerant ut audirent eum , & sanarentur a languoribus suis . Et qui vexabantur a spiritibus immundis , curabantur .

19 Et omnis turba quærebat eum tangere : quia virtus de illo exibat , & sanabat omnes .

20 Et ipse elevatis oculis in discipulos suos dicebat : Beati pauperes : quia vestrum est regnum Dei .

21 Beati , qui nunc esuritis : quia saturabimini . Beati , qui nunc fletis , quia ridebitis .

22 Beati eritis cum vos oderint homines , & cum separaverint vos , & exprobraverint , & eie erint nomen vestrum tanquam malum propter Filium hominis .

23 Gaudete in illa die , & exultate : ecce enim merces vestra multa est in celo : secundum hæc enim faciebant Prophetis patres eorum .

24 Verumtamen vix vobis divitiibus , quia habetis consolationem vestram .

25 Vix vobis , qui saturati estis : quia esurietis . Vix vobis , qui ridetis nunc : quia lugebitis & flebitis .

26 Vix cum benedixerint vobis homines : secundum hæc enim faciebant pseudoprophetae patres eorum .

27 Sed vobis dico , qui auditis : Diligite inimicos vestros , benefacite his qui oderunt vos .

28 Benedicite maledicentibus vobis , & orate pro calumniantibus vos .

29 Et qui te percutit in maxillam , & alteram . Et ab eo , qui aufert tibi vestimentum , etiam tunicam noli pro- huiere .

30 Omni autem percutienti te , tribue : & qui aufert quæ tua sunt , ne repetas .

31 Et prout vultis ut faciant vobis homines , & vos facite illis sicut et vos .

32 Et si diligitis eos , qui vos diligunt , quæ vobis est gratia ? nam & peccatores de- lictis suis diligunt .

33 Et si benedixeritis his , qui vobis bene- faciunt , quæ vobis est gratia ? siquidem & peccatores hoc faciunt .

34 Et si mutuum dederitis his , à quibus speratis recipere , quæ gratia est vobis ? nam & peccatores peccatoribus sœneran- tur , ut recipiant æqualia .

35 Verumtamen diligite inimicos vestros : benefacite , & mutuum date , nihil inde spe- rantes . & erit merces vestra multa , & eritis filii Altissimi , quia ipse benignus est super ingratos & malos .

36 Estote ergo misericordes , sicut & Pater vester misericors est .

37 Nolite judicare , & non judicabimini : nolite condempnare , & non condemnabimini . Dimitte , & dimittemini .

38 Date , & dabitur vobis : mensuram bonam , & confertam , & coagitatam , & super- effluentem , dabunt in sinum vestrum . Eadem quippe mensura , qua mensi fueritis , remetietur vobis .

39 Dicebat autem illis & similitudinem : Numquid potest cæcus cæcum ducere ? nonne ambo in foveam cadunt ?

40 Non est discipulus super magistrum : perfectus autem omnis erit , si sit sicut ma- gister ejus .

41 Quid autem vides festucam in oculo fratris tui , trabem autem , quæ in oculo tuo est , non consideras ?

42 Aut quomodo potes dicere fratri tuo : Frater , sine ejicias festucam de oculo tuo : ipse in oculo tuo trabem non videas ? Hypocrite ejice primum trabem de oculo tuo : & tunc perspicies ut educaas festucam de oculo fratris tui .

43 Non est enim arbor bona , quæ facit fructus malos : neque arbor mala , faciens fructum bonum .

44 Vnaquæque enim arbor de fructu suo cognoscitur . Neque enim de spinis colligunt ficus : neque de rubo vindemiant uvam .

45 Bonus homo de bono thesauro cor- dis sui profert bonum : & malus homo de malo thesauro profert malum . Ex abundan- tia enim cordis os loquitur .

46 Quid autem vocatis me Domine , Domine . & non facitis quæ dico ?

47 Omnis qui venit ad me , & audit ser- mones meos , & facit eos : ostendam vobis cui similis sit .

48 Similis est homini ædificanti domum , qui todit in alium , & posuit fundamen- tum super petram : inundatione autem fa- cta , illisum est flumen domui illi , & non potuit eam movere : fundata enim erat su- per petram .

49 Qui autem audit , & non facit : similis est homini ædificanti domum suam super terram sine fundamento : in qua illisus est fluvius , & continuo cecidit : & facta est ruina domus illius magna .

*Admirans constantem fidem, ab eis erat illi et
seruam: quare postea dixit illi Nam si non uni
cum videretur, sed etiam de ceteris iudicem
Et illa res erat inter, cum an eis per ventum
erat, multa eis fuisse: illi que a reuerentibus
nomine unum extitit: Iudas nec Iohannis nec
Cordiana dicitur, quos pueri in domum in foro
ecclesiam affinis: a peccatore molere pe
des mandatus, et videri Simon ab his inuenerunt,
propterea ad hoc peribit ducem deorum, et
rempe inuenerunt peccatores.*

Mat. 8. 5. **C**um autem impleverit omnia verba
sua in aures plebis, intravit Ca
pharnaum.

2 Centurionis autem cuiusdam servus ma
le habens erat moriturus: qui illi erat pre
tiosus.

3 Et cum audisset de Iesu, misit ad eum se
niores Iudeorum, rogans eum ut veniret,
& salvaret servum eius.

4 At illi cum venissent ad Iesum, roga
bant eum sollicite, dicentes ei: Quia di
gnus est ut hoc illi præstes.

5 Diligit enim gentem nostram: & syna
goga ipse edificavit nobis.

Mat. 8. 8. 6 Iesus autem habebat cum illis. Et cum jam
non longe esset a domo, misit ad eum
Centurio amicos, dicens: 6 Domine noli
vexari: Non enim sum dignus ut sub te
ctum meum intres:

7 Propter quod & meipsum non sum di
gnum arbitratus ut venirem ad te: sed dic
verbo, & sanabitur puer meus.

8 Nam & ego homo sum sub potestate
constitutus, habens sub me milites: & dico
huic vade, & vadit: & alii veni, & venit:
& servo meo, fac hoc, & facit.

9 Quo audito Iesus miratus est: & conver
sus sequentibus se turbis, dixit: Amen dico
vobis, nec in Israel tantam fidem inveni.

10 Et reversi, qui missi fuerant, domum, in
venerunt servum, qui languerat, sanum,

11 Et factum est: deinceps ibat in civita
tem, quæ vocatur Naim: & ibant cum eo
discipuli eius, & turba copiosa.

12 Cum autem appropinquaret portæ ci
vitatis: ecce defunctus efferebatur filius
unicæ matris suæ: & hæc vidua erat: &
turba civitatis multa cum illa.

13 Quando cum vidisset Dominus, misericor
dia motus super eam, dixit illi: Noli flere.

14 Et accessit & tetigit locum n. (Hi au
tem, qui portabant, steterunt) Et ait: Ado
lescens, tibi dico, surge.

Inf. 2 15 Et recessit qui erat mortuus: & cepit
loqui. Et dedit illum matri suæ.

24. 19. 16 Accepit autem omnes timor: & magni
ficabant Deum, dicentes: Quia propheta
magnus surrexit in nobis: & quia Deus vi
sificavit plebem suam.

4. 19. 17 Et exivit hic sermo in universam Iu
deam de eo, & in omnem circa regionem.

18 Et nuntiaverunt Iohanni discipuli eius
de omnibus his.

Mat. 11. 2. 19 d Et convocavit duos de discipulis suis
Iohannes, & misit ad Iesum, dicens: Tu es
qui venturus es, an alium expectamus?

20 Cum autem venissent ad eum, vix, di
xerunt: Iohannes Baptista misit nos ad te

dicens: Tu es, qui venturus es, an alium
expectamus?

21 (In ipsa autem hora multi curvati
languerunt, & parvi, & parvi, & parvi
& cæcis multis donavit visum.)

22 Et respondens, dixit illis: Ego res re
nuntio Iohanni quæ auditis, & vultis.

23 Quia cæci vident, laudant & laudant, & pro
mundantur, sed qui audierunt, & non crediderunt
pauperes evangelizantur.

24 Et beatus est quicumque non fuerit
scandalizatus in me.

25 Et cum discessissent cum Iohanne,
cepit de Iohanne dicere ad turbas. Quid
existis in desertum videre? ariditatem
vento agitantem?

26 Sed quid existis videre? hominem
molibus vestimentis indutum? Ecce qui in
veste preiosa sunt & delictis, in domibus
regum sunt.

27 Sed quid existis videre? prophetam ve
que dico vobis, & plusquam Prophetam:

28 Hic est, de quo scriptum est: Ecce
mitto Angelum meum ante faciem tuam,
qui preparabit viam tuam ante te.

29 Dico enim vobis: Minor inter natos
mulierum propheta Iohanne Baptista nemo
est: qui autem minor est in regno Dei,
major est illo.

30 Et omnis populus audiens & publicani,
iustificaverunt Deum, baptizari baptismo
Iohannis.

31 Pharisei autem, & legis periti consi
lium Dei spreverunt in semetipsos, non ba
ptizati ab eo.

32 Ait autem Dominus: & Cui ergo simi
les dicam homines generationis hujus? &
cui similes sunt?

33 Similes sunt pueris sedentibus in foro,
& loquentibus ad invicem, & dice alius:
Ca vavimus vobis sibi, & non saltastis:
la nentavimus, & non plorastis.

34 Venit enim Iohannes Baptista, neque
manducans panem, neque bibens vinum, &
dicitis: Dæmonium habet.

35 Venit filius hominis manducans, &
bibens, & dicitis: Ecce homo devorator,
& bibens vinum, & amicus publicanorum, &
peccatorum.

36 Et Iustificata est sapientia ab omnibus
filiis suis.

37 Rogabat autem illum quidam de
Phariseis ut manducaret cum illo. Et in
gressus domum Pharisei discubuit.

38 Et ecce mulier, quæ erat in civitate
peccatrix, ut cognovit quod accubisset
in domo Pharisei, attulit alabastrum
unguenti.

39 Et stans retro secus pedes eius, lacry
mis cepit rigare pedes eius, & capillis ca
pitis suis tergebat, & osculabatur pedes
eius, & unguento ungebat.

40 Videns autem Phariseus, qui vocave
rat eum ait intra se dicens: Hic non est pro
pheta, scit enim quæ, & qualis est mu
lier quæ tangit eum, quia peccatrix est.

41 Et respondens Iesus, dixit ad illum:
Simon, habeo tibi aliquid dicere. Aude
autem: Maister, dic.

42 Duo debitores erant cuidam prestatori
10. 11

eti: unus debebat denarios quingentos, & alius quatuaginta.

42 Non habentibus illis u de redderent, donavit utrique. Quis ergo cum plus diligit?

43 Respondens Simon dixit: Assumo quia is, cui plus donavit. At ille dixit ei: Recte iudicasti.

44 Et conversus ad mulierem, dixit Simoni: Vides hanc mulierem? Intravi in domum tuam: aquam pedibus meis non dedi: hic autem lacrymis rigavit pedes meos & capillis suis perfecit.

45 Osculum mihi non dedisti: hic autem ex quo intravit, non cessavit osculari pedes meos.

46 Oleo caput meum non unxisti: hic autem unguento unxit pedes meos.

47 Propter quod dico tibi: Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit & ultimum. Cui autem minus dimittitur, minus diligit.

48 Dixit autem ad illam: k Remittuntur tibi peccata.

49 Et coeperunt qui simul accubebant, dicere intra se: Quis est hic, qui etiam peccata dimittit?

50 Dixit autem ad mulierem: Fides tua te salvam fecit: Vade in pace.

CAPVT VIII.

Parabolam de seminante proponit, ac discipulis interpretatur: nihil occultum quod non manifestetur: quos dicat suam esse matrem, suosque fratres: in mari a summo excitatus, ventum increpas: demoniacum ferocissimum a demonum legione liberat, permittens demonibus ut in porcos introeant: thersis simebra vestimenti eius mulier a fluxu sanguinis curatur, & filia laici archidiaconi a ventris suis resuscitatur.

1 Et factum est deinceps, & ipse iter faciebat per civitatem, & castella, pradicans & evangelizans regnum Dei: & duodecim cum illo,

2 Et mulieres aliquae, quae erant curatae a spiritibus malignis, & infirmitatibus: a Maria, quae vocatur Magdalene, de qua septem demonia exierant,

3 Et Ioanna uxor Chusae procuratoris Herodis, Susanna, & aliae multae, quae ministrabant ei de facultatibus suis.

4 Cum autem turba plurima convenirent, & de civitatibus properarent ad eum, dixit per similitudinem:

5 b Exiit qui seminat, seminare semen suum: & dum seminat, aliud cecidit secus viam, & conculcatum est, & volucres caeli comederunt illud.

6 Et aliud cecidit supra petram: & natum aruit, quia non habebat humorem.

7 Et aliud cecidit inter spinas, & simul exortis spinarum suffocaverunt illud.

8 Et aliud cecidit in terram bonam: & ortum fecit fructum centuplum. Hae dicunt clamabat, Qui habet aures audiendi audiat.

9 Interrogabant autem eum discipuli eius, quae esset haec parabola.

10 Quibus ipse dixit: Vobis datum est nosse mysterium regni Dei, ceteris autem in parabolis: & ne videntes non videant, & audientes non intelligant.

11 Est autem haec parabola: Semen est verbum Dei.

12 Qui autem secus viam, hi sunt qui audiunt; deinde venit diabolus, & tollit verbum de corde eorum, ne credentes salvi fiant.

13 Nam qui supra petram: qui cum audierint, cum gaudio suscipiunt verbum & hi radices non habent: quia ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt.

14 Quod autem in spinas cecidit: hi sunt, qui audierunt, & a sollicitudinibus, & divitiis, & voluptatibus vitae, euntes, suffocantur, & non referunt fructum.

15 Quod autem in bonam terram: hi sunt, qui in corde bono & optimo audientes verbum retinent, & fructum afferunt in patientia.

16 d Nemo autem lucernam accedens, operit eam vase, aut subtus lectum ponit: sed supra candelabrum ponit, ut intrantes videant lumen.

17 e Non est enim occultum, quod non manifestetur: nec absconditum, quod non cognoscatur, & in palam veniat.

18 f Videte ergo quomodo audiat is. Qui enim habet, dabitur illi: & quicumque non habet, etiam quod putat se habere, auferetur ab illo.

19 g Venerunt autem ad illum mater & fratres eius, & non poterant audire eum pro turba.

20 Et nun iatum est illi: Mater tua, & fratres tui stant foris, volentes te videre.

21 Qui respondens, dixit ad eos: Mater mea, & fratres mei hi sunt, qui verbum Dei audiunt, & faciunt.

22 h Factum est autem in una dierum: & ipse ascendit in naviculam, & discipuli eius: & ait ad illos: Transfretemus trans flugnum. Et ascenderunt.

23 Et navigantibus illis, obdormivit, & descendit procella venti in flugnum, & complebantur, & periclitabatur.

24 Accedentes autem suscitaverunt eum, dicentes: Praeceptor, perimus. At ille surgens, increpavit ventum, & tempestatem aquae, & cessavit: & facta est tranquillitas.

25 Dixit autem illis: Vbi est fides vestra? Qui timentes, mirati sunt ad invicem, dicentes: Quis putas hic est, quia & ventus & mari imperat, & obediunt ei?

26 Et navigaverunt ad regionem Gerasenorum, quae est contra Galilaeam.

27 Et cum egressus esset ad terram, occurrit illi vir quidam, qui habebat demonium iam temporibus multis, & vestimento non induebatur, neque in domo manebat, sed in monumentis.

28 Is, ut vidit Iesum, procidit ante illum: & exclamans voce magna dixit: Quid mihi, & tibi est Iesu. Fili Dei Altissimi? obsecro te, ne me torqueas.

29 Praecipiebat enim spiritui immundo, ut exiret ab homine. Multis enim temporibus arripiebat illum, & vinciebat eum, & non pedibus custoditus & ruptis vinculis agebatur a demonio in desertum.

30 Interrogavit autem illum Iesus

AAA 5

Matth. 13. 14.
Marc. 4. 12.
Joann. 12. 40.
Aliter. 28. 26.
Rom. 11. 8.

d Matth. 5. 15.
Marc. 4. 21.
e Matth. 10. 26.
Marc. 4. 22.
f Matth. 13. 12.
G. 25.

29.
g Matth. 12. 46.
Marc. 3. 32.

h Matth. 8. 23.
Marc. 4. 36.

dicens: Quod tibi nomen est? At ille dixit: Legio: quia intraverant demonia multa in eum.

31 Et rogabant illam ne imperaret illis ut in abyssum irent.

32 Erat autem ibi grex porcorum multorum pascentium in monte: & rogabant eum, ut permitteret eis in illos ingredi. Et permisi illis.

33 Exierunt ergo demonia ab homine, & intraverunt in porcos: & imperu abiit grex per præceptum in stagnum & suffocatus est.

34 Quod ut viderunt factum qui pascebant, fugerunt, & nuntiaverunt in civitatem, & in villas.

35 Exierunt autem videre quod factum est, & venerunt ad Iesum: & invenerunt hominem sedentem, à quo demonia exierant, vestitum, ac sanam mentem, ad pedes eius, & sternerunt.

36 Nuntiaverunt autem illis & qui viderant, quomodo sanus factus esset à legione:

37 Et rogaverunt illum omnis multitudo regionis Gerasenorum ut discederet ab ipsis: quia magno timore tenebantur. Ipse autem ascendens navim, reversus est.

38 Et rogabat illum vir, à quo demonia exierant, ut cum eo esset. Dimisit autem eum Iesus, dicens:

39 Redi in domum tuam, & narra quanta tibi fecit Deus. Et abiit per universam civitatem, prædicans quanta illi fecisset Iesus.

40 Factum est autem cum redisset Iesus, excepit illum turba: erant enim omnes expectantes eum.

41 Et ecce venit vir, cui nomen Iairus, & ipse princeps synagogæ erat: & cecidit ad pedes Iesu, rogans eum ut intraret in domum ejus.

42 Quia unica filia erat ei fere annorum duodecim, & hæc moriebatur. Et contigit, dum iret, à turbis comprimebatur.

43 Erat mulier quædam erat in fluxu sanguinis ab annis duodecim, quæ in medicos erogaverat omnem substantiam suam, nec ab ullo potuit curari:

44 Accessit retro, & tetigit fimbriam vestimenti ejus: & confestim stetit fluxus sanguinis ejus.

45 Et ait Iesus: Quis est qui me tetigit? Negantibus autem omnibus dixit Petrus, & qui cum illo erant: Præceptor, turbæ te comprimunt, & affligunt, & dicis: Quis me tetigit?

46 Et dixit Iesus: Tetigit me aliquis: nam ego novi virtutem de me exisse.

47 Videns autem mulier, quia non latuit, tremens venit, & prostravit ante pedes ejus: & ob quam causam tetigerit eum, indicavit coram omni populo: & quemadmodum confestim sana sit.

48 At ipse dixit ei: Filia, fides tua salvam te fecit: vade in pace.

49 Adhuc illo loquente, venit quidam ad principem synagogæ, dicens ei: Quia mortua est filia tua, noli vexare illum.

50 Iesus autem, audito hoc verbo, respon-

dit patri puellæ: Noli timere, crede tantum, & salva erit.

51 Et cum venisset domum, non permissit intrare secum quemquam nisi Petrum, & Iacobum, & Joannem, & matrem & matrem puellæ.

52 Flebant autem omnes & plangebant illam. At ille dixit: Noli flere, non est mortua puella, sed dormit.

53 Et deridebant eum, sciens quod mortua esset.

54 Ipse autem tenens manum ejus clauavit, dicens: Puella, surge.

55 Et reversus est spiritus ejus, & surrexit continuo. Et iussit illi dari manducare.

56 Et stupuerunt parentes ejus, quibus præcepit ne alicui dicerent quod factum erat.

C A P V T IX.

Discipulos ad prædicandum mittens, servanda tradit eis præcepta: Herodes audita Christi fama cupit eum videre: ex quinque panibus & dactylis piscibus facit Iesus quinque virorum milia: Petrus illum confitetur Christum Dei: suam prædicationem, & de propria cruce tollendi: transfigurato junguntur Moyses & Elias in maiestate: ad preces patris demonium à filio ejicit: contentio oritur inter Apostolos de primatu: filii Zebedæ volunt syne celesti cum uni Samaritanis volentes Iesum suscipere: valentem sequi non usque, alterum autem vocat, nec permittit ut primum sepelet patrem.

1. **C**onvocatis autem duodecim Apostolis, dedit illis virtutem & potestatem super omnia demonia: & ut languores curarent.

2. Et misit illos prædicare regnum Dei, & sanare infirmos.

3. Et ait ad illos: Nihil tuleritis in via, neque virgam, neque peram, neque panem, neque pecuniam, neque duas tunicas habeatis.

4. Et in quamcunque domum intraveritis, ibi manete, & inde ne exeatis.

5. Et quicumque non receperint vos: exeuntes de civitate illa, etiam pulverem pedum vestrorum excutite in testimonium supra illos.

6. Egressi autem circuibant per castella, evangelizantes & curantes ubique.

7. Audivit autem Herodes tetrarcha omnia quæ fiebant ab eo, & hæsitabat eo quod diceretur à quibusdam:

8. Quia Ioannes surrexit à mortuis: à quibusdam vero: Quia Elias apparuit: ab aliis autem: Quia propheta unus de antiquis surrexit.

9. Et ait Herodes: Ioannes ego decollavi: Quis est autem ille, de quo ego talia audio? Et quærebat videre eum.

10. Et reversi Apostoli, narraverunt illi quæcunque fecerunt: & assumptis illis locum seorsum in locum desertum, qui est Bethsaida.

11. Quod cum cognovissent turbæ secutæ sunt illum: & excepit eos, & loquebatur illis de regno Dei, & eos, qui cura indigebant, sanabat.

12. Dies autem cœperat declinare: Et accedentes duodecim, dixerunt illi: Domine

a Mat.
10. 1.
Marc.
3. 15.

b Mat.
10. 9.
Marc.
6. 8.

c Act.
13. 51.

d Mat.
14. 1.
Marc.
6. 14.

e Mat.
14. 15.
Marc.
6. 36.

Mathe

mitte turbas, ut euntes in castella villas
que quæ circa sunt, divertant, & inveniant
escas: quia hi in loco deserto sumus.

f. Ioan.
6. 9. 13 At autem ad illos: Vos date illis
manducare. At illi dixerunt: Non sunt no-
bis plusquam quinque panes, & duo pisces:
nisi forte nos edamus, & emamus in omnem
hanc turbam escas.

14 Erant autem fere viri quinque millia.
At autem ad discipulos suos: Facite illos
discumbere per convivia quinquagenos.

15 Et ita fecerunt. Et discumbere fecerunt
Omnes

16 Acceptis autem quinque panibus, &
duobus piscibus, respexit in cælum, & be-
nedixit illis: & fregit, & distribuit discipu-
lis suis, ut ponerent ante turbas.

17 Et manducaverunt omnes, & saturati
sunt. Et sublatum est quod superfuit illis,
fragmentorum copiosi duodecim.

2. Mat.
16. 13. 18 Et factum est, cum solus esset orans,
erant cum illo & discipuli; & interrogavit
illos, dicens: Quem me dicunt esse turbæ?

2. Marc.
8. 27. 19 At illi responderunt, & dixerunt: Ioan-
nem Baptistam, alii autem Eliam, alii vero
quia natus Propheta de prioribus surrexit.

20 Dixit autem illis: Vos autem quem
me esse dicitis? Respondens Simon Petrus
dixit: Christum Dei.

21 At ille increpans illos, præcepit ne
cui dicerent hoc,

4. Mat.
17. 11. 22 Dicens: Quia oportet filium homi-
nis multa pati, & reprobari à senioribus,
& principibus sacerdotum, & Scribis, &
occidi, & tertia die resurgere.

2. Marc.
8. 31. 23 Dicebat autem ad omnes: Si quis vult
post me venire, abneget semetipsum, & tol-
lat crucem suam quotidie, & sequatur me.

2. Marc.
8. 34. 24 Quis enim voluerit animam suam sal-
vam facere, perdet illam: nam qui perdi-
derit animam suam propter me, salvam fa-
ciat illam.

Infr. 14
27. 28. 25 Quid enim proficit homo, si lucretur
universum mundum, se autem ipsum per-
dat, & detrimentum sui faciat.

Ioan.
12. 25. 26 Nam qui me erubuerit, & meos ser-
mones: hunc Filius hominis erubescet cum
venerit in maiestate sua, & Patris & san-
ctorum Angelorum.

2. Marc.
8. 38. 27 Dico autem vobis vere: sunt aliqui
hic stantes, qui non gustabunt mortem do-
minicam, nec videant regnum Dei.

2. Tim.
2. 12. 28 Factum est autem post hæc verba
fere dies octo, & assumpsit Petrum, & Ia-
cobum, & Ioannem, & ascendit in mon-
tem ut oraret.

2. Marc.
8. 39. 29 Et facta est, dum oraret, species vultus
ejus altera: & vestis ejus alba, & resplendens.

17. 1.
2. Marc. 30 Et ecce duo viri loquebantur cum illo.
Erant autem Moyses & Elias,

9. 1. 31 V. si in maiestate: & dicebant excessum
ejus, quem compleverunt erat in Ierusalem.

32 Petrus vero, & qui cum illo erant,
graviter erant somno. Et evigilantes viderunt
majestatem ejus, & duos viros, qui stabant
cum illo.

33 Et factum est cum discederent ab
illo, ait Petrus ad Iesum: Præceptor,
bonum est nos hic esse, & faciamus tria
tabernacula: unum Tibi, & unum Moysi,

& unum Eliz: nesciens quid diceret.

34 Hæc autem illo loquente, facta est nu-
bes, & obumbravit eos, & timuerunt, in-
trantibus illis in nubem.

35 Et vox facta est de nube, dicens: Hic est
filius meus dilectus: ipsum audite. *1. 17.*

36 Et dum fieret vox, inventus est Iesus so-
lus. Et ipsi tacuerunt, & nemini dixerunt
in illis diebus quidquam ex his quæ vide-
rant.

37 Factum est autem in sequenti die, descendentibus illis de monte, occurrit illis
turba multa. *17. 14.*

38 Et ecce vir de turba exclamavit, di-
cens: Magister, obsecro te, respice in filium
meum, quia unicus est mihi: *9. 17.*

39 Et ecce spiritus apprehendit eum, &
subito clamat, & elidit & dissipat eum cum
spuma, & vix discedit dilanians eum:

40 Et rogavi discipulos tuos ut ejicerent
illum, & non potuerunt.

41 Respondens autem Iesus, dixit: O ge-
neratio infidelis, & perversa: usquequo ero
apud vos, & patiar vos? Adduc huc fi-
lium tuum.

42 Et cum accederet, elisit illum damo-
nium, & dissipavit.

43 Et increpavit Iesus spiritum immun-
dum, & sanavit puerum, & reddidit illum
Patri ejus.

44 Stupebant autem omnes in magnitu-
dine Dei; omnibusque mirantibus in om-
nibus quæ faciebat, dixit ad discipulos
suos: Ponite vos in cordibus vestris sermo-
nes istos: Filius enim hominis futurum est
ut tradatur in manus hominum.

45 At illi ignorabant verbum illud: & erat
velatum ante eos ut non sentirent illud: &
timebant eum interrogare de hoc verbo.

46 Intravit autem cogitatio in eos: quis
eorum major esset. *p. Mat.*
18. 1.

47 At Iesus videns cogitationes cordis il-
lorum apprehendit puerum, & statuit il-
lum secus se. *Marc.*
9. 33.

48 Et ait illis: Quicumque suscepit pue-
rum istum in nomine meo, me recipit: &
quicumque me receperit, recipit eum, qui
me misit: Nam qui minor est inter vos om-
nes, hic major est.

49 Respondens autem Ioannes, dixit:
præceptor, vidimus quemdam in nomine
tuo ejicientes demonia, & prohibuimus
eum: quia non sequitur nobiscum.

50 Et ait ad illum Iesus: Noli prohibere
qui enim non est adversus vos pro vobis est.

51 Factum est autem dum complerentur
dies assumptionis ejus, & ipse faciem suam
firmavit ut iret in Ierusalem.

52 Et misit nuntios ante conspectum
suum: & euntes intraverunt in civitatem
Samaritanorum ut pararent illi.

53 Et non receperunt eum, quia facies
ejus erat euntis in Ierusalem.

54 Cum vidisset autem discipuli ejus Ia-
cobus & Ioanne, dixerunt: Domine, vis di-
cimus ut ignis descendat de cælo, & consu-
mar illos?

55 Et conversus increpavit illos, dicens:
Nescitis cuius spiritus estis.

56 Filius hominis non venit animas
perdere.

perdere, sed salvare. Et abierunt in aliud castellum.

57 Factum est autem: ambulantibus illis in via, dixit quidam ad illum: Sequar te quocumque ieris.

58 Dixit illi Iesus: Vulpes foveas habent: & volucres celi nidos: Filius autem hominis non habet ubi caput reclinet.

59 Ait autem ad alterum: Sequere me: ille autem dixit: Domine permittite mihi primum ire, & sepelire patrem meum,

60 Dixitque ei Iesus: Sine ut mortui sepeliant mortuos suos: tu autem vade, & annuntia regnum Dei.

61 Et ait alter: Sequar te Domine, sed permittine mihi primum renuntiare his que domi sunt.

62 Ait ad illum Iesus: Nemo mittens manum suam ad aratrum, & respiciens retro, aptus est agro Dei.

C A P V T X.

Septuaginta duos premittens ad singulas civitates, tradit precepta qua in predicando observent, & gaudentibus de subiectis sibi demonibus, dicit non esse ob hoc potissimum gaudendum: comminatur civitatibus obstinatis, in quibus facti erant plurima virtutes, & exultans in spiritu confitetur Patri: tentanti Legisperito post recitatum preceptum de dilectione Dei & proximi, ostendit quis sit proximus per parabolam hominis a Ierusalem descendentis: Martha ministranti, & de sorore Maria conquerenti, dicit Mariam elegisse optimam partem.

Post hæc autem designavit Dominus & alios septuaginta duos: & misit illos binos ante faciem suam, in omnem civitatem & locum, quo erat ipse venturus.

2 Et dicebat illis: a Messis quidem multa, operarii autem pauci. Rogate ergo dominum messis, ut mittat operarios in messum suam. 3 Ite b ecce ego mitto vos sicut agnos inter lupos

4 c Nolite portare sacculum, neque peram, neque calceamenta, d & neminem per viam salutaveritis.

5 In quamcumque domum intraveritis, primum dicite: Pax huic domui.

6 Et si ibi fuerit filius pacis, requiescet super illum pax vestra: si non autem, ad vos revertetur.

7 In eadem autem domo manete, edentes & bibentes quæ apud illos sunt: e digne est enim operarius mercede sua. Non tunc transire de domo in domum.

8 Et in quamcumque civitatem intraveritis, & susceperint vos, manducate quæ apponuntur vobis:

9 Et curate infirmos, qui in illa sunt, & dicite illis: Appropinquavit in vos regnum Dei.

10 In quamcumque autem civitatem intraveritis, & non susceperint vos, exeuntes in plateas eius, dicite:

11 f Hic amplius rem, qui adhæsit nobis de civitate vestra, & vergimus in vestramen hoc scitote, quia appropinquavit regnum Dei.

12 Dico vobis, quia Sodoms in die illa remissus erit, quam illi civitati.

13 g Vt ibi Corozain, & Bethsaida: quia si in Tyro & Sidone factæ fuissent vir-

tutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in canticis & cinere sedentes premerent.

14 Verumtamen Tyro & Sidoni remissus erit in iudicio, quam vobis.

15 Et tu Capharnaum usque ad cælum exalta, usque ad infernum demergeris.

16 h Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit. Qui autem me spernit, spernit eum, qui me mittit.

17 Reversi sunt autem septuaginta duo cum gaudio, dicentes: Domine, etiam demonia subiaciuntur nobis in nomine tuo.

18 Et ait illis: Videbam satanam sicut fulgur de cælo cadentem.

19 Ecce dedi vobis potestatem calcandi super serpentes, & scorpiones, & super omnem virtutem inimici: & nihil vobis nocebit.

20 Verumtamen in hoc nolite gaudere, quia spiritus vobis subiaciuntur: gaudete autem, quod nomina vestra scripta sunt in cælis.

21 i In ipsa hora exultavit Spiritus sancto, & dixit: Confiteor tibi pater Domine cæli & terræ, quod abscondisti hæc a sapientibus, & prudentibus, & revelasti ea parvulis. Etiam Pater, quoniam sic placuit ante te.

22 Omnia mihi tradita sunt a Patre meo: Et nemo scit quis sit Filius, nisi Pater; & quis sit Pater nisi Filius, & cui voluerit Filius revelare

23 Et conversus ad discipulos suos, dixit: k Beati oculi, qui vident quæ vos videtis.

24 Dico enim vobis, quod multi prophetae & reges voluerunt videre quæ vos vident, & non viderunt; & audire quæ auditis, & non audierunt.

25 l Ecce quidam Legisperitus surrexit tentans illum, & dicens: Magister, quid faciendū vitam æternam possidebo?

26 At ille dixit ad eum: In lege quid scriptum est? quomodo legis?

27 Ille respondens dixit: m Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omnibus viribus tuis, & ex omni mente tua: & proximum tuum sicut te ipsum.

28 Dixitque illi: Recte respondisti: hoc fac & vives.

29 Ille autem volens justificare seipsum, dixit ad Iesum: Et quis est meus proximus?

30 Suscipiens autem Iesus, dixit: Homo quidam descendebat ab Ierusalem in Iericho, & incidit in latrones, qui etiam despoliaverunt eum: & plagis impositis abierunt semivivo relicto.

31 Accidit autem ut sacerdos quidam descenderet eadem via: & viso illo præterivit.

32 Similiter & Levita, cum esset secus locum, & videret eum, pertransiit.

33 Samaritanus autem quidam iter faciens, venit secus eum: & videns eum, misericordia motus est.

34 Et appropians alligavit vulnera eius, infundens oleum, & vinum: & imponens illum in iumentum suum, duxit in stabulum, & curam eius egit.

35 In altera die protulit duos denarios, & dedit stabulario, & ait: Curam illius habet

b Mat. 10.40. Luc. 13.20.

i Mat. 11.25.

k Mat. 13.16.

l Mat. 22.35. Marc. 12.28.

m Deut. 6.5.

e Mat. 9.37. b Mat. 10.16. c Marc. 6.8. d 4 Reg. 4.29.

e Mat. 10.10. Deut. 24.14.

f Tim. 5.18.

f Mat. 13.51.

g Mat. 23.21.

Sabe : & quodcumque supererogaveris, ego cum rediero reddam tibi.

36 Quis horum trium videtur tibi proximus esse illi, qui incidit in latrones?

37 At ille dixit : Qui fecit misericordiam in illum. Et ait illi Iesus : Vade, & tu fac similiter.

38 Factum est autem, dum irent, ipse intravit in quoddam castellum : & mulier quædam Martha nomine, excepit illum in domum suam.

39 Et huic erat soror nomine Maria, quæ etiam sedens secus pedes Domini, audiebat verbum illius.

40 Martha autem satagebat circa frequens ministerium : quæ stetit, & ait : Domine, non est tibi curæ, quod soror mea reliquit me solam ministrare? dic ergo illi, ut me adjuvet.

41 Et respondens dixit illi Dominus : Martha, Martha, sollicita es, & turbaris erga plurima.

42 Porro unum est necessarium.

43 Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea.

C A P V T . X I .

Docet discipulos orare, ostendens perseveranti oratione omnia impetrari : ejecto demonio muto, confutat dicentes quod in Beelzebub ejiceret demonia : mulier quædam dicit beata ubera quæ Iesus suxerat : de signo Ionnæ, de regina Austri, & de Ninivitis, oculoque simplici & nequam : Phariseum qui ipsum invitaverat reprehendit, murmurantem quod illotis pranderet manibus : taxat hypochrysum Phariseorum & Scribarum, dicens quod ab hac generatione exquiretur sanguis omnium Prophetarum.

1 Et factum est : cum esset in quodam loco orans, ut cessavit, dixit unus ex discipulis ejus ad eum : Domine, doce nos orare, sicut docuit & Ioannes discipulos suos.

2 Et ait illis : Cum oratis, dicite : a Pater, sanctificetur nomen tuum. Adveniat regnum tuum.

3 Panem nostrum quotidianum da nobis hodie.

4 Et dimitte nobis peccata nostra, si quidem & ipsi dimittimus omni debenti nobis. Et ne nos inducas in tentationem.

5 Et ait ad illos : Quis vestrum habebit amicum, & ibit ad illum media nocte, & dicet illi : Amice commoda mihi tres panes,

6 Quoniam amicus meus venit de via ad me, & non habeo quod ponam ante illum :

7 Et ille de intus respondens dicat : noli mihi molestus esse, jam ostium clausum est, & pueri mei mecum sunt in cubili, non possum surgere, & dare tibi.

8 Et si ille perseveraverit pulsans : dico vobis, & si non dabit illi surgens eo quod amicus ejus sit, propter inprobositatem mentis ejus surget, & dabit illi quotquot habet necessarios.

9 Et ego dico vobis : Petite, & dabitur vobis : Quærite, & invenietis : pulsate, & aperietur vobis.

10 Omnis enim qui petit, accipit : & qui quærit, invenit : & pulsanti aperietur.

11 Quis autem ex vobis patrem perire panem, aut quid lapidem dabit illi? aut piscem : numquid pro pisce serpenter dabit illi?

12 Aut si petierit ovum : numquid porriget illi scorpionem?

13 Si ergo vos cum sitis mali, nostis bona data dare filiis vestris, quanto magis Pater vester de cælo dabit spiritum bonum petentibus se :

14 Et erat ejiciens demonium, & illud erat mutum. Et cum ejecisset demonium, locutus est mutus, & admiratae sunt turbæ.

15 Quidam autem ex eis dixerunt in Beelzebub principe demoniorum ejicit demonia.

16 Et alii tentantes, signum de cælo quærebant ab eo.

17 Ipse autem ut vidit cogitationes eorum, dixit eis. Omne regnum in seipsum divisum desolabitur, & domus supra domum cadet.

18 Si autem & Satan in seipsum divisus est, quomodo stabit regnum ejus? quia dicitis in Beelzebub me ejicere demonia.

19 Si autem ego in Beelzebub ejicio demonia : filii vestri in quo ejiciunt? Ideo ipsi judices vestri erunt.

20 Porro si in digito Dei ejicio demonia : profecto pervenit in vos regnum Dei.

21 Cum fortis armatus custodit atrium suum, in pace sunt ea quæ possidet.

22 Si autem fortior eo superveniens vicerit eum, universa arma ejus auferet, in quibus confidebat, & spolia ejus distribuet.

23 Qui non est mecum, contra me est : & qui non colligit mecum dispergit.

24 Cum immundus spiritus exierit de homine, ambulat per loca inaquosa, quærens requiem : & non inveniens dicit : Revertar in domum meam unde exivi.

25 Et cum venerit, invenit eam scopis mundatam, & ornatam.

26 Tunc vadit, & assumit septem alios spiritus secum, nequiores se, & ingressi habitant ibi. Et sunt novissima hominis illius pejora prioribus.

27 Factum est autem, cum hæc diceret : extollens vocem quædam mulier de turba, dixit illi : Beatus venter, qui te portavit : & ubera, quæ suxisti.

28 At ille dixit : Quinimo beati, qui audiunt verbum Dei, & custodiunt illud.

29 Turbis autem concurrentibus cæpit dicere : Generatio hæc, generatio nequam est : signum quærit, & signum non dabitur ei, nisi signum Ionnæ prophetæ.

30 Nam sicut fuit Ionas signum Ninivitis ita erit & Filius hominis generationi isti,

31 Regina Austri surget in iudicio cum vultis generationis hujus, & condemnabit illos : quia venit à finibus terræ audire sapientiam Salomonis, & ecce plus quam Salomon hic.

32 Viri Ninivitarum surgent in iudicio cum generatione hac, & condemnabunt illam : quia poenitentiam egerunt ad prædicationem Ionnæ, & ecce plus quam Ionas hic :

33 Nemo lucernam accendit, & in abscondito ponit, neque sub medio : sed supra candelabrum, ut qui ingrediuntur, lumen videant.

34 k Lucet

e Mat. 7. 2.

d Mat. 9. 32.

e 12.

22.

Mar. 3. 22.

3. 22.

3. 22.

3. 22.

3. 22.

3. 22.

3. 22.

3. 22.

3. 22.

3. 22.

3. 22.

3. 22.

3. 22.

3. 22.

3. 22.

3. 22.

3. 22.

3. 22.

3. 22.

3. 22.

3. 22.

3. 22.

3. 22.

3. 22.

3. 22.

3. 22.

3. 22.

3. 22.

3. 22.

3. 22.

3. 22.

3. 22.

3. 22.

3. 22.

3. 22.

3. 22.

3. 22.

3. 22.

3. 22.

3. 22.

3. 22.

3. 22.

3. 22.

3. 22.

3. 22.

3. 22.

3. 22.

3. 22.

3. 22.

3. 22.

3. 22.

3. 22.

3. 22.

3. 22.

3. 22.

3. 22.

3. 22.

2. Mat. 34 **k** Lucerna corporis tui, est oculus tuus. Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit. Si autem nequam fuerit, etiam corpus tuum tenebrosum erit.

35 Vide ergo ne lumen, quod in te est, tenebræ fini.

36 Si ergo corpus tuum totum lucidum fuerit, non habens aliquam partem tenebrarum, erit lucidum totum, & sicut lucerna fulgoris illuminabit te.

37 Et cum loqueretur, rogavit illum quidam Pharizæus ut pranderet apud se. Et ingressus recubuit.

38 Pharizæus autem cepit intra se reputans dicere, quare non baptizatus esset ante prandium.

2. Mat. 39 Et ait Dominus ad illum: / Nunc vos Pharizæi, quod deforis est calicis & catini, mandatis: quod autem intus est vestrum, plenum est rapina, & iniquitate.

40 Sulti, nonne qui fecit quod deforis est, etiam id, quod deintus est, fecit?

41 Veruntamen quod superest, date elemosynam: & ecce omnia munda sunt vobis.

42 Sed vae vobis Pharizæis, quia decimatis mentem, & rutam, & omne olus, & præteritis iudicium & charitatem Dei: hæc autem oportuit facere, & illa non omittere.

m. Inf. 43 **m** Vae vobis Pharizæis, quia diligitis primas cathedras in synagogis, & salutationes in foro.

12. 39. 44 Vae vobis, quia estis ut monumenta quæ non apparent, & homines ambulantes supra, nesciunt.

45 Respondens autem quidam ex Legisperitis, ait illi: Magister, hæc dicens etiam contumeliam nobis facis.

2. Mat. 46 At ille ait: Et vobis, Legisperitis vae: quia oneratis homines oneribus, quæ portare non possunt, & ipsi uno digito vestro non tangitis sarcinas.

47 Vae vobis, qui ædificatis monumenta Prophetarum: patres autem vestri occiderunt illos.

48 Profecto testificamini quod consentitis operibus patrum vestrorum: quoniam ipsi quidem eos occiderunt, vos autem ædificatis eorum sepulchra.

49 Propterea & sapientia Dei dixit: Mittam ad illos Prophetas, & Apostolos, & ex illis occident & persequentur:

50 Ut inquiratur sanguis omnium prophetarum, qui effusus est à constitutione mundi à generatione ista,

3. Cim. 51 **A** sanguine Abel, usque ad sanguinem Zachariæ, qui periit inter altare, & ædem. Ita dico vobis, requiratur ab hac generatione.

4. 8. 52 Vae vobis Legisperitis, quia tulistis clavem scientiæ, ipsi non introistis, & eos, qui introibant, prohibuistis.

2. Par. 53 Cum autem hæc ad illos diceret, ceperunt Pharizæi & Legisperiti graviter intellere, & os ejus opprimere de multis.

54 Insidiantes ei, & quærentes aliquid capere de ore ejus, ut accusarent eum.

C A P V T X I I

Curandum docet à fermento Pharizæorum, &

quod omne occultum detegatur: quis etiam timoribus sit: de blasphemia in Spiritum sanctum: reboris. Apostolos adversus persecutiones: non vult se immiscere in dividenda fructum hereditate: per parabolam divitis revocat ab avaritia, vetans sollicitum esse de victu & vestitu: hortaturque ut lumbi præcingantur: & quis sit fidelis aut infidelis dispensator: venit ut mittat ignem in terram & separationem: reprehendit quod tempus gratia non dispudicent: monet ut quisque conetur ab adversariis se liberare.

1 Multis autem turbis circumstantibus, ita ut se invicem conculerent, cepit dicere ad discipulos suos, Attendite à fermento pharizæorum, quod est hypocrisis.

2 Nil autem opertum est, quod non reveletur: neque absconditum, quod non sciatur.

3 Quoniam quæ in tenebris dixistis, in lumine dicentur: & quod in aurem locuti estis in cubiculis, prædicabitur in tectis.

4 Dico autem vobis amicis meis: Ne timeamini ab his qui occidunt corpus, & post hæc non habent amplius quid faciant:

5 Ostendam autem vobis quem timeatis: timeate eum, qui postquam occiderit, habet potestatem mittere in gehennam. ita dico vobis, hunc timeate.

6 Nonne quinque passeret vaneunt dispendio, & unus ex illis non est in oblivione coram Deo?

7 Sed & capilli capitis vestri omnes numerati sunt. Nolite ergo timere: multis passeribus pluris estis vos.

8 Dico autem vobis: omnis quicumque confessus fuerit me coram hominibus, & Filius hominis confitebitur illum coram Angelis Dei:

9 Qui autem negaverit me coram hominibus, negabitur coram Angelis Dei:

10 Et omnis qui dicit verbum in Filium hominis, remittetur illi: ei autem, qui in Spiritum sanctum blasphemaverit, non remittetur.

11 Cum autem inducent vos in synagogas, & ad magistratus & potestates, nolite solliciti esse qualiter aut quid respondeatis, aut quid dicatis.

12 Spiritus enim sanctus docebit vos in ipsa hora, quid oporteat vos dicere.

13 Ait autem ei quidam de turba: Magister, dic fratri meo ut dividat mecum hereditatem.

14 At ille dixit illi: homo, quis me constituit iudicem aut divisorem super vos?

15 Dixitque ad illos: Videte, & cavete ab omni avaritia: quia non in abundantia cuiusquam vita ejus est, ex his quæ possidet.

16 Dixit autem similitudinem ad illos, dicens: Hominis cuiusdam divitis uberes fructus ager aruit.

17 Et cogitabat intra se dicens: Quid faciam, quia non habeo quo congregem fructus meos?

18 Et dixit: Hoc faciam: Destruam horrea mea, & ædificata: & illuc congregabo omnia quæ nata sunt mihi, & bona mea.

19 Et dicam animæ meæ: Anima, habes mihi?

multa bona posita in annos plurimos: requiesce, conde, bibe, epulare.

20 Dixit autem illi Deus: Stulte, hac nocte animam tuam repetunt à te: quæ autem parasti, cuius erunt?

21 Sic est qui sibi thesaurizat, & non est in Deo dives.

22 Dixitque ad discipulos suos: Ideo dico vobis: Nolite solliciti esse animæ vestræ quid manducetis, neque corpori quid induamini.

23 Anima plus est quam esca: & corpus plus quam vestimentum.

24 Considerate corvos, quia non seminant neque metunt, quibus non est cellarium neque horreum, & Deus pascit illos. Quam magis vos pluris estis illis?

25 Quis autem vestrum cogitando potest adjungere ad staturam suam cubitum unum?

26 Si ergo neque quod minimum est potestis, quid de ceteris solliciti estis?

27 Considerate lilia quomodo crescunt; non laborant, neque nent, dico autem vobis: nec Salomon in omni gloria sua vestiebatur sicut unum ex istis.

28 Si autem fœnum, quod hodie est in agro, & cras in clibanum mittitur, Deus sic vestit: quanto magis vos pusillæ fidei?

29 Et vos nolite querere quid manducetis, aut quid bibatis: & nolite in sublime tolli:

30 Hæc enim omnia gentes mundi querunt. Pater autem vester scit quoniam his indigeris.

31 Veruntamen querite primum regnum Dei, & justiciam ejus: & hæc omnia adjicientur vobis.

32 Nolite timere pusillus grex, quia complacuit patri vestro dare vobis regnum.

33 Vendite quæ possidetis, & dare elemosynam. Facite vobis sacculos qui non veterascunt thesaurum non deficientem in celis: quo fur non appropriat, neque timea corrumpit.

34 Vbi enim thesaurus vester est, ibi & cor vestrum erit.

35 Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris:

36 Et vos similes hominibus expectantibus dominum suum quando revertatur à nuptiis: ut, cum venerit, & pulsaverit, confestim aperiant ei.

37 Beati servi illi, quos cum venerit dominus, invenerit vigilantes: amen dico vobis, quod præcinget se, & faciet illos discumbere, & transiens ministrabit illis.

38 Et si venerit in secunda vigilia, & si in tertia vigilia venerit, & ita invenerit, Beati servi illi.

39 Hoc autem scitote, quoniam si sciret pater filias, qua hora fur veniet, vigilarer utique, & non sineret perfodi domum suam.

40 Vos estote parati: quia qua hora non paratis, Filius hominis veniet.

41 Aut autem ei Petrus: Domine, ad nos dic hanc parabolam, an & ad omnes?

42 Dixit autem Dominus: Quis est fidelis dispensator, & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam, ut det illis in tempore tritici mensuram,

43 Beatus ille servus, quem cum venerit dominus, invenerit ita facientem.

44 Vere dico vobis, quoniam supra omnia quæ possidet, constituet illum.

45 Quod si dixerit servus ille in corde suo: Moram facit dominus meus venire: & coeperit percutere servos & ancillas, & edere, bibere, & inebriari:

46 Veniet dominus servi illius, in die qua non sperat, & hora qua nescit, & dividet eum partemque ejus cum infidelibus ponet.

47 Ille autem servus, qui cognovit voluntatem domini sui: & non præparavit, & non fecit secundum voluntatem ejus, vapulabit multis:

48 Qui autem non cognovit, & fecit digna plagis, vapulabit paucis. Omni autem cui multum datum est, multum queretur ab eo: & cui commendaverunt multum, plus petent ab eo.

49 Ignem veni mittere in terram, & quid volo nisi ut accendatur?

50 Baptismo autem habeo baptizari: & quomodo coarctor usque dum perficiatur?

51 Putatis quia pacem veni dare in terram? Non dico vobis, sed separationem:

52 Erunt enim ex hoc quinque in domo una divisi, tres in duos, & duo in tres dividuntur:

53 Pater in filium, & filius in patrem suum, mater in filiam, & filia in matrem, socrus in nurum suam, & natus in sortrum suam.

54 Dicebat autem & ad turbas: Cum videritis nubem orientem ab occasu, statim dicitis: Nimbus venit: & ita fit.

55 Et cum austrum flantem, dicitis: Quia aestus erit: & fit.

56 Hypocritæ: faciem cæli & terræ non statis probare: hoc autem tempus quomodo non probatis?

57 Quid autem & à vobis ipsis non iudicatis quod justum est?

58 Cum autem vadis cum adversario tuo ad principem, in via da operam liberari ab illo, ne forte trahat te ad iudicem, & iudex tradat te exactori, & exactor mittat te in carcerem.

59 Dico tibi, non exies inde, donec etiam novissimum minimum reddas.

C A P V T XIII.

Occasione Galilæorum in suis sacrificiis interemptorum, & eorum qui in Siloe corruerant, hortatur ad pœnitentiam, alioqui exterminandos instar fœcis infructuosæ: archisynagogum redarguit, indignantem quod sabbato curasset mulierem à spiritus infirmitatis: comparat regnum cælorum grano sinapis ac fermento: de angusta porta: & quid quidam clauso ostio frustra pulsabunt: Herodem dicit vulpem, & Ierusalem ob crudelitatem suam deferendam.

1 Aerant autem quidam ipso in tempore nuntiantes illi de Galilæis, quoniam sanguinem Pilatus misit cum sacrificiis eorum.

2 Et respondens dixit illis: Putatis quod in Galilæa præ omnibus Galilæis peccatores fuerint, quia talia possunt?

3 Non dico vobis: sed nisi pœnitentiam habueritis, omnes similiter peribitis.

4 Sicut

4 Sicut illi decem & octo, supra quos cecidit turris in Siloe, & occidit eos: putatis quia & ipsis debitores fuerint praeter omnes homines habitantes in Ierusalem.

5 Non: dico vobis: sed si poenitentiam non egeritis, omnes similiter peribitis.

6 Dicebat autem & hanc similitudinem: Arborem ficu habebat quidam plantatam in vinea sua, & venit quaerens fructum in illa, & non invenit.

7 Dixit autem ad cultorem vineae: Ecce annuites sunt ex quo venio quaerens fructum in ficulnea hac, & non invenio: succide ergo illam: ut quid etiam terram occupat?

8 At ille respondens, dicit illi: Domine dimitte illam, & hoc anno, usque dum fodiam circa illam, & mittam stercorea:

9 Et si quidem fecerit fructum & sin autem, in futurum succides eam.

10 Erat autem docens in synagoga eorum sabbatis.

11 Et ecce mulier, quae habebat spiritum infirmitatis annis decem & octo: & erat inclinata, nec omnino poterat sursum respicere.

12 Quam cum videret Iesus, vocavit eam ad se, & ait illi: Mulier, dimissa es ab infirmitate tua.

13 Et imposuit illi manus, & confestim erecta est, & glorificabat Deum.

14 Respondens autem archisynagogus, indignans quia sabbato curasset Iesus, dicebat turbis: Sex dies sunt, in quibus oportet operari: in his ergo venite & curamini: non in die sabbati.

15 Respondens autem ad illum Dominus dixit: H poenitentia, unusquisque vestrum sabbato non solvit bovem suum aut asinum a praesepio, & ducit ad aquare?

16 Hanc autem filiam Abraham, quam alii gaviti satanas, ecce decem & octo annis non oportuit solvi a vinculo isto die sabbati?

17 Et cum haec diceret, erubescerant omnes adversarii ejus: & omnis populus gaudebat in universis, quae gloriose fiebant ab eo.

in Mat. 18 a Dicebat ergo: Cui simile est regnum Dei, & cui simile est mabo illud?

19 Simile est grano sinapis, quod acceptum homo misit in hortum suum, & crevit, & factum est in arborem magnam: & volucres caeli requieverunt in ramis ejus.

20 Et iterum dixit: Cui simile est mabo regnum Dei?

21 Simile est fermento, quod acceptum mulier abscondit in farinae sata tria: donec fermentaretur totum.

22 Et ibat per civitates & castella, docens, & iter faciens in Ierusalem.

23 Ait autem illi quidam: Domine, si pauci sunt, qui salvantur? Ipse autem dixit ad illos:

24 Concedite intrate per angustam portam: quia multi, dico vobis, quaerent intrare, & non poterunt.

25 Cum autem intraverit paterfamilias, & clauferit ostium, incipietis toris stare & pulsare ostium, dicentes: Domine, aperi nobis: & respondens dicit vobis: Nescio vos unde sitis:

26 Tunc incipietis dicere: Manducavimus coram te, & bibimus, & in plateis nostris docuisti.

27 Et dicit vobis: Nescio vos unde sitis: sed ducite a me omnes operarii meos: & dicit illis: Ite.

28 Ibi erit fletus, & stridor dentium: cum videritis Abraham, & Isaac, & Iacob, & omnes Prophetas in regno Dei, vos autem expelli foras.

29 Et venient ab oriente, occidente, & Aquilone, & Austro, & accumbent in regno Dei.

30 Et ecce sunt novissimi qui erunt primi: & sunt primi qui erunt novissimi.

31 Et ipsa die accesserunt quidam Phariseorum, dicentes illi: Exi, & vade hinc: quia Herodes vult te occidere.

32 Et ait illis: Ite, & dicite vulpi illi: ecce ejicio demonia, & sanitates perficio hodie & cras, & tertia die consummor.

33 Veruntamen oportet me hodie & cras & sequenti die ambulare: quia non capit prophetam perire extra Ierusalem.

34 Ierusalem, Ierusalem, quae occidis Prophetas, & lapidas eos, qui mittuntur ad te, quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum avis nidum suum sub pennis, & noluit.

35 Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta. Dico autem vobis, quia non videbitis me, donec veniat cum diceris: Benedictus, qui venit in nomine Domini.

C A P V T XIV.

In domo principis Pharisaeorum hydropicum sabbato curas, ostendens legissetis ac Pharisaeis hoc licere: & horum notans ambitionem, docet invitatum in novissimo loco recumbere: parabola de invitatis ad cenam qui se excusant sequens Christum docet omnibus renuntiare, sublata cruce sua, usque ad odium anima propria: volens turrim adificare computat primum sumptus: commendatio salis.

1 Et factum est cum intraret Iesus in domum cujusdam Principis Pharisaeorum sabbato, manducare panem, & ipsi observabant eum.

2 Et ecce homo quidam hydropicus erat ante illum.

3 Et respondens Iesus dixit ad Legisperitos, & Phariseos, dicens: Si licet sabbato curare?

4 At illi tacuerunt. Ipse vero apprehensum sanavit eum, & dimisit.

5 Et respondens ad illos dixit: Cujus vestrum asinus aut bos in puteum caderet, & non continuo extrahet illum die sabbati?

6 Et non poterant ad haec respondere illi.

7 Dicebat autem & ad invitatos parabola, intendens quomodo primos accubitus eligerent, dicens ad illos:

8 Cum invitatus fueris ad nuptias, non discumbas in primo loco, ne forte honorari te sit invitatus ab illo.

9 Et veniens is, qui te & illum vocavit, dicat tibi: Da hunc locum: & tunc incipias cum rubore novissimum locum tenere.

10 Sed cum vocatus fueris, vade, & recumbe in novissimo loco: ut, cum venerit cum te invitavit, dicat tibi: & dices, Accede ad me, & recumbe.

11 Ipsi autem

faperint. Tunc erat tibi gloria coram simul
discipulis.

3 1. 4. 11. 8. Quia omnis qui se exaltat, humiliabitur. & qui se humiliat, exaltabitur.
18 13. 12. Debat autem & ei, qui se invitaverat: Cum facis prandium, aut cenam, noli vocare amicos tuos, neque fratres tuos, neque cognatos, neque vicini divites: ne forte te & ipsi reinvitent, & fiat tibi retributio.

13 Sed cum facis convivium, voca pauperes, debiles, claudos, & cæcos,

14 Et beatus eris, quia non habent retribuere tibi: retribuetur enim tibi in resurrectione iustorum.

15 Hæc cum audisset quidam de simul discipulis, dixit illi: Beatus, qui manducabit panem in regno Dei.

16 At ipse dixit ei: Homo quidam fecit cenam magnam & vocavit multos.

17 Et misit servum suum hora cœnz dicere invitatis ut venirent, quia jam parata sunt omnia.

18 Et cœperunt simul omnes excusare. Primus dixit ei: Villam enim, & necess habeo exire, & videre illam: rogo te habere me excusatum.

19 Et alter dixit: Iuga boum emi quinque, & eo probare illa: rogo te habere me excusatum.

20 Et alius dixit: Vxorem duxi, & ideo non possum venire.

21 Et reverens servus nuntiavit hæc domino suo. Tunc iratus paterfamilias, dixit servo suo: Exi cito in plateas & vicos civitatis: & pauperes, ac debiles, & cæcos, & claudos introduce huc.

22 Et ait servus: Domine factum est ut imperasti, & adhuc locus est.

23 Et ait dominus servo: Exi in vias, & sepe: & compelle intrare, ut impleatur domus mea.

24 Dico autem vobis, quod nemo virorum illorum qui vocati sunt, gustabit cœnam meam.

25 Ibant autem turbæ multæ cum eo: & conversus dixit ad illos:

26 Si quis venit ad me, & non odit patrem suum, & matrem, & uxorem, & filios, & fratres, & sorores, adhuc autem & animam suam, non potest meus esse discipulus.

27 Et qui non bajulat crucem suam, & venit post me, non potest meus esse discipulus.
28 Quis enim vobis volens turrim ædificare, non prius sedens computat sumptus, qui necessarii sunt: si habeat ad perficiendum.

29 Non postquam posuerit fundamentum, & non poterit perficere, omnes qui vident, incipiant illudere ei,

30 Dicentes: Quam hic homo cepit ædificare, & non potuit consummare?

31 Aut quis rexitur ut committere bellum adversus aium regem, non sedens prius cogitat, si posset cum de inimicis occurrere ei, qui cum viginti milibus venit ad te?

32 Alioquin adhuc illo longe agente, legationem mittens, rogat ea quæ pacis sunt.

33 Sic ergo omnes qui volunt, qui non re-

nuntiat omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus.

34 Bonum est tal Si autem tal evanuerit, in quo condietur?

35 Neque in terram, neque in sterquilinum utile est, sed foras mittetur: Qui habet aures audiendi, audiat.

C A P V T XV.

Scribis & Pharisæis, & iudeis, qui peccatores recipiunt, parabolas proponit de ore & de achi-ma perditis ac inventis, de filio prodigo ad patrem reverso, benigneque ab ipso suscepto, & de filio indigne hoc ferente: & quantum sit in celo gaudium super peccatore poenitentiam agente.

1 Erant autem appropinquantes ei pharisei, & peccatores, ut audirent illum.

2 Et murmurabant Pharisæi, & Scribæ dicentes: Quia hic peccatores recipit, & manducat cum illis.

3 Et ait ad illos parabolam istam dicens:

4 Quis ex vobis homo, qui habet centum oves: & si perdidit unam ex illis, nonne dimittit nonagintanovem in deserto, & vadit ad illam quæ perierat, donec inveniat eam?

5 Et cum invenerit eam, imponit in humeros suos gaudens:

6 Et veniens domum convocat amicos & vicinos, dicens illis: Congratulamini mihi, quia inveni ovem meam, quæ perierat?

7 Dico vobis, quod ita gaudium erit in celo super uno peccatore poenitentiam agente, quam super nonaginta novem iustis, qui non indigent poenitentia.

8 Aut quæ mulier habens drachmas decem, si perdidit drachmam unam, nonne accendit lucernam, & everrit domum, & quærit diligenter, donec inveniat?

9 Et cum invenerit, convocat amicos & vicinas, dicens: Congratulamini mihi, quia inveni drachmam, quam perdideram?

10 Ita dico vobis, gaudium erit coram angelis Dei super uno peccatore poenitentiam agente.

11 Ait autem: Homo quidam habuit duos filios.

12 Et dixit adolescentior ex illis patri: Pater, da mihi portionem substantiæ quæ me contingit. Et divisit illis substantiam.

13 Et non post multos dies, congregatis omnibus, adolescentior filius peregrè profectus est in regionem longinquam, & ibi dissipavit substantiam suam vivendo luxuriose.

14 Et postquam omnia consummasset, facta est fames valida in regione illa, & ipse cepit egere.

15 Et abiit, & adhaesit uni civium regionis illius. Et misit illum in villam suam ut pasceret porcos.

16 Et cū pasceret in plene ventrem suum de filiquis, quas porci manducabant, & nemo illi dabat.

17 In se autem reversus, dixit: Quanti mercenarii in domo patris mei abundant panibus, ego autem hic fame pereor!

18 Surgam, & ibo ad patrem meum, & dicam ei: Pater, peccavi in celum, & coram te.

19 Jam non sum dignus vocari filius tuus : fac ne fiat unum, de mercenariis tuis.

20 Et surgens venit ad patrem suum. Cum autem a longe longè esset, vidit illum pater ipse, & misericordia motus est, & accurrens cecidit super collum eius, & osculatus est eum.

21 Dixitque ei filius : Pater, peccavi in caelum, & coram te, jam non sum dignus vocari filius tuus.

22 Dixit autem pater ad servos suos : Cuius presente stolam primam, & induite illum, & date annulum in manum eius, & calceamenta in pedes eius :

23 Et adducite vitulum saginatum, & occidite, & manducemus, & epulemur :

24 Quia hic filius meus mortuus erat, & revixit, perierat, & inventus est. Et coeperunt epulari.

25 Erat autem filius ejus senior in agro : & cum veniret, & appropinquaret domui, audivit tymphoniam & chorum :

26 Et vocavit unum de servis, & interrogavit quid hæc esset.

27 Illeque dixit illi : Frater tuus venit, & occidit pater tuus vitulum saginatum, quia salvum illum recepit.

28 Indignatus est autem, & volebat introire. Pater ergo illius egressus, cepit rogare illum.

29 At ille respondens, dixit patri suo : Ecce tot annis servo tibi, & nunquam mandatum tuum præterivi, & nunquam dedisti michi lœdum ut cum amicis meis epularetur :

30 Sed postquam filius tuus hic, qui devoravit substantiam suam cum meretricibus, venit, occidisti illi vitulum saginatum.

31 At ille dixit illi : Fili, tu semper mecum es, & omnia mea tua sunt.

32 Epulari autem & gaudere oportebat, quia frater tuus hic, perierat, & revixit, perierat, & inventus est.

C A P V T XVI.

Per parabolam de villico iniquitatis hortatur ad scientias elem synas, docens quid mereatur fidelis aut infidelis mammona dispensator, quodque nemo servire potest Deo & mammona : Legem ac prophetas usque ad Ioannem fuisse dicis, & nihil de Lege periturum ; nec dimittendam ullo modo uxorem ut altera ducatur : de divite epulone, & Lazaro mendico.

1 Dicebat autem & ad discipulos suos : Homo quidam erat dives, qui habebat vili um : & hic diffamatus est apud illum quasi dissipasset bona ipsius.

2 Et vocavit illum, & ait illi : Quid hoc audio de te ? redde rationem villicationis tuæ : jam enim non poteris villicare.

3 Ait autem villicus intra se : Quid faciam, quia Dominus meus avertit à me villicationem : fodere non valeo, mendicare erubescio.

4 Scio quid faciam, ut, cum amicus fuero à villicatione, recipiant me in domos suas.

5 Convocatis itaque singulis debitoribus domus sui, dicebat primo : Quantum debes domui meæ ?

6 At ille dixit : Centum cados olei. Dixit

que illi : Accipe cautionem tuam : & sedecito, hoc te quinquaginta.

7 Deinde alii dixerunt : Tu vero quantum debes ? Qui ait : Centum cados vinici. Ait illi : Accipe literas tuas, & vende octoginta.

8 Et laudavit dominus villicum iniquitatis, quia prudenter fecisset : quia filii hominis facilius prudentiores huius laci in generatione sua sunt.

9 Et ego vobis dico : facite vobis amicos de mammona iniquitatis : ut, cum detectus, recipiant vos in æterna tabernacula.

10 Qui fidelis est in minimo, & in majori fidelis est : & qui in modico iniquus est, & in majori iniquus est.

11 Si ergo in iniquo mammona fideles non fuistis : quod verum est, quis credet vobis ?

12 Et si in alieno fideles non fuistis : quod vestrum est, quis dabit vobis ?

13 Nemo servus potest duobus dominis servire : aut enim unum odiet, & alteram diliget : aut uni adhaerebit, & alterum contemnet : non potestis Deo servire & mammonæ.

14 Audiebant autem omnia hæc Pharisæi, qui erant avari : & deridebant illum.

15 Et ait illis : Vos estis, qui iustificatis vos coram hominibus : Deus autem novit corda vestra : quia quod hominibus altum est, abominatio est ante Deum.

16 Lex & prophetæ, usque ad Ioannem : ex eo regnum Dei evangelizatur, & omnis in illud vim facit.

17 Facilius est autem caelum & terram præterire, quam de Lege unum apicem cadere.

18 Omnis qui dimittit uxorem suam, & alteram ducit, nœchatur : & qui dimissam à viro ducit, nœchatur.

19 Homo quidam erat dives, qui induebatur purpura & bysso : & epulabatur quotidie splendide.

20 Erat autem quidam mendicus nomine Lazarus, qui jacebat ad januam eius, ulceribus plenus,

21 Cupiens saturari de micis, quæ cadebant de mensa divitis, & nemo illi daret : sed & canes veniebant, & lingeabant ulcera eius.

22 Factum est autem ut moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis in sinum Abraham. Mortuus est autem & dives, & sepultus est in inferno.

23 Elevans autem oculos suos, cum esset in tormentis, vidit Abraham à longè, & Lazarum in sinu eius :

24 Et ipse clamans dixit : Pater Abraham, miserere mei, & mitte Lazarum, ut intingat extremum digiti tui in aquam, ut refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma.

25 Et dixit illi Abraham : Fili, recordare quia recepisti bona in vita tua, & Lazarus similiter mala : nunc autem hic consolatur, tu vero crucor.

26 Et in his omnibus, inter nos & vos chaos magnum constitutum est : n. h. qui volunt

Mat. 6. 24.

Mat. 11. 12.

Mat. 5. 18.

Mat. 5. 32.

Mat. 10. 11.

1 Cor. 7. 15.

2 Dicens: Iudex quidam erat in quadam civitate, qui Deum non timebat, & hominem non reverebatur;

3 Vidua autem quidam erat in civitate illa, & veniebat ad eum, dicens: Vindica me de adversario meo.

4 Et nolebat per multum tempus. Post hæc autem dixit intra se: Et si Deum non timeo, nec hominem revereor.

5 Tamen quia molestus est mihi hæc vidua, vindicabo illam, ne in novissimo veniens fugillet me.

6 Ait autem Dominus: Audite quid iudex iniquitatis dicit.

7 Deus autem non faciet vindictam electorum suorum clamantium ad se die ac nocte, & patientiam habebit in illis?

8 Dico vobis, quia citò faciet vindictam illorum. Veruntamen Filius hominis veniens, putas, inveniet fidem in terra?

9 Dixit autem & ad quosdam, qui in se confidebant tanquam iusti, & aspernabantur ceteros, parabolam istam:

10 Duo homines ascenderunt in templum ut orarent: unus Phariseus, & alter publicanus.

11 Phariseus stans, hæc apud se orabat: Deus gratias ago tibi quia non sum sicut ceteri hominum: raptores, iniusti, adulteri: velut etiam hic publicanus.

12 Ieiuno bis in sabbato: decimas do omnium quæ possideo.

13 Et publicanus à longè stans, nolebat nec oculos ad cælum levare: sed percutiebat pectus suum, dicens: Deus propitius esto mihi peccatori.

14 Dico vobis, descendit hic iustificatus in domum suam ab illo: *b* quia omnis qui se exaltat, humiliabitur: & qui se humiliat, exaltabitur.

15 *c* Asserebant autem ad illum & infantes ut eos tangeret. Quod cum viderent discipuli, increpabant illos.

16 Iesus autem convocans illos, dixit: Sinite pueros venire ad me, & nolite vetare eos, talium est enim regnum Dei.

17 Amen dico vobis: Quicumque non acceperit regnum Dei sicut puer, non intrabit in illud.

18 *d* Et interrogavit eum quidam princeps, dicens: Magister bone, quid faciens vitam æternam possidebo?

19 Dixit autem ei Iesus: Quid me dicis bonum? nemo bonus nisi solus Deus.

20 Mandata nosti: Non occides: Non moechaberis: Non furtum facies: Non falsum testimonium dices: Honora patrem tuum, & matrem.

21 Qui ait: Hæc omnia custodivi à juventute mea.

22 Quo audito, Iesus ait ei: Adhuc unum tibi deest: omnia quæcumque habes vende, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo: & veni, sequere me.

23 Ille ille auditis, contristatus est: quia dives erat valde.

24 Videbat autem Iesus illum tristem factum, dixit: Quam difficile, qui pecunias habent, in regnum Dei intrabunt.

25 Facilius est enim camelum per foramen acus transire, quam divitem intrare in regnum Dei.

men acus transire, quam divitem intrare in regnum Dei.

26 Et dixerunt qui audiebant: Et quis potest salvus fieri?

27 Ait illis: Quæ impossibilia sunt apud homines, possibilia sunt apud Deum.

28 Ait autem Petrus: Ecce nos dimisimus omnia, & secuti sumus te.

29 Qui dixit eis: Amen dico vobis, nemo est, qui reliquit domum, aut parentes, aut fratres, aut uxorem, aut filios, propter regnum Dei,

30 Et non recipiat multo plura in hoc tempore, & in sæculo venturo vitam æternam.

31 *f* Assumpsit autem Iesus duodecim, & ait illis: Ecce ascendimus Ierusalem, & consummabuntur omnia, quæ scripta sunt per Prophetas de Filio hominis.

32 Tradebitur enim Gentibus, & illudetur, & flagellabitur, & conspuetur:

33 Et postquam flagellaverint, occident eum, & tertia die resurget.

34 Et ipsi nihil horum intellexerunt; & erat verbum istud absconditum ab eis, & non intelligebant quæ dicebantur.

35 *g* Factum est autem cum appropinquaret Iericho, cæcus quidam sedebat secus viam, mendicans.

36 Et cum audiret turbam prætereuntem, interrogabat quid hoc esset.

37 Dixerunt autem ei, quod Iesus Nazarenus transiret.

38 Et clamavit, dicens: Iesu fili David miserere mei.

39 Et qui præibant, increpabant eum ut taceret. Ipse verò multo magis clamabat: Fili David miserere mei.

40 Stans autem Iesus iussit illum adduci ad se. Et cum appropinquasset, interrogavit illum,

41 Dicens: Quid tibi vis faciam? At ille dixit: Domine ut videam.

42 Et Iesus dixit illi: Respice, fides tua te salvum fecit.

43 Et confestim vidit, & sequebatur illum magnificans Deum. Et omnis plebs ut vidit, dedit laudem Deo.

C A P V T XIX.

Ad Zachæum plurimum murmurantibus diversis, parabolam refert de homine nobili, qui abiens ad regnum accipiendum: tradidit decem servis decem mnas, quem cives super se regnare volebant: super pullum asina intravit eum honore Ierusalem, fides super illam, prædixitque eversendam, & ingressus eiecit euntes ac vendentes de templo.

1 **E**T ingressus perambulabat Iericho.

2 Et ecce vir nomine Zachæus: & hic princeps erat publicanorum, & ipse dives:

3 Et quærebat videre Iesum, quæ esset: & non poterat præ turba, quia statura pusillus erat.

4 Et præcurrens ascendit in arborem sicomorum ut videret eum: quia inde erat transiturus.

5 Et cum venisset ad locum, suspiciens Iesus vidit illum; & dixit ad eum: Zachæe festinans descende, quia hodie in domo tua oportet me habitare.

6 Et

b *Supra*

24. 11.

Matth.

23. 12.

c *Matth.*

19. 13.

Matth.

20. 13.

d *Matth.*

19. 16.

e *Exid.*

20. 13.

6 Et festinans descendit & excepit illum gaudens.

7 Et cum viderent omnes, murmurabant, dices quod ad hominem peccatorem discessit.

8 Stans autem Zachæus, dixit ad Dominum. Ecce dimidium bonorum meorum, Domine, do pauperibus: & si quid ali- que defraudaui, reddo quadruplum.

9 Ait Iesus ad eum: Quia hodie salus domui huic facta est: eo quod & ipse filius sit Abraham.

10 Venit enim Filius hominis quærere & saluum facere quod perierat.

11 Hæc illis audiens, adiciens dixit parabolam, eo quod esset propè Ierusalem & quia existimarent quod confectum regnum Dei manifestaretur.

12 Dixit ergo: Homo quidam nobilis abiit in regionem longinquam accipere sibi regnum, & reverti.

13 Vocatis autem decem servis suis, dedit eis decem mnas, & ait ad illos: Negotia- mini dum venio.

14 Cives autem ejus oderant eum: & mi- serunt legationem post illum, dicentes: No- lumus hunc regnare super nos.

15 Et factam est ut rediret accepto regno: & iussit vocari servos quibus dedit pecu- niam, ut sciret quantum quisque negotia- tus esset.

16 Venit autem primus dicens: Domine, mna tua decem mnas acquisivit.

17 Et ait illi: Euge bone serve, quia in modico fuisti fidelis, eris potestatem ha- bens super decem civitates.

18 Et alter venit, dicens: Domine, mna tua fecit quinque mnas.

19 Et huic ait: Et tu esto super quinque civitates.

20 Et alter venit, dicens, Dominus ecce mna tua, quam habui repositam in su- dario:

21 Timui enim te, quia homo austerus es: tollis quod non posuisti, & metis quod non seminasti.

22 Dicit ei: De ore tuo te iudico serve nequam: sciebas quod ego homo austerus sum, tollens quod non posui, & metens quod non seminavi.

23 Et quare non dedisti pecuniam meam ad mensam, ut ego veniens cum usuris uti- que exegissem illam?

24 Et astans dixit: Auferte ab illo mnam, & date illi qui decem mnas habet.

25 Et dixerunt ei Domine, habet decem mnas.

26 Dico autem vobis, quia omni habenti dabitur, & abundavit: ab eo autem qui non habet, & quod habet auferetur ab eo.

27 Verumtamen inimicos meos illos, qui noluerunt me regnare super se, adducite hic, & interfici iubeantur.

28 Iesus dicens, præcedebat ascendens Ierosolymam.

29 Factum est, & cum appropinqua- set ad Bethphage & Bethaniam, ad mon- tem qui vocatur Oliveri, misit duos disci- pulos suos,

30 Dicens: Ite in castellum, quod contra est: in quod introeuntes, invenietis pullum asinæ alligatum, cui nemo unquam homi- num sedit: solvite illum, & adducite.

31 Et si quis vos interrogaverit: Quare solvitis? sic dicetis ei: Quia Dominus ope- ram ejus desiderat.

32 Abierunt autem qui missi erant: & invenerunt, sicut dixit illis statem pul- lum.

33 Solventibus autem illis pullum, dixe- runt domini ejus ad illos: quid solvitis pullum?

34 At illi dixerunt: Quia dominus eum necessarium habet.

35 Et duxerunt illum ad Iesum. Et ja- stantes vestimenta sua supra pullum, impo- fuerunt Iesum.

36 Eunte autem illo, substernebant vesti- menta sua in via.

37 Et cum appropinquaret jam ad des- censum Montis Oliveri, cœperunt omnes turbæ discipulorum gaudentes laudare Deum voce magna super omnibus, quas viderant, virtutibus.

38 Dicentes: Benedictus, qui venit rex in nomine Domini, pax in cælo, & gloria in excelsis.

39 Et quidam Phariseorum de turbis, di- xerunt ad illum. Magister increpa discipu- los tuos.

40 Quibus ipse ait: Dico vobis, quia si isti tacuerint, lapides clamabunt.

41 Et ut appropinquavit, videns civita- tem flevit super illam, dicens:

42 Quia si cognovisses & tu, & quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi: nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis.

43 Quia venient dies in te: & circumda- bunt te inimici tui vallo, & circumdabunt te: & coangustabunt te undique:

44 Et ad terram prosternent te, & filios tuos, qui in te sunt, & non relinquent in te lapidem super lapidem: eo quod non cognoveris tempus visitationis tuæ.

45 Et ingressus in templum, cœpit ejicere vendentes in illo, & ementes.

46 Dicens illis, Scriptum est: quia do- mus mea, domus orationis est. Vos autem fecistis illam speluncam latronum.

47 Et erat docens quotidie in tem- plo. Principes autem sacerdotum, & Scri- bæ, & principes plebis quærebant illum perdere.

48 Et non inveniebant quid facerent illi. Omnis enim populus suspensus erat, au- diens illum.

CAPV T. XX.

Non dicit sacerdotibus ac Scribes quæ potest: hæc sciunt, quia nec illi respondebant ad quæsi- tum de Iesu baptismo questionem: parabolam rese- de vinctis, qui cæsi domini servus ejus filium ejus occiderunt: sentitur Iesus de Iero- casari dolo, & a Sadduceis de resurrectione: quomodo dicunt Iesum filium esse David: cæ- dam a Scribes ambrosius.

Factum est in una diebus, dæcen- te illo populum in templo, & evan- gelizante, conveniunt Principes sacer- dotum, & Scribes cum senioribus.

2 Et aiunt dicentes ad illum: Dic nobis, in qua potestate hæc facis? ait: Quis est, qui de hiis tibi hanc potestatem?

3 Respondens autem Iesus, dixit ad illos: In quærogabo vos & ego unum verbum Respondete mihi;

4 Baptismus Joannis de celo erat, an ex hominibus?

5 At illi cogitabant intra se, dicentes: Quia si dixerimus, de celo: dicet, Quare ergo non credidisti illi?

6 Si autem dixerimus, Ex hominibus, plebs universa lapidabit nos: certi sunt enim, Joannem prophetam esse.

7 Et responderunt se nescire unde esset.

8 Et Iesus ait illis: Neque ego dico vobis in qua potestate hæc facio.

9 Cœpit autem dicere ad plebem parabolam hanc: 6 Homo plantavit vineam, & locavit eam colonis: & ipse peregrinatus est multis temporibus.

10 Et in tempore misit ad cultores servum, unde fructu vineæ darent illi. Qui casum dimiserunt eum inanem.

11 Et ad alium servum mittere. Illi autem hunc quoque cadeantes, & afficientes contumelia, dimiserunt inanem.

12 Et addidit tertium mittere: qui & illum vulnerantes ejecerunt.

13 Dixit autem Dominus vineæ: Quid faciam? mittam filium meum dilectum: forsitan, cum hunc viderint, verebuntur.

14 Quem cum vidissent coloni, cogitaverunt intra se, dicentes: Hic est hæres, occidamus illum, ut nostra fiat hæreditas.

15 Et eiecunt illum extra vineam, occiderunt. Quid ergo faciet illis dominus vineæ?

16 Veniet, & perdet colonos istos, & dabit vineam aliis. Quo audito dixerunt illi: Absit.

17 Ille autem aspiciens eos, ait: Quid est ergo hoc, quod scriptum est: Lapidem quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli?

18 Omnes qui ceciderint super illum lapidem, conquassabitur: super quem autem ceciderit, comminuet illum.

19 Et querebant principes sacerdotum, & Scribæ, mittere in illum manus illa hora: & timeverunt populum: cognoverunt enim quod ad ipsos dixerit similitudinem hanc.

20 Et observantes miserunt insidiatores, qui se iustos simularent, ut caperent eum in sermone, ut traderent illum principibus & potestati præsidis.

21 Et interrogaverunt eum, dicentes: Magister, scimus quia rectè dicis & doces: & non accipis personam, sed viam Dei in veritate doces:

22 Licet nobis tributum dare Cæsari, an non?

23 Considerans autem dolum illorum, dixit ad eos: Quid me tentatis?

24 Ostendite mihi denarium. Cujus habet imaginem & inscriptionem? Respondentes dixerunt ei: Cæsaris.

25 Et ait illis: Reddite Ergo quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt Dei, Deo.

26 Et non potuerunt verbum ejus repere

hendere coram plebe, & mirati in responso ejus, tacuerunt.

27 Accesserunt autem quidam Sadducei, qui negant esse resurrectionem, & interrogaverunt eum.

28 Dicentes: Magister, Moyses scripsit nobis, & si frater aliquis mortuus fuerit sine uxore, & hic sine liberis fuerit, ut accipiat eam frater ejus uxorem, & suscipiat semen fratri suo.

29 Septem ergo fratres erant: & primus accepit uxorem, & mortuus est sine filio.

30 Et sequens accepit illam, & ipse mortuus est sine filio.

31 Et tertius accepit illam. Similiter & omnes septem, & non reliquerunt semen, & mortui sunt.

32 Novissime omnium mortua est & mulier.

33 In resurrectione ergo, cujus eorum erit uxor? siquidem septem habuerunt eam uxorem.

34 Et ait illis Iesus: Filii hujus sæculi nubunt, & traduntur ad nuptias:

35 Illi verò qui digni habebuntur seulo illo, & resurrectione ex mortuis, neque nubent, neque ducent uxores:

36 Neque enim ultra mori poterunt: æquales enim Angelis sunt, & filii sunt Dei, cum sint filii resurrectionis.

37 Quia vero resurgant mortui, & Moyses ostendit se, us rubum, sicut dicit Dominum, Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Jacob.

38 Deus autem non est mortuorum, sed vivorum: omnes enim vivunt ei.

39 Respondentes autem quidam Scribarum, dixerunt ei: Magister, bene dixisti.

40 Et amplius non audebant eum quidquam interrogare.

40 Dixit autem ad illos: Quomodo dicunt Christum, filium esse David?

42 Et ipse David dicit in libro Psalmorum: Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis,

43 Donec ponam inimicos tuos, scabellum pedum tuorum?

44 David ergo Dominum illum vocat: & quomodo filius ejus est?

45 Audiente autem omni populo, dixit discipulis suis:

46 Attendite à Scribis, qui volunt ambulare in stolis, & amant salutationes in foro, & primas cathedras in synagogis, & primos discubitus in convivis.

47 Qui devorant domos viduarum, & rulant longam orationem. Hi accipient damnationem majorem.

C A P V T XXI.

Fiduciam duo minuta offerentem præfert divitiis multis offerentibus: subversionem templi, si prædicat, variisque prælia, afflictiones & persecuciones; adversus quæ roborat Apostolus: prædicat, inquit, subversionem Ierusalem, & Iudeorum captivitatem & dispersionem: de se autem præcessit iudicium; cavendum à crasula, ebrietate cuiusque luxu vite, & vigilandum ac orandum.

1 Aspiciens autem, vidit eos, qui stabant munera sua in gazophylaeum, divites.

3 Vidit

2 Vidit autem & quandam viduam pauperulam attentam aram & iura duo.

3 Et dixit: Verè dico vobis, quia vidua hæc pauper, pluitquam omnes misit.

4 Nam omnes hi ex abundanti sibi miserant in manera Dei: hæc autem ex eo quod deest illi, omnem victum suum quem habuit, misit.

5 Et quibusdam dicentibus de templo, quod bonis lapidibus & donis ornatum esset, dixit:

6 Hæc quæ videris, & venient dies, in quibus non relinquetur lapis super lapidem, qui non destruat.

7 Interrogaverunt autem illum dicentes: Præceptor, quando hæc erunt, & quod signum cum fieri incipient?

8 Qui dixit: videte ne seducamini: multi enim venient in nomine meo, dicentes quia ego sum: & tempus appropinquavit: nolite ergo ire post eos.

9 Cùm autem audieritis prælia, & seditiones, nolite terreri: oportet primum hæc fieri, sed nondum statim finis.

10 Tunc dicebat illis: Surget gens contra gentem, & regnum adversus regnum.

11 Et terræmotus magni erunt per loca, & pestilentia, & fames, terroresque de cælo, & signa magna erunt.

12 Sed ante hæc omnia injicient vobis manus suas, & persequentur, tradentes in synagogas & custodias, trahentes ad reges & præsides, propter nomen meum:

13 Continget autem vobis in testimonium.

14 Ponite ergo in cordibus vestris, non præmeditari quemadmodum respondeatis.

15 Ego enim dabo vobis os & sapientiam, cui non poterunt resistere & contradicere omnes adversarii vestri.

16 Trademini autem à parentibus, & fratribus, & cognatis, & amicis, & morte afficient ex vobis:

17 Et eritis odio omnibus propter nomen meum:

18 Et capillus de capite vestro non peribit:

19 In patientia vestra possidebitis animas vestras.

20 Cùm autem videritis circumdari ab exercitu Ierusalem, tunc scitote quia appropinquavit desolatio ejus:

21 Tunc qui in Iudæa sunt, fugiant ad montes: & qui in medio ejus, discedant: & qui in regionibus, non intrent in eam.

22 Quia dies ultionis hi sunt, ut impleantur omnia quæ scripta sunt.

23 Væ autem prægnantibus & nutriendis in illis diebus. Erit enim pressura magna super terram, & ira populo huic.

24 Et cadent in ore gladii: & captivi ducuntur in omnes gentes, & Ierusalem calcabunt à Gentibus: donec impleantur tempora nationum.

25 Et erunt signa in sole, & luna, & stellis, & in terris pressura Gentium præ contritione fœderis, & fluctum:

26 Arescentibus hominibus præ timore,

& expectatione, quæ supervenient universis orbi. Nam virtutes cælorum convolvuntur.

27 Et tunc videbunt filium hominis venientem in nube cum potestate magna, & maiestate.

28 His autem fieri incipientibus, respicite, & levate capita vestra: quoniam appropinquat redemptio vestra.

29 Et dixit illis si similitudinem: Videte ficulneam, & omnes arbores:

30 Cùm producant jam ex se fructum, scitis quoniam propè est æstas.

31 Ita & vos cùm videritis hæc fieri scitote quoniam propè est regnum Dei.

32 Amen dico vobis, quia non præteribit generatio hæc, donec omnia fiant.

33 Cælum & terra transibunt: verba autem mea non transibunt.

34 Attendite autem vobis, ne forte graventur corda vestra in crapula, & ebrietate, & curis hujus vitæ: & superveniat in vos repentina dies illa:

35 Tanquam laqueus enim superveniet in omnes, qui sedent super faciem montis terræ.

36 Vigilate itaque, omni tempore orantes, ut digni habeamini fugere ista omnia, quæ futura sunt, & stare ante Filium hominis.

37 Erat autem diebus docens in templo: noctibus vero exiens, morabatur in monte, qui vocatur Oliveti.

38 Et omnis populus manicabat ad eum in templo audire eum.

C A P V T XXII

Cogitant principes sacerdotum de occidendo Iesu, quem vendit iudas: jubet parari pascha: panem in corpus suum & vinum in sanguinem consecrat: tradit discipulis, præcipiens ut idem faciant: consensio discipulorum quia eorum sit major: prædicat trinam Petri negationem, iubens vendi tunicam & omne gladium: post prolixam in agonia orationem, & sudorem instar sanguinis in terram decurrentis, capitur à Iudæis, quorum unus Iesus abscondit auriculam: conqueritur quod ad eum quasi ad latronem capiendum exierint: in domo principis sacerdotum à Petro negatur, & à Iudæis caditur ac illudisur, & mane in concilio interrogatus fatetur se Dei filium.

1 Appropinquabat autem dies festus Azymorum, qui dicitur Pascha.

2 Et quærebant principes sacerdotum, & scribæ, quomodo Iesum interficerent: timebant vero plebem.

3 Intravit autem satanas in Iudam, qui cognominabatur Iscariotes, unum de duodecim.

4 Et abiit, & locutus est cum principibus sacerdotum, & magistratibus, quod a domino illum traderet eis.

5 Et gavisi sunt, & pacti sunt pecuniam illi dare.

6 Et spondit. Et quærebat opportunitatem ut traderet illum sine tumultu.

7 Venit autem dies Azymorum, id quod necessitas erat occidi pascha.

8 Et misit Petrus & Ioannem, dicens: Ite, et parate nobis pascha, ut manducemus.

B 20 +

Isaia
13. 10.
Ezech.
32. 7.
Ierl.
3. 15.
Rom.
8. 23.

Mat.
24. 15.
Mat.
13. 14.
Deut.
9. 27.
Mat.
26. 14.
Mat.
14. 17.

9 A illi dixerunt: Vbi vis parare?

10 Et dixit ad eos: Ecce introcumbis vobis in civitatem, & intret vobis homo quidam, amphoram aquæ portans: & qui-
mini eum in domum, in quam intrat,

11 Et dicetis patrifamilias domus: Pueri-
tibi Magister: Vbi est diversorium, ubi
pascua cum discipulis meis manducem?

12 Et ipse ostendet vobis cœnaculum ma-
gnum stratum, & ibi parate.

13 Tunc autem, invenerunt sicut dixit
illis, & paraverunt pascha.

14 Et cum facta esset hora, discubuit, &
duodecim Apostoli cum eo.

15 Et ait illis: Desiderio desideravi hoc
pascha manducare vobiscum antequam
patiar.

16 Dico enim vobis, quia ex hoc non
manducabo illud, donec impleatur in regno
Dei.

17 Et accepto calice gratias egit, & dixit:
Accipite, & dividite inter vos,

18 Dico enim vobis quod non bibam
de generatione vitis, donec regnum Dei
veniat.

19 Et accepto pane gratias egit, & fre-
git, & dedit eis, dicens: hoc est corpus
meum, quod pro vobis datur: hoc facite
in meam commemorationem.

20 Similiter & calicem, postquam cœnavit
dicens: Hic est calix novum testamentum in
sanguine meo, qui pro vobis fundetur.

21 Verumtamen ecce manus tradentis
me mecum est in mensa.

22 Et quidem Filius hominis, secundum
quod definitum est, vadit: verumtamen vix
homini illi, per quem tradetur.

23 Et ipsi cœperunt querere inter se, quis
esset ex eis, qui hoc facturum esset.

24 Facta est autem & contentio inter eos,
quis eorum videretur esse major.

25 Dixit autem eis: g Reges Gentium do-
minantur eorum: & potestatem habent su-
per eos, benefici vocantur.

26 Vos autem non sic: sed qui major est
in vobis, fiat sicut minor: & qui præcessor
est, sicut ministrator.

27 Nam quis major est, qui recumbit,
an qui ministrat? nonne qui recumbit?
Ego autem in medio vestrum sum, sicut qui
ministrat.

28 Vos autem estis, qui permanistis me-
cum in tentationibus meis:

29 Et ego dispono vobis sicut disposuit
mihi Pater meus regnum,

30 Ut sedatis & bibatis super mensam meam
in regno meo: & sedetis super thronos
iudicantes duodecim tribus Israël.

31 Ait autem Dominus: Simon, Simon,
ecce satanas expetivit vos ut cribraret sicut
tritici:

32 Ego autem rogavi pro te ut non desi-
ciat fides tua: & tu aliquando conversus
confirma fratres tuos.

33 Qui dixit ei: Domine, tecum paratus
sum & in carcerem & in mortem.

34 At ille dixit: Dico tibi Petre, non
caberit hodie gallus, donec ter abneges
nomen meum. Et dixit eis:

35 Quando uni vos sine saeculo, &

petra, & calcamentis, numquid aliquid de-
cinit volas?

36 A illi dixerunt: Nihil. Dixit ergo eis:
Sed nunc, qui habet facculum, tollit si mi-
litem & petram: & qui non habet, vendat tu-
nicam suam, & emat gladium.

37 Dico enim vobis, quoniam adhuc hoc
quod scriptum est, oportet impleri in me:
k E cum iniquus deputatus est. Item mea,
que sunt de me, sicut habent.

38 At illi dixerunt: Domine, ecce duo
gladii hic. At ille dixit eis: Satis est.

39 Et egressus ibat secundum consue-
tudinem in Montem olivarum. Secuti sunt
autem illum, & discipuli.

40 Et cum pervenisset ad locum, dixit il-
lis: Orate ne intretis in tentationem.

41 Et ipse avulsus est ab eis quan-
tum iactus est lapidis: & positus genibus
orabat,

42 Dicens: Pater si vis, transfer calicem
hunc a me: Verumtamen non mea volun-
tas, sed tua fiat.

43 Apparuit autem illi Angelus de caelo,
confortans eum. Et factus in agonia, pro-
lixius orabat.

44 Et factus est sudor ejus, sicut guttæ
sanguinis decurrentis in terram.

45 Et cum surrexisset ab oratione, & ve-
nisset ad discipulos suos, invenit eos dor-
mientes præ tristitia.

46 Et ait illis: Quid dormitis? surgite,
orate, ne intretis in tentationem.

47 Adhuc eo loquente, ecce turba: &
qui vocabatur Iudas, unus de duodecim,
antecedebat eos & appropinquavit Iesu ut
oscularetur eum.

48 Iesus autem dixit illi: Iuda, osculo
Filius hominis tradis?

49 Videntes autem hi, qui circa ipsum
erant, quod futurum erat, dixerunt ei:
Domine, si percutimus in gladio?

50 Et percussit unus ex illis servum prin-
cipis sacerdotum, & amputavit auriculam
ejus dexteram.

51 Respondens autem Iesus, ait: Sinite
usque huc. Et cum tetigisset auriculam ejus,
sanavit eum:

52 Dixit autem Iesus ad eos, qui venerant
ad se, principes sacerdotum, & magistratus
templi, & seniores: Quasi ad latronem exi-
stis cum gladiis & fustibus?

53 Cum quotidie vobiscum fuero in
templo, non extendistis manus in me:
sed hæc est hora vestra, & potestas tene-
brarum.

54 Cumprehendentes autem eum, duxerunt
ad domum principis sacerdotum: Petrus
vero sequebatur à longe.

55 Accenso autem igne in medio arui,
& circumsedentibus illis, erat Petrus in
medio eorum.

56 Quem cum vidisset ancilla quædam
sedentem ad lumen, & cum fuisset intata,
dixit: Et hæc cum illo erat.

57 At ille negavit eum, dicens: Mulier,
non novi illum.

58 Post paululum alius videns eum,
dixit: Et tu de illis es. Petrus autem ait: O
homo nescis.

38.26. eo? Et intervallo facti quasi horæ unius, dñs quidam athymaot, ad cent. Verè & hic eum illo erat: nam & Galilæus est.

60. Et ait Petrus: Homo, nescio quid dicis. Et continuo adhuc illo loquente cantavit gallus.

61. Et conversus Dominus respexit Petrum. Et recordatus est Petrus verbi Domini.

Mat. 26. 34. nō, sicut dixerat: Quia prius quam gallus cantet, ter me negabis.

62. Egressus foras Petrus flevit amare.

14.30. 63. Et viri qui tenebant illum, illudebant ei, cædentes.

13.38. 64. Et velaverunt eum, & percutiebant faciem ejus: & interrogabant eum dicentes: Prophetiza, quis est, qui te percussit?

65. Et alia multa blasphemantes dicebant in eum.

Mat. 27. 1. Et ut factus est dies, convenerunt

27. 1. seniores plebis, & principes sacerdotum, & Scribæ, & duxerunt illum in concilium suum, dicentes: Si tu es Christus, dic nobis.

15. 1. nobis.

18.28. 67. Et ait illis: Si vobis dixero, non creditis mihi:

68. Si autem & interrogavero, non respondebitis mihi, neque dimittetis.

69. Ex hoc autem erit Filius hominis sedens à dextris virtutis Dei.

70. Dixerunt autem omnes: Tu ergo es Filius Dei? Qui ait: Vos dicitis, quia ego sum.

71. At illi dixerunt: Quid adhuc desideramus testimonium? ipsi enim audivimus de ore ejus.

C A P V T XXIII.

Accusatus coram Pilato mittitur ad Herodem, qui illum spretum illisit: Pilatus conatur ipsum dimittere, propositis Barabba homicida, & promissa castigatione: Iudas tamen in instans, morti adjudicatur; ductusque ad supplicium, vetas mulieres super se fecit: cum latronibus crucifixus, Patrem orat pro crucifigentibus: irridetur à principibus & à militibus acetum offerentibus: postea super inscriptione blasphe-matur ab uno latronum, alteri promittit sui in paradiso consortium: post crucem aliaque signa clamans expirat; quem Centurio iustum prædicat, & Ioseph corpus ejus sepelit.

1. ET surgens omnis multitudo eorum, duxerunt illum ad Pilatum.

2. Cœperunt autem illum accusare, dicentes: Hunc invenimus subvertentem gentem nostram, & prohibentem tributa dare Cæsari, & dicentem se Christum regem esse.

3. Pilatus autem interrogavit eum, dicens: Tu es Rex Iudeorum? At ille respondens ait: Tu dicis.

4. Ait autem Pilatus ad principes sacerdotum, & turbas: Nihil invenio causæ in hoc homine.

5. At illi invalescebant, dicentes: Commovet populum, docens per universam Iudeam, incipiens à Galilæa usque huc.

6. Pilatus autem audiens Galilæam, interrogavit si homo Galilæus esset.

7. Et ut cognovit quod de Herodis potestate esset, remisit eum ad Herodem, qui & ipse Ierusalem erat illis diebus.

8. Ille odes autem viso Iesu, gavisus est valde: erat enim cupiens ex multo tempore videre eum, eo quod audierat multa de eo, & sperabat signum aliquod videre ab eo fieri.

9. Interrogabat autem eum multis sermonibus. At ipse nihil illi respondebat.

10. Stabant autem principes sacerdotum & Scribæ constanter acculantes eum.

11. Sprevit autem illum Herodes cum exercitu suo: & illisit indatum veste alba, & remisit ad Pilatum.

12. Extracti sunt amici Herodes & Pilatus in ipsa die: nam antea inimici erant ad invicem.

13. Pilatus autem convocatis principibus sacerdotum, & Magistratibus, & plebe.

14. Dixit ad illos: Ostulistis mihi hunc hominem, quasi avenientem populum, & ecce ego coram vobis interrogans, & nullam causam invenio in homine isto ex his, in quibus eum accusatis.

15. Sed neque Herodes: nam remisi vos ad illum, & ecce nihil dignum morte actum est ei.

16. Emendatum ergo illum dimittam.

17. Necesse autem habebat dimittere eis per diem festum, unum.

18. Exclamavit autem simul universa turba, dicens: Tolle hunc, & dimitte nobis Barabbam.

19. Qui erat propter seditionem quandam factam in civitate & homicidium, missus in carcerem:

20. Iterum autem Pilatus locutus est ad eos volens dimittere Iesum.

21. At illi succlamabant, dicentes: Crucifige, crucifige eum.

22. Ille autem tertio dixit ad illos: Quid enim mali fecit iste? nullam causam mortis invenio in eo: corripiam ergo illum, & dimittam.

23. At illi instabant vocibus magnis postulantes ut crucifigeretur: & invalescebant voces eorum.

24. Et Pilatus adjudicavit fieri petitionem eorum.

25. Dimisit autem illis eum, qui propter homicidium & seditionem missus fuerat in carcerem, quem petebant: Iesum verò tradidit voluntati eorum.

26. Et cum ducerent eum, apprehenderunt Simonem quendam Cyrenensem, venientem de villa: & imposuerunt illi crucem portare post Iesum.

27. Sequebatur autem illum multa turba populi, & mulierum, quæ plangebant, & lamentabantur eum.

28. Conversus autem ad illas Iesus, dixit: Filie Ierusalem, nolite flere super me, sed super vos ipsas flete, & super filios vestros.

29. Quoniam ecce venient dies, in quibus dicent: Beati steriles, & ventres qui non genuerunt, & ubera quæ non lactaverunt.

30. Tunc incipient dicere montibus: Cadite super nos: & collibus: Operne nos.

31 Quia si in viridi ligno hæc faciunt, in arboribus quid fiet?

32 Dicebantur autem & alii duo nequam cum eo, ut interficerentur.

33 Et postquam venerunt in locum, qui vocatur Calvaria, ibi crucifixerunt eum; & latrones, unum à dextris, & alterum à sinistris.

34 Iesus autem dicebat: Pater, dimitte illis: non enim sciunt quid faciunt. Dividentes vero vestimenta ejus, miserunt sortes.

35 Et stabat populus spectans, & deridebant eum principes cum eis, dicentes: Alios salvos fecit, se salvum faciat, si hic est Christus Dei electus.

36 Illudebant autem ei & milites accedentes, & acetum offidentes ei,

37 Et dicentes: Si tu es rex Iudæorum, salvum te fac.

38 Erat autem & superscriptio scripta super eum litteris Græcis & Latinis, & Hebraicis: Hic est rex Iudæorum.

39 Vnus autem de his, qui pendebant, latronibus, blasphemabat eum dicens: Si tu es Christus, salvum fac te ipsum, & nos.

40 Respondens autem alter increpabat eum, dicens: Neque tu times Deum, quod in eadem damnatione es.

41 Et nos quidem iuste, nam digna factis recipimus: hic vero nihil mali gessit.

42 Et dicebat ad Iesum: Domine, memento mei, cum veneris in regnum tuum.

43 Et dixit illi Iesus: Amen dico tibi: Hodie mecum eris in paradiso.

44 Erat autem fere hora sexta, & tenebræ factæ sunt in universam terram usque in horam nonam.

45 Et obscuratus est sol: & velum templi scissum est medium.

46 Et clamans voce magna Iesus ait: Pater, in manus tuas commendo spiritum meum. Et hæc dicens, expiravit.

47 Videntes autem Centurio quod factum fuerat, glorificavit Deum, dicens: Verè hic homo iustus erat.

48 Et omnis turba eorum, qui simul aderant ad spectaculum illud, & videbant quæ fiebant, percutientes pectora sua revertebantur.

49 Stabant autem omnes notæ ejus à longe, & mulieres quæ secutæ eum erant à Galilæa hæc videntes.

50 Et ecce vir nomine Ioseph, qui erat decurio, vir bonus & iustus:

51 Hic non consenserat consilio & actibus eorum, ab Arimathæa civitate Iudææ, qui expectabat & ipse regnum Dei.

52 Hic accessit ad Pilatum, & petiit corpus Iesus:

53 Et depositum involvit sindone, & posuit eum in monumento excavo, in quo nondum quisquam positus fuerat.

54 Et dies erat parasceves, & sabbatum adveniens erat.

55 Sabbatum autem temporale eras, quæ cum venerant de Galilæa, venerunt monumentum, & quæ admodum positum erat corpus ejus.

56 Et reverentes paraverunt aromata & unguenta: & sabbato quidem sabbatum secundum mandatum.

CAPUT XXIV.

Mulieribus ad Christi monumentum consernatæ quod ejus corpus non invenirent, & angelum se invixisse nuntiavit, & illa apostolorum, per id tempus deliramentum acciderunt. Petrus ad monumentum currens & ipse invenit quod corpus non invenirent: dicitur tamen eum, Iesus Scilicet, vultu interpretatur, & in fractione panis ab eis agnoscentur: congregatis discipulis prædicandum se præbet, & cum eis edens aperit sensum ut Scripturas intelligant, ac promisso Spiritu sancto in caelum ascendit.

1. **V**Na autem sabbati valde diluculo venerunt ad monumentum, portantes quæ paraverant, aromata.

2. Et invenerunt lapidem revolutum à monumento.

3. Et ingressæ non invenerunt corpus Domini Iesu.

4. Et factum est, dum mente consernatæ essent de isto, ecce duo viri steterunt tecum illas in veste fulgenti.

5. Cum timerent autem, & declinarent vultum in terram, dixerunt ad illas: Quid quæritis viventem cum mortuis.

6. Non est hic, sed surrexit: recordamini qualiter locutus est vobis, cum adhuc in Galilæa esset,

7. Dicens: 6. Quia oportet filium hominis tradi in manus hominum peccatorum, & crucifigi, & die tertia resurgere.

8. Et recordatæ sunt verborum ejus.

9. Et regressæ à monumento nuntiaverunt hæc omnia illis undecim, & cæteris omnibus.

10. Erat autem Maria Magdalene, & Ioanna, & Maria Iacobi, & cæteræ quæ cum eis erant, quæ dicebant ad Apostolos hæc.

11. Et visa sunt ante illos, sicut deliramentum, verba illa: & non crediderunt illis,

12. Petrus autem surgens cucurrit ad monumentum, & procumbens vultu lineamina sola posita, & abiit, secum mirans quod factum fuerat.

13. Et ecce duo ex illis ibant ipsa die in castellum, quod erat in spatio stadiorum sexaginta ad Ierusalem, nomine Eirmas.

14. Et ipsi loquebantur ad invicem de his omnibus quæ acciderant.

15. Et factum est, dum fabularentur, & secum quæterent: & ipse Iesus appropinquans ibat cum illis.

16. Oculi autem illorum tenebantur ne eum agnoscerent.

17. Erant autem illi: Qui sunt hi sermones, quos contutus ad invicem ambulantes, & essis tristes.

18. Et respondens unus, cui nomen Cleophas, dixit ei: Tu totus præter nos es in Ierusalem, & non cognovisti quæ factæ sunt in illa diebus?

19. Quibus ille dixit: Quæ? Et dixerunt: De Iesu Nazareno, qui factus est propheta, præbens in opere & sermonibus, coram populo.

4. Mat.
28. 1.
Marc.
16. 2.
Luc.
24. 1.

6. Mat.
16. 21.
Marc.
8. 32.
Supra
9. 22.

16. 11.

20 Et quomodo cum tradiderunt summi sacerdotes & principes nostri in damnationem mortis, & crucifixum eum.

21 Non autem sperabamus quia ipse esset redempturus Israel: & nunc super haec omnia, tertia dies est hodie quod haec facta sunt.

22 Sed & mulieres quaedam ex nostris ternerunt nos, quae ante lucem fuerunt ad monumentum,

23 Et, non invento corpore eius, venerunt, dicentes se etiam visionem angelorum vidisse, qui dicunt eum vivere.

24 Et abierunt quidam ex nostris ad monumentum: & ita invenerunt sicut mulieres dixerunt, ipsum vero non invenerunt.

25 Et ipse dixit ad eos: O stulti, & tardi corde ad credendum, in omnibus quae locuti sunt Prophetae!

26 Nonne haec oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam?

27 Et incipiens à Moyse, & omnibus Prophetis, interpretabatur illis in omnibus Scripturis, quae de ipso erant.

28 Et appropinquaverunt castello quod ibant: & ipse se finxit longius ire.

29 Et coegerunt illum, dicentes: Mane nobiscum, quoniam advesperascit, & inclementa est jam dies. Et intravit cum illis.

30 Et factum est, dum recumberet cum eis, accepit panem, & benedixit, ac fregit, & porrigebat illis.

31 Et aperti sunt oculi eorum, & cognoverunt eum: & ipse evasit ex oculis eorum.

32 Et dixerunt ad invicem: Nonne nostrum ardens erat in nobis, dum loqueretur in via, & aperiret nobis Scripturas?

33 Et surgentes eadem hora regressi sunt in Ierusalem: & invenerunt congregatos undecim, & eos qui cum illis erant:

34 Dicentes: Quod surrexit Dominus verè, & apparuit Simoni.

35 Et ipsi narrabant quae gesta erant in via & quomodo cognoverunt eum in fractione panis.

2 Mar. 26. 14. 10. 19. 36 d Dum autem haec loquuntur, stetit Iesus in medio eorum, & dicit eis. Pax vobis: ego sum, nolite timere.

37 Contriti vero, & contriti, existimabant se spiritum videre.

38 Et dixit eis: quid turbati estis, & cogitationes ascendunt in corda vestra.

39 Videte manus meas, & pedes, quia ego ipse sum: palpete, & videte: quia spiritus carnis & ossa non habet, sicut me videtis habere.

40 Et cum hoc dixisset, ostendit eis manus, & pedes.

41 Adhuc autem nullis non credentibus, & mirantibus per gaudio, dixit: Habetis hic aliquid, quod manducemus?

42 At illi obtulerunt ei partem piscis assi, & favum mellis.

43 Et cum manducasset coram eis, sumens reliquias dedit eis.

44 Et dixit ad eos: Haec sunt verba, quae locutus sum ad vos, cum adhuc essem vobiscum, quoniam necesse est impleri omnia, quae scripta sunt in lege

Moyse, & Prophetis, & Psalmis de me.

45 Tunc aperuit illis sensum ut intelligerent Scripturas.

46 Et dixit eis: Quoniam sic scriptum est, & sic oportebat Christum pati, & resurgere à mortuis tertia die.

47 Et praedicari in nomine eius poenitentiam & remissionem peccatorum in omnes gentes, incipientibus ab Ierusalyma.

48 Vos autem testes estis horum.

49 Et ego mitto promissum Patris mei in vos: vos autem sedete in civitate, quoad usque induamini virtute ex alto.

50 Eduxit autem eos foras in Bethaniam: & elevatis manibus suis benedixit eis.

51 Et factum est, dum benediceret illis, recessit ab eis, & fiebatur in caelum.

52 Et ipsi adorantes, regressi sunt in Ierusalem cum gaudio magno:

53 Et erat semper in templo, laudantes & benedicentes Deum, Amen.

SANCTVM

IESV CHRISTI

EVANGELIVM

SECUNDVM

IOANNE M.

CAPVT I.

Verbum est Deus, vita, & lux omnem hominem illuminans: per quod omnia facta sunt, & quod homo factum est: cui testimonium perhibet Ioannes, dicens se vocem, & indignum qui illius solvat corrigiam calceamenti, eoque effragnum Dei qui tollit peccatum mundi: Andreas alter duxit Ioannis discipulum qui Iesum secuti sunt, adducit ad illum etiam Simonem fratrem suum: Philippus quoque à Iesu vocatus, adducit ad eum Nathanael.

1 **I**N principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum.

2 Hoc erat in principio apud Deum.

3 Omnia per ipsum facta sunt: & sine ipso factum est nihil, quod factum est.

4 In ipso vita erat, & vita erat lux hominum:

5 Et lux in tenebris lucet, & tenebrae eam non comprehendunt.

6 Factus homo missus à Deo, cui nomen erat Ioannes:

7 Hic venit in testimonium, ut testimonium perhiberet de lumine, ut omnes crederent per illum.

8 Non erat ille lux, sed ut testimonium perhiberet de lumine,

9 Quia lux vera, quae illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.

10 In mundo erat, & mundus per ipsum factus est, & mundus eum non cognovit.

11 In propria venit, & sui eum non receperunt.

12 Quotquot autem receperunt eum, dedit

de iis potestatem filios Dei fieri, his qui creverunt in nomine eius.

13 Qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt.

14 Et verbum caro factum est, & habitavit in nobis, & vidimus gloriam eius, gloriam quasi unigeniti à patre, plenum gratia & veritatis.

15 Ioannes testimonium perhibet de ipso, & clamat dicens: Hic erat, quem dixi: Qui post me erat.

16 Et de plenitudine eius nos omnes accepimus, & gratiam pro gratia.

17 Quia lex per Moysen data est, gratia & veritas per Iesum Christum facta est.

18 Deum vero vidit unquam: unigenitus filius, qui est in sinu patris, ipse enarravit.

19 Et hoc est testimonium Ioannis, quando miserunt Iudæis ab Ierosolymis sacerdotes & Levitas ad eum, ut interrogarent eum: Tu quis es?

20 Et confessus est; & non negavit: & confessus est: Quia non sum ego Christus.

21 Et interrogaverunt eum: Quid ergo: Elias es tu? Et dixit: Non sum. Propheta es tu? Et respondit: Non.

22 Dixerunt ergo ei: Quis es: ut respondimus his, qui miserunt nos: quid dicis de teipso?

23 Ait: Ego vox clamantis in deserto: Dirigite viam Domini, sicut dixit Isaías propheta.

24 Et qui missi fuerant, erant ex Phariseis.

25 Et interrogaverunt eum & dixerunt ei: Quid ergo baptizas: si tu non es Christus, neque Elias, neque Propheta?

26 Respondit ei Ioannes, dicens: Ego baptizo in aqua: medius autem vestrum stetit, quem vos nescitis.

27 Ipse est, qui post me venturus est, qui ante me factus est: cuius ego non sum dignus ut solvam eius corrigiam calceamenti.

28 Hæc in Bethania facta sunt trans Iordanem, ubi erat Ioannes baptizans.

29 Altera die vidit Ioannes Iesum venientem ad se, & ait: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mundi.

30 Hic est, de quo dixi: Post me venit vir, qui ante me factus est: quia prior me erat.

31 Et ego nesciebam eum, sed ut manifestetur in Israël, propterea veni ego in aqua baptizans.

32 Et testimonium perhibuit Ioannes, dicens: Quia vidi Spiritum descendentem quasi columbam de cælo, & mansit super eum.

33 Et ego nesciebam eum: sed qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quem videris Spiritum descendentem, & manentem super eum, hic est, qui baptizat in Spiritu sancto.

34 Et ego vidi: & testimonium perhibui quia hic est Filius Dei.

35 Altera die iterum stabat Ioannes, & ex discipulis eius duo.

36 Et respiciens Iesum ambulantiem, dicit: Ecce agnus Dei.

37 Et audierunt eum duo discipuli sequentem, & secuti sunt Iesum.

38 Conversus autem Iesus, & videns eos sequentes se, dicit eis: Qui queritis? Qui dixerunt ei: Rabbi, (quod dicitur interpretatum Magister) ubi habitas?

39 Dicit eis: Venite, & videte. Venerunt, & viderunt ubi maneret, & apud eum manserunt die illo: hora autem erat quasi decima.

40 Erat autem Andreas frater Simonis Petri unus ex duobus qui audierant à Iohanne, & secuti fuerant eum.

41 Invenit hic primum fratrem suum Simonem, & dicit ei: inveniemus Messiam. (Quod est interpretatum Christus.)

42 Et adduxit eum ad Iesum. Intuitus autem eum Iesus, dixit: Tu es Simon filius Iona: tu vocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus.

43 In crastinum voluit exire in Galilæam, & invenit Philippum. Et dicit ei Iesus: Sequere me.

44 Erat autem Philippus à Bethsaida, civitate Andreæ, & Petri.

45 Invenit Philippus Nathanael, & dicit ei: Quem scripsit Moyses in lege, & in Prophetis, invenimus Iesum filium Ioseph à Nazareth.

46 Et dixit ei Nathanael: A Nazareth potest aliquid boni esse? Dicit ei Philippus: Veni, & vide.

47 Vidit Iesus Nathanael venientem ad se, & dicit de eo: Ecce vere Israëlita: in quo dolus non est.

48 Dicit ei Nathanael: Unde me nosti? Respondit Iesus, & dicit ei: Priusquam te Philippus vocaret, cum esses sub ficu, vidi te.

49 Respondit ei Nathanael, & ait: Rabbi, tu es Filius Dei, tu es Rex Israël.

50 Respondit Iesus, & dicit ei: Quia dixi tibi: Vidi te sub ficu, credis: majus his videbis.

51 Et dicit ei: Amen, amen dico vobis, videbitis cælum apertum, & Angelos Dei ascendentes, & descendentes supra Filium hominis.

CAPUT II.

Iesus ad nuptias invitatus aquam in vinum convertit; & à Capharnaüm veniens Ierusalem, eicit de templo negotiatores, ac signo à Iudeis petitis, dicit, Solvite templum hæc, &c. multi propter signa crediderunt in nomine Iesu, quoniam ipse non se credebat.

1 ET die tertia nuptiæ factæ sunt in Cana Galilææ: & erat mater Iesu ibi.

2 Vocatus est autem & Iesus, & discipuli eius, ad nuptias.

3 Et deficiente vino, dixit mater Iesu ad eum: Vinum non habent.

4 Et dixit ei Iesus: Quid mihi, & tibi est mulier? nondum venit hora mea.

5 Dicit mater eius ministris: Quodcumque dixerit vobis, facite.

6 Erant autem ibi lapidæ hydriæ sex positæ secundum purificationem Iudeorum, asipientes singulae metretas duas vel ternas.

7 Dicit eis Iesus, Implete hydrias aqua.

Et impleverunt eas usque ad summum.

8 Et dicit eis Iesus: Haec nunc, & scire architrachino. Et tulerunt.

9 Ut autem gustavit architrachinus aquam & non sciebat unde esset, nuntii autem sciebant, qui hauserant aquam: vocat sponsum architrachinus.

10 Et dicit ei: Omnis homo primum bonum vinum ponit: & cum inebriati fuerint, tunc id, quod deterius est: Tu autem servasti bonum vinum usque adhuc.

11 Hoc fecit initium signorum Iesus in Cana Galilee: & manifestavit gloriam suam, & crediderunt in eum discipuli eius.

12 Post hoc descendit Capharnaum ipse, & mater eius, & fratres eius, & discipuli eius: & ibi manserunt non multis diebus.

13 Et prope erat Pascha Iudeorum, & ascendit Iesus Ierosolymam:

14 Et invenit in templo vendentes, boves, & oves, & columbas, & numularios sedentes.

15 Et cum fecisset quasi flagellum de funiculis, omnes eiecit de templo, oves quoque, & boves: & numulariorum effudit, & mesas subvertit.

16 Et hi qui columbas vendebant, dixit: Auferre ista hinc, & nolite facere domum patris mei, domum negotiationis.

17 Recordati sunt vero discipuli eius quia scriptum est: *a Psal. 88.10.* Zelus domus tue comedit me.

18 Responderunt ergo Iudaei, & dixerunt ei: Quod signum ostendis nobis quia haec facis?

19 Respondit Iesus, & dixit eis: *b Solvite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud.*

20 Dixerunt ergo Iudaei: Quadraginta & sex annis aedificatum est templum hoc, & tu in tribus diebus excitabis illud?

21 Ille autem dicebat de templo corporis sui.

22 Cum ergo resurrexisset a mortuis, recordati sunt discipuli eius, quia hoc dicebat, & crediderunt scripturae: & sermioni quem dixit Iesus.

23 Cum autem esset Ierosolymis in pascha in die festo, multi crediderunt in nomine eius, videntes signa eius, quae faciebat.

24 Ipse autem Iesus non credebat semetipsum eis, eo quod ipse nosset omnes.

25 Et quia opus ei non erat ut quis testimonium perhiberet de homine: ipse enim sciebat quid esset in homine.

C A P V T III.

Nicodemus nocte edocet de veniendo ex aqua & spiritu, ac de Jesu iustarum acies serpentis exaltatione, quodque Deus Filium suum misit ad salvandum mundum, facta quaestione de puris aeternis, Iohannes fuit discipulis de Christo in mundum hunc, laudat ipsum dicens illum crescere oportere, se autem minui, & quod Pater omnia dederit in manu eius: ut qui in eum credit, habeat vitam aeternam, qui vero non credit, maneat in Dei ira.

1 Erat autem homo ex pharisaeis, Nicodemus Iohanne, princeps Iudeorum.

2 Ille venit ad Iesum nocte, & dixit ei.

Rabbi, scimus quia a Deo venisti magister: nemo enim potest haec signa facere, quae tu facis, nisi fuerit Deus cum eo.

3 Respondit Iesus, & dixit ei: Amen, amen dico tibi, nisi quis renatus fuerit denuo non potest videre regnum Dei.

4 Dicit ad eum Nicodemus: Quomodo potest homo nasci, cum sit senex? numquid potest in ventrem matris suae iterato introire, & renasci?

5 Respondit Iesus: Amen, amen dico tibi, nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.

6 Quod natum est ex carne, caro est: & quod natum est ex spiritu, spiritus est.

7 Non mireris quia dixi tibi: oportet vos nasci denuo.

8 Spiritus ubi vult spirat: & vocem eius audis, sed nescis unde veniat, aut quo vadat: sic est omnis, qui natus est ex spiritu.

9 Respondit Nicodemus, & dixit ei: Quomodo possunt haec fieri.

10 Respondit Iesus: & dixit ei: Tu es magister in Israel, & haec ignoras?

11 Amen, amen dico tibi, quia quod sciimus loquimur, & quod vidimus testamur, & testimonium nostrum non accipitis.

12 Si terrena dixi vobis, & non creditis: quomodo, si dixerero vobis caelestia, credetis?

13 Et nemo ascendit in caelum, nisi qui descendit de caelo, Filius hominis, qui est in caelo.

14 Et sicut Moyses exaltavit serpentem in deserto, ita exaltari oportet Filium hominis.

15 Ut omnis, qui credit in ipsum, non pereat, sed habeat vitam aeternam.

16 Sic enim Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret: ut omnis, qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam aeternam.

17 Non enim misit Deus Filium suum in mundum, ut iudicet mundum, sed ut salvetur mundus per ipsum.

18 Qui credit in eum, non iudicatur: qui autem non credit, iam iudicatus est: quia non credit in nomine unigeniti Filii Dei.

19 Hoc est autem iudicium: quia lux venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras, quam lucem: erant enim eorum mala opera.

20 Omnis enim qui male agit, odit lucem, & non venit ad lucem, ut non arguantur opera eius.

21 Qui autem facit veritatem, venit ad lucem, ut manifestentur opera eius, quia in Deo sunt facta.

22 Post haec venit Iesus, & discipuli eius in terram Iudaeam: & illic demorabatur cum eis: & baptizabat.

23 Erat autem & Iohannes baptizans in Aenon juxta Salim: quia aquae multae erant illic, & veniebant, & baptizabantur.

24 Nondum enim natus fuerat Iohannes in carcerem.

25 Facta est autem quaestio ex duobus puillis Iohannis cum Iudaeis de purificatione.

26 Et venit ad Iohannem, & dixit ei: Rabbi, qui erat tecum trans

15 dancam,

a Psal. 134.7.

b Num. 21.9.

c Ioh. 4.6.

d Supra 1.9.

e Ioseph. 4.1.

Supra Jordanem, f cui tu testimonium perhibui-
31. 19. illi, ecce hic baptizat, & omnes veniunt
32. 20. ad eum.

32. 20. Respondit Ioannes, & dixit: Non
 potest homo accipere quidquam, nisi fue-
 rit ei datum de celo.

28 Ipsi vos multi testimonium perhibetis,
 & quod dixerim: non sum ego Christus,
 sed quia multus sum ante illum.

29 Qui habet sponsam, sponsus est: ami-
 cus autem sponsi, qui stat, & audit eum,
 gaudio gaudet propter vocem sponsi. Hoc
 ergo gaudium meum implem est.

30 Illum oportet crescere, me autem
 minui.

31 Qui de caelo venit, super omnes
 est. Qui est de terra, de terra est, & de ter-
 ra loquitur. Qui de caelo venit, super om-
 nes est.

32 Et quod vidit, & audivit, hoc testa-
 tur: & testimonium eius nemo accipit.

3 Rom. 33 Qui accepit eius testimonium, *h* si-
3. 4. gnavit quia Deus verax est.

34 Quem enim misit Deus, verba Dei
 loquitur: non enim ad mensuram dat
 Deus spiritum.

35 Pater diligit Filium: & omnia dedit
 in manu eius.

3 Joan. 36 Qui credit in Filium, habet vitam
3. 10. eternam: qui autem incredulus est Filio,
 non videbit vitam, sed ira Dei manet su-
 per eum.

C A P V T I V.

*Iesus cum muliere Samaritana loquitur de
 aqua viva, & adorando Deo in spiritu, mani-
 festans ei se esse Messiam promissam: & discipulis
 dicit se cibum habere, quem illi nesciunt, nem-
 pe Patris obedientiam: de messe & metente uel
 seminante. multi Samaritanorum credunt in eum:
 filium regule sanctorum testatur*

3. 22. **V**T ergo cognovit Iesus, quia au-
 dierunt Pharisei quod Iesus plures
 discipulos facit, & baptizat, quam
 Ioannes.

2 (Quamquam Iesus non baptizaret, sed
 discipuli eius)

3 Reliquit Iudæam, & abiit iterum in Ga-
 lilæam.

4 Oportebat autem eum transire per Sa-
 maritanam.

6 Gen. 5 Venit ergo in civitatem Samariæ, quæ
33. 19. dicitur Sichar: juxta prædium, *6* quod
42. dedit Jacob Ioseph filio suo.

22. 6 Erat autem ibi fons Jacob. Iesus ergo
40. 14. fatigatus ex itinere, sedebat sic supra fon-
32. tem. Hora erat quasi sexta.

7 Venit mulier de Samaria haurire aquam.
 Dicit ei Iesus: Da mihi bibere.

8 (Discipuli enim eius abierant in civita-
 tem ut cibos emerent.)

9 Dicit ergo ei mulier illa Samaritana:
 Quomodo tu Iudeus cum sis, bibere à
 me potes, quæ sum mulier Samaritana?
 non enim cœiuntur Iudæi Samaritanis.

10 Respondit Iesus, & dixit ei: Si scires
 donum Dei, & quis est, qui dedit tibi,
 Da mihi bibere: ut forsitan petisses ab
 eo, & dedit tibi aquam vivam.

11 Dicit ei mulier: Domine, neque
 in quo haurias habes, & puteus alius

est: unde ergo habes aquam vivam?

12 Numquid tu major es patre nostro
 Jacob, qui dedit nobis patrum, & ipse ex
 eo bibit, & filii eius, & pecora eius?

13 Respondit Iesus, & dixit ei: Omnis
 qui bibit ex aqua hac, sitiet iterum: qui
 autem biberit ex aqua, quam ego dabo
 ei, non sitiet in æternum.

14 Sed aqua, quam ego dabo ei, fiet in
 eo fons aquæ salientis in vitam æternam.

15 Dicit ad eum mulier: Domine, da mi-
 hi hanc aquam, ut non sitiam, neque ve-
 niam hic haurire.

16 Dicit ei Iesus: Vade, voca vitum
 tuum, & veni hic.

17 Respondit mulier, & dixit: Non ha-
 beo vitum. Dicit ei Iesus: Bene dixisti,
 quia non habeo vitum:

18 Quinque enim viros habuisti: &
 nunc quem habes, non est tuus vir: hoc
 vere dixisti.

19 Dicit ei mulier: Domine: video
 quia Prophetas es tu.

20 Patres nostri in monte hoc adorave-
 runt, & vos dicitis, quia Ierosolymis est
 locus, ubi adorare oportet.

21 Dicit ei Iesus: mulier crede mihi,
 quia venit hora, quando neque in mon-
 te hoc, neque in Ierosolymis adorabitis
 Patrem.

22 Vos adoratis quod nescitis: nos
 adoramus quod scimus, quia salus ex
 Iudæis est.

23 Sed venit hora, & nunc est, quando
 veri adoratores adorabunt Patrem in spi-
 ritu & veritate. Nam & Pater tales quærit,
 qui adorent eum.

24 Spiritus est Deus: & eos, qui adorant
 eum, in spiritu & veritate oportet adorare.

25 Dicit ei mulier: Scio quia Messias
 venit (qui dicitur Christus) cum ergo vene-
 rit ille, nobis annuntiabit omnia.

26 Dicit ei Iesus: Ego sum, qui loquor
 tecum.

27 Et continuo venerunt discipuli eius:
 & mirabantur, quia cum muliere loque-
 ba ur. Nemo tamen dixit: Quid quæris,
 aut quid loqueris cum ea?

28 Reliquit ergo hydriam suam mulier, &
 abiit in civitatem, & dicit illis hominibus:

29 Venite, videte hominem, qui dixit
 mihi omnia, quæcumque feci: numquid
 ipse est Christus?

30 Exierunt ergo de civitate, & venie-
 bant ad eum.

31 Interea rogabant eum discipuli, di-
 centes Rabbi, manduca.

32 Ille autem dicens: Ego cibum habeo
 manducare quem vos nescitis.

33 Dicebant ergo discipuli ad invicem:
 Non quid aliquis autem ei manducare?

34 Dicit eis Iesus: Meus cibus est, ut
 faciam voluntatem eius, qui misit me, ut
 perficiam opus eius.

35 Nonne vos dicitis, quod adhuc qua-
 tuor menses sunt, & metis venit? Ecce
 dico vobis: Levate oculos vestros, & videte
 regiones, quia alibi sunt jam a messum.

36 Et cum dicit, mercedem accipitis, & con-
 tulerat fructum in vitam æternam: ut, &
 qui

1. Cor.
12. 50

4. Reg.
17. 41

1. Cor.
3. 17

1. Joan.
9. 37

1. Joan.
17. 2

et iudicat, si enim gaudeat & qui meruit.
 32 In hoc enim est verbum verum: quia
 alius est qui iudicat, & alius est qui meruit.
 33 Ego enim si vos iudicare quod vos non la-
 boratis: alii laboraverunt, & vos in la-
 bores eorum introitis.

34 Ex civitate autem illa multi credide-
 runt in eum Samaritanorum, propter ver-
 bum mulieris testimonium perhibentis:
 Quia dixit mihi omnia quaecumque feci.

40 Cum venissent ergo ad illum Samari-
 tani, rogaverunt eum ut ibi maneret. Et
 mansit ibi duos dies.

41 Et multo plures crediderunt in eum
 propter sermonem eius.

42 Et mulieri dicebant: Quia iam non
 propter tuam loquiamur credimus: ipsi
 enim audimus, & scimus, quia hic est
 verus Salvator mundi.

43 Post duos autem dies exiit inde: &
 abiit in Galilaeam.

2. Matt. 44. Ipse enim Iesus testimonium perhi-
 13. 57. buit, quia Propheta in sua patria hono-
 6. 4. rem non habet.

45 Cum ergo venisset in Galilaeam, ex-
 4. 24. ceperunt eum Galilaei, cum omnia vidissent
 4. 12. quae fecerat Ierosolymis in die festo: &
 2. Marc. 1. 14. ipsi enim venerant ad diem festum.

46 Venit ergo iterum in Cana Galilaeae,
 4. 14. ubi fecit aquam vinum. Et erat quidam
 2. 9. regulus, cuius filius infirmabatur Caphar-
 2. 9. naum.

47 Hic cum audisset quia Iesus adveniret
 2. 9. à Iudaea in Galilaeam, abiit ad eum, & roga-
 2. 9. bat eum ut descenderet, & sanaret filium
 2. 9. ejus: incipiebat enim mori.

48 Dixit ergo Iesus ad eum: Nisi signa &
 prodigia videritis, non creditis.

49 Dicit ad eum regulus: Domine, descen-
 de prius quam moriatur filius meus.

50 Dicit ei Iesus: Vade, filius tuus vivit.
 Credidit homo sermoni, quem dixit ei Ie-
 sus, & ibat.

51 Iam autem eo descendente, servi oc-
 curserunt ei, & nuntiaverunt dicentes, quia
 filius ejus viveret.

52 Interrogabat ergo horam ab eis, in qua
 malus habuerit. Et dixerunt ei: Quia heri
 hora septima reliquit eum febris.

53 Cognovit ergo pater, quia illa hora
 erat, in qua dixit ei Iesus, Filius tuus vivit:
 & credidit ipse, & domus ejus tota.

54 Hoc iterum secundum signum fecit Ie-
 sus, cum venisset à Iudaea in Galilaeam.

C A P V T V.

Iesus ad piscinam sanato agro qui 38. annis
 languerat, jubet sabbato tollere grabatum, & Iudaeis
 ad eum venientibus respondet se omnia sua simul
 cum Patre operari, mortuosque vivificare, ac ju-
 dicem ab illo constare eum esse omnium, cui et
 Iohannes & propria opera ac Pater, imò & Moyses
 ipse testimonium perhibent.

1. 1. Post haec erat dies festus Iudaeorum,
 23. 5. & ascendit Iesus Ierosolymam.

2. 1. Est autem Ierosolymus Probatina, pis-
 16. 1. cina, quae cognominatur Hebraice Bethesda,
 2. 1. quod quae porticus habens.

3. In his jacebat multitudo magna lan-
 guentium, ex oronibus, claudis, aridis,
 expectantibus aquam moventem.

4. Angelus autem Domini descendebat se-
 cundum tempus in piscinam: & movebatur
 aqua. In quibus prior descendisset in piscinam
 post motionem aquae, sanus fiebat à qua-
 cumque e detinebatur infirmitate.

5. Erat autem quidam homo ibi triginta &
 octo annos habens in infirmitate sua.

6. Hunc cum vidisset Iesus jacentem, & co-
 gnovisset quia iam multum tempus haberet,
 dicit ei: Vis sanus fieri?

7. Respondit ei languidus: Domine, homi-
 nem non habeo, ut cum turbata fuerit aqua,
 natiar me in piscinam: dum venio enim
 ego, alius ante me descendit.

8. Dicit ei Iesus: Surge, tolle grabatum
 tuum, & ambula.

9. Et statim sanus factus est homo ille: &
 sustulit grabatum suum, & ambulabat. Erat
 autem sabbatum in die illo.

10. Dicebant ergo Iudaei illi qui sanatus
 fuerat: Sabbatum est, non licet tibi tolle-
 re grabatum tuum.

11. Respondit eis: Qui me sanum fecit,
 ille mihi dixit: Tolle grabatum tuum, &
 ambula.

12. Interrogaverunt ergo eum: Quis est
 ille homo, qui dixit tibi: Tolle grabatum
 tuum, & ambula?

13. Is autem qui sanus fuerat effectus, nesciebat
 quis esset. Iesus enim declinavit à
 turba constituta in loco.

14. Postea invenit eum Iesus in templo,
 & dixit illi: Ecce sanus factus es: jam
 noli peccare, ne deterius tibi aliquid con-
 tingat.

15. Abiit ille homo, & nuntiavit Iudaeis
 quia Iesus esset, qui fecit eum sanum.

16. Propterea persequiebantur Iudaei Iesum
 quia haec faciebat in sabbato.

17. Iesus autem respondit eis: Pater meus
 usque modo operatur, & ego operor.

18. Propterea ergo magis querebant eum
 Iudaei interficere: quia non solum solvebat
 sabbatum, sed & patrem suum dicebat Deum,
 æqualem se faciens Deo. Respondit itaque
 Iesus, & dixit eis:

19. Amen, amen dico vobis: non potest Fi-
 lius à se facere quidquam, nisi quod viderit
 Patrem facientem: quaecumque enim ille te-
 cerit, haec & Filius similiter facit.

20. Pater enim diligit Filium, & omnia de-
 monstrat ei, quae ipse facit: & majora his
 demonstrabit ei opera, ut vos miremini.

21. Sicut enim Pater suscitavit mortuos, &
 vivificavit: sic & Filius, quos vult, vivificat.

22. Neque enim Pater iudicat quemquam:
 sed omne iudicium dedit Filio.

23. Ut omnes honorificent Filium, si-
 cut honorificant Patrem: qui non honori-
 ficat Filium, non honorificat Patrem, qui
 misit illum.

24. Amen, amen dico vobis, quia qui ver-
 bum meum audit, & credit ei qui misit me,
 habet vitam æternam, & in iudicium non
 venit, sed transit à morte in vitam.

25. Amen, amen dico vobis, quia ve-
 ni hora, & nunc est, quando mortui au-
 dient vocem Filii Dei, & qui audierint, vi-
 vent.

26. Sicut enim Pater habet vitam in semet-
 ipso:

6. Exodo
 20. 11.
 Jerem.
 17. 24.

ipso : sic dedit & Filio habere vitam in semetipso :

27 Et potestatem dedit ei iudicium facere , quia Filius hominis est.

28 Nolite mirari hoc , quia venit hora , in qua omnes , qui in monumentis sunt auditur vo-^{o Matt.} ^{25 46.} cem Filii Dei.

29 Et procedent qui bona fecerunt , in resurrectionem vi-^{o Matt.} ^{25 46.} x : qui vero mala egerunt , in resurrectionem iudicii.

30 Non possum ego à me ipso facere quidquam. Sicut audio , iudico : & iudicium meum iustum est : quia non quero voluntatem meam , sed voluntatem eius , qui misit me.

31 Si ego testimonium perhibeo de me ipso , testimonium meum non est verum.

32 Alius est , qui testimonium perhibet de me : & scio quia verum est testimonium , quod perhibet de me.

33 Vos misistis ad Ioannem : & testimonium in perhibuit veritati.

34 Ego autem non ab homine testimonium accipio : sed hæc dico ut vos salvi sitis.

35 Ille erat lucerna ardens , & lucens. Vos autem voluistis ad horam exultare in luce eius.

36 Ego autem habeo testimonium majus Ioanne. Opera enim , quæ dedit mihi Pater ut perficiam ea , ipsa opera , quæ ego facio , testimonium perhibent de me , quia Pater misit me :

37 Et qui misit me Pater , & ipse testimonium perhibuit de me : neque vocem eius unquam audistis , neque speciem eius vidistis.

38 Et verbum eius non habetis in vobis manens : quia quem misit ille , huic vos non creditis.

39 Scrutamini Scripturas , quia vos putatis in ipsis vitam æternam habere : & illæ sunt , quæ testimonium perhibent de me :

40 Et non vultis venire ad me ut vitam habeatis.

41 Charitatem ab hominibus non accipio :

42 Sed cognovi vos , quia dilectionem Dei non habetis in vobis.

43 Ego veni in nomine Patris mei , & non accipitis me : si alius venerit in nomine suo illum accipietis.

44 Quomodo vos potestis credere , qui gloriam ab invicem accipitis , & gloriam , quæ à solo Deo est , non queritis ?

45 Nolite putare quia ego accusaturus sum vos apud Patrem : est qui accusat vos Moyses , in quo vos speratis.

46 Si enim crederetis Moysi , crederetis fortiter & mihi : quia de me enim ille scripsit.

47 Si autem illius literis non creditis : quomodo verbis meis crederis.

C A P V T VI.

Quinque panibus & duobus piscibus satiet quinque virorum milia : Iu-^{o Matt.} ^{14 13.} is volentes ipsum facere rem : pueri autem ad discipulos vento agitato ambulantes : de pane ca-^{o Matt.} ^{14 13.} estis dices , quidque i-^{o Matt.} ^{14 13.} se-^{o Matt.} ^{14 13.} rant vult , & caro eius estis quem oportet manducare , singulisque ejus panibus quem oportet bibere : quidam infirmi effecti ejus sermone des-^{o Matt.} ^{14 13.} se-^{o Matt.} ^{14 13.} runt , & statim autem in eum eo permanent : quoniam tamen unum dicit esse diabolum.

1 Post hæc abiit Iesus trans mare Galilee , quod est Tyberiadis.

2 Et sequebatur eum multitudo magna , quia videbant signa , quæ faciebat super his qui infirmabantur ,

3 Subiit ergo in montem Iesus : & ibi se-^{o Matt.} ^{14 13.} debat cum discipulis suis.

4 Erat autem proximum Pascha , dies festus Iudeorum.

5 Cum sublevasset ergo oculos Iesus , & vidisset quia multitudo maxima venit ad eum , dixit ad Philippum : Vnde tamen habes panes , ut manducent hi ?

6 Hoc autem dicebat tentans eum : ipse enim sciebat quid esset factururus.

7 Respondit ei Philippus : Ducentorum denariorum panes non sufficient eis , ut unusquisque modicum quid accipiat.

8 Dicit ei unus ex discipulis eius , Andreas frater Simonis Petri :

9 Est puer unus hic , qui habet quinque panes hordeaceos , & duos pisces : sed hæc quid sunt inter tantos ?

10 Dixit ergo Iesus : Facite homines discumbere. Erat autem scorum multum in loco. Discubuerunt ergo viri , numero quasi quinque millia.

11 Accipit ergo Iesus panes : & cum gratias egisset , distribuit discumbentibus : similiter & ex piscibus quantum volebant.

12 Ut autem impleti sunt , dixit discipulis suis : Colligite quæ superaverunt fragmenta , ne pereant.

13 Collegerunt ergo , & impleverunt duodecim cophinos fragmentorum ex quinque panibus hordeaceis , quæ superfluerunt his qui manducaverant.

14 Illi ergo homines , cum vidissent quod Iesus fecerat signum , dicebant : Quia hic est verè propheta , qui venturus est in mundum.

15 Iesus ergo cum cognovisset , quia venturi essent ut raperent eum , & facerent eum regem , fugit iterum in montem ipse solus.

16 Ut autem sero factum est , descenderant discipuli ejus ad mare.

17 Et cum ascendissent navim , venerunt trans mare in Capharnaum : & tenebræ jam factæ erant : & non venerat ad eos Iesus.

18 Mare autem , vento magno flante , exurgebat.

19 Cùm remigassent ergo quasi stadia viginti quinque aut triginta , vident Iesum ambulante supra mare , & proximum navi fieri , & timuerunt.

20 Ille autem dicit eis : Ego sum , nolite timere.

21 Voluerunt ergo accipere eum in navim : & statim navis fuit ad terram , in quam ibant.

22 Altera die , turba quæ stabat trans mare , vidit quia navicula alia non erat ibi nisi una , & quia non introisset cum discipulis suis Iesus in navim , sed solus ibi esset.

23 Aliæ vero supervenerunt naves à Tibetade , juxta locum ubi manducaverant panes , gratias agente Domino.

24 Cùm ergo vidisset turba quia Iesus non esset ibi , neque discipuli ejus , & cederent in naviculas & venerunt Capharnaum , quærites eum.

25 Et cum venisset ut cum trans mare,
dicerent ei: Rabbi, quando hoc vendisti?

26 Respondit eis Iesus, & dixit: Amen,
amen dico vobis: quareis me, non quia
vidistis signa, sed quia manducastis ex pa-
nibus, & saturati estis.

27 Operamini non cibum qui perit, sed
qui permanet in vitam æternam, quem fi-
lius hominis dabit vobis. Hanc enim Pa-
ter signavit Dominus.

28 Dixit ergo ad eum. Quid faciemus
ut operemur opera Dei?

29 Respondit Iesus, & dixit eis: & Hoc
est opus Dei, ut credatis in eum quem
misit ille.

30 Dixerunt ergo ei: Quod ergo tu facis
signum ut videamus, & credamus tibi?
quid operaris?

31 Patres nostri manducaverunt manna
in deserto, sicut scriptum est: Panem de
cælo dedit eis manducare.

32 Dixit ergo eis Iesus: Amen, amen dico
vobis: Non Moyses dedit vobis panem de
cælo, sed pater meus dat vobis panem de
cælo verum.

33 Panis enim Dei est, qui de cælo des-
cendit, & dat vitam mundo.

34 Dixerunt ergo ad eum: Domine, sem-
per da nobis panem hunc.

35 Dixit autem eis Iesus: Ego sum panis
vitz: f qui venit ad me, non esuriat: & qui
credit in me, non sitiet unquam.

36 Sed dixi vobis, quia & vidistis me, &
non creditis.

37 Omne, quod dat mihi Pater, ad me
veniet: & eum, qui venit ad me, non
ejiciam foras:

38 Quia descendi de cælo, non ut faciam
voluntatem meam, sed voluntatem ejus,
qui misit me.

39 Hæc est autem voluntas ejus, qui mi-
sit me, Patris: ut omne, quod dedit mihi,
non perdam ex eo, sed resuscitem illud in
novissimo die.

40 Hæc est autem voluntas Patris mei,
qui misit me: ut omnis, qui videt Filium, &
credit in eum habeat vitam æternam, & ego
resuscitabo eum in novissimo die.

41 Murmurabant ergo Iudæi de illo, quia
dixisset: Ego sum panis vivus, qui de cælo
descendi.

42 Et dicebant: g Nonne hic est Iesus fi-
lius Ioseph, cujus nos novimus patrem, &
matrem? Quomodo ergo dicit hic? Quia
de cælo descendi?

43 Respondit ergo Iesus, & dixit eis: No-
lite murmurare in invicem:

44 Nemo potest venire ad me, nisi Pater,
qui misit me, traxerit eum: & ego resusci-
tabo eum in novissimo die.

45 Est scriptum in Prophetis: h Et erunt
omnes doctores Dei. Omnis, qui audivit a
Patre, & didicit venit ad me.

46 Non quia Patrem vidit quisquam, nisi
is, qui est a Deo, hic vidit Patrem.

47 Amen amen dico vobis: Qui credit in
me, habet vitam æternam.

48 Ego sum panis vitz
49 Et Patres vestri manducaverunt manna
in deserto, & mortui sunt.

50 Hæc est panis de cælo descendens: ut si
quis ex ipso manducaverit, non moriatur.

51 Ego sum panis vivus: qui de cælo
descendi.

52 Si quis manducaverit ex hoc pane, vi-
vet in æternum: & panis, quem ego dabo,
caro mea est pro mundi vita.

53 Litigabant ergo Iudæi ad invicem, di-
centes: Quomodo potest hic nobis carnem
suam dare ad manducandum?

54 Dixit ergo eis Iesus: Amen, amen dico
vobis: Nisi manducaveritis carnem Filii
hominis, & biberitis ejus sanguinem, non
habebitis vitam in vobis.

55 Qui manducat meam carnem, & bibit
meum sanguinem, habet vitam æternam: &
ego resuscitabo eum in novissimo die:

56 Caro enim mea, verè est cibus: &
sanguis meus, verè est potus.

57 Qui manducat meam carnem, & bi-
bit meum sanguinem, in me manet, &
ego in illo.

58 Sicut misit me vivens Pater, & ego vi-
vo propter Patrem: & qui manducat me, &
ipse vivet propter me:

59 Hæc est panis, qui de cælo descendit.
Non sicut manducaverunt patres vestri
manna, & mortui sunt. Qui manducat hunc
panem, vivet in æternum.

60 Hæc dixit in synagoga docens, in Ca-
pharnaüm.

61 Multi ergo audientes ex discipulis
ejus, dixerunt: Durus est hic sermo, &
quis potest eum audire?

62 Sciens autem Iesus apud semetipsum,
quia murmurarent de hoc discipuli ejus,
dixit eis: Hoc vos scandalizat?

63 Si ergo videritis filium hominis ascen-
dentem ubi erat prius?

64 Spiritus est, qui vivificat: caro non
prodest quidquam; verba, quæ ego locutus
sum vobis, spiritus & vita sunt.

65 Sed sunt quidam ex vobis, qui non cre-
dunt. Sciebat enim ab initio Iesus qui essent
non credentes, & quis traditurus esset eum.

66 Et dicebat: Propterea dixi vobis, quia
nemo potest venire ad me, nisi fuerit ei da-
tum à Patre meo.

67 Ex hoc multi discipulorum ejus abierunt
retro: & jam non cum illo ambulabant.

68 Dixit ergo Iesus ad duodecim: Num-
quid & vos vultis abire?

69 Respondit ergo ei Simon Petrus: Do-
mine, ad quem ibimus? verba vitæ æter-
næ habes.

70 Et nos credidimus, & cognovimus,
quia tu es Christus Filius Dei.

71 Respondit eis Iesus: Nonne ego vos
duodecim elegi: & ex vobis unus diabo-
lus est?

72 Dicebat autem Iudam Simonis Isca-
riotem: hic enim erat traditurus eum, cum
esset unus ex duodecim.

C A P V T VII.

Ad synagoga Iudæi, quasi in secretis asen-
dens, convinctus de apostata doctrina Iudæos, qui
ipsum iniquis calumniarum de curato homine ex-
bato fuerant ad se vocat, & de ipso turbam vult
justum: minister per ad eum apprehendendum, &
eum a synagoga pro dicatione eorum ad se.

CCC

scilicet Nicodemus ipsum defendens, male audit a Pontificibus & Iudeis.

Post hac ad eum ambulabat Iesus in Galileam, non enim volebat in Iudæam ambulare, quia querebant eum Iudæi interficere.

Levit. 24. 3. **2** Erat autem in proximo dies festus Iudæorum, & Synopogia.

3 Dixerunt autem ad eum fratres ejus: Transi hinc, & vade in Iudæam, ut & discipuli tui videant opera tua, quæ facis.

4 Nemo quippe in occulto quid facit, & quærit ipse in palam ille: si hæc facis, manifesta te ipsum mundo.

5 Neque enim fratres ejus credebant in eum.

6 Dixit ergo eis Iesus: Tempus meum nondum advenit: tempus autem vestrum semper est paratum.

7 Non potest mundus odisse vos: me autem odit: quia ego testimonium perhibeo de illo, quod opera ejus mala sunt.

8 Vos ascendite ad diem festum hunc, ego autem non ascendo ad diem festum istum: quia meum tempus nondum impletum est.

9 Hæc cum dixisset, ipse mansit in Galilæa.

10 Ut autem ascenderunt fratres ejus, tunc & ipse ascendit ad diem festum non manifeste, sed quasi in occulto.

11 Iudæi ergo querebant eum in die festo, & dicebant: Vbi est ille?

12 Et murmur multum erat in turba de eo. Quidam enim dicebant: Quia bonus est. Alii autem dicebant: Non, sed seducit turbas.

13 Nemo tamen palam loquebatur de illo, propter metum Iudæorum.

14 Jam autem die festo mediante, ascendit Iesus in templum, & docebat.

15 Et mirabantur Iudæi, dicentes: Quomodo hic literas scit, cum non didicerit?

16 Respondit eis Iesus, & dixit: mea doctrina non est mea, sed ejus, qui misit me.

17 Si quis voluerit voluntatem ejus facere: cognoscat de doctrina, utrum ex Deo sit, an ego à meipso loquar.

18 Qui à semetipso loquitur, gloriam propriam quærit: qui autem quærit gloriam ejus, qui misit eum, hic verax est, & injuria in illo non est.

Exod. 24. 3. **19** Nonne Moyses dedit vobis legem: & nemo ex vobis facit legem?

Levit. 24. 18. **20** Quid me quæritis interficere? Respondit turba, & dixit: Dæmonium habes; quis te quærit interficere?

21 Respondit Iesus, & dixit eis: Vnum opus feci, & omnes miramini.

Levit. 22. 3. **22** Propterea & Moyses dedit vobis circumcisionem: (non quia ex Moyse est, & de Gen. 17. 10, sed lex patribus) & in sabbato circumciditis hominem.

23 Si circumcisionem accipit homo in sabbato, ut non solvantur lex Moyse: ubi indigna iniquia totum hominem sanctum fecit in sabbato?

Deut. 1. 16. **24** Nolite, dii are, secundum faciem, sed iustum iudicium iudicare.

25 Dicebant ergo quidam ex Ierosoly-

nis: Nonne hic est, quem quærent interficere?

26 Et ecce palam loquitur, & nihil ei dicunt. Numquid verè cognoverunt principes quia hic est Christus?

27 Sed hunc scimus unde sit. Christus autem cum venerit, nemo scit unde sit.

28 Clamabat ergo Iesus in templo docens, & dicens: Et me scitis, & unde sum scitis: & à templo non veni, sed est verus, qui misit me, quem vos nescitis.

29 Ego scio eum, quia ab ipso sum, & ipse me misit.

30 Querebant ergo eum apprehendere: & nemo misit in illum manus, quia nondum venerat hora ejus.

31 De turba autem multi crediderunt in eum, & dicebant: Christus cum venerit, numquid plura signa faciet quam quæ hic facit?

32 Audierunt Pharisei turbam murmurantem de illo hæc: & miserunt Principes & Pharisei ministros, ut apprehenderent eum.

33 Dixit ergo eis Iesus: Adhuc modicum tempus vobiscum sum: & vado ad eum, qui me misit.

34 Quæretis me, & non invenietis: & ubi ego sum, vos non potestis venire. *f. Infr. 13. 33.*

35 Dixerunt ergo Iudæi ad semetipsos: Quo hic iturus est, quia non inveniemus eum: numquid in dispersionem Gentium iturus est, & docturus Gentes?

36 Quis est hic sermo, quem dixit: Quæretis me, & non invenietis: & ubi sum ego, vos non potestis venire?

37 In novissimo autem die magno festivitatis, stabat Iesus, & clamabat, dicens: Si quis sitit, veniat ad me, & bibat. *Levit. 23. 17.*

38 Qui credit in me, sicut dicit Scriptura, flumina de ventre ejus fluent aqua viva. *h. Deut. 12. 15. Joel 2. 12.*

39 Hoc autem dixit de Spiritu, quem accepturi erant credentes in eum: nondum enim erat Spiritus datus, quia Iesus nondum erat glorificatus. *Act. 2. 17.*

40 Ex illa ergo turba, cum audissent hos sermones ejus, dicebant: Hic est verè propheta.

41 Alii dicebant: Hic est Christus. Quidam autem dicebant: Numquid à Galilæa venit Christus?

42 Nonne Scriptura dicit: Quia ex semine David, & de Bethlehem castello, ubi erat David, venit Christus? *h. Mich. 5. 2. Mat. 2. 6.*

43 Dissensio itaque facta est in turba propter eum.

44 Quidam autem ex ipsis volebant apprehendere eum: sed nemo misit super eum manus.

45 Venerunt ergo ministri ad Pontifices, & Phariseos. Et dixerunt eis illi: Quare non adduxistis illum?

46 Responderunt ministri: Nunc autem locus est homo, sicut hoc homo.

47 Responderunt ergo ei Pharisei: Numquid & vos seducti estis?

48 Numquid ex principibus & quædam credidit in eum, aut ex Phariseis?

49 Sed turba hæc, quæ non novit legem

legem, maledicti sunt
 25. p. 2. 50. Dixit Nicodemus ad eos, k ille qui
 3. 2. venit ad eum nocte, qui natus erat ex ipsis :
 1. 1. 51. Numquid lex nostra iudicat hominem
 17. 3. nisi prius audierit ab ipso. & cognoverit
 5. 19. quid faciat.
 15. 52. Responderunt, & dixerunt ei: Numquid
 & in Galilaeis? Scrutare Scripturas, & vi-
 de quia in Galilaea propheta non surgit.
 53. Et reversi sunt unusquisque in domum
 suam.

CAPVT VIII.

Mulierem in adulterio deprehensam, scribens in
 terra absistit ab accusatoribus: dicit se lucem
 mundi, & Phariseos in peccato suo morituros: qui
 eam verè sunt eius discipuli, quare servi aut libe-
 ri: dicit illos neque ex Deo, neque ex Abraham,
 sed ex patre diabolo esse, qui veritatem dicenti non
 crederent: blasphemantibus dicit se dæmonium non
 habere, sed Patrem honorificare, & antequam
 Abraham fieret, se esse: volentibusque eum lapida-
 re, auferens sui prospectum exit de templo.

1. Iesus autem perexit in Montem oli-
 veti.

2. Et diluculo iterum venit in templum,
 & omnis populus venit ad eum, & sedens
 docebat eos.

3. Adducunt autem Scribæ, & Pharisei,
 mulierem in adulterio deprehensam, & sta-
 tuerunt eam in medio,

4. Et dixerunt ei: Magister, hæc mulier
 modo deprehensa est in adulterio.

5. In lege autem Moyses mandavit no-
 bis huiusmodi lapidare. Tu ergo quid di-
 cis?

6. Hoc autem dicebant tentantes eum, ut
 possent accusare eum. Iesus autem inclinans
 se deorsum, digito scribebat in terra.

7. Cum ergo perseverarent interrogantes
 eum, erexit se, & dixit eis: Qui sine pec-
 cato est vestrum, primus in illam lapidem
 mittat.

8. Et iterum se inclinans, scribebat in
 terra:

9. Audientes autem unus post unum exi-
 bant, incipientes a senioribus: & remansit
 solus Iesus, & mulier in medio stans

10. Eligens autem se Iesus, dixit ei: Mu-
 lier, ubi sum, qui te accusabant? Nemo te
 condemnavit?

11. Quæ dixit: Nemo, Domine. Dixit
 autem Iesus: Nec ego te condemnabo. Va-
 de, & jam amplius noli peccare.

12. Iterum ergo loquutus est eis Iesus, di-
 cens: Ego sum lux mundi: qui sequitur
 me, non ambulat in tenebris, sed habebit
 lucem vitæ

13. Dixerunt ergo ei Pharisei: Tu de te
 ipso testimonium perhibes: testimonium
 tuum non est verum.

14. Respondit Iesus, & dixit eis: Etsi ego
 testimonium perhibeo de meipso, verum
 est testimonium meum: quia scio unde ve-
 ni, & quo vado: vos autem, nescitis unde
 venio, aut quo vado.

15. Vos secundum carnem iudicatis: ego
 non iudico quemquam

16. Et si iudico ego, iudicium meum ve-
 rum est, quia solus non sum: sed ego, &
 qui misit me Pater.

17. Et in lege vestra scriptum est, d quia
 duorum hominum testimonium verum est

18. Ego sum, qui testimonium perhibeo
 de meipso: & testimonium non perhibet de
 me qui misit me, Pater.

19. Dicebant ergo ei: Vbi est pater tuus?
 Respondit Iesus: Neque me scitis, neque
 Patrem meum: si me sciretis, sciretis &
 Patrem meum sciretis.

20. Hæc verba locutus est Iesus in pazo
 phylacio, docens in templo: & nemo appre-
 hendit eum, quia necdum vene-
 rat hora eius.

21. Dixit ergo iterum eis Iesus: Ego va-
 do, & queretis me, & in peccato vestro
 moriemini. Quo ego vado, vos non pote-
 stis venire.

22. Dicebant ergo Iudæi: Numquid inter-
 fiet semetipsum, quia dixit: Quo ego va-
 do, vos non potestis venire?

23. Et dicebat eis: Vos de deorsum estis:
 ego de supernis sum. Vos de mundo hoc
 estis, ego non sum de hoc mundo.

24. Dixi ergo vobis, quia moriemini in
 peccatis vestris: si enim non credideritis
 quia ego sum, moriemini in peccato vestro:

25. Dicebant ergo ei: Tu quis es? Dixit
 eis Iesus: Principium, qui & loquor vobis.

26. Multa habeo de vobis loqui, & iudi-
 care: sed qui me misit, verax est: & ego
 quæ audiui ab eo, hæc loquor in mundo.

27. Et non cognoverunt quia Patrem eius
 dicebat Deum.

28. Dixit ergo eis Iesus: Cum exaltaveritis
 Filium hominis, tunc cognoscetis quia ego
 sum, & à meipso facio mihi, & sed sicut do-
 cuit me Pater, hæc loquor:

29. Et qui me misit, mecum est, & non
 reliquit me solum: quia ego, quæ placita
 sunt ei, facio semper.

30. Hæc illo loquente, multi crediderunt
 in eum.

31. Dicebat ergo Iesus ad eos, qui credi-
 derunt ei, Iudæos: Si vos manseritis in ser-
 mone meo, ve estis discipuli mei eritis:

32. Et cognoscetis veritatem, & veritas li-
 berabit vos.

33. Responderunt ei: Scire Abraham su-
 mus, & nemini servivimus unquam: quo-
 modo tu dicis: Liberi eritis?

34. Respondit eis Iesus: Amen, amen dico
 vobis: si quia omnis qui facit peccatum, ser-
 vum est peccati.

35. Servus autem non manet in domo in
 æternum: filius autem manet in æternum

36. Si ergo vos filius liberaverit, vere li-
 beri eritis.

37. Scio quia filii Abraham estis: sed que-
 ritis me interficere, quia testimonium non
 capio in vobis.

38. Ego quod vidi apud Patrem meum,
 loquor: & vos quæ vidistis apud Patrem
 vestrum, facitis

39. Responderunt, & dixerunt ei: Pater
 noster Abraham est. Dicit ei Iesus: Si filii
 Abraham estis, opera Abraham facite.

40. Nunc autem queritis me interficere,
 hominem, qui vobis testem habeo: sed non
 sum, quam audiui à Deo: hæc Abraham
 non fecit

41. Vestra sunt opera patris vestri. Dixerunt
 ergo ei

d. Delat.

17. 6.

19.

15.

Matth.

18. 16.

2. Cor.

13. 1.

Hebr.

10. 28.

3. 42

f. Rom.

6. 15.

2. 17.

2. 12.

itaque ei. Nos ex fornicatione non sumus nati: unum patrem habemus Deum.

42 Dixit ergo eis Iesus: Si Deus pater vester esset: diligeretis unum me. Ego enim ex Deo processi, & veni: neque enim à me ipso veni, sed ille me misit.

43 Quare loquelam meam non cognoscitis? Quia non potestis audire sermonem meum.

44 *§ 1. 10. m. 3. 8.* Vos ex patre diabolo estis: & desideria patris vestri vultis tacere, ille homicida erat ab initio, & in veritate non stetit: quia non est veritas in eo; cum loquitur mendacium, ex propriis loquitur, quia mendax est, & pater eius.

45 Ego autem si veritatem dico, non creditis mihi.

46 Quis ex vobis arguet me de peccato? Si veritatem dico vobis, quare non creditis mihi?

47 *§ 1. 20. m. 4. 6.* Qui ex Deo est, verba Dei audit. Propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis.

48 Responderunt ergo Iudæi, & dixerunt ei: Nonne bene dicimus nos, quia Samaritanus es tu, & dæmonium habes?

49 Respondit Iesus: Ego dæmonium non habeo: sed honorifico Patrem meum, & vos inhonorastis me.

50 Ego autem non quero gloriam meam: est qui quærat, & iudicet.

51 Amen, amen dico vobis: si quis sermonem meum servaverit, mortem non videbit in æternum.

52 Dixerunt ergo Iudæi: Nunc cognovimus quia dæmonium habes. Abraham mortuus est, & Prophetæ: & tu dicis: Si quis sermonem meum servaverit, non gustabit mortem in æternum.

53 Numquid tu maior es patre nostro Abraham, qui mortuus est? & Prophetæ mortui sunt. Quem te ipsum facis?

54 Respondit Iesus: Si ego glorifico me ipsum, gloria mea nihil est: est Pater meus, qui glorificat me, quem vos dicitis quia Deus vester est.

55 Et non cognovistis eum; ego autem novi eum: Et si dixerò quia non scio eum, etiam similis vobis, mendax. Sed scio eum, & sermonem eius servo.

56 Abraham pater vester exultavit ut videret diem meum; vidit, & gavisus est.

57 Dixerunt ergo Iudæi ad eum: Quinquaginta annos nondum habes, & Abraham vidisti?

58 Dixit eis Iesus: Amen, amen dico vobis, antequam Abraham fieret, ego sum.

59 Tulerunt ergo lapides, ut jacerent in eum: Iesus autem abscondit se, & exivit de templo.

C A P V T I X.

Cæcum à nativitate sabbato illuminat; cuius miraculi gloriam Pharisei multis verbis laborant Christo detrachere: & quis est qui cæcus fuerat Christum videri, extra synagogam eiecit, sed à cæcis eductus creditur ad adorandum ipsum, qui in iudicium se in mundum venisse ait.

1 ET pater eius Iesus vidit hominem cæcum à nativitate.

2 Et interrogaverunt eum discipuli eius: Rabbi, quis peccavit, hic, aut paren-

tes eius, ut cæcus nasceretur?

3 Respondit Iesus: Neque hic peccavit, neque parentes eius: sed ut manifestentur opera Dei in illo.

4 Me oportet operari opera eius, qui misit me, donec dies est: venit nox, quando nemo potest operari.

5 Quamdiu sum in mundo, lux sum mundi.

6 Hæc cum dixisset, expuit in terram, & fecit lutum ex sputo, & linivit lutum super oculos eius.

7 Et dixit ei: Vade, lava in natatoria Siloë (quod interpretatur Missus.) Abiit ergo, & lavit, & venit videns.

8 Itaque vicini, & qui viderant eum prius quia mendicus erat, dicebant: Nonne hic est, qui sedebat, & mendicabat? Alii dicebant: Quia hic est.

9 Alii autem: Nequaquam, sed similis est ei. Ille verò dicebat: Quia ego sum.

10 Dicebant ergo ei: Quomodo aperti sunt tibi oculi?

11 Respondit: Ille homo, qui dicitur Iesus, lutum fecit: & unxit oculos meos, & dixit mihi: Vade ad natatoria Siloë, & lava. Et abii, lavi, & video.

12 Et dixerunt ei: Vbi est ille? Ait: Nescio.

13 Adducunt eum ad Phariseos, qui cæcus fuerat.

14 Erat autem sabbatum, quando lutum fecit Iesus, & aperuit oculos eius.

15 Iterum ergo inter agebant eum Pharisei quomodo vidisset. Ille autem dixit eis: Lutum mihi posuit super oculos, & lava & video.

16 Dicebant ergo, ex Phariseis quidam: Non est hic homo à Deo, qui sabbatum non custodit. Alii autem dicebant: Quomodo potest homo peccator hæc signa facere? Et schisma erat inter eos.

17 Dicunt ergo cæco iterum: Tu quid dicis de illo, qui aperuit oculos tuos? Ille autem dixit: Quia propheta est.

18 Non Crediderunt ergo Iudæi de illo, quia cæcus fuisset, & vidisset, donec vocaverunt parentes eius, qui viderat:

19 Et interrogaverunt eos, dicentes: Hic est filius vester, quem vos dicitis quia cæcus natus est? Quomodo ergo nunc videt?

20 Responderunt eis parentes eius, & dixerunt: Scimus quia hic est filius noster, & quia cæcus natus est;

21 Quomodo autem nunc videat, nescimus: aut quis ejus aperuit oculos, nos nescimus: ipsum interrogate: ætatem habet, ipse de se loquatur.

22 Hæc dixerunt parentes eius, quoniam timebant Iudæos: jam enim conspicerant Iudæi, ut si quis eum confiteretur esse Christum, extra synagogam eieceret.

23 Propterea parentes eius dixerunt: Quia ætatem habet, ipsum interroga.

24 Vocaverunt ergo tuum hominem, qui fuerat cæcus, & dixerunt ei: Da gloriam Deo, nos scimus quia hic homo peccator est.

25 Dixit ergo ei ille: Si peccator est, nescio: unum scio, quia cæcus cum essem, modo video.

34 Quem pater sanctificavit, & misit in mundum, vos dicite: Quia blasphemas: quia dixi, Filius Dei sum?

37 Si non facio opera Patris mei, nolite credere mihi.

38 Si autem facio: & si mihi non videtis credere, operibus credite, ut cognoscatis, & credatis quia Pater in me est, & ego in Patre.

39 Queriebant ergo eum apprehendere: & exivit de manibus eorum.

40 Et abiit iterum trans Iordanem, in eum locum, ubi erat Ioannes baptizans prius: & mansit illic.

41 Et multi venerunt ad eum, & dicebant: Quia Ioannes quidem signum fecit nullum.

42 Omnia autem quaecumque dixit Ioannes de hoc, vera erant. Et multi crediderunt in eum.

C A P V T X I

Iesus Lazarum quatuor diebus mortuum resuscitans prafatus multis cum discipulis & cum Martha: quæ propter dum propter hoc miraculum multi in Christum crederent: Pontifices & Pharisæi in consilio statuerunt eum occidere: Cyprianus pontifex prohibente oportere Iesum mori, ne totus populus periret: Iesus autem secedit in civitatem Eptem.

1 Erat autem quidam languens Lazareus à Bethania, de castello Mariæ: & Marthæ sororis eius.

2 (Maria autem erat, & quæ unxit Dominum unguento, & extersit pedes eius capillis suis: cuius frater Lazarus infirmabatur.)

3 Miserunt ergo sorores eius ad eum dicentes Domine, ecce quem amas infirmatur.

4 Audiens autem Iesus dixit eis: Infirmitas hæc non est ad mortem, sed pro gloria Dei, ut glorificetur Filius Dei per eam.

5 Diligebat autem Iesus Martham, & sororem eius Mariam, & Lazarum.

6 Ut ergo audivit quia infirmabatur, tunc quidem mansit in eodem loco duobus diebus.

7 Deinde post hæc dixit discipulis suis: Eamus in Iudæam iterum.

8 Dixerunt ei discipuli: Rabbi, nunc queriebant te Iudæi lapidare, & iterum vadis illuc?

9 Respondit Iesus: Nonne duodecim sunt horæ diei? Si quis ambulaverit in die, non offendit, quia lux huius mundi videt.

10 Si autem ambulaverit in nocte, offendit, quia lux non est in eo.

11 Hæc ait, & post hæc dixit eis: Lazarus amicus noster dormit: sed vado ut eum excitem.

12 Dixerunt ergo discipuli eius: Domine, si dormit, salvus erit.

13 Dixerat autem Iesus de morte eius: illi autem putaverunt quia de dormitione somni diceret.

14 Tunc ergo Iesus dixit eis manifestè: Lazarus mortuus est.

15 Et gaudio propter vos ut credatis, quoniam non era vobis. Sed eamus ad eum.

16 Dixit ergo Thomas, qui dicitur Didymus, a quo discipulos: Lazarus & nos, ut perieramus cum eo.

17 Venit itaque Iesus & invenit eum qui quatuor dies iam in monumento habebat.

18 (Erat autem Bethania juxta Ierosolymam quasi stadiis quindecim.)

19 Multi autem ex Iudæis venerant ad Mariam & Mariam, ut consolarentur eas de fratre suo.

20 Martha ergo ut audivit quia Iesus venit occurrere illi: Maria autem remansit in domo.

21 Dixit ergo Martha ad Iesum: Domine, si fuisses hic, frater meus non fuisset mortuus.

22 Sed & nunc scio, quia quaecumque poposceris à Deo, dabit tibi Deus.

23 Dicit illi Iesus: Relinque frater tuus.

24 Dicit ei Martha: Sed quia resurget & in resurrectione vivet.

25 Dicit ei Iesus: Ego sum resurrectio & vita: & qui credit in me, etiam si mortuus fuerit, vivet.

26 Et omnis, qui vivit, & credit in me, non morietur in æternam. Credis hoc?

27 Ait illi, Domine, ego credi, quia tu es Christus filius Dei vivi, qui in hunc mundum venisti.

28 Et cum hæc dixisset, abiit, & vocavit Mariam sororem suam silentio, dicens: Magister adest, & vocat te.

29 Illa ut audivit, singit ei dicens, & venit ad eum.

30 Nondum enim venerat Iesus in castellum: sed erat adhuc in illo loco, ubi occurrerat ei Martha.

31 Iudæi ergo, qui erant cum ea in domo, & consolabantur eam, cum vidissent Mariam quia cecidit & exiit, secuti sunt eam dicentes: Quia vadit ad monumentum, ut ploret ibi.

32 Maria ergo, cum venisset ubi erat Iesus, videns eum, cecidit ad pedes eius, & dicit ei: Domine, si fuisses hic, non esset mortuus frater meus.

33 Iesus ergo, ut vidit eam plorantem, & Iudæos, qui venerant cum ea, plorantes, intus fuit spiritu, & turbavit seipsum.

34 Et dixit: Vbi posuistis eum? Dicunt ei: Domine, veni, & vide.

35 Et lacrymans est Iesus.

36 Dixerunt ergo Iudæi: Ecce quomodo amabat eum.

37 Quidam autem ex ipsis dixerunt: Non poterat hic, qui aperuit oculos cæci nati, facere ut hic non moreretur?

38 Iesus ergo rursum fremens in semetipso venit ad monumentum: erat autem spelunca: & lapis superpositus erat ei.

39 Ait Iesus: Tollite lapidem. Dicit ei Martha, soror eius qui mortuus fuerat: Domine jam sciet, quia riduanus est eum.

40 Dicit ei Iesus: Nonne dixi tibi, quoniam si credideris, videbas gloriam Dei?

41 Tulerunt ergo lapidem. Iesus autem elevatis sursum oculis, dixit: Pater gratias ago tibi quoniam audisti me.

42 Ego autem sciebam quia semper me audis, sed propter populum, qui credit, & dixi, ut credant quia tu me misisti.

43 Hæc cum dixisset, voce magna clamavit: Lazare veni foras.

44 Et statim prosterit qui fuerat mortuus, levans pedes & manus, & seculas illas sedans erat ligna. Dicit ei Iesus:

6. 29.
5. 29.
14. 14.
6. 47.

15. 6.
9. 6.

45 Solvite eum, & sinite abire:

46 Multi ex Iudæis, qui venerant ad Mariam, & Martham, & viderant quæ fecit Iesus, crediderunt in eum.

47 Quidam autem ex ipsis abierunt ad Samaritanos, & dixerunt eis quæ fecit Iesus.

48 Colligerunt ergo Pontifices & Pharisei concilium, & dicebant: Quid facimus, quia hic homo multa signa facit?

49 Si dimittimus eum sic, omnes credent in eum: & venient Romani, & tollent nostrum locum, & gentem.

49. Vnus autem ex ipsis Caiphas nomine, cum esset Pontifex anni illius, dixit eis: Vos nescitis, quidquam,

50 Nec cogitatis quia expedit vobis ut unus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat.

51 Ille autem à semetipso non dixit; sed cum esset Pontifex anni illius, prophetavit, quod Iesus moriturus erat pro gente,

52 Et non tantum pro gente, sed ut filios Dei, qui erant dispersi, congregaret in unum.

53 Ab illo ergo die cognoverunt ut interficerent eum.

54 Iesus ergo jam non in palam ambulabat apud Iudæos, sed abiit in regionem iuxta desertum, in civitatem quæ dicitur Ephrem, & ibi morabatur cum discipulis suis.

55 Proximum autem erat Pascha Iudæorum: & ascenderunt multi in Ierosolymam de regione ante Pascha, ut sanctificarent se ipsos.

56 Quæ ebant ergo Iesum: & colloquebantur ad invicem, in templo stantes. Quid putatis, quia non venit ad diem festum? Dederant autem Pontifices & Pharisei mandatum, ut si quis cognoverit ubi sit, indicet, ut apprehendant eum.

C A P U T XII.

Apud Martham & Lazarum receptus, unguento à Maria ungitur, murmurante Iuda fure: cogitarent autem principes sacerdotum etiam Lazarum occidere. Iesus a seculo vedus cum honore Ierusalem ingreditur, & gentilibus eum videre cupientibus, dicit hominibus suam glorificationis instare, sed granum frumenti prius mortificandum: vox Patris auditur de clarificando nomine suo: princeps huius mundi foras eiciendus: de exaltatione Iudæorum prophetata ab Isaia: in Christo honoratur aut spernitur Pater.

1. Iesus ergo ante sex dies Paschæ venit Bethaniam, ubi Lazarus fuerat mortuus, quem suscitavit Iesus.

2. Fecerunt autem ei cenam ibi: & Martha ministrabat, Lazarus vero unus erat ex discumbentibus cum eo.

3. Maria ergo accepit libram unguenti nardi pistici, pretiosi, & unxit pedes Iesu, & exierunt pedes eius capillis suis: & domus impleta est ex odore unguenti.

4. Dixit ergo unus ex discipulis eius, Iudas Iscariotes, qui erat eum traditurus.

5. Quare hoc unguementum non vendit trecentis denariis, & daturum est egenis?

6. Dixit autem hoc, non quia de egenis pertrahat ad eum, sed quia fur erat, & oculos habens, ea quæ non erant eum, portabat.

7. Dixit ergo Iesus: Sinite illam, ut diem sepulchri non exservet illud.

8. Pauperes enim semper habebis vobiscum: me autem non semper habebis.

9. Cognovit ergo turba multa ex Iudæis quia illic est: & venerunt, non propter Iesum tantum, sed ut Lazarum viderent, quem suscitavit à mortuis.

10. Cognoverunt autem principes sacerdotum, ut & Lazarum interficerent:

11. Quia multi propter Iesum abierant ex Iudæis, & credebant in Iesum.

12. In crastinum autem eius turba multa, quæ venerat ad diem festum, cum audissent quia venit Iesus in Ierosolymam.

13. Acceperunt tanquam palmarum, & processerunt obviam ei, & clamabant: Hosanna, benedictus, qui venit in nomine Domini, Rex Israel.

14. Et invenit Iesus asellum, & sedit super eum, sicut scriptum est:

15. Noli timere filia Sion: ecce rex tuus venit sedens super pullum, & asinum.

16. Hæc non cognoverunt discipuli eius primum: sed quando glorificatus est Iesus, tunc recordati sunt, quia hæc erant scripta de eo, & hæc fecerunt ei.

17. Testimonium ergo perhibebat turba, quæ erat cum eo, quando Lazarum vocavit de monumento, & suscitavit eum à mortuis.

18. Propterea & obviam venit ei turba: quia audierant eum fecisse hoc signum.

19. Pharisei ergo dixerunt ad semetipsos: Videtis quia nihil proficimus? ecce mundus totus post eum abiit.

20. Erant autem quidam Gentiles, ex his qui ascenderant ut adorarent in die festo.

21. Hi ergo accesserunt ad Philippum, qui erat à Bethsaida Galilææ, & rogabant eum, dicens: Domine, volumus Iesum videre.

22. Venit Philippus, & dicit Andreæ: Andreas rursus & Philippus dixerunt Iesu.

23. Iesus autem respondit eis, dicens: Venit hora, ut clarificetur Filius hominis.

24. Amen, amen dico vobis, nisi granum frumenti cadens in terram, mortuum fuerit, ipsum solum manet: si autem mortuum fuerit, multum fructum affert.

25. Qui amat animam suam, perdet eam: & qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodit eam.

26. Si quis mihi ministrat, me sequatur: & ubi sum ego, illic & minister meus erit. Si quis mihi ministraverit, honorificabit eum Pater meus.

27. Nunc anima mea turbata est. Et quid dicam? Pater, salvifica me ex hac hora. Sed propterea veni in horam hanc.

28. Pater, clarifica nomen tuum. Venit ergo vox de caelo: Et clarificavi, & iterum clarificabo.

29. Turba ergo, quæ stabat, & audierat, dicebat tonitruum esse factum. Alii dicebant: Angelus ei locutus est.

30. Respondit Iesus, & dixit: Non propter me hæc vox venit, sed propter vos.

31. Nunc iudicium est mundi: nunc princeps huius mundi eiecitur foras.

32. Et ego si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipsum.

33. (Hoc autem dicebat, significans quia mori se esset mortuus.)

34. Respondit ei turba: Nos audivimus ex lege, quia Christus manet in æternum: &

8. & quomodo tu di is, Oportet exaltari Filium hominis? Quis est iste Filius hominis?
 25 Dixit ergo eis Iesus: Adhuc modicum lumen est vobis est. Ambulare dum lumen habetis, ut non vos tenebræ comprehendant: & qui ambulat in tenebris, nescit quo vadat.
 36 Dum lucem habetis, credite in lucem, ut sibi lucis sitis. Hæc locutus est Iesus: & abiit, & abscondit se ab eis.

37 Cum autem tanta signa fecisset coram eis, non credebant in eum:

38 Ut sermo Isaie prophete impleretur, quem dixit: Domine, quis credidit auditui nostro? & brachium Domini cui revelatum est?

39 Propterea non poterant credere, quia iterum dixit Isaías:

40 Excavi oculos eorum, & induxi cor eorum: ut non videant oculis, & non intelligant corde, & convertantur, & sanem eos.

41 Hæc dixit Isaías, quando vidit gloriam ejus, & locutus est de eo.

42 Verumtamen & ex principibus multi crediderunt in eum: sed propter Pharisæos non confitebantur, ut e synagoga non ejicerentur.

43 Dilexerat enim gloriam hominum magis, quam gloriam Dei.

44 Iesus autem clamavit, & dixit: Qui credit in me, non credit in me, sed in eum, qui misit me.

45 Et qui videt me, videt eum, qui misit me.

46 Ego lux in mundum veni: ut omnis, qui credit in me, in tenebris non maneat.

47 Et si quis audierit verba mea, & non custodierit: ego non iudico eum: non enim veni ut iudicem mundum, sed ut salvem eum mundum.

48 Qui spernit me, & non accipit verba mea: habet qui iudicet eum, & sermo, quem locutus sum, ille iudicabit eum in novissimo die.

49 Quia ego ex me ipso non sum locutus, sed qui misit me Pater, ipse mihi mandatum dedit quid dicam, & quid loquar.

50 E scio quia mandatum ejus vita æterna est. Quæ ergo ego loquor, sicut dixit mihi Pater, sic loquor.

C A P V T XIII.

Iesus à cena linteis præcinctus, lavat pedes discipulorum, veniente primum Petro, exhortans ut idem invicem faciant: proditorem suum Joanni indicat; quo post buccellam egresso, dicit se clericeatum: de novo mandato dilectionis: Petro trianam prædicis sui abrogationem.

1. A Nte diem festum Paschæ, sciens Iesus quia venit hora ejus ut transeat ex hoc mundo ad Patrem: cum dilexisset suos, qui erant in mundo, in finem dilexit eos.

2. Et creta facta, cum diabolus jam misisset in cor, ut traderet eum Iudas Simonis Iscariotæ:

3. Sciens quia omnia dedit ei Pater in manus, & quia à Deo exivit, & ad Deum vadit:

4. Surgit à cena, & ponit vestimenta sua: & cum accepisset, linteum, perinxit se.

5. Deinde misit aquam in pelvum, & cepit lavare pedes discipulorum, & ex-

tergere linteis, quo erat præcinctus.

6. Venit ergo ad Simon Petrum Petrus & ait ei Petrus: Domine, tu mihi lavas pedes?

7. Respondit Iesus, & dixit ei: Quod ego facto, tu nescis modo, scies autem postea.

8. Dicit ei Petrus: Non lavabis mihi pedes in ætuum. Respondit ei Iesus: Si non lavero te, non habebis partem mecum.

9. Dicit ei Simon Petrus: Domine, non tantum pedes meos, sed & manus, & caput.

10. Dicit ei Iesus: Qui lotus est, non indiget nisi ut pedes lavet, sed est mundus totus. Et vos mundi estis, sed non omnes.

11. Sciebat enim quisnam esset qui traderet eum: propterea dixit. Non estis mundi omnes.

12. Postquam ergo lavit pedes eorum, & accepit vestimenta sua: cum recubasset in eorum, dixit eis. Scitis quid fecerim vobis?

13. Vos vocatis me Magister, & Domine: & bene dicitis: sum enim.

14. Si ergo ego lavi pedes vestros, Dominus, & Magister: & vos debetis alter alterius lavare pedes.

15. Exemplum enim dedi vobis, ut quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis.

16. Amen, amen dico vobis: Non est servus major domino suo: neque Apostolus major eo, qui misit illum.

17. Si hæc scitis, beati eritis si feceritis ea.

18. Non de omnibus vobis dico: ego scio quos elegerim, sed ut adimpleatur Scriptura: Qui manducat mecum panem, levabit contra me calcaneum suum.

19. A modo dico vobis, priusquam fiat ut cum factum fuerit, credatis quia ego sum.

20. Amen, amen dico vobis: Qui accipit si quem misero, me accipit: qui autem me accipit, accipit eum qui me misit.

21. Cum hæc dixisset Iesus, turbatus est spiritu: & protestatus est, & dixit: Amen, amen dico vobis: Quia unus ex vobis tradet me.

22. Aspiciebant ergo ad invicem discipuli, hæsitantes de quo diceret.

23. Et ait ergo recumbens unus ex discipulis ejus in sinu Iesu, quem diligebat Iesus.

24. Innu't ergo huic Simon Petrus: & dixit ei: Quis est, de quo dicit?

25. Itaque cum recubasset ille supra petu Iesu, dicit ei: Domine quis est?

26. Respondit Iesus: Ille est, cui ego intinctum panem portexero. Et cum intinxisset panem, dedit Iudæ Simonis Iscariotæ.

27. Et post buccellam, intravit in eum satanas. Et dixit ei Iesus: Quod facis, fac citius.

28. Hoc autem nemo scivit discumbentium ad quid dixerit ei.

29. Quidam enim putabant, quia loculos habebat tudas, quod dixisset ei Iesus: Pone ea, quæ opus sunt nobis ad diem festum: aut egenis ut aliquid daret.

30. Cum ergo accepisset ille buccellam, exivit continuo. Erat autem nox.

31. Cum ergo exisset, dixit Iesus: Nunc clarificatus est filius hominis: & Deus clarificatus est in eo.

32. Si Deus clarificatus est in eo, & Deus

clarificatus

b. Insa

15.20.

Matth.

10.24.

Luc.

6. 40.

c. J. 12.

40.10.

d. Mar

10.40.

Luc.

10.16.

e. Mat.

26.21.

Mat.

14.18.

f. Luc.

22.21.

clarificabit cum in temetipso: & continuo clarificabit eum.

32. 1. tolli, adhuc modicum vobiscum
33. 1. g. Quarens me: & sicut dixi Iudas:
34. Quo ego vado, vos non potestis venire:
& vobis dico modo.

34. 1. Mandatum novum do vobis: Ut di-
ligatis invicem, sicut dilexi vos, ut & vos
diligatis invicem.

35. 1. In hac cognoscent omnes quia disci-
puli mei estis, si dilectionem habueritis ad
invicem.

36. Dicit ei Simon Petrus: Domine, quo
vadis? Respondit Iesus: Quo ego vado,
non potes me modo sequi, lequeris autem
postea.

37. Dicit ei Petrus: Quare non possam te
sequi modo? animam pro te ponam.

38. Respondit ei Iesus: Animam tuam
pro me pones? Amen, amen dico tibi: Non
cantabit gallus, donec ter me neges.

39. C A P V T XIV.

Consolando discipulos ait multis in domo sua:
22. 33. tris esse mansiones, scire rursus illos assumptu-
rum: Thomas dicit, se esse vitam, & veritatem &
viam: Philippus autem, Patrem in se videt; il-
lo, que accepturos quidquid suo nomine petierint, &
se alium Paraclitum à Patre eis missurum: docet
qui ipsum dirigere dicendus sit, & qualem pacem
relinquat discipulis, qui de ipsius discessu merito
gaudere debent.

1. Non turbetur cor vestrum. Creditis
in Deum, & in me credite.

2. In domo Patris mei mansiones multæ
sunt, si quo minus dixissem vobis: Quia
vado parare vobis locum.

3. Et si abiero, & præparavero vobis lo-
cum: iterum venio, & accipiam vos ad
me ipsum, ut ubi sum ego, & vos sitis.

4. Et quo ego vado, scitis, & viam scitis.

5. Dicit ei Thomas: Domine, nescimus quo
vadis: & quomodo possumus viam scire?

6. Dicit ei Iesus: Ego sum via: & veritas:
& vita: nemo venit ad Patrem, nisi per me.

7. Si cognovissetis me: & Patrem meum
uniquè cognovissetis: & amodo cognosce-
tis eum, & vidistis eum.

8. Dicit ei Philippus: Domine, ostende
nobis Patrem, & sufficit nobis.

9. Dicit ei Iesus: Tanto tempore vobis-
cum sum: & non cognovistis me? Philip-
pe, qui videt me, videt & Patrem. Quomo-
do tu dicis: Ostende nobis Patrem?

10. Non creditis, quia ego in Patre, &
Pater in me est? Verba, quæ ego loquor
vobis, à me ipso non loquor. Pater autem
in me manens, ipse facit opera.

11. Non creditis, quia ego in Patre, & Pa-
ter in me est?

12. Alioquin propter opera ipsa credite.
Amen, amen dico vobis, qui credit in me,
opera quæ ego facio, & ipse faciet, & majora
horum faciet, quia ego ad Patrem vado.

13. Et quodcumque petieritis Patrem in
nomine meo, hoc faciam: ut glorificetur
Pater in Filio.

14. Si quid petieritis me in nomine meo
hoc faciam.

15. Si diligitis me, mandata mea servate.

16. Ut ego rogabo Patrem, & alii non Pa-

trium dabit vobis, ut maneat vobiscum
in æternum.

17. Spiritum veritatis, quem mundus non
potest accipere, quia non videt eum, nec
scit eum, vos autem cognoscetis eum, quia
apud vos manebit, & in vobis erit.

18. Non relinquam vos orphanos: ve-
niam ad vos.

19. Adhuc modicum: & mundus me jam
non videt. Vos autem videtis me, quia
ego vivo, & vos vivetis.

20. Illo die vos cognoscetis, quia ego
sum in Patre meo, & vos in me, & ego in
vobis.

21. Qui habet mandata mea, & servat ea,
ille est qui diligit me. Qui autem diligit
me, diligetur à Patre meo: & ego diligam
eum, & manifestabo ei meipsum.

22. Dicit ei Iudas: non ille Iscariotes:
Domine, quid factum est, quia manifesta-
turus es nobis teipsum, & non mundo?

23. Respondit Iesus, & dixit ei: Si quis
diligit me, sermonem meum servabit, &
Pater meus diliget eum, & ad eum venie-
mus, & mansionem apud eum faciemus.

24. Qui non diligit me, sermones meos
non servat. Et sermonem quem audistis, non
est meus: sed ejus, qui misit me, Patris.

25. Hæc locutus sum vobis apud vos ma-
nens.

26. Paraclitis autem Spiritus sanctus,
quem mittet Pater in nomine meo, ille vos
docebit omnia, & suggeret vobis omnia,
quæcumque dixerò vobis.

27. Pacem relinquo vobis: pacem meam
do vobis: non quomodo mundus dat, ego
do vobis. Non turbetur cor vestrum, ne-
que formidet.

28. Audistis quia ego dixi vobis: Vado,
& venio ad vos. Si diligereis me: gaude-
reris utique, quia vado ad Patrem: quia
Pater major me est.

29. Et nunc dixi vobis prius quam fiat:
ut cum factum fuerit, credatis.

30. Iam non multa loquar vobiscum, ve-
nit enim princeps mundi huius, & in me
non habet quidquam.

31. Sed ut cognoscat mundus quia diligo
Patrem, & sicut mandatum dedit mihi
Pater, sic facio. Surgite, eamus hinc.

C A P V T XV.

Christus vitis, Pater agricola, discipuli vera
palmites: præceptum Christi de mutua dilectione
frequenter iteratum: Apostoli amici Christi, quibus
secreta sua communicavit, & elegit eos ut fructum
perpetuum offerrent: quos roborat adversus mundi
odium ac persecutiones, docens Iudæos excusatio-
nem non habere de peccato suo.

1. Ego sum vitis vera: & Pater meus
Agricultor est.

2. Omnem palmitem in me non ferentem
fructum, tollet eum, & omnem qui fert
fructum, purgabit eum, ut fructum plus
afficiat.

3. Et iam vos mundi estis propter sermo-
nem, quem locutus sum vobis.

4. Manete in me: & ego in vobis. Sicut
palmet non potest ferre fructum à se ipso,
nisi manerit in vite, sic nec vos,
nisi in me maneritis.

C C C 5

5 Ego sum vitis, vos palmites: qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum: quia si a me nihil potestis facere.

6 Si quis in me non manerit: mittetur foras sicut palmes, & arefcer, & colligent eum, & in ignem mittent, & ardet.

7 Si manseritis in me, & verba mea in vobis manerint: quodcumque volueritis petetis, & fiet vobis.

8 In hoc clarificans est Pater meus, ut fructum plurimum afferatis, & efficiamini mei discipuli.

9 Sicut dilexit me Pater, & ego dilexi vos. Manete in dilectione mea.

10 Si præcepta mea servaveritis, manebitis in dilectione mea, sicut & ego Patris mei præcepta servavi, & maneo in ejus dilectione.

11 Hæc locutus sum vobis, ut gaudium meum in vobis sit, & gaudium vestrum impleatur.

12 *b* Hoc est præceptum meum, ut diligatis invicem, sicut dilexi vos.

13 Majorem hac dilectionem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis.

14 Vos amici mei estis, si feceritis quæ ego præcipio vobis.

15 Jam non dicam vos servos: quia servus nescit quid faciat dominus ejus. Vos autem dixi amicos: quia omnia quæcumque audivi à Patre meo, nota feci vobis.

16 Non vos me elegistis: sed ego elegi vos, & posui vos: ut eatis, & fructum afferatis, & fructus vester maneat: ut quodcumque petieritis Patrem in nomine meo, det vobis.

17 *d* Hæc mando vobis, ut diligatis invicem.

18 Si mundus vos odit, scitote quia me priorem vobis odio habuit.

19 Si de mundo fuissetis, mundus quod suum erat diligeret, quia vero de mundo non estis, sed ego elegi vos de mundo: propterea odit vos mundus.

20 Mementote sermonis mei, quem ego dixi vobis: Non est servus major domino suo. Si me persecuti sunt, & vos persequentur: si sermonem meum servaverunt, & vestrum servabunt.

21 Sed hæc omnia facient vobis propter nomen meum: quia nesciunt eum, qui misit me.

22 Si non venissem, & locutus fuisset eis, peccatum non haberent: nunc autem excusationem non habent de peccato suo.

23 Qui me odit, & Patrem meum odit.

24 Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent: nunc autem & viderunt, & oderunt & me, & Patrem meum.

25 Sed ut adimpleatur sermo, qui in lege eorum scriptus est, *g* Quia odio habuerunt me gratis.

26 Cum autem venerit paraclitus, quem ego mittam vobis à Patre, spiritum veritatis qui à Patre procedit, ille testimonium perhibebit de me.

27 Et vos testimonium perhibebitis, quia ab initio mecum estis.

Discipuli prædicti somnati persequendo quod eis expedire ut ipse vadat, quod veniat à Patre, qui mundum replet, & ipse doceat, & iterum clarificet: declarat quod dixerit Modicum, & iterum non videbitis me, &c. addens similitudinem in matre patiente: hinc iterum à Patre petens ipse nomine, & dicensque ipse omnia faciam.

1 Hæc locutus sum vobis, ut non scandalizetis.

2 Absque synagogis facient vos: sed venit hora, ut omnes qui interfici vos, arbitretur obsequium se præstare Deo.

3 Et hæc facient vobis, quia non novērunt Patrem, neque me.

4 Sed hæc locutus sum vobis: ut cum venerit hora eorum reminiscamini, quia ego dixi vobis.

5 Hæc autem vobis ab initio non dixi, quia vobiscum eram. Et nunc vado ad eum, qui misit me; & nemo ex vobis interrogat me, Quo vadis?

6 Sed quia hæc locutus sum vobis, tristitia implevit cor vestrum.

7 Sed ego veritatem dico vobis: expedit vobis ut ego vadam: si enim non abiero, Paracletus non veniet ad vos, si autem abiero, mittam eum ad vos.

8 Et cum venerit ille, arguet mundum de peccato, & de justitia, & de judicio.

9 De peccato quidem, quia non crediderunt in me.

10 De justitia vero, quia ad Patrem vado, & jam non videbitis me:

11 De judicio autem, quia princeps hujus mundi jam judicatus est.

12 Adhuc multa habeo vobis dicere: sed non potestis portare modo.

13 Cū autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem: non enim loquitur à semetipso, sed quæcumque audiet loquetur, & quæ ventura sunt annuntiabit vobis.

14 Ille me clarificabit: quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis.

15 Omnia quæcumque habet Pater, mea sunt. Propterea dixi: quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis.

16 Modicum, & jam non videbitis me: & iterum modicum, & videbitis me: quia vado ad Patrem.

17 Dixerunt ergo ex discipulis ejus ad invicem: Quid est hoc, quod dicit nobis: Modicum, & non videbitis me, & iterum modicum, & videbitis me, & quia vado ad Patrem?

18 Dicebant ergo, Quid est hoc, quod dicit. Modicum? nescimus quid loquitur.

19 Cognovit autem Iesus, quia volebant eum interrogare, & dixit eis: De hoc quæritis inter vos, quia dixi, Modicum, & non videbitis me, & iterum modicum, & videbitis me.

20 Amen, amen dico vobis, quia plorabitis, & flēbitis vos, mundus autem congaudebit: vos autem contristabimini, sed tristitia vestra vertetur in gaudium.

21 Mater enim pariter tristitiam habet quia venit hora ejus: cum autem pepererit parvulum, jam non moretur propter gaudium.

gaudium, quia natus est homo in mundo.
 22 & vos igitur nunc quidem tristitiam
 habetis, iterum autem videbo vos, & gau-
 debit cor vestrum: & gaudium vestrum ne-
 mo tollet a vobis.

23 Et in illo die me non rogabitis quid-
 quam. Amen, amen dico vobis, si quid
 petieritis Patrem in nomine meo, dabit
 vobis.

24 Usque modo non petistis quidquam
 in nomine meo. Petite, & accipietis, ut
 gaudium vestrum sit plenum.

25 Hæc in proverbis locutus sum vobis.
 Venit hora, cum jam non in proverbis lo-
 quar vobis, sed palam de Patre annuntia-
 bo vobis.

26 In illo die in nomine meo petetis; &
 non dico vobis quia ego rogabo Patrem de
 vobis.

27 Ipse enim Pater amat vos, quia vos me
 & amastis, credidistis quia ego à Deo exivi.

28 Exivi à Patre, & veni in mundum: ite-
 rum relinquo mundum, & vado ad Patrem.

29 Dicunt ei discipuli ejus: Ecce nunc pa-
 lam loqueris, & proverbium nullum dicis.

30 Nunc scimus quia scis omnia, & non
 opus est tibi ut quis te interroget: in hoc
 credimus quia à Deo existi.

31 Respondite eis Iesus: Modo creditis?

32 Ecce venit hora, & jam venit ut
 dispergami unusquisque in propria & me
 solum relinquatis: & non sum solus, quia
 Pater mecum est.

33 Hæc locutus sum vobis, ut in me pa-
 cem habeatis. In mundo pressuram habebi-
 tis: sed confidite, ego vici mundum.

C A P V T . X V I I .

*Oratio Christi ad Patrem pro universis clarifica-
 tione, pro discipulis & his qui per illos in ipsum
 essent credituri, ut serventur a malo, & omnes sint
 unum, mundi scque cognoscat ipsum fuisse à Patre
 missum.*

1 Hæc locutus est Iesus: & sublevatis
 oculis in cælum, dixit: Pater venit
 hora, clarifica filium tuum ut filius tuus
 clarificet te.

2 Sicut dedisti ei potestatem omnis car-
 nis, ut omne quod dedisti ei, det eis vitam
 æternam.

3 Hæc est autem vita æterna, ut cognos-
 cant te, solum Deum verum, & quem mis-
 isti Iesum Christum.

4 Ego te clarificavi super terram; opus
 consummavi, quod dedisti mihi ut faciam.

5 Et nunc clarifica me tu Pater apud te-
 metipsum, claritate, quam habui prius,
 quia mundus est, apud te.

6 Manifestavi nomen tuum hominibus,
 quos dedisti mihi de mundo: Tui erant, &
 mihi eos dedisti, & sermonem tuum serva-
 verunt.

7 Nunc cognoverunt quia omnia quæ
 dedisti mihi, abs te sunt.

8 Quia verba, quæ dedisti mihi, dedi
 eis, & ipsi acceperunt, & cognoverunt
 quia à te exivi, & crediderunt quia tu me
 misisti.

9 Ego pro eis rogo. Non pro mundo ro-
 go, sed pro his, quos dedisti mihi, quia tui
 sunt.

10 E mea omnia tua sunt, & tua mea
 sunt: & clarificatus sum in eis.

11 Et jam non sum in mundo, & hi in
 mundo sunt, & ego à te venio. Pater sancte,
 serva eos in nomine tuo, quos dedisti
 mihi: ut sint unum, sicut & nos.

12 Cum essem cum eis, ego servabam eos
 in nomine tuo. Quos dedisti mihi custo-
 divi, & nemo ex eis perivit, nisi filius per-
 ditionis, & ut Scriptura impleatur.

13 Nunc autem ad te venio, & hæc lo-
 quor in mundo, ut habeant gaudium meum
 impletum in semetipsis.

14 Ego dedi eis sermonem tuum, &
 mundus eos odio habuit, quia non sunt de
 mundo, sicut & ego non sum de mundo.

15 Non rogo ut tollas eos de mundo, sed
 ut serves eos à malo.

16 De mundo non sunt, sicut & ego non
 sum de mundo.

17 Sanctifica eos in veritate. Sermo tuus,
 veritas est.

18 Si ut tu me misisti in mundum, & ego
 misi eos in mundum.

19 Et pro eis ego sanctifico meipsum, ut
 sint & ipsi sanctificati in veritate.

20 Non pro eis autem rogo tantum, sed
 & pro eis, qui credituri sunt per verbum
 eorum in me.

21 Ut omnes unum sint, sicut tu Pater in
 me, & ego in te, ut & ipsi in nobis unum
 sint: ut credat mundus, quia tu me misisti.

22 Et ego claritatem, quam dedisti mihi,
 dedi eis, ut sint unum, sicut & nos unum
 sumus.

23 Ego in eis, & tu in me, ut sint con-
 summati in unum, & cognoscat mundus
 quia tu me misisti & dilexisti eos, sicut &
 me dilexisti.

24 Pater, quos dedisti mihi volo ut ubi
 sum ego, & illi sint mecum, ut videant cla-
 ritatem meam, quam dedisti mihi, quia di-
 lexisti me ante constitutionem mundi.

25 Pater iuste mundus te non cognovit,
 ego autem te cognovi, & hi cognoverunt,
 quia tu me misisti.

26 Et nomen feci eis nomen tuum, & no-
 tum facia eis: ut dilectio, qua dilexisti me,
 in ipsis sit, & ego in ipsis.

C A P V T . X V I I I .

*Iesus à iudeis captus, illis primum ad ipsum
 verbum in terram cadentibus: ad Annam &
 Caipham ducitur: respondens interroganti Ponti-
 fici, aliter caditur: ter à Petro negatur: ducitur
 in prætorium, dicit Pilato suum regnum non esse
 de hoc mundo: Iudei Iesum mori cupiunt, solus
 Barabæ.*

1 Hæc cum dixisset Iesus, egressus est
 cum discipulis suis trans Torren-
 tem Cedron, ubi erat hortus, in quem in-
 troiit ipse & discipuli eius.

2 Stabat autem & Iudas, qui tradebat
 eum, loquens: quia frequenter Iesus conve-
 nerat illi cum discipulis suis.

3 Iudas ergo cum accipisset cohortem,
 & pontificibus & pharisæis multos, ve-
 nit illic cum laicis, & facibus, & armis.

4 Iesus itaque sciens omnia quæ ventura
 erant super eum, processit, & dixit eis:
 Quem queratis.

5 Respondit

5 Responderunt ei : Iesum Nazarenum. Dicit eis Iesus : Ego sum. Stabat autem & Iudas, qui tradebat eum, cum ipsis.

6 Vt ergo dixit eis : Ego sum : abierunt retrorsum, & ceciderunt in terram.

7 Iterum ergo interrogavit eos : Quem quaeritis ? Illi autem dixerunt : Iesum Nazarenum :

8 Respondit Iesus : Dixi vobis, quia ego sum : si ergo me quaeritis, sinate hos abire.

9 Vt impleretur sermo, quem dixit : Quia quos dedisti mihi, non perdidit ex eis quemquam.

10 Simon ergo Petrus habens gladium eduxit eum : & percussit pontificis servum : & abscidit auriculam ejus dexteram. Erat autem nomen servo Malchus.

11 Dixit ergo Iesus Petro : Mitte gladium tuum in vaginam. Calicem, quem dedit mihi Pater, non bibam illum ?

12 Cohors ergo, & tribunus, & ministri Iudaeorum comprehenderunt Iesum, & ligaverunt eum.

13 Et adduxerunt eum ad d. Annam primum, erat enim socer Caiphæ, qui erat pontifex anni illius.

14 Erat autem Caiphas, qui consiliarius dederat Iudæis : Quia expedit, unum hominem mori pro populo.

15 Sequebatur autem Iesum Simon Petrus, & alius discipulus. Discipulus autem ille erat notus pontifici, & introivit cum Iesu in atrium pontificis.

16 Petrus autem stabat ad ostium foris. Exiit ergo discipulus alius, qui erat notus pontifici, & dixit ostiariæ, & introduxit Petrum.

17 Dicit ergo Petro ancilla ostiaria, Num quid & tu ex discipulis es hominis istius ? Dicit ille : Non sum.

18 Stabant autem servi & ministri ad prunas, quia frigus erat, & calefaciebant se : erat autem cum eis & Petrus stans, & calefaciens se.

19 Pontifex ergo interrogavit Iesum de discipulis suis, & de doctrina ejus :

20 Respondit ei Iesus : Ego palam locutus sum mundo : ego semper docui in synagoga, & in templo, quo omnes Iudæi conveniunt : & in occulto locutus sum nihil.

21 Quid me interrogas ? Interroga eos, qui audierunt quid locutus sum ipsis : ecce hi sciunt quæ dixerim ego.

22 Hæc autem cum dixisset, unus assilens ministrorum dedit alapam Iesu, dicens : Sic respondes pontifici ?

23 Respondit ei Iesus, Si male loquutus sum, testimonium perhibe de malo : si autem bene, quid me cedis ?

24 Et misit eum Annas ligatum ad Caipham pontificem.

25 Erat autem Simon Petrus stans, & calefaciens. Dixerunt ergo ei : Numquid & tu ex discipulis ejus es ? Negavit ille, & dixit : Non sum.

26 Dicit ei unus ex servis pontificis cognatus ejus, cuius abscidit Petrus auriculam. Numne ego te vidi in hortu cum illo ?

27 Iterum ergo negavit Petrus : & statim gallus cantavit.

28 Adduxerunt ergo Iesum a Caipha in prætorium. Erat autem mane : & ipsi non introierunt in prætorium, t. ut non contaminarentur, sed ut manducarent Pascha.

29 Exiit ergo Pilatus ad eos toras, & dixit : Quam accusationem afferitis adversus hunc hominem hunc ?

30 Responderunt, & dixerunt ei : Si non esset hic malefactor, non tibi tradidimus eum.

31 Dixit ergo eis Pilatus : Accipite eum vos, & secundum legem vestram iudicate eum. Dixerunt ergo ei Iudæi : nobis non licet interficere quemquam.

32 Vt sermo Iesu impletur, quem dixit, significans quia morte esset mortuus.

33 Introivit ergo iterum in prætorium Pilatus, & vocavit Iesum, & dixit ei : Tu es rex Iudaeorum ?

34 Respondit Iesus : A temetipso hoc dicis, an alii dixerunt tibi de me ?

35 Respondit Pilatus : Numquid ego Iudæus sum ? Gens tua, & Pontifices tradiderunt te mihi : quid fecisti ?

36 Respondit Iesus : Regnum meum non est de hoc mundo : si ex hoc mundo esset regnum meum, ministri mei utique decertarent ut non traderer Iudæis : nunc autem regnum meum non est hinc.

37 Dixit itaque ei Pilatus : Ergo rex es tu ? Respondit Iesus : Tu dicis quia rex sum ego. Ego in hoc natus sum, & ad hoc veni in mundum, ut testimonium perhibeam veritati : omnis qui est ex veritate, audit vocem meam.

38 Dicit ei Pilatus : Quid est veritas ? Et cum hoc dixisset, iterum exiit ad Iudæos, & dicit eis : Ego nullam invenio in eo causam.

39 Est autem consuetudo vobis, ut unum dimittam vobis in Pascha : vultis ergo dimittam vobis regem Iudaeorum ?

40 Clamaverunt ergo iterum omnes dicentes : Non hunc, sed Barabbam. Erat autem Barabbas latro.

C A P V T XIX.

A Pilato flagellatus, variisque modis afflictus, & spinis coronatus, ad mortem descriptus : iterumque a Pilato examinatus ostendit illum desu, et tantum habere in ipsum potestatem : Pilatus metuculosus, Iesum, quem regem dicit Iudaeorum, morti adjudicavit : Iesus bajulans sibi crucem, inter latrones crucifigitur : posito a Pilato super crucem titulo, divisisque a militibus vestimentis, & sorte de tunica missa : Iesus matri Joannem, matremque Joanni commendat : & sitiens accipit potum, & vinum misque omnibus tradit spiritum : factus latronum crucibus, ex aperto Christi latere sanguis & aqua profluit, ejusque corpus in tumba & a seorsum sepelitur.

1 Tunc ergo apprehendit Pilatus Iesum, & flagellavit.

2 Li milites placentes coronam de spinis, impulerunt capiti ejus : & velle purpurea circumdederunt eum.

3 Et veniebant ad eum, & dicebant : Ave Rex Iudaeorum : & dabant ei alapas.

4 Exiit ergo iterum Pilatus toras, & dicit eis : Ecce adduco vobis eum, toras, ut cognoscatis quia nullam invenio in eo causam.

5 (Exiit)

2 Cucurrit ergo, & venit ad Simonem Petrum, & ad alium discipulum, quem amabat Iesus, & dicit illis: Tulerunt Dominum de monumento, & nescimus ubi posuerunt eum.

3 Exiit ergo Petrus, & ille alius discipulus, & venerunt ad monumentum.

4 Currebant autem duo simul, & ille alius discipulus praeccurrit citius Petro, & venit primus ad monumentum.

5 Et cum se inclinasset, vidit posita linteamina, non tamen introiit.

6 Venit ergo Simon Petrus sequens eum, & introiit in monumentum, & vidit linteamina posita,

7 Et sudarium, quod fuerat super caput eius, non cum linteaminibus positum, sed separatim involutum in unum locum.

8 Tunc ergo introiit & ille discipulus, qui venerat primus ad monumentum: & vidit, & credidit:

9 Nondum enim sciebant Scripturam, quia oportebat eum à mortuis resurgere.

10 Abierunt ergo iterum discipuli ad semetipsos.

11 Maria autem stabat ad monumentum foris, plorans. Dum ergo fleret, incliavit se, & prospexit in monumentum:

12 Et vidit duos Angelos in albis, sedentes unum ad caput, & unum ad pedes, ubi positum fuerat corpus Iesu.

13 Dicunt ei illi: Mulier, quid ploras? Dicit eis: Quia tulerunt Dominum meum, & nescio ubi posuerunt eum:

14 Hæc cum dixisset, conuersa est retrorsum, & vidit Iesum stantem: & non sciebat quia Iesus est.

15 Dicit ei Iesus: Mulier, quid ploras? quem quæris? Illa existimans quia hortulanus esset, dicit ei: Domine, si tu sustulisti eum, dicito mihi ubi posuisti eum; & ego eum tollam.

16 Dicit ei Iesus: Maria: Conuersa illa, dicit ei: Rabboni (quod dicitur Magister.)

17 Dicit ei Iesus: Noli me tangere, nondum enim ascendi ad Patrem meum: vade autem ad fratres meos, & dic eis: Ascendo ad Patrem meum, & Patrem vestrum; Deum meum, & Deum vestrum.

18 Venit Maria Magdalene annuntians discipulis: quia vidi Dominum, & hæc dixit mihi.

19 Cum ergo serò esset die illo, una sabbatorum, & fores essent clausæ, ubi erant discipuli congregati propter merum Iudæorum: venit Iesus, & stetit in medio, & dixit eis: Pax vobis.

20 Et cum hoc dixisset, ostendit eis manus, & latus. Gavisi sunt ergo discipuli, viso Domino.

21 Dixit ergo eis iterum: Pax vobis. Sicut misit me Pater, & ego mitto vos.

22 Hæc cum dixisset, insufflauit: & dixit eis: Accipite Spiritum sanctum:

23 Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis retenta sunt.

24 Thomas autem unus ex duodecim, qui dicitur Didymus, non erat cum eis quando venit Iesus.

25 Dixerunt ergo ei alii discipuli: Vidimus Dominum. Ille autem dixit eis: Nisi videro in manibus ejus fixuram clavorum, & mittam digitum meum in locum clavorum, & mittam manum meam in latus ejus, non credam.

26 Et post dies octo, iterum erant discipuli ejus intus, & Thomas cum eis. Venit Iesus januis clausis, & stetit in medio, & dixit: Pax vobis.

27 Deinde dicit Thomas: Infer digitum tuum huc, & vide manus meas, & affer manum tuam, & mitte in latus meum: & noli esse incredulus, sed fidelis.

28 Respondit Thomas, & dixit ei: Dominus meus, & Deus meus.

29 Dixit ei Iesus: quia vidisti me Thomas, credidisti: beati qui non viderunt, & crediderunt.

30 Multa quidem & alia signa fecit Iesus in conspectu discipulorum suorum, quæ non sunt scripta in libro hoc.

31 Hæc autem scripta sunt, ut credatis, quia Iesus est Christus Filius Dei: & ut credentes, vitam habeatis in nomine ejus.

C A P V T XXI.

Piscantibus discipulis comprehendere facit Iesus copiosam piscium multitudinem, quo signo Petrus per Ioannem Dominum agnoscens, misit se in mare: & facto prandio, de amore in Christum interrogatus, ter accipit pascendas ipsius oves: & de futura passione sua admonetur, frustra de Ioannis morte curiosè scrutatus: non omnia Christi facta scripta sunt.

1 Postea manifestavit se iterum Iesus discipulis ad mare Tiberiadis. Manifestavit autem sic:

2 Erant simul Simon Petrus, & Thomas, qui dicitur Didymus, & Nathanael qui erat à Cana Galilææ, & filii Zebedæi, & alii ex discipulis ejus duo.

3 Dicit eis Simon Petrus: Vado piscari. Dicunt ei. Venimus & nos tecum. Et exierunt, & ascenderunt in navim: & illa nocte nihil prendiderunt.

4 Mane autem factio stetit Iesus in litore: non tamen cognoverunt discipuli quia Iesus est.

5 Dixit ergo eis Iesus: Pueri numquid pulmentarium habetis? Responderunt ei: Non.

6 Dicit eis: Mittite in dextram navigii rete; & invenieth. Miserunt ergo, & jam non valebant illud trahere propter multitudinem piscium.

7 Dixit ergo discipulus ille, quem diligebat Iesus, Petro: Dominus est. Simon Petrus cum audisset quia Dominus est, tunica succinxit se (erat enim nudus) & misit se in mare.

8 Alii autem discipuli, navigio venerunt, (non enim longè erant à terra, sed quasi cubitis ducentis) trahentes rete piscium.

9 Ut ergo descenderunt in terram, viderunt prunas positas, & piscem superpositum, & panem.

10 Dicit eis Iesus: Afferte de piscibus, quos prendidistis nunc.

11 Ascendit Simon Petrus, & traxit rete in terram, plenum magnis piscibus centum quinquaginta tribus. Et cum tanti essent, non est scissum rete.

12 Dicit

11 Dicit eis Iesus: Venite, prandete. Et ne-
no audebat discumbentium interrogare eum.
Tu quis es? scientes, quia Dominus est.

12 Et venit Iesus, & accipit panem, &
dat eis, & piscem similiter.

14 Hoc jam tertio manifestatus est Iesus
discipulis suis, cum resurrexisset à mortuis.

15 Cum ergo prandissent, dicit Simoni
Petro Iesus: Simon Ioannis diligis me plus
his? Dicit ei: Etiam Domine, tu scis quia
amo te. Dicit ei: Pasce agnos meos.

16 Dicit ei iterum: Simon Ioannis, diligis
me? Ait illi: Etiam Domine, tu scis quia
amo te. Dicit ei: Pasce agnos meos.

17 Dicit ei tertio: Simon Ioannis, amas
me? Contristatus est Petrus, quia dixit ei
tertio. Amas me: & dixit ei: Domine tu
omnia nosti: tu scis quia amo te. Dixit ei:
Pasce oves meas.

f 2. Pe. 18 f Amen, amen dico tibi: cum esses ju-
n. 14. nior cingebas te, & ambulabas ubi volebas;
cum autem senueris, extends manus tuas, &
alius te cinget, & ducet quo tu non vis.

19 Hoc autem dixit, significans qua mor-
te clarificaturus esset Deum. Et cum hoc di-
xisset, dicit ei: Sequere me.

g Supra 20 Conversus Petrus vidit illum discipu-
13. 23. lum, quem diligebat Iesus, Sequentem, g qui
& recubuit in coena super pectus ejus, & di-
xit: Domine, quis est qui tradet te?

21 Hunc ergo cum vidisset Petrus, dixit
Iesu: Domine hic autem quid?

22 Dicit ei Iesus: Sic eum volo manere
donec veniam, quid ad te? tu me sequere.

23 Exiit ergo sermo iste inter fratres, quia
discipulus ille non moritur. Et non dixit ei
Iesus: Non moritur: sed: Sic eum volo
manere donec veniam, quid ad te?

24 Hic est discipulus ille, qui testimonium
perhibet de his, & scripsit hæc: & scimus,
quia verum est testimonium ejus.

h Supra 25 h Sunt autem & alia multa, quæ fecit
20. 30. Iesus: quæ si scribantur per singula, nec
ipsum arbitror mundum capere posse eos,
qui scribendi sunt, libros.

ACTVS APOSTOLORVM.

CAPVT PRIMVM.

Iesus promittens Apostolis Spiritum sanctum,
dixit non esse ipsorum scire secreta rerum futu-
rarum tempora: & post ipsius in caelum ascensum
dicitur ab Angelis similiter venturus: nomina
Apostolorum: oratio Petri de uno in locum Iuda
proditoris sufficiens: ubi promissis precibus eli-
gitur sorte Matthias.

1 **P**rimum quidem sermonem feci de
omnibus, o Theophile, quæ coepit
Iesus facere, & docere,

2 Usque in diem, qua præcipientes Apo-
stolis per Spiritum sanctum, quos elegit,
assumptus est:

3 Quibus & præbuit seipsum vivum post
passionem suam in multis argumentis per
dies quadraginta apparens eis, & loquens
a Luc. de regno Dei.

24. 49. 4 B. convalescens, & præcepit eis ab Iero-

solymis ne discederent, sed expectarent
promissionem patris & quam audistis (in-
quit) per os meum:

5 Quia Ioannes quidem baptizavit aqua,
vos autem baptizabimini Spiritu sancto
non post multos hos dies.

6 Igitur qui convenerant, interrogabant
eum dicentes: Domine, si in tempore hoc
restitues regnum Israel?

7 Dixit autem eis: Non est vestrum nos-
se tempora vel momenta, quæ Pater posuit
in sua potestate:

8 Sed accipietis virtutem supervenientis
Spiritus sancti in vos, & eritis mihi testes
in Ierusalem, & in omni Iudæa, & Sama-
ria, & usque ad ultimum terræ.

9 Et cum hæc dixisset, videntibus illis,
elevatus est: & nubes suscepit eum ab ocu-
lis eorum.

10 Cumque intuerentur in caelum euntem
illum, ecce duo viri assiterunt juxta illos
in vestibus albis,

11 Qui & dixerunt: Viri Galilæi, quid
statis aspicientes in caelum? hic Iesus, qui
assumptus est à vobis in caelum, sic veniet,
quemadmodum vidistis eum euntem in
caelum.

12 Tunc reversi sunt Ierosolymam, à mon-
te qui vocatur Oliveti, qui est juxta Ierusa-
lem, sabbati habens iter.

13 Et cum introissent in coenaculum, as-
cenderunt ubi manebant Petrus & Ioannes,
Iacobus & Andreas, Philippus Thomas,
Bartholomæus & Mathias, Iacobus Al-
phæi, & Simon Zelotes, & Iudas Iacobi.

14 Hi omnes erant perseverantes unani-
miter in oratione cum mulieribus, & Maria
matre Iesu, & fratribus ejus.

15 In diebus illis exurgens Petrus in me-
dio fratrum dixit (erat autem turba homi-
num simul, fere centum viginti.)

16 Viri fratres, oportet impleri Scriptu-
ram, d quam prædixit Spiritus sanctus per
os David de Iuda, & qui fuit dux eorum, qui
comprehenderunt Iesum:

17 Qui connumeratus erat in nobis, &
sortitus est sortem ministerii huius.

18 f Et hic quidem possedit agrum de
mercede iniquitatis, & suspensus crepuit me-
dius: & diffusa sunt omnia viscera ejus.

19 Et notum factum est omnibus habi-
tantibus Ierusalem, ita ut appellaretur ager
ille, lingua eorum, Haceldama, hoc est,
ager sanguinis.

20 Scriptum est enim in libro Psalmorum:
g Fiat commoratio eorum deserta, & non
sit qui inhabitet in ea: h & Episcopatum
ejus accipiat alter.

21 Oportet ergo ex his viris, qui nobiscum
sunt congregati in omni tempore, quo in-
travit & exivit inter nos Dominus Iesus,

22 Incipiens à baptismo Ioannis usque in
diem qua assumptus est à nobis, testem resur-
rectionis ejus nobiscum fieri unum ex istis.

23 Et statuerunt duos, Ioseph, qui voca-
batur Barsabas, qui cognominatus est
Iustus, & Matthiam.

24 Et orantes dixerunt: Tu Domine, qui
corda nosti omnium, ostende, quem elege-
ris ex his duobus unum.

25 Accipere

Ioann.
14. 25.

6 Mat.
3. 11.

Mat.
1. 2.

Luc. 3.

16.

Ioann.
1. 26.

Infra
2. 2.

Luc.
14. 48.

Infra
2. 2.

Luc.
14. 48.

Infra
2. 2.

Luc.
14. 48.

Infra
2. 2.

Luc.
14. 48.

Infra
2. 2.

Luc.
14. 48.

Infra
2. 2.

Luc.
14. 48.

Infra
2. 2.

Luc.
14. 48.

Infra
2. 2.

Luc.
14. 48.

Infra
2. 2.

Luc.
14. 48.

Infra
2. 2.

Luc.
14. 48.

Infra
2. 2.

Luc.
14. 48.

Infra
2. 2.

Luc.
14. 48.

Infra
2. 2.

Luc.
14. 48.

Infra
2. 2.

Luc.
14. 48.

Infra
2. 2.

Luc.
14. 48.

Infra
2. 2.

Luc.
14. 48.

Infra
2. 2.

Luc.
14. 48.

Infra
2. 2.

Luc.
14. 48.

Infra
2. 2.

Luc.
14. 48.

Infra
2. 2.

Luc.
14. 48.

Infra
2. 2.

Luc.
14. 48.

Infra
2. 2.

Luc.
14. 48.

Infra
2. 2.

Luc.
14. 48.

Infra
2. 2.

Luc.
14. 48.

Infra
2. 2.

Luc.
14. 48.

Infra
2. 2.

Luc.
14. 48.

Infra
2. 2.

Luc.
14. 48.

Infra
2. 2.

Luc.
14. 48.

Infra
2. 2.

Luc.
14. 48.

Infra
2. 2.

Luc.
14. 48.

Infra
2. 2.

25 Accipete locum ministerii huius, & apostolarum, de quo prævaricatus est Iudas ut abiret in locum suum.

26 Et dederunt sortes eis, & cecidit fors super Matthiam, & annumeratus est cum undecim Apostolis.

C A P V T II.

Effuso super discipulos Spiritu sancto die Pentecostes, admirantur Iudæi quod omnium loquantur linguis: dicentes autem musto plenos esse, confutat Petrus, citata inter alia sua concionis, Prophetia Joel: compunctique Iudæi audito Petri consilio, convertuntur ad Christum tria circiter milia; simulque perseverant in doctrina Apostolorum, fractione panis & orationibus, habentes omnia communia.

d Mat. 1 **E**T cum complerentur dies Pentecostes, erant omnes pariter in eodem loco.

1. 8. Luca 26 Et factus est repente de cælo sonus, tanquam advenientis spiritus vehementis, & replevit totam domum ubi erant sedentes. *3. 16. Joann.* 3 Et apparuerunt illis dispersæ linguæ tanquam ignis. seditque supra singulos *Luc. 1. eorum:*

2. Infr. 4 Et repleti sunt omnes Spiritu sancto, & ceperunt loqui variis linguis, prout Spiritus sanctus dabat eloqui illis.

11. 16. & 19. 6. 5 Erant autem in Ierusalem habitantes Iudæi, viri religiosi ex omni natione quæ sub cælo est.

6 Facta autem hac voce: convenit multitudo, & mente confusa est, quoniam audiebat unusquisque lingua sua illos loquentes.

7 Stupebant autem omnes, & mirabantur, dicentes: Nonne ecce omnes isti, qui loquuntur, Galilæi sunt,

8 Et quomodo nos audivimus unusquisque linguam nostram, in qua nati sumus?

9 Parthi, & Medi, & Aulamitæ, & qui habitant Mesopotamiam, Iudæam, & Cappadociam, Pontum, & Asiam.

10 Phrygiam, & Pamphyliam, Ægyptum, & partes Lybiæ, quæ est circa Cyrenen, & advenæ Romani.

11 Iudæi quoque, & Proselyti: Cretes, & Arabes: audivimus eos loquentes nostris linguis magnalia Dei.

12 Stupebant autem omnes, & mirabantur ad invicem dicentes: Quidnam vult hoc esse?

13 Alii autem irridentes dicebant: quia musto pleni sunt isti.

14 Stans autem Petrus cum undecim, levavit vocem suam, & locutus est eis: Viri Iudæi, & qui habitatis Ierusalem universi, hoc vobis notum sit, & auribus percipite verba mea,

15 Non enim sicut vos æstimatis, hi ebrii sunt, cum sit hora diei tertia:

16 Sed hoc est, quod dictum est per prophetam Joel.

c Joel. 17 **E**t erit in novissimis diebus (dicit Dominus) effundam de Spiritu meo super omnem carnem, & prophetabunt filii vestri, & filie vestre: & juvenes vestri visiones videbunt, & seniores vestri somnia somniant.

18 Et quidem super servos meos, & super ancillas meas, in diebus illis effundam de Spiritu meo, & prophetabunt.

fundam de Spiritu meo, & prophetabunt.

19 Et dabo prodigia in cælo sursum, & signa in terra deorsum; sanguinem, & ignem, & vaporem fumi.

20 Sol convertetur in tenebras, & luna in sanguinem, antequam veniat Dies Domini magnus & manifestus.

21 **E**t erit: omnis quicumque invocaverit nomen Domini, salvus erit.

22 Viri Israelitæ, audite verba hæc: Iesum Nazarenum, virum approbatum à Deo in vobis, virtutibus, & prodigiis, & signis, quæ fecit Deus per illum in medio vestri, sicut & vos scitis:

23 Hunc definito consilio & præscientia Dei traditum, per manus iniquorum affligentes interemistis:

24 Quem Deus suscitavit, solutis doloribus inferni, juxta quod impossibile erat teneri illum ab eo,

25 David enim dicit in eum: Providebam Dominum in conspectu meo semper: quoniam à dextris est mihi ne commovear:

26 Propter hoc lætatum est cor meum, & exultavit lingua mea, insuper & caro mea requiescet in spe:

27 Quoniam non derelinques animam meam in inferno, nec dabis Sanctum tuum videre corruptionem.

28 Notas mihi fecisti vias vitæ: & replebis me jucunditate cum facie tua.

29 Viri fratres, liceat audenter dicere ad vos de patriarcha David, quoniam defunctus est, & sepultus: & sepulchrum ejus est apud nos usque in hodiernum diem:

30 Propheta igitur cum esset, & sciret quia jurejurando jurasset illi Deus de fructu lumbi ejus sedere super sedem ejus:

31 Providens locutus est de resurrectione Christi, quia neque derelictus est in inferno, neque caro ejus vidit corruptionem.

32 Hunc Iesum resuscitavit Deus, cujus omnes nos testes sumus.

33 Dexterâ igitur Dei exaltatus: & promissione Spiritus sancti accepta à Patre, effudit hunc, quem vos videtis, & auditis.

34 Non enim David ascendit in cælum: dixit autem ipse: Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis.

35 Donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum.

36 Certissime sciat ergo omnis domus Israel, quia & Dominum eum, & Christum fecit Deus, hunc Iesum, quem vos crucifixistis.

37 His autem auditis, compuncti sunt corde, & dixerunt ad Petrum, & ad reliquos Apostolos: Quid faciemus, viri fratres?

38 Petrus vero ad illos: Pœnitentiam (inqui) agite, & baptizetur unusquisque vestrum in nomine Iesu Christi, in remissionem peccatorum vestrorum: & accipietis donum Spiritus sancti.

39 Vobis enim est repromissio, & filiis vestris, & omnibus qui longe sunt, quoscumque advocaverit Dominus Deus noster.

40 Aliis etiam verbis plurimis testificatus est: & exhortabatur eos, dicens: Salvamini à generatione ista prava.

41 Qui ergo receperunt sermonem ejus, baptizati

d Rom. 10. 13.

e Psal. 15. 8.

f 3. Reg. 2. 10.

g Psal. 131.

h Psal. 11.

i Psal. 15. 10.

Infr. 13. 35.

i Psal. 109. 24.

baptizati sunt : & appositæ sunt in die illa
animæ circiter tria millia.

42 Erant autem perseverantes in doctrina
Apostolorum, & communicatione fractio-
nis panis, & orationibus.

43 Fiebat autem omni animæ timor : multa quoque prodigia & signa per Apostolos in Ierusalem fiebant, & metus erat magnus in universis.

44 Omnes etiam qui credebant, erant pa-
citer, & habebant omnia communia.

45 Possessiones & substantias vendebant,
& dividebant illa omnibus, prout cuique
opus erat.

46 Quotidie quoque perdurantes unanimiter in templo, & frangentes circa domos panem, sumebant cibum cum exultatione, & simplicitate cordis,

47 Collaudantes Deum, & habentes gratiam ad omnem plebem. Dominus autem augebat qui salvi fierent quotidie in idipsi.

C A P V T III.

*Petrus cum Ioanne claudum a matris uero sa-
nat, ac docet ipsos id fecisse per fidem nominis
Christi, quem ostendit esse Messiam promissum per
Moysen & Prophetas, ipsique Abraha.*

Petrus autem & Ioannes ascendebant
in templum; ad horam orationis
nonam.

2 Et quidam vir, qui erat claudus ex utero matris suæ, bajulabatur: quem ponebant quotidie ad portam templi, quæ dicitur Speciosa, ut peteret eleemosynam ab introeuntibus in templum. *a.*

3 Is cum vidisset Petrum & Ioannem incipientes introire in templum, rogabat ut eleemosynam acciperet.

4 Intuens autem in eum Petrus cum Ioanne dixit : Respice in nos.

5 At ille intendebat in eos , sperans se aliquid accepturum ab eis.

6 Petrus autem dixit : Argentum & aurum
non est mihi : quod autem habeo , hoc
tibi do : In nomine Iesu Christi Nazareni
surge & ambula.

7 Et apprehensa manu ejus dextera, alle-
vavit eum, & protinus consolidatæ sunt
bases ejus & plantæ.

8 Et exiliens stetit, & ambulabat : & intravit cum illis in templum ambulans, & exiliens, & laudans Deum.

9 Et vidit omnis populus eum ambulantem, & laudantem Deum.

10. Cognoscebant autem illum, quod ipse erat, qui ad eleemosynam sedebat ad Speciosam portam templi: & impleti sunt stupore & extasi, in eo quod contigerat illi.

Et Cū teneret autem Petrum & Ioannē.
cūcurrūt omnis pōpulus ad eos, ad portū
quē appellatur Salomonis, stupentes,

12 Videns autem Petrus, respondit ad
populum: Viri Israelitæ, quid miramini in
hoc, aut nos quid inueminus, quasi nostra
virtute aut potestate fecerimus hunc am-
bulare?

13 Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Jacob, Deus Patrum nostrorum, glorificavit filium suum Iesum, quem vos quidem tradidistis, & negastis ante faciem Pilati, iudicante illo dimittis.

14. ¶ Vos autem sanctum & iustum ne-
gastis, & peristis virum homicidam donari
vobis :

15. Auctorem verò vitæ interfecistis, quem
Deus suscitavit à mortuis, cujus nos testes
sumus.

16 Et in fide nominis ejus, hunc, quem
vos vidistis, & noſtis, confirmavit nomen
ejus: & fides, quæ per eum eſt, dedit inte-
gram ſanitatẽ iſtam in conſpectu omnium
veſtrum:

17 Et nunc fratres scio quia per ignorantiam fecistis, sicut & principes vestri.

18 Deus autem, quæ prænuñciavit per os omnium prophetarum, pati Christum suum sic implevit.

19 Pœnitemini igitur, & convertimini,
ut deleantur peccata vestra :

26. Vt cum venerint tempora refrigerii à conspectu Domini, & miserit eum, qui prædicatus est vobis, Iesum Christum,

21 Quem oportet quidem cælum suscipere, usque in tempora restitutionis omnium, quæ locutus est Deus per os sanctorum suorum à sæculo prophetarum.

22 Moyses quidem dixit: *b* quoniam Prophetam suscitabit vobis Dominus Deus vester de fratribus vestris, tanquam me, ipsum audieris, juxta omnia quæcumque locutus fuerit vobis. *b Deut. 18. 15*

23 Erit autem : omnis anima , quæ non
audierit Prophetam illum , exterminabitur
de plebe.

14 Et omnes prophetæ à Samuel, & deinceps, qui locuti sunt, nuntiaverunt dies istos.

25 Vos estis filii prophetarum, & testamenti, quod disposuit Deus ad Patres nostros: dicens ad Abraham: *Et in semine tuo benedicentur omnes familiæ terræ.*

26 Vobis primum Deus suscitans Filium suum; misit eum benedicientem vobis: ut convertat se unusquisque à nequitia sua.

C A P V T . I V .

Apostoli post reclusionem in custodia examinatis de claudi curatione, ostendunt in solo Christo lapide angulari esse salutem, nec principibus contra Dei iussu obtemperant cessando à doctrina nominis Christi: dimissi vero, et orantes, accipiunt signa dei Spiritus sancti: nullus ipsorum quidquam proprium habebat, sed suis divenditis faciebat pretium esse commune, sicut fecit Barnabas divenditio agro suo.

Loquentibus autem illis ad populum,
supervenerunt sacerdotes, & magi-
stratus templi, & Sadducei.

2 Dolentes quod docerent populum, &
annuntiarent in Iesu resurrectionem ex
mortuis:

3 Et injecerunt in eos manus, & posuerunt
eos in custodiam in crastinum: erat enim
jam vespera.

4 Multi autem eorum, qui audierant verbum, crediderunt: & factus est numerus virorum quinque millia.

Factum est autem in crastinum, ut congregarentur principes eorum, & seniores, & Scribæ in Ierusalem:

6 Et Annas princeps sacerdotum, & Caiaphas, & Ioannes, & Alexander, & quorū

DD 4